

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, АРХІВОЗНАВСТВО

УДК 004:37

Anisimova Olga,
Doctor of Economics, Professor,
Department of Information Systems Management,
Donetsk National University named after Vasyl Stus
orcid.org/0000-0002-8016-9361

Spektor Arthur,
Master, Department of Information Systems,
Donetsk National University named after Vasyl Stus
orcid.org/0000-0003-4176-9177

**ANALYSIS OF USE OF THE INFORMATION AND COMMUNICATION
PLATFORMS IN EDUCATION**

The purpose of the article. The article highlights the use of information technologies in education and their impact on educators. The research and analysis of the use of information and communication technologies in education such as the Learning Management System and ePortfolio were conducted. The comparative analysis of data technologies is given. **Methodology.** Methods of research: literature analysis - studying the capabilities of each technique and indicating their functional set; the way of the system and comparative analysis - for analyzing various information platforms, identifying their advantages and disadvantages, comparative study of technologies. **The scientific novelty** of the work is to conduct a comparative analysis of information and communication platforms in education. Opportunities, advantages, and criteria of evaluation of information platforms from self-development of the applicant of education are investigated. **Conclusions.** Investigation of the functional of LMS-systems and ePortfolio, analysis of their possible impact on the educational process; the advantages of the introduction of such technologies are outlined, and a comparative analysis of these technologies is carried out.

Key words: education, information systems, technologies; LMS systems, ePortfolio.

Анісімова Ольга Миколаївна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
anisimova.o.m@gmail.com

Спектор Артур Юхимович,
магістр, студент кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
spektor.ar@donnu.edu.ua

**АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ПЛАТФОРМ В ОСВІТІ**

Мета роботи. Стаття висвітлює використання інформаційних технологій в освіті та їх вплив на здобувачів освіти. Проведено дослідження та аналіз використання в освіті інформаційно-комунікаційних технологій таких як Learning Management System та ePortfolio. Надано порівняльний аналіз даних технологій. **Методи дослідження:** аналіз літератури – дослідження можливостей

кожної з технологій і зазначення їх функціонального набору; метод системного і порівняльного аналізу – для аналізу різних інформаційних платформ, визначення їх переваг та недоліків, порівняльний аналіз технологій. **Наукова новизна роботи** полягає у проведенні порівняльного аналізу інформаційно-комунікаційних платформ в освіті. Досліджено можливості, переваги та розроблено критерії оцінки інформаційних платформ з точки зору саморозвитку здобувача освіти. **Висновки.** Дослідження функціоналу LMS-систем та ePortfolio, аналіз їх можливого впливу на освітній процес; зазначено переваги від впровадження подібних технологій та проведено порівняльний аналіз даних технологій.

Ключові слова: Освіта, інформаційні системи, технології; LMS-системи, ePortfolio.

Анисимова Ольга Николаевна,
доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Василя Стуса

Спектор Артур Ефимович,
магистр, студент кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Василя Стуса

АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ПЛАТФОРМЫ В ОБРАЗОВАНИИ

Цель работы. Статья освещает использования информационных технологий в образовании и их влияние на соискателей образования. Проведено исследование и анализ использования в образовании информационно-коммуникационных технологий как Learning Management System и ePortfolio. Предоставлено сравнительный анализ данных технологий. **Методы исследования:** анализ литературы – исследование возможностей каждой из технологий и указания их функционального набора; метод системного и сравнительного анализа – для анализа различных информационных платформ, определение их преимуществ и недостатков, сравнительный анализ технологий. **Научная новизна работы** заключается в проведении сравнительного анализа информационно-коммуникационных платформ в образовании. Исследованы возможности, преимущества и разработаны критерии оценки информационных платформ с точки зрения саморазвития соискателя образования. **Выводы.** Исследование функционала LMS-систем и ePortfolio, анализ их возможного влияния на образовательный процесс; указано преимущества от внедрения подобных технологий и проведен сравнительный анализ данных технологий.

Ключевые слова: Образование, информационные системы, технологии; LMS-системы, ePortfolio.

The urgency of the article. Information technology is a tool that allows you to benefit from any industry. Education is not an exception; modern technologies provide such benefits as: facilitating the transfer of information between teachers and students; overcoming communication and geographical boundaries; improving student knowledge; control over student's progress, continuous improvement of teachers' knowledge; providing students with relevant knowledge.

Analysis of recent research and publications. Researchers from this field were: Helen Barrett, author of many methodological recommendations

and the developer of the first rules for compiling ePortfolio [1]; Karen Barnstable has created many blogs with recommendations for the compilation of ePortfolio [2]; John DiMarco, George Lorenzo and John Ittelson are authors of the basic textbooks on ePortfolio [3; 4], Charlotte Denisson and Leslie Abrutin. Of the domestic scientists, there are such scholars who popularized and developed the first works on these areas, such as: B. Demida, S. Sagaidak, I. Kopyl, L.F. Panchenko, Y. Polat and T. Novikova, O. Smolyaninov, A. Skornyakova, O. Shevchenko, N. Ostrazhkova [5; 6].

The purpose of the article is to analyze the use of information and communication platforms in the modern educational system. The main objectives of the article are: research and analysis of the widespread Learning Management System; analysis of ePortfolio technology within education; Comparison of the Learning Management System and ePortfolio technologies.

The novelty of the work is that a comparative analysis of information platforms, which are actively implemented in the educational process in Ukraine, was conducted.

Presenting main material. To resolve and standardize all learning management systems,

the Advanced Distributed Learning group has developed the Sharable Content Object Reference Model standard or shortened SCORM. The SCORM standard manages two things - the content of the system and the exchange of data during its work. At the moment, the current and latest standard is SCORM 2004 or SCORM 1.3, which includes requirements for the management system of training [7].

In this article, technologies such as the Learning Management System and ePortfolio will be considered Figure 1.

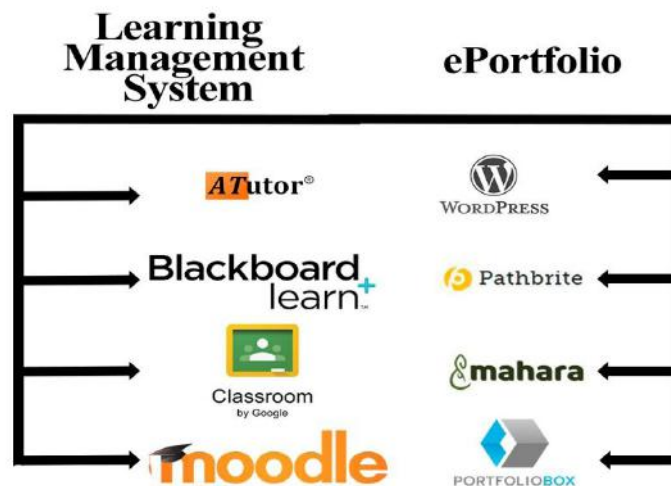

Figure 1 – Modern Educational Platforms.

Learning Management System or LMS-system is a learning management system that allows you to create a single base of electronic courses and study materials with the ability to manage their content and remote access to the system itself [8]. An example of LMS-systems is: Blackboard Learn; ATutor; Moodle; Google Classroom.

Blackboard Learn is an LMS-system for interactive teaching, learning, community building and knowledge sharing. Blackboard Learn is an open and flexible system designed to improve the performance of students and students. Blackboard supports employees from all educational institutions, from general education schools and higher education

institutions to adult education and training in the workplace.

Blackboard Learn allows you to conduct online learning in both synchronous and asynchronous environments. In a synchronous environment, students and faculty interact in real time. In an asynchronous environment, the interaction takes place over long periods of time, for example during a discussion. Students and students have the time to make communication more meaningful.

In Blackboard Learn there are three types of courses, this one:

- fully interactive course: communication takes place on the Internet, course materials are transmitted electronically, student and student work

is evaluated on the Internet, communication is carried out using interactive means of communication;

- combined course: the participants meet at the appointed time for classes or laboratory work, the duration of studies is reduced through online classes, eye and interactive exercises enhance and complement each other;

- traditional course with auxiliary web components: the participants meet in the classroom for scheduled classes, but online teaching materials such as homework, schedules and additional discussions are posted. [9].

To create a course in the teacher's system, it is necessary to adjust the access to the course, that is, under which conditions and who has the right to view and record, and the course, for example, the course may be free for all. Then you need to set the course type by selecting the subject, audience, time and course of the course in the settings. At the discretion of the teacher, you can invite other teachers or assistants to the course.

The advantages of Blackboard Learn are that this LMS-system is cross-platform and has a large amount of methodological material for both teachers and students. It should be noted that the system is paid, depending on the type of educational institution and the volume of users, the price may be different.

ATutor is a LMS web based Open Source system and distributed under the GNU GPL License. ATutor is used to develop and provide courses on the Internet. The program is easy to install, customize, and configure. This LMS is modular, that is, it consists of separate modules, and it is possible to upgrade and expand the system [10].

The main features of the ATutor system depend on the type of user, they are in systems of 3 types: students; instructors; administrators.

Students can personalize and edit personal information, view and write down new courses, browse course materials and download packs of training materials for personal training. The

system allows for testing, interviewing and viewing their results; the system also allows participants to communicate with such means of communication as: synchronous (chats, teleconferences, whiteboards); asynchronous (ads, forums, forums, emails, blogs, wikis, comments in file sharing). ATutor also implements a group of systems and file exchanger to share files within their group and course.

Instructors or teachers have the same capabilities as students, and they have access to tools for creating training courses. Instructors have the opportunity to create training courses within the system, define access rights to them and other properties. The built-in content editor allows you to manage the structure, period of access, and view usage statistics. Wide opportunities for creating and managing tests, questions, organizing the course questions database, previewing tests, reviewing user test attempts, the ability to evaluate them, viewing statistics by tests. The system has a built-in vocabulary with course dates and a list of references where the sources are listed.

The administrator in the system has such features as managing user accounts and defining their role. The administrator also manages common system parameters, such as design, interface language, and installation or removal of modules [10; 11].

ATutor is a very user-friendly LMS system that is easy to use. One of the advantages is its multiplatform and distribution under the GNU GPL license, which is free of charge.

Moodle is a free and open LMS system designed to bring together educators, administrators and students (students) into one robust, secure and integrated system for creating a personalized learning environment. Moodle primarily focuses on the interaction between the teacher and student groups [10]. The Moodle system can be customized and personalized for each organization, Figure 2 shows a customized system for the needs of the Vasyl Stus Donetsk National University.

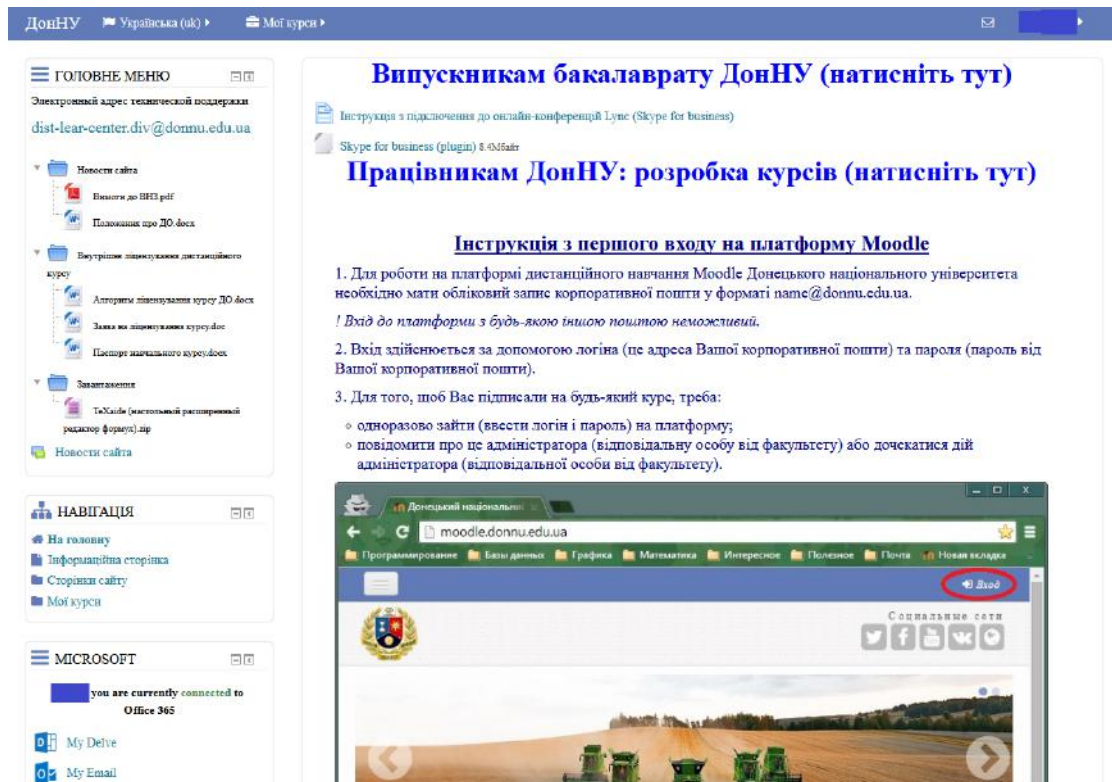

Figure 2 – LMS-system Moodle at Donetsk National University named after Vasyl Stus.

Moodle provides such features as:

- a modern and simple interface with the ability to fully customize it for your needs;
- a single calendar that allows you to monitor the dates of courses, group meetings and follow the corporate calendar.;
- synchronize files with cloud storage, for example: MS OneDrive, Dropbox and Google Drive;
- embedded text editor, with the ability to format text and add media files;
- a notification system for new tasks, posts in forums, responses to tasks and the ability to exchange messages between users;
- the system has a built-in authentication, registration and user role management system;
- the ability to connect additional plugins and modules;
- Moodle has a built-in reporting journal where you can view and create a detailed user activity report [13].

The LMS Moodle system is not the first year used in the Vasyl Stus Donetsk National University. The system allows you to improve the educational process, both remotely and internally. The Moodle assignments and courses allow students to study the material more deeply and in more detail, and in the event of difficulties accessing study materials or courses in previous years, as well as watching video lessons and contacting teachers. An example of setting the course «System Analysis of Information Processes» in the system at the Donetsk National University named after Vasyl Stus is the image in Figure 3. In this image, you can see the following tools like: event calendar, course management, rating log, and recent actions.

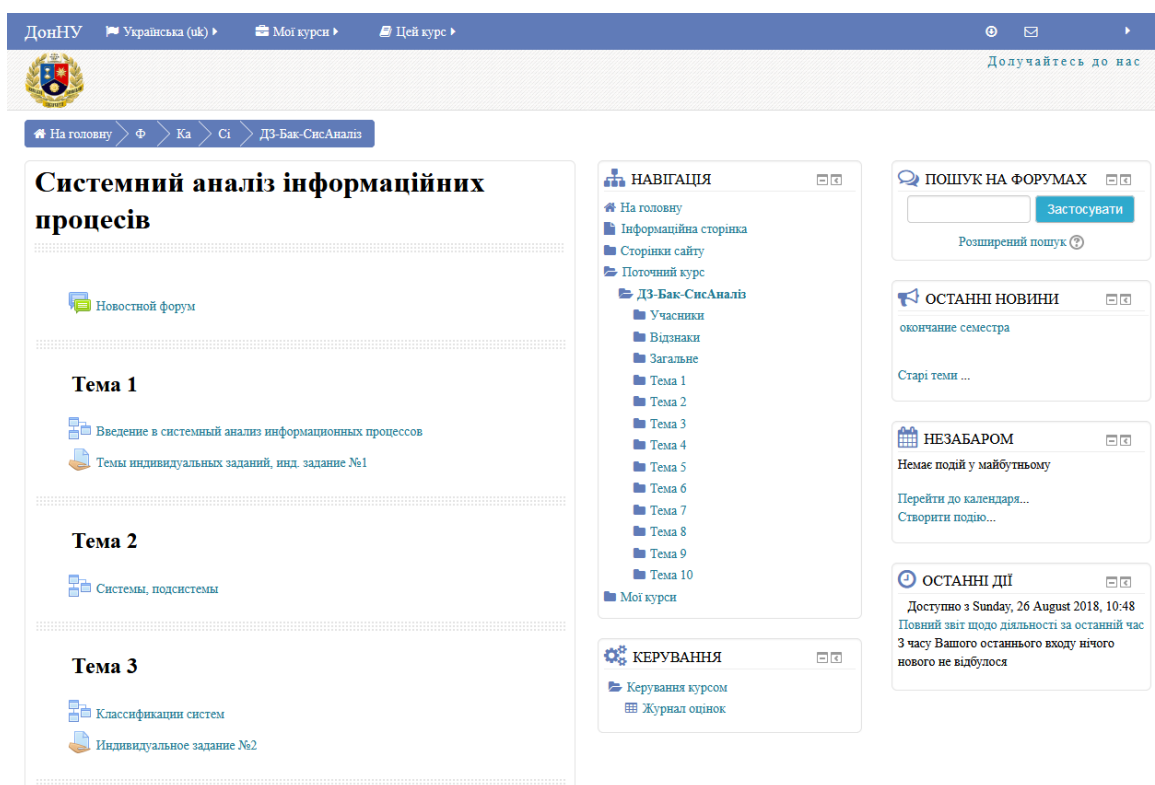

Figure 3 – Setting up courses in LMS-system Moodle.

The LMS Moodle system is a multifunctional and powerful educational platform, with its advantages such as complexity, multiplatformity, the ability to control user actions and powerful tools for improving the system. One of the drawbacks is the difficulty in setting up and installing a system with the help of a small group.

Google Classroom is a Google Developer API, an application that allows you to link third-party services to Google's infrastructure. With its help, educational institutions and IT companies can create tools for working with the class and G Suite for Education, as well as customize the class for their own needs [14].

Google Classroom provides the following features:

- convenient addition of students, students can join the courses themselves with code;
- joint teaching, the possibility to invite up to 20 other teachers to the course;
- convenient templates, quick creation of individual tasks for each student;

- flexible course settings, the ability to add a deadline for assigning tasks, customize a task score scale, track probe tasks, create surveys and create individual tasks, as shown in Figure 4;

- the system is cross-platform, it can be used both on personal computers and on mobile devices, provided that a special application is downloaded;

- integration and synchronization with other Google services [15; 16].

The Google Classroom has the following benefits:

- quick setup and simple interface;
- the speed of information exchange;
- saving time for teachers and students;
- productive and quick communication between all parties in communications;
- integrate with services like Google Docs, Calendar, Gmail, Google Cloud Storage, and Forms;
- free and secure users.

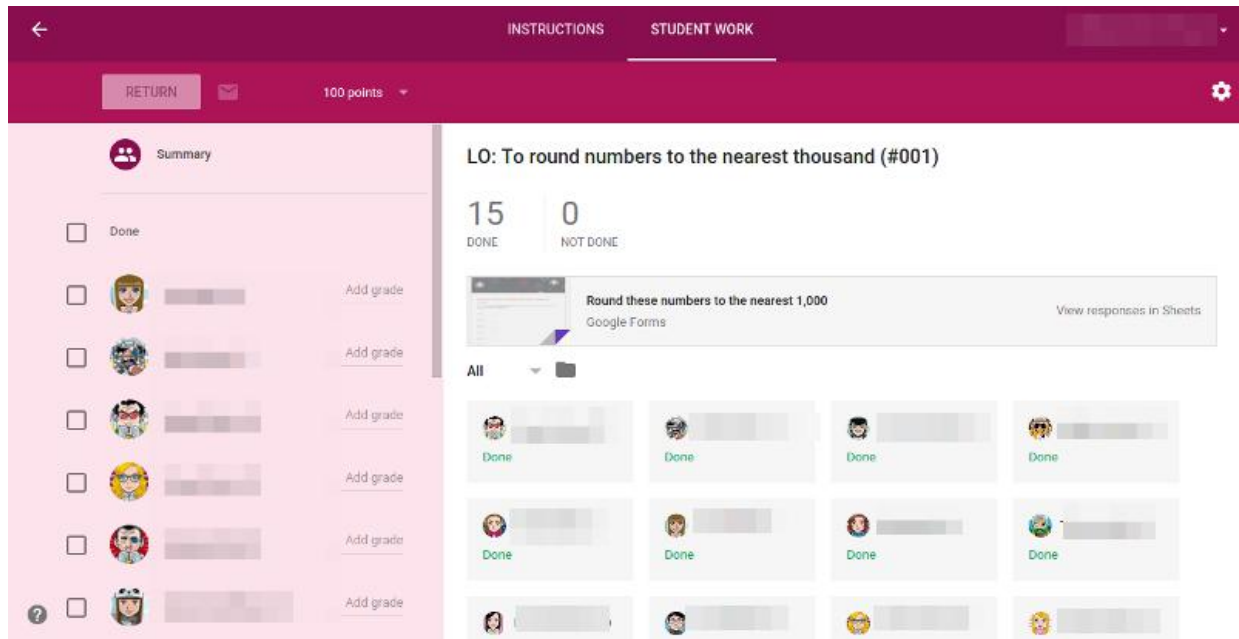

Figure 4 – Managing the course in Google Classroom.

The Google Classroom technology is relatively new, but has already managed to gain popularity. The system has such advantages as ease and free of charge, but with respect to previous systems there is not such a great tool for customization.

The ePortfolio technology is a modern approach to assessing student knowledge and continuous demonstration of their knowledge. ePortfolio technology is a webpage or website that hosts students' work, their achievements and work experience, usually they are placed on the educational institution's website. These pages or sites are written personally by the student in languages such as: HTML, CSS, JavaScript and other languages. In case of impossibility to write a page or a site, students can use a large toolkit of ready-made platforms, students can only correctly fill out and personalize their site, for example, with the help of constructors like Pathbrite, WordPress, Mahara, PortfolioBox or using the CMS of the Joomla system. Each of these tools has its own peculiarities and advantages, but writing a portfolio of your own is an invaluable opportunity to demonstrate your real skills. An approach to using constructors is popular in Western higher education institutions

where students use a university-written service to demonstrate their knowledge, for example, as it was done at the San Francisco State University.

The ePortfolio technology benefits from introducing it to a higher education institution, both for students and teachers.

Students create their own website or page, showing their achievements, skills and abilities. ePortfolio serves as its own repository and platform for demonstrating its scientific achievements, awards and developments. The advantage of using ePortfolio for students is that educators themselves are interested in quality content and create their own e-portfolio, because in the future employers will be able to look at their potential employee and make sure of his knowledge and skills. The introduction of such technology will also help increase the student's information competence and encourage them to learn or improve knowledge of such languages as HTML, CSS, JavaScript and PHP.

The educational institution and teachers will receive a high-quality student knowledge control tool, they will be able to accurately assess student's knowledge of the whole period of their studies, to see students' skills and their weaknesses. The institution of higher education can increase its prestige and popularity, as well as turning

the attention of its potential employer students. But with these benefits, there will be a need to control the ePortfolio created by students, before the task of teachers will be to check ePortfolio to match the student’s knowledge. The need to create a mechanism for creating, coordinating and publishing ePortfolio by students.

Currently Vasyl Stus Donetsk National University is engaged in the introduction and

development of ePortfolio technology – Figure 5. This system will work together with the LMS-system Moodle and complement one another. The aim of the project is to increase the student’s information competence, level of knowledge, productivity of training, and also increase of employer’s interest in the students of the educational institution.

Figure 5 – ePortfolio students of the Vasyl Stus Donetsk National University.

Based on data from the LMS-system and ePortfolio, a comparative analysis of these technologies can be made, from the point of view of the impact on self-development of the student during the educational process. To conduct a comparative analysis, it is proposed to use the scale of evaluation

of each criterion from 0 to 3, where 0 – is an absent influence, and 3 is a big influence. On the basis of the conducted research using the expert estimation method, the following results were obtained (Table 1). At the end of Table 1 is the summary result for each technology.

Table 1– Comparative analysis of technology of LMS-systems and ePortfolio.

Criterion	LMS- systems	ePortfolio
Ability to demonstrate knowledge to others	1	3
Impact on the quality of the educational process	3	3
Ability to personalize your skills	1	3
Creating a single repository of works	2	2
The desire to gain new knowledge for the best result	2	3
Possibility of using technology after graduation	1	3
Total	10	17

Based on the data in Table 1, we can conclude that ePortfolio technology has a better effect on the self-development of the education provider while studying. But it should be noted that in order to maximize the impact of information and communication technologies, it is necessary to use both LMS-systems and ePortfolio technology. Using this stack of technologies will allow the student to develop, as in lecture classes and to improve their knowledge on their own.

Conclusions. Based on the data in Table 1, we can conclude that ePortfolio technology has a better effect on the self-development of the education provider while studying. But it should be noted that

in order to maximize the impact of information and communication technologies, it is necessary to use both LMS-systems and ePortfolio technology. Using this stack of technologies will allow the student to develop, as in lecture classes, and improve their knowledge on their own. As a result of the work, the modern Learning Management System was explored and analyzed, their capabilities and advantages described, their functional content is indicated. An analysis of the ePortfolio technology and the principle of its use are presented. A comparative analysis of Learning Management System and ePortfolio technologies was conducted.

Список використаних джерел

1. Electronic Portfolios – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/helenbarrettportfolio/competencies/electronic-portfolios>
2. Stable Transitions – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kbarnstable.wordpress.com/>
3. Web Portfolio Design and Applications – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/mgJiNF>
4. An Overview of E-Portfolios – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://library.educase.edu/resources/2005/1/an-overview-of-eportfolios>
5. Панченко Л. Ф. Електронне портфоліо студента / Л. Ф. Панченко // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2013. – № 7. – С. 281-284. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2013_7_45.
6. ДемидаБ.А. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір / Б.Демида, С.Сагайдак, І.Копил // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 694. – С. 98-107.
7. What is SCORM? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://scorm.com/scorm-explained/>
8. Learning Management System (LMS) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ispring.ru/elearning-insights/chto-takoe-lms/>
9. Was ist Blackboard Learn? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://help.blackboard.com/de-de/Learn/Instructor/Getting_Started/What_Is_Blackboard_Learn
10. ATutor: Learning Management System – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://atutor.github.io/atutor/index.html>
11. ATutor – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ATutor>
12. About Moodle – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docs.moodle.org/35/en/About_Moodle
13. Features – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docs.moodle.org/35/en/Features>
14. Classroom API – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://support.google.com/edu/classroom/answer/6253304?hl=ru>
15. Google Клас – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/KMBe5f>
16. Сведения о Google Класе – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/ZCVMBx>

References

1. Electronic Portfolios. Retrieved from <https://sites.google.com/site/helenbarrettportfolio/competencies/electronic-portfolios>
2. Stable Transitions. Retrieved from <https://kbarnstable.wordpress.com/>
3. Web Portfolio Design and Applications .Retrieved from <https://goo.gl/mgJiNF>
4. An Overview of E-Portfolios. Retrieved from <https://library.educase.edu/resources/2005/1/an-overview-of-eportfolios>
5. Панченко Л. Ф. Електронне портфоліо студента / Л. Ф. Панченко // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2013. – № 7. – С. 281-284. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2013_7_45.
6. ДемидаБ.А. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір / Б.Демида, С.Сагайдак, І.Копил // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 694. – С. 98-107.
7. What is SCORM?. Retrieved from <https://scorm.com/scorm-explained/>

8. Learning Management System (LMS). Retrieved from <https://www.ispring.ru/elearning-insights/chto-takoe-lms/>
9. Was ist Blackboard Learn? Retrieved from https://help.blackboard.com/de-de/Learn/Instructor/Getting_Started/What_Is_Blackboard_Learn
10. ATutor: Learning Management System. Retrieved from <https://atutor.github.io/atutor/index.html>
11. ATutor. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/ATutor>
12. About Moodle. Retrieved from https://docs.moodle.org/35/en/About_Moodle
13. Features. Retrieved from <https://docs.moodle.org/35/en/Features>
14. Classroom API .Retrieved from <https://support.google.com/edu/classroom/answer/6253304?hl=ru>
15. Google Класс .Retrieved from <https://goo.gl/KMBe5f>
16. Сведения о Google Классе. Retrieved from <https://goo.gl/ZCVMBx>

УДК 001: 316.77

Andrukhin Andriy,

Candidate of Technical Sciences,
Director of the Scientific and Technical Library
National University “Lviv Polytechnic”
andriy.i.andrukhiv@lpnu.ua
ORCID 0000-0001-5915-8855

Petrushka Alina,

Candidate of Social Communications Sciences,
Leading Specialist of the Scientific and Technical Library
National University “Lviv Polytechnic”
alina.stashko@gmail.com
ORCID 0000-0002-8769-4599

CONCEPT OF SCIENTIFIC JOURNAL IN CONDITIONS OF INTEGRATION INTO THE INTERNATIONAL INFORMATIONAL SPACE

The purpose of the article is to formulate the conceptual foundations for the functioning of scientific journals in the conditions integration into the international information space. The methodology suggests the use of a number of general scientific methods: logical analysis, generalization, grouping, and systematization, comparison, generalization, and stratification. Application of analytical and synthetic allows the content analysis of the information resources of the leading science-computer databases to formulate and systematize the general principles of the organization and functioning of the scientific journal international standard. Scientific novelty of the work consists in the formation of a single generalized system conceptual principles of the organization and operation of a scientific journal to its integration into the international information space. Conclusions. The general concept of the scientific journal reflects a set of principles based on domestic, international standards publishing and publishing ethics and systematized and generalized requirements of leading science-computer databases.

Key words: *concept, scientific journal, science-based database, editorial policy, content, website.*

8. Learning Management System (LMS). Retrieved from <https://www.ispring.ru/elearning-insights/chto-takoe-lms/>
9. Was ist Blackboard Learn? Retrieved from https://help.blackboard.com/de-de/Learn/Instructor/Getting_Started/What_Is_Blackboard_Learn
10. ATutor: Learning Management System. Retrieved from <https://atutor.github.io/atutor/index.html>
11. ATutor. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/ATutor>
12. About Moodle. Retrieved from https://docs.moodle.org/35/en/About_Moodle
13. Features. Retrieved from <https://docs.moodle.org/35/en/Features>
14. Classroom API .Retrieved from <https://support.google.com/edu/classroom/answer/6253304?hl=ru>
15. Google Класс .Retrieved from <https://goo.gl/KMBE5f>
16. Сведения о Google Классе. Retrieved from <https://goo.gl/ZCVMBx>

УДК 001: 316.77

Andrukhin Andriy,

Candidate of Technical Sciences,
Director of the Scientific and Technical Library
National University “Lviv Polytechnic”
andriy.i.andrukhiv@lpnu.ua
ORCID 0000-0001-5915-8855

Petrushka Alina,

Candidate of Social Communications Sciences,
Leading Specialist of the Scientific and Technical Library
National University “Lviv Polytechnic”
alina.stashko@gmail.com
ORCID 0000-0002-8769-4599

CONCEPT OF SCIENTIFIC JOURNAL IN CONDITIONS OF INTEGRATION INTO THE INTERNATIONAL INFORMATIONAL SPACE

The purpose of the article is to formulate the conceptual foundations for the functioning of scientific journals in the conditions integration into the international information space. The methodology suggests the use of a number of general scientific methods: logical analysis, generalization, grouping, and systematization, comparison, generalization, and stratification. Application of analytical and synthetic allows the content analysis of the information resources of the leading science-computer databases to formulate and systematize the general principles of the organization and functioning of the scientific journal international standard. Scientific novelty of the work consists in the formation of a single generalized system conceptual principles of the organization and operation of a scientific journal to its integration into the international information space. Conclusions. The general concept of the scientific journal reflects a set of principles based on domestic, international standards publishing and publishing ethics and systematized and generalized requirements of leading science-computer databases.

Key words: *concept, scientific journal, science-based database, editorial policy, content, website.*

Андрухів Андрій Ігорович,
кандидат технічних наук,
директор Науково-технічної бібліотеки
Національного університету «Львівська політехніка»

Петрушка Аліна Іванівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
провідний спеціаліст Науково-технічної бібліотеки
Національного університету «Львівська політехніка»

КОНЦЕПЦІЯ НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В МІЖНАРОДНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Метою роботи є формування концептуальних засад функціонування наукових журналів в умовах інтеграції до міжнародного інформаційного простору. **Методологія дослідження** передбачає використання низки загальнонаукових методів: логічного аналізу, генералізації, групування і систематизації, порівняння, узагальнення та стратифікації. Застосування аналітико-синтетичного підходу дозволило на основі контент-аналізу інформаційних ресурсів провідних наукометричних баз даних сформулювати та систематизувати загальні принципи організації та функціонування наукового журналу міжнародного зразка. **Наукова новизна** роботи полягає у формуванні єдиної узагальненої системи концептуальних принципів організації та функціонування наукового журналу з метою його інтеграції в міжнародний інформаційний простір. **Висновки.** Загальну концепцію наукового журналу відображає комплекс принципів, в основу яких покладено вітчизняні, міжнародні стандарти видавничої діяльності і публікаційної етики та систематизовані і узагальнені вимоги провідних наукометричних баз даних.

Ключові слова: концепція, науковий журнал, наукометрична база даних, редакційна політика, контент, веб-сайт.

Андрухив Андрей Игоревич,
кандидат технических наук,
директор Научно-технической библиотеки
Национального университета «Львовская политехника»

Петрушка Алина Ивановна,
кандидат наук по социальным коммуникациям,
ведущий специалист Научно-технической библиотеки
Национального университета «Львовская политехника»

КОНЦЕПЦІЯ НАУЧНОГО ЖУРНАЛА В УСЛОВИЯХ ІНТЕГРАЦІЇ В МЕЖДУНАРОДНОЕ ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО

Целью работы является формирование концептуальных основ функционирования научных журналов в условиях интеграции в международное информационное пространство. **Методология исследования** предусматривает использование ряда общенаучных методов: логического анализа, генерализации, группировки и систематизации, сравнения, обобщения и стратификации. Применение аналитико-синтетического подхода позволило на основе контент-анализа информационных ресурсов ведущих наукометрических баз данных сформировать и систематизировать общие принципы организации и функционирования научного журнала международного образца. **Научная новизна** работы заключается в формировании единой обобщенной системы концептуальных принципов организации и функционирования научного журнала с целью его интеграции в международное информационное пространство. **Выводы.** Общую концепцию научного журнала отражает комплекс принципов, в основу которых положены отечественные, международные стандарты издательской деятельности и публикационной этики, а также систематизированные и обобщенные требования ведущих наукометрических баз данных.

Ключевые слова: концепция, научный журнал, наукометрическая база данных, редакционная политика, контент.

Relevance of the research topic. The purpose of the work is to formulate the conceptual foundations for scientific journals functioning in the conditions of integration into the international information space. To achieve the goal, the main tasks are to determine an analytical framework of the study; develop an algorithm for formulating the conceptual principles of the scientific journal creation and functioning; form a system of conceptual principles of the scientific journal creation and functioning.

Analysis of recent research and publications. The journal pattern of disseminating scientific knowledge in the aspects of "registration" of a new idea or research, "certification" of the research quality, informing about the research and its results has been successfully tested by time [10]. The mainstream of the up-to-date global science is the accumulation of high-quality scientific knowledge in the context of a single international scientific information space [2; 3]. The unified scientific information space can be regarded as a "factual and interpretative field", which is a mass communication environment, where the fact with a plurality of its interpretations, distributed by the means of communication, is a component of the knowledge management system [4]. It is implemented by integrating scientific content of the regional and international publications into international scientometric databases (SMDB). Indexing in the relevant SMDBs is an indicator of the journal status, which should ensure the compliance with international quality standards. Scientific journals undergo strict "face control" according to the criteria that reflect the conceptual foundations for functioning of a high-quality scientific publication [5; 7].

The representation of domestic scientific periodicals in international SMDBs is a problem area of the scientific communication sphere. The main reason for the insignificant dynamics of the integration process of domestic publications into the international information space is their nonconformity with the basic principles of functioning of the international sample of scientific journal, which causes a paradoxical increase in

the number of scientific publications against the background of deterioration in their quality [8, 9]. Removal of this disharmony requires the development of a unified concept of scientific journal [10], which will transform the national scientific periodical publications and bring it to a new level in accordance with modern standards and regulatory requirements governing the presentation of scientific publications in electronic space and creating effective sophisticated information resources [6]. Domestic scientists have repeatedly attempted to analyze in detail the requirements of SMDBs for journals and formulate general recommendations on their basis [7; 8; 11].

An important role in the field of scientific communication belongs to the academic and scientific libraries, which gradually modernize their functional and intended purpose in line with modern trends in the development of science. An important direction in the activities of Scientific Library of Lviv Polytechnic National University (SL) has become the multidisciplinary activity on adaptation of the creation and organization of the content of academic publications issued by the scientific and educational institutions and departments of the University in accordance with the requirements of domestic and international standards. In this aspect, the key tasks of the SL are to carry out scientific, methodological, and consulting activities to update the content creation of the existing and to establish new academic publications of the Lviv Polytechnic University in accordance with the requirements of the leading SMDBs.

Presentation of the main material. The system of conceptual principles for the creation and functioning of the scientific journal, presented on the official website of Scientific Library of Lviv Polytechnic National University [1], is the result of analytical and synthetic elaboration of the requirements of the world's leading SMDBs Scopus, Web of Science and Index Copernicus. The algorithm of forming a system of conceptual principles of functioning of an international sample of scientific journal covers a number of stages (Fig. 1).

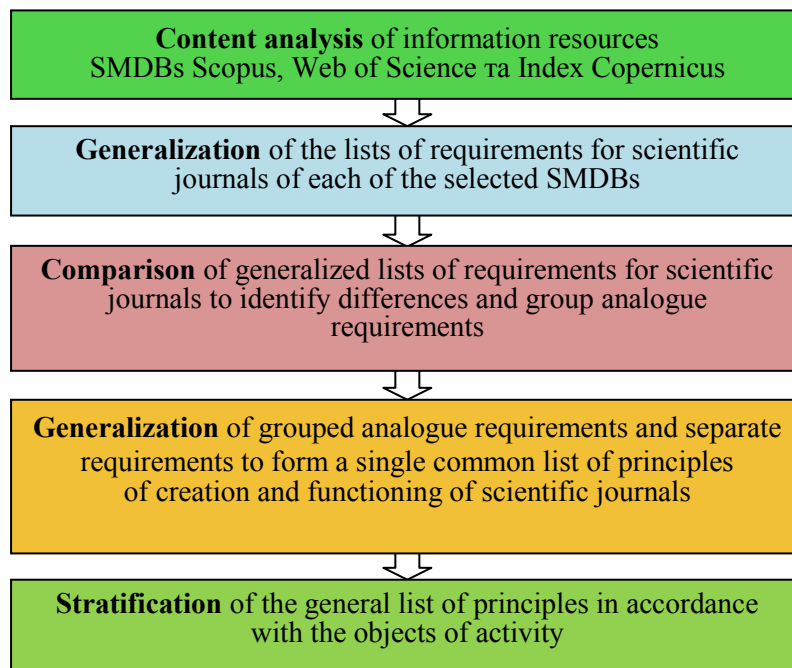

Fig. 1. Algorithm of formation of a system of conceptual principles of scientific journals functioning

The content analysis of official information resources Scopus [14], Web of Science [15] and Index Copernicus [13] allowed singling out information arrays directly related to the requirements for scientific journals and the peculiarities of their selection for each of the chosen databases.

Three lists of requirements, put forward by each of the SMDBs for scientific journals, have been formed by generalizing designated information arrays.

Comparison of the generalized lists revealed a one hundred per cent convergence of the requirements in their sense, except for certain points concerning the peculiarities of evaluating scientific journals by the experts of the corresponding database. At the same time, every list has inherent differences in the systematization and wording of requirements. Having selected the analogue requirements from each of the list, they were grouped by sense.

By generalizing the formulations of groups of analogue requirements and requirements that have no analogues in all three databases, a single common list of principles of the creation and functioning of scientific journals has been formed.

According to the subjects of activity, a unified general list of principles of the creation and

functioning of scientific journals is stratified into three groups:

- general principles of editorial policy of a scientific journal;
- principles of content creation of a scientific journal;
- principles of website design of a scientific journal.

The general principles of editorial policy of the scientific journal reflect the conformity with domestic and international standards of publishing activity. They cover a set of decisive approaches to the creation and functioning of a scientific journal:

1. Publication of the reviewed materials.
2. Compliance with the standards of publishing ethics and avoidance of unfair behavior [12].
3. Correspondence of the actual publication of the journal with the declared periodicity, which is checked by the experts of scientometric databases through analysis of:
 - archive of journal issues at least two years before the application is submitted to Scopus;
 - archive of journal issues for the current year at the time the application is submitted to Index Copernicus;

– three journal issues, which will be published after the application has been submitted to Web of Science.

4. Involvement of foreign authors, reviewers and members of the editorial board.

5. Availability of printed and electronic (in XML, PDF format) versions of the journal with ISSN-print and ISSN-online assigned IDs respectively.

6. Availability of own website. In particular, experts of Web of Science recommend using a special Open Journal Systems platform.

Publication of only reviewed materials and adherence by the editorial board of the scientific journal to the Provision on publishing ethics and avoidance of unfair behavior is a guarantee of the high quality of the publication as a source of reliable scientific knowledge.

The correspondence of the actual journal issue with the declared periodicity is equivalent to the stability of the journal functioning, the evidence of the availability of sufficient authors.

The involvement of foreign authors, reviewers and members of the editorial board is an integral feature of an international scientific publication. The scope of geography of authors serves as an indicator of trustworthiness of the journal in the global scientific community.

The assignment of ISSN identification numbers to the scientific journal and the availability of its own website helps to ensure the identification of its uniqueness and “visibility” in the information space.

The principles of creating the content of a scientific journal include a set of approaches to ensure compliance of the form of presentation and identification of scientific content of the journal:

1. Compliance with the rules of the international publishing convention, which stipulate:

- uniqueness, informative value and relevance of the journal name;
- availability of basic metadata on the cover of the paper and electronic versions of the journal;
- clarity and standardization of the journal structure;
- descriptiveness of headings and abstracts of articles;
- completeness of contact information about each author;

– completeness of bibliographic information for cited references;

– availability of article identifiers, in particular digital object identifier (DOI)

2. Unification of the language of content:

– submission of publications in English is a priority;

– submission of publications in the language of the original with the mandatory duplication in English of the main metadata (title of the article, abstract, key words, information about the authors) and the quotation list in the Latin transcription.

Compliance with the standards of the international publishing convention is an indicator of the level and quality of editorial processing of the content of the scientific journal, which manifests itself in standardization and unification of the structure and design of the articles and the scientific journal in general, as well as in ensuring effective mechanisms for publications search in the information space by providing digital object identifier (DOI).

The unification of the language of journal presentation is the result of the linguistic editing of scientific content in order to expand the journal readership.

The principles of website design of the scientific journal reflect a set of approaches to the presentation of the publication on the Internet that ensure the transparency of its functioning and promotion among information consumers:

1. Availability of the English version of the website.

2. Availability of an electronic system for storing download statistics and articles printout from a website.

3. Expanded information content of the website, which includes:

- browseable and downloadable electronic archive of journal issues (full text and abstract);
- information on the subject and periodicity of the journal issues;
- information on the editor-in-chief, structure and composition of the editorial board and the international advisory board;
- information about the journal’s publishing house;
- statement on compliance with publishing ethics;
- information on the organization of the review procedure;

- a review manual and a downloadable review form;
- unified requirements for authors regarding the design, presentation and criteria for articles selection;
- an application form of the author (downloadable) regarding the originality of the study, the author’s contribution to the article, the absence of a conflict of interest, financial resource-

es of the study (to be filled out and sent by the author to the journal staff in case of acceptance of the article for publication).

The principle of expansion of the information content of the website of the scientific journal reflects the principles of its structuring in order to realize the maximum “visibility” of the publication on the Internet (*Fig. 2*).

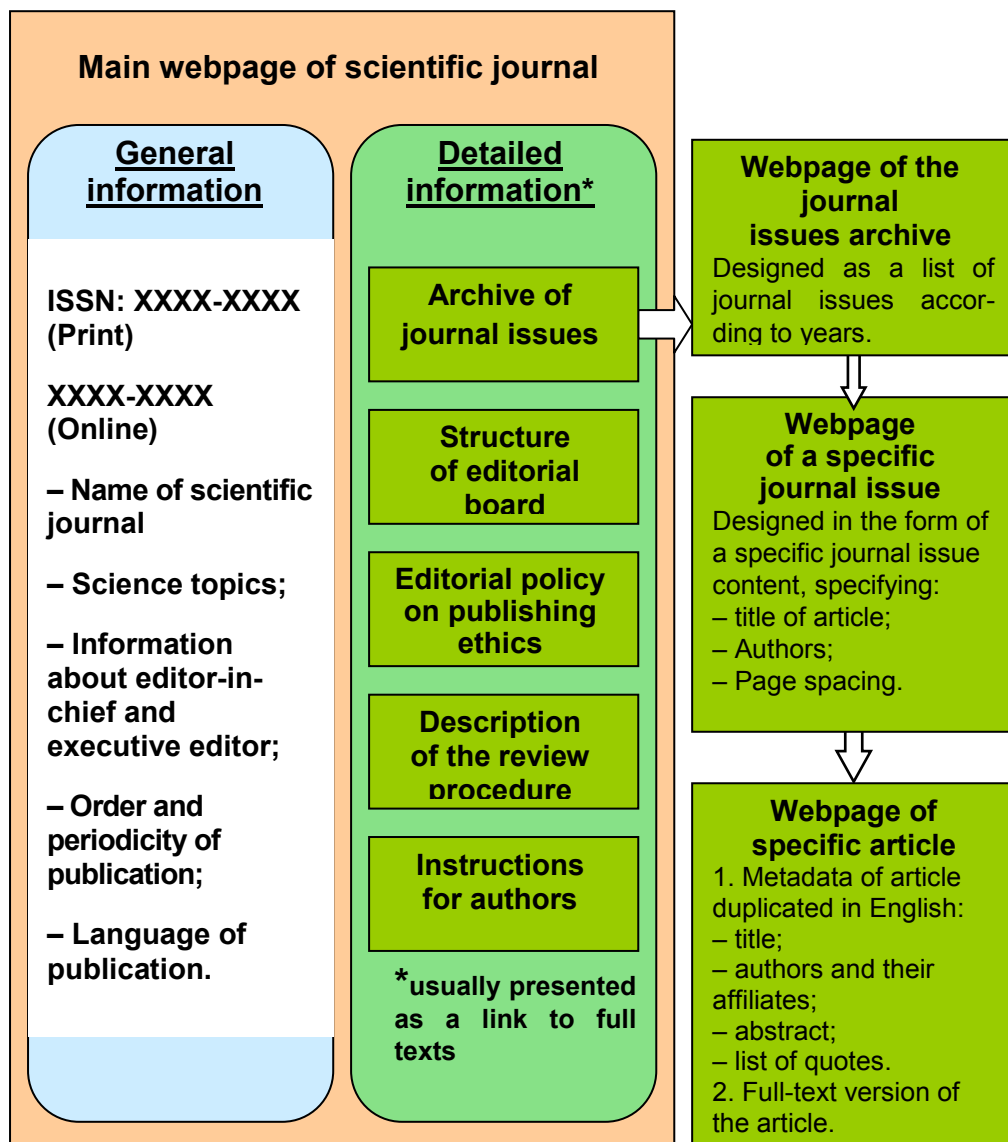

Fig. 2. Website structure of scientific journal

The need to create an English version of the website corresponds to the principle of unification of the content language of the journal in the aspect of expanding the readership. The availability of an electronic system for storing download statistics and articles printout from a website, the electronic archive of issues and the level of detail

of the information content, which reflects the main aspects of the journal functioning, serves as a tool for an adequate expert review of its quality and demand.

All groups of stratified principles, being in symbiotic relationship, form a single system (Fig. 3).

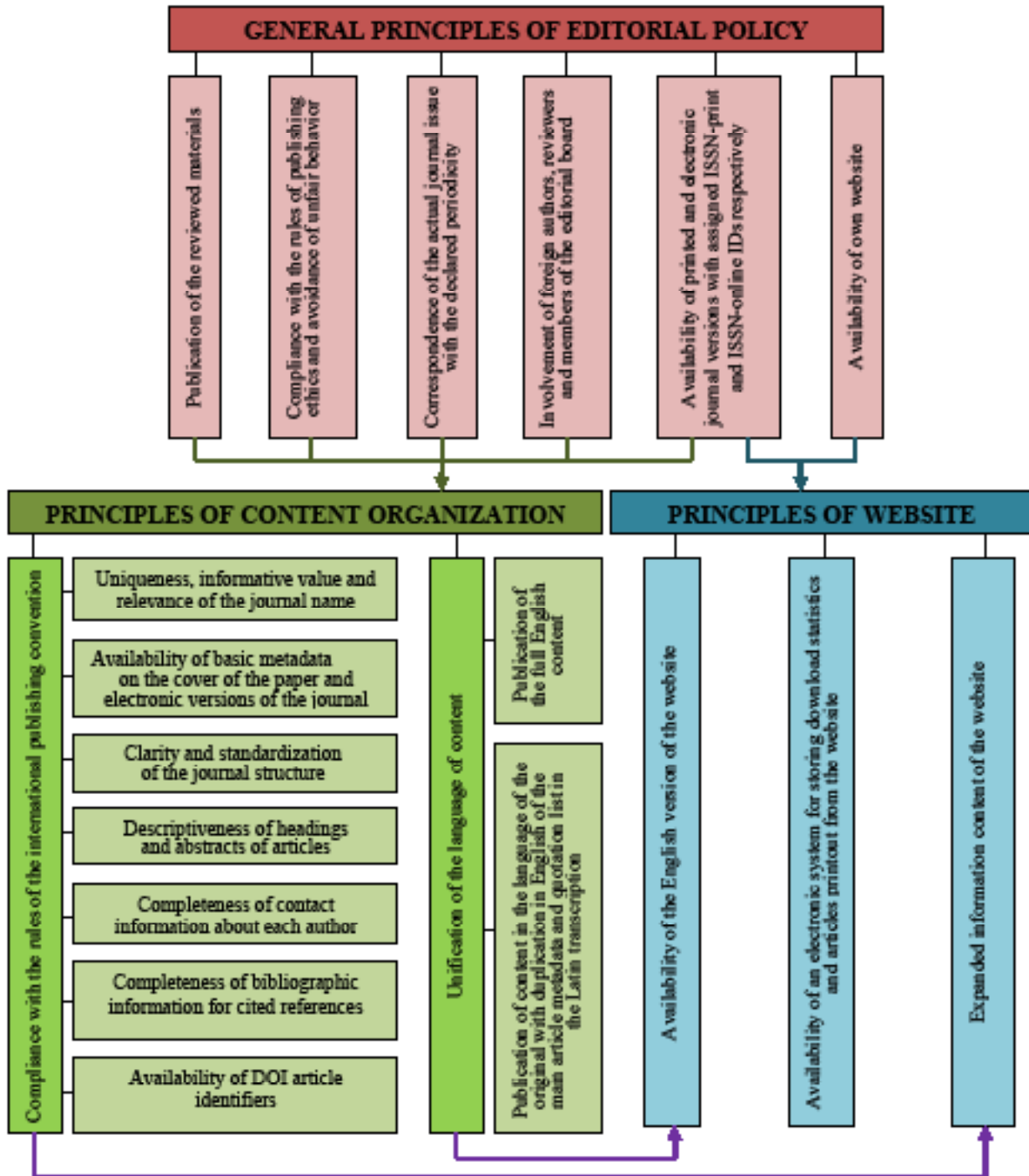

Fig. 3. System of conceptual principles of organization and functioning of scientific journal

The general principles of editorial policy form the core of the scientific journal concept and are specified in the principles of the content creation and website design.

Conclusions. The defined conceptual principles of the creation and functioning of the scientific journal correspond to the domestic, international standards of publishing activity and publishing ethics, as well as requirements of the leading SMDBs. Three main directions of updating of the scientific journal have been distinguished: implementation of the effective editorial policy, development of a high quality content, creation of own web site.

The principles of editorial policy of the scientific journal reflect the conformity with domestic and international standards of publishing activity and cover a set of approaches that are the basis of the organization of processes for the creation and functioning of a scientific journal.

The principles of creating the content of a scientific journal include a set of approaches to ensure compliance of the form of presentation and identification of scientific content of the journal, which is the result of editorial processing and linguistic editing.

The principles of the website design of the scientific journal reflect a set of approaches to the presentation on the Internet that ensure the transparency of functioning of the publication and promotion among information consumers:

All groups of principles form a single system and are inextricably linked with each other. Multifaceted implementation of the formed conceptual principles will ensure the compliance of the scientific journal with international standards as a source of high-quality scientific content and reliable scientific knowledge.

Список використаних джерел

1. Вимоги до наукових журналів для просування в наукометричні бази даних (Index Copernicus, Scopus та Web of Science). URL : <http://library.lp.edu.ua/uk/vymogy-do-naukovyh-zhurnaliv-dlya-prosuvannya-v-naukometrychni-bazy-danyh-index-copernicus-scopus-ta>.
2. Діденко Ю., Язвинська М. Перспективи входження академічних наукових видань до наукометричних баз даних. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вип. 14. С. 61–67.
3. Ібатуллін І., Шостак А. Наукометрія як засіб інтеграції української науки у світовий інформаційний простір. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2015. Вип. 226. С. 30–45.
4. Комова М. Документальна та інтерпретаційна природа контенту в соціальних комунікаціях. Львів, 2014. 384 с.
5. Петрушка А. Інтеграція академічної періодики в міжнародний інформаційний простір. *Інформація, комунікація, суспільство*. Львів, 2018. С. 226–228.
6. Радченко А., Яцків Т. Упровадження системи цифрових ідентифікаторів DOI: поступ і досвід. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2014. Вип. 10. С. 41–46.
7. Тихонкова І. Джентльменський набір журналу. Що? Де? Скільки це нам коштуватиме і чи варто воно того? *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2012. Вип. 6. С. 61–67.
8. Тихонкова І. Критерії та процедура відбору журналів до Web of Science Core Collection. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вип. 14. С. 93–105.
9. Тихонкова І. Як і чому втрачають українські видання? Що ми можемо і маємо зробити, щоб запобігти цим втратам. URL : <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/4068>.
10. Ярошенко Т., Борисова Т. Наукова комунікація в цифрову епоху: з точки зору дослідників, видавців, бібліотекарів. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 4. С. 44–49.
11. Яцків Т. Критерії оцінки наукового журналу. Цифровий ідентифікатор DOI як критерій оцінки наукового журналу. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. 2017. Вип. 14. С. 106–113.
12. COPE. International standards for editors and authors. URL : <https://publicationethics.org/node/11184>.
13. Index Copernicus. Evaluation methodology. URL : <http://www.indexcopernicus.com/index.php/en/parametrisation-1/journals-master-list-2/the-methodology-en>.
14. Scopus. Content Coverage Guide. URL : <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/how-scopus-works/content>.
15. Testa J. Journal Selection Process. URL : <https://clarivate.com/essays/journal-selection-process/>.

References

1. Requirements for scientific journals to advance into scientometric databases (Index Copernicus, Scopus та Web of Science). Retrieved from <http://library.lp.edu.ua/uk/vymogy-do-naukovykh-zhurnaliv-dlya-prosuvannya-v-naukometrychni-bazy-danyh-index-copernicus-scopus-ta>. [in Ukrainian]
2. Didenko Yu., Yazvinskaya M. (2017). Prospects of entry of academic scientific publications to scientometric databases. *Nauka Ukraïny u svitovomu informacijnomu prostori*. 14, 61–67. [in Ukrainian]
3. Ibatullin I., Shostak A. (2015). Scientometrics as a means for integration of Ukrainian science into the world information space. *Nauk. visnyk Nats. un-tu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy*. 226, 30–45. [in Ukrainian]
4. Komova M. (2014). Documentary and interpretive nature of content in social communication. Lviv. [in Ukrainian]
5. Petrushka A. (2018). Integration of academic periodicals into the international information space. I *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo : materialy 4-yi mizhnar. nauk. konf. IKS*. Lviv. [in Ukrainian]
6. Radchenko A., Yatskiv T. (2014). Intraduction of DOI: progress and experience. *Nauka Ukraïny u svitovomu informacijnomu prostori*. 10, 41–46. [in Ukrainian]
7. Tykhonkova I. (2012). Gentlemen's set of journal. What? Where? How much will it cost us and is it worth it? *Nauka Ukraïny u svitovomu informacijnomu prostori*. 6, 61–67. [in Ukrainian]
- 8 Tykhonkova I. (2017). Criteria and journals selection process to the Web of Science Core Collection. *Nauka Ukraïny u svitovomu informacijnomu prostori*. 14, 93–105. [in Ukrainian]
9. Tykhonkova I. How and why are losing Ukrainian editions? What we can and must do to prevent these losses. Retrieved from <http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/handle/123456789/4068> [in Ukrainian]
10. Yaroshenko T., Borysova T. (2015). Scientific communication in digital age: from the point of view of researchers, publishers, librarians. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*. 4, 44–49. [in Ukrainian]
11. Yatskiv T. (2017). Evaluating standarts for scientific journals. DOI as an evaluation criterion of a scientific journal. *Nauka Ukraïny u svitovomu informacijnomu prostori*. 14, 106–113. [in Ukrainian]
12. COPE. International standards for editors and authors. Retrieved from <https://publicationethics.org/node/11184>.
13. Index Copernicus. Evaluation methodology. Retrieved from <http://www.indexcopernicus.com/index.php/en/parametrisation-1/journals-master-list-2/the-methodology-en>.
14. Scopus. Content Coverage Guide. Retrieved from <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/how-scopus-works/content>.
15. Testa J. Journal Selection Process. Retrieved from <https://clarivate.com/essays/journal-selection-process/>.

УДК 930.2(447)''1941-1945''

Kovalska Lesya,
PhD, Associate Professor,
Senior lecturer, Social Communication,
Department of Information Systems Management
Vasyl' Stus Donetsk National University
dreamlife.lesya@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1579-7708>

AUTO COMMUNICATIVE NATURE OF THE DOCUMENTS OF PERSONAL ORIGIN (1941-1945)

The purpose of the article. The introduction of the auto communicative documents into the scientific circulation and their involvement in the study of the Soviet Resistance movement provide for identifying the terminological peculiarities of documents, ascertaining their specific diversity as to the specifics of targeted communication, and methods of determining the informational potential, which is the purpose of this article. **The methodology** assumes the use of methods of analysis and synthesis as well as a descriptive way for considering the historiography of the problem of introducing sources of this type, establishing their informativeness and formulating appropriate generalizations and conclusions. **The scientific novelty** of the work provides for justifying the specifics of auto communicative documents and their informational potential in the scientific research. **Conclusions.** There was established the necessity to attract reports of this type to scientific research, the social orientation of the communicative direction of the text is justified that is inherent only to this document.

Key words: auto communicative documents, social relations, documentary source.

Ковальська Леся Андріївна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

АВТОКОМУНІКАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ДОКУМЕНТІВ ОСОБОВОГО ПОХОДЖЕННЯ (1941-1945)

Мета роботи. Впровадження автокомунікативних документів до наукового обігу та залучення їх у вивченні радянського руху Опору передбачає виявлення термінологічних особливостей документів, з'ясування їх видового розмаїття за специфікою адресної комунікації та методикою з'ясування інформативного потенціалу, що й становить мету даної статті. **Методологія дослідження** передбачає застосування методів аналізу та синтезу й описового методу для розгляду історіографії проблеми з впровадження джерел даного виду, встановлення їх інформативності та формулювання відповідних узагальнень і висновків. **Наукова новизна роботи** полягає в обґрунтуванні специфіки автокомунікативних документів та їх інформативного потенціалу в науковому дослідженні. **Висновки.** Встановлено необхідність залучення автокомунікативних документів виду до наукового дослідження, обґрунтовано соціоорієнтований комунікаційний напрям викладу тексту, який властивий лише документам цього виду.

Ключові слова: автокомунікативні документи, соціокомунікаційні відносини, документне джерело.

Ковальская Леся Андреевна,
кандидат исторических наук, доцент,
доцент кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета
имени Василя Стуса

АВТОКОММУНИКАТИВНЫЙ ХАРАКТЕР ДОКУМЕНТОВ ЛИЧНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ (1941-1945)

Цель работы. Внедрение автокоммуникативных документов в научный оборот и привлечение их в изучении советского движения сопротивления предполагает выявление терминологических особенностей документов, раскрытие их видового разнообразия специфики адресной коммуникации и формирование методики определения информативного потенциала. **Методология исследования** предполагает применение методов анализа и синтеза и описательного метода для рассмотрения проблемы привлечения источников данного вида в научный оборот, установления их информативности и формулировки соответствующих обобщений и выводов. **Научная новизна работы** заключается в обосновании социокоммуникативной специфики автокоммуникативных документов, их информативного потенциала. **Выводы.** Установлена необходимость привлечения документов данного вида в практическую научную деятельность, обосновано социоориентированное коммуникационное направление изложения текста присущее данному виду документов.

Ключевые слова: автокоммуникативные документы, социокоммуникационные связи, документный источник.

The historically conditioned development of humankind results in the formation of the convictions often reflected in the records of eyewitnesses. The process of emancipation of human subjective reality in certain stages of development affects the formation of interpersonal relations and is expressed in the emergence of fixed subjective emotional bursts as well as in the perception of the surrounding reality. Such a trend of expressing the subjective creativity and the way of preserving one's thoughts resulted in the emergence and isolation of the documents of personal origin. Documents of personal origin are a kind of document sources of written nature, the function of which is to establish interpersonal communication in the evolutionary and existential universe and autocommunication. To this type of personal documents belong diaries, private correspondence, memoirs-autobiographies, memoirs – “modern stories”, essayistics, confessions, and others [1, p. 466].

Studying the specifics of documents of personal origin, it is worth recalling the works of foreign Russian source study and some of the works of Ukrainian source researchers H. Strelsky, I. Voitsekhiv's'ka, [1, 2, 3]. A range of documents of personal origin was introduced into the scientific circulation as far back as the end of the 19th cen-

ture, but the social and historical significance of the information they contain is somewhat diminished in the scientific research, since it requires the involvement of its own methodological tools for criticism and verification of the received data by the official documents. For full-fledged introduction of the documents of personal origin into the scientific circulation, their involvement in the research of the document sources of the Soviet Resistance movement, it is important to determine the terminological features of these documents, their typological diversity according to the specifics of the targeted communication as well as methods of finding out their informative potential that all shape the aim of the article.

The content uniqueness and informative value of the personal origin sources lies in the fact that they are personal reflections of witnesses of the events under investigation. Such historical documents, in spite of the subjectivity and style of presenting the information, allow of comprehending the motives of the characters' behavior, reconstructing their spiritual world, recreating the images of the military period.

Researching the documents of personal origin, it is necessary to determine their specific variety and classify them according to the most characteristic features. The main criterion for the

classification of that type documents is the direction of the established by them communicative relations, according to which they can be divided into autocommunication (diaries, autobiographies) documents and documents of interpersonal communication (the remaining memoirs and epistolary texts). At the same time, the second group of documents can be divided according to the same principle into the sources with a fixed addressee (correspondence, stories addressed to the descendants) and with an indefinite addressee (memoirs-“modern stories”, memoirs, confessions). By communicative relations, documents of personal origin are divided into sources aimed at establishing evolutionary (secondary social) and coexistential (in the narrow communication circle) ties [1, p. 466-467]. The unchanging main function of the documents of personal origin is the establishment of the secondary social connections of an individual in the evolutionary whole.

The suggested classification is weighty, since it conditions differences in the methods of study as well as it is necessary for the clarification of the informational value of sources. It is obvious that the addressee (fixed / unfixed) influences the author to a different degree. However, it is important to take into consideration that different addressness as well as orientation directed at the evolutionary or existential whole both affect the degree of integrity of document sources, their concentration in archives, and possibility of their searching. The components of the document analysis determine the degree of adequacy of the conceptions as to the certain type of document sources. The classification of the sources is not constant and may vary depending on the object and subject of the study, completeness of sources, stated aim and objectives of the work. The systematics and typology of the document sources in the study is an important creative process. It is important for the author to confirm the hypotheses only by the existing theoretical studies.

In the process of studying the autocommunicative documents, it is necessary to take into account theoretical and methodological tools of the special historical discipline within the frameworks of a separate study of memoirs suggested by Voitsekhiv's'ka, I.N. The author proposes the definition of “memoirism” (Latin. Memory' / French 'recollection, reminiscence') as the study

of narrative works of personal origin, created on the basis of impressions recorded in writing or in the memory of the author about the events, the participant or witness of which he was” [3, p. 359]. Here belong author's diaries (record books, notes), recollection or memoirs, autobiographical records, literary processed memories, and obituaries. Defining the author's individuality as the major characteristic peculiarity of memoirs, the author emphasizes the need for their criticism, which includes five stages: to ascertain the source's authorship, to determine the impelling motives for creating a memoir source; to ascertain the time and place of the memoirs' creation; to define the writing form of memoirs (diaries, memoirs, autobiographical records, literary record); to determine the completeness and reliability of the source [3, p. 360–364]. Such a list will allow of establishing a complete description of the document and its source value.

The social and historical information obtained from the criticism and the actual data of the autocommunicative sources of the participants of the Soviet Resistance movement require careful examination, since they can accommodate not only unconsciousness (decorating their role and significance) but also direct (custom-made) falsification of facts. That is why information from such sources should be compared with press materials, official documents and other document sources.

In the elaboration of this group of documents H.V. Strel'sky devotes particular attention to the questions of critical analysis of memoir literature (external and internal criticism), which are well represented in source study historiography [2]. For external criticism the author counts such issues as authentication of the source (the genuine belonging to the attributed author), the research of history of the text's originality, conditions and methods of edition and re-edition with the aim to ascertain the level of confidence to the edition, determination of the number and nature of the strata of different editions, clarification of distortions during the first edition of the original text and the restoration of the latter [2, p. 268; 4, p. 115, 118]. As for the internal memoir criticism, it includes ascertaining the social belonging of the memorialist, his social and employment status, profession and degree of education [2, p. 269-270; 4, p. 109, 113].

The discovered document social information as to the memoir and diary heritage of guerrilla activity can be conditionally divided into several groups depending on the value-significant mythologems, each of which reflects the inherent level of communication between the population and the governing structures. The first group of mythologems is associated with the reflection of such issues as patriotism (often custom-made), loyalty and self-sacrificing work on the Soviet motherland. In the post-war memoirs and reminiscences of combatants and partisans, there can be traced the following common features of narrative: standardization of the descriptions of military operations, the presence of an “order” for patriotism, glorification, mythologization and romanticization of the events of the Soviet-German War. The second group of mythologems aims at expressing the views of eyewitnesses about the devotion of the Soviet citizens to communism and the Party. The non-alternative Soviet life corresponded to the general guidelines of the Soviet communist propaganda [5]. The party used all the power of the imperious administrative apparatus for raising the morale among the troops and partisans, establishing the necessary political consciousness in military trials. Therefore, in the memoirs and diary reminiscences, much attention is paid to the role of the Communist Party in the fight against the Germans (attackers), which is more evident in the memoirs of partisans and underground workers.

An important attribute of the Soviet “realities” is glorifying the leader. Therefore, the third group of mythologems is close to the previous one and includes plots about the personality cult and “contribution of the leader of J. Stalin” to the military events of 1941–1945 on the territory of Ukraine. The authors of such documents, who mostly belonged to the circle of the Communist Party leaders and the Soviet Generals, preserved deep respect for the leader, which revealed itself in the emotions and the subject matter of memories. In the testimonies of the former war veterans and partisans of the later Soviet period, the idealization of the leader attenuated, more attention is paid to other Soviet leaders. The following group of mythologems includes the description and heroization of partisans and underground fighters, romantization of images, especially of

the deceased heroes [5]. The authors pay great attention to the detailed description of the realized tasks given by commanders of the partisan detachments and units, emphasizing the successful performance of tasks in the German rear, that was already a feat for each partisan, and at the same time was affecting the assessment of events and processes in general.

The fifth group of mythologems in the sources of personal origin is associated with a high evaluation of the heroic deeds throughout the war on the part of children and youth, older generation, experienced participants of previous wars [5]. The authors idealize the general social mood, in particular that all people regardless of social stratification were helping in the fight against the enemy. A network of the Komsomol organizations played a special role in the education of youth. The role of the Komsomol members in the struggle against the enemy can be traced in most memories, which became the basis for further mythologization of certain figures for the education of youth in the communist spirit.

One of the distinctive features of the mythologization of the Soviet-German War in the testimonies of the military generation was the attempt of shaping a negative image and a generalized conception of the enemy. The dominant feature of the mass consciousness of the Soviet society was the active rejection of the policies and practices of the German occupation authorities, their ideology and morals. The psychological nature of confrontation as a form of expression of thoughts and actions of people follow from the essence of the very military existence. Only in war the psychological construction of “we — they” exists in a pure form of mutual rejection [6]. This mythologized perception of the enemy’s image was accumulated primarily in military memories, where there were emotionally negative descriptions of the enemy, e.g. “fritz”, “fascist”. The generalized image of the enemy contained a mythological component, the universal negativity became a mythologem. Positive features of the enemy were rather an exception than regularity. The last group of mythologems can also include heroization of the partisan and clandestine activity. In their works, authors did not pay much attention or ignored the phenomenon of treason and facts of cooperation with the Germans. For the authors

of memoirs, those who collaborated with the occupation authorities were more than enemies — they were defectors, traitors, strange “elements”. Such a general characteristic can be made on the basis of available published and archival material relating to the group of autocommunicative documents of personal origin.

Autocommunicative documents of personal origin, revealing the events on the territory of Ukraine in the period 1941-1945, occupy a prominent place in the documentary array of the National Archival Fund of Ukraine and is an important source of socio-historical information and a model of existing communication technologies in the society of that time. Among the archival document collections, there should be separately mentioned those of the Central State Archives of Public Associations of Ukraine (CSAPAU). Profile regional archival institutions, funds and expositions of domestic museum institutions also possess a noticeable potential [7].

Unlike official documents, which are compiled according to certain rules, it is the autocommunicative documents that most clearly reflect the individual character traits of their author, his perception of the surrounding reality and often contain such data about events that are almost impossible to find in the official documentation. All autocommunicative materials collected in the personal funds of the participants of the Second World War, which are stored in the archival fund of Ukraine, can be divided into the following groups: autocommunicative documents of the direct participants in combat operations on the fronts; autocommunicative documents of the guerrilla and underground fighters; autocommunicative documents of the rear workers, who during the Soviet-German War worked at enterprises, in educational establishments, went to the front as part of concert brigades, and others. The suggested systematization corresponds to a group of autocommunicative documents of personal origin — memoirs, diaries, autobiographies and so on. Documents of personal nature of guerrilla and clandestine movements presented in various regional archival funds are not always singled out into collections [7].

Documents of the personal origin fund of the central and regional archives of Ukraine, as a rule, are divided into several thematic groups:

autocommunicative documents in biographies, autobiographies, diary notes, diaries, documents of interpersonal communication — documents of official, scientific, creative and public activity, correspondence and literature [7]. It is quite natural that the information of the autocommunicative documents of the partisans and clandestine participants is supplemented with official documents. The central archival institutions of Ukraine possess their own archive fund structuring and thematically distinguish collections of personal origin belonging to partisan and clandestine fighters. Therefore, it is logical to consider archive autocommunicative documents due to the collections of regional partisan leaders and partisan units and detachments.

Varieties of the autocommunicative sources include diaries and various notes, among which the following types can be singled out: by volume (short or expanded records); by regularity (frequent, systematic); by dates (always strictly dated or dated carelessly). To here also belong: diaries, covering the events of a short period of time (field diary), diaries that develop into a separate genre of literature. The specified group of autocommunicative sources of personal origin, diaries and notes, tending to grow into the genre of fiction, become a form of artistic representation of life according to the vision of the author. Such a document evokes the interest of an ordinary reader, but impels the researchers severely criticize the author's or eyewitness's personal view. Such sources completely reflect the essence of the Soviet era, because the communist worldview of a person was choiceless that was massively captured in the documents of that time.

Among the document arrays of the Central State Archive of Public Associations of Ukraine there are both partisan personal funds and those devoted to partisan detachments — from the fund 62, illustrating the activity of the Ukrainian Headquarters of Partisan Movement (UHPM) to the fund 262. Each of them presents documents of autocommunicative nature — diary notes, author's records describing the events of partisan activities, autobiographical documents and photographs [7]. In addition to these, there are also diaries written by various levels of leadership as well as by simple partisans. These documents combine genre similarities, although some diaries are rather diary

notes. Diary documents require critics due to their subjectivity, providing author's judgments about the events, heroism and cowardice both of leaders and partisan composition.

In addition to archival institutions, a large number of diaries is accumulated in the collections of Ukrainian museums as well as in the funds of the National Museum of History of Ukraine in the Second World War. Guerrilla diaries are kept in the memorial complex. In 2015, the museum research assistants for the first time published the full versions of the diary notes of the Soviet Resistance participants in Ukraine that is of F. Tkachenko, M. Sheremet, Y. Bashmak, K. Stepanov and P. Khy-mysh. They possess a powerful source information potential and reflect quite a few complex poorly studied pages in the history of partisan-underground struggle on the Ukrainian territory during the Soviet-German War [7].

The opposite side of the struggle is always interesting, and Ukrainian archives also store diary documents of the German soldiers. It is exemplified by the "Extracts from the diary of the German Major Karl Dorman on guerrilla warfare in the temporarily occupied territory of the Soviet Union". It is worth noting that diaries and diary entries of Soviet soldiers do not differ from those of the Germans. They are characterized by the emotional way of information transmission about surrounding reality, as well as psychological tension. The diaries are written frankly, resembling confessions of individual participants in the Second World War.

The information about participants of partisan detachments is preserved in the thematic funds of the CSAPAU. Among such documents, there are autobiographies of the Communist Party and Komsomol members, autobiographical data in other types of paper documentation, diary notes on daily life of guerrilla fighters, diary entries about combat activity, full-fledged

diaries with the recording of guerrilla activity. In addition to autocommunicative information of personal nature, every large detachment or unit possessed its own diary at its headquarters. A large array of autocommunicative sources is accumulated in the fund-collections of national and regional museum institutions of Ukraine. So in the National Museum of Ukrainian History in the World War II. The memorial complex concentrates the combat and partisan characteristics, autobiographies, memories of the participants in the Soviet Resistance movement, their relatives, close acquaintances, former single-servicemen, copies of transcripts of conversations, references and other documents [7].

Quite a representative range of memories of the participants in the Soviet Resistance movement was archaeologically processed and was published in scientific and documentary publications, collections of documents and materials. The socio-historical potential of such materials enables the researcher to carry out profound historical reconstructions of the integral picture of the Soviet Resistance and war movement. Information subjectivity, one's own thoughts and judgments, acceptable decorations of perception of the surrounding reality, allow us to see events and phenomena from the participant's point of view, to reflect the worldview of the person. Such document sources are stored mainly in the personal funds of central and regional archives. Quite a significant layer of the mentioned source array is published in separate editions as well as placed in various collections of documents and materials. The socio-historical potential of such materials makes it possible for the researcher to carry out deep historical reconstructions of the activities of individual detachments and to shape an integral picture of the regional Resistance Movement in 1941-1945 on the territory of Ukraine.

Список використаних джерел

1. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники российской истории: уч. пособие / И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.В. Медушевская, М.Ф. Румянцева М.: РГГУ, 1998. 702 с.
2. Стрельський Г.В. Джерелознавство історії СРСР. Період імперіалізму. К.: Радянська школа, 1958. 480 с.
3. Мемуаристика // Спеціальні історичні дисципліни / І.Н. Войцехівська, В.В. Томазов, М.Ф. Дмитрієнко. К.: Либідь, 2008. С. 359 – 366.
4. Стрельський Г.В. Мемуары как источник изучения истории Великого Октября на Украине. К.: Вища школа, 1978. 136 с.

5. Реброва И.В. Образ женщины в Великой Отечественной войне, отраженный в воспоминаниях людей фронтового поколения. URL: <http://sofik-rgi.narod.ru/avtori/konferencia/rebrova.html>
6. Зубкова Е. Общественная атмосфера после войны [1945 – 1946 гг.] // Свободная мысль. 1992. № 6. С. 6.
7. Ковальська Л.А. Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.). Донецьк-Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 462 с.

References

1. Source study: Theory. History. Method. Sources of Russian history: uch. allowance. (1998). Moscow: RGGU [in Russian].
2. Strelsky, H.V. (1958). Source study of the history of the USSR. The Period of Imperialism. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
3. Voitsekhivs'ka, I.N. (2008). Memoirism. Special Historical Disciplines (2008). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Strelsky, H.V. (1978). Memoirs as a source of studying the history of the Great October Revolution in Ukraine. K.: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
5. Rebrova, I.V. (n.d.). The image of a woman in the Great Patriotic War, reflected in the memories of people of the front generation. – Retrieved from <http://sofik-rgi.narod.ru/avtori/konferencia/rebrova.html> [in Russian].
6. Zubkova, E. (1992). Public atmosphere after the war [1945 - 1946]. Svobodnaia mysl, 6, 6 [in Russian].
7. Kovalska, L.A. (2015). Source-study discourse on the history of the Soviet resistance movement (1941-1945). Donetsk-Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD» [in Ukrainian].

УДК 002:[008:351.852](477)

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, докторантка
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСТАНОВ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Мета дослідження. У статті розглядаються установи галузі культури в Україні, які утворюють окрему систему та охоплюють сукупність організацій і установ, які забезпечують функціонування культури (народної і професійної) у культурному просторі України. **Методологія дослідження** базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження. **Наукова новизна.** Розглянуто установи в галузі культури, за напрямками та інституціями, які складають об'єкти та суб'єкти галузі культури та функції управління, що регулюється низкою спеціального законодавства в галузі культури. **Висновки.** Аналіз структури державних установ галузі культури показав, що її соціальні інституції відрізняються соціокультурними функціями, видами діяльності та видами культурного продукту, способом діяльності та реалізації державної політики у сфері культури. Установи створюють та передають на архівне зберігання документні комплекси, здійснюють документаційну діяльність. У складі документальних комплексів цих установ існують як офіційні, так і неофіційні документи, службового та творчого характеру, які репрезентують її розвиток.

Ключові слова: установи культури, культурний простір, документація.

5. Реброва И.В. Образ женщины в Великой Отечественной войне, отраженный в воспоминаниях людей фронтового поколения. URL: <http://sofik-rgi.narod.ru/avtori/konferencia/rebrova.html>
6. Зубкова Е. Общественная атмосфера после войны [1945 – 1946 гг.] // Свободная мысль. 1992. № 6. С. 6.
7. Ковальська Л.А. Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.). Донецьк-Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 462 с.

References

1. Source study: Theory. History. Method. Sources of Russian history: uch. allowance. (1998). Moscow: RGGU [in Russian].
2. Strelsky, H.V. (1958). Source study of the history of the USSR. The Period of Imperialism. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
3. Voitsekhivs'ka, I.N. (2008). Memoirism. Special Historical Disciplines (2008). Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Strelsky, H.V. (1978). Memoirs as a source of studying the history of the Great October Revolution in Ukraine. K.: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
5. Rebrova, I.V. (n.d.). The image of a woman in the Great Patriotic War, reflected in the memories of people of the front generation. – Retrieved from <http://sofik-rgi.narod.ru/avtori/konferencia/rebrova.html> [in Russian].
6. Zubkova, E. (1992). Public atmosphere after the war [1945 - 1946]. Svobodnaia mysl, 6, 6 [in Russian].
7. Kovalska, L.A. (2015). Source-study discourse on the history of the Soviet resistance movement (1941-1945). Donetsk-Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD» [in Ukrainian].

УДК 002:[008:351.852](477)

Добровольська Вікторія Василівна,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, докторантка
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
vika_dobrovolska@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСТАНОВ ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Мета дослідження. У статті розглядаються установи галузі культури в Україні, які утворюють окрему систему та охоплюють сукупність організацій і установ, які забезпечують функціонування культури (народної і професійної) у культурному просторі України. **Методологія дослідження** базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу, синтезу, логічного методу, методу візуалізації результатів дослідження. **Наукова новизна.** Розглянуто установи в галузі культури, за напрямками та інституціями, які складають об'єкти та суб'єкти галузі культури та функції управління, що регулюється низкою спеціального законодавства в галузі культури. **Висновки.** Аналіз структури державних установ галузі культури показав, що її соціальні інституції відрізняються соціокультурними функціями, видами діяльності та видами культурного продукту, способом діяльності та реалізації державної політики у сфері культури. Установи створюють та передають на архівне зберігання документні комплекси, здійснюють документаційну діяльність. У складі документальних комплексів цих установ існують як офіційні, так і неофіційні документи, службового та творчого характеру, які репрезентують її розвиток.

Ключові слова: установи культури, культурний простір, документація.

Добровольская Виктория Васильевна,
кандидат наук по социальным коммуникациям,
доцент, докторантка
Национальной академии руководящих кадров
культуры и искусств

ИНФОРМАЦИОННО-ДОКУМЕНТАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБЛАСТИ КУЛЬТУРЫ В УКРАИНЕ

Цель исследования. В статье рассматриваются учреждения области культуры в Украине, которые образуют отдельную систему и охватывают совокупность организаций и учреждений, обеспечивающих функционирование культуры (народной и профессиональной) в культурном пространстве Украины. **Методология исследования** базируется на применении общенаучных и специальных методов познания, в частности анализа, синтеза, логического метода, метода визуализации результатов исследования. **Научная новизна.** Рассмотрены учреждения в области культуры, по направлениям и институтами, которые составляют объекты и субъекты области культуры и функции управления, регулируется рядом специального законодательства в области культуры. **Выводы.** Анализ структуры государственных учреждений области культуры показал, что ее социальные институты отличаются социокультурными функциями, видами деятельности и видам культурного продукта, способом деятельности и реализации государственной политики в сфере культуры. Учреждения создают и передают на архивное хранение документной комплексы, осуществляющие документационного деятельность. В составе документальных комплексов этих учреждений существуют как официальные, так и неофициальные документы, служебного и творческого характера, представляющих ее развитие.

Ключевые слова: учреждения культуры, культурное пространство, документация.

Dobrovolska Viktoriya,
PhD in Social Communications,
associate professor, doctoral-student
of National Academy of Managerial Staff
of Culture and Arts

INFORMATION AND DOCUMENTATION SUPPORT OF THE CULTURAL INSTITUTIONS IN UKRAINE

Purpose of the article. The article examines the institutions of the field of culture in Ukraine, which form a separate system and cover a set of organizations and institutions that ensure the functioning of culture (popular and professional) in the cultural space of Ukraine. **Methodology.** The research methodology is based on the application of general scientific and unique methods of knowledge, in particular, analysis, synthesis, logical approach, the purpose of visualization of research results. **Scientific novelty.** The institutions in the field of culture, in directions, and the institutions that make up the objects and subjects of the area of culture and management functions are reviewed, governed by much special legislation in the field of culture. **Conclusions.** An analysis of the structure of state institutions in the area of culture showed that its social institutions are distinguished by socio cultural functions, types of activities and types of cultural product, the way of business and implementation of state policy in the cultural sphere. Institutions create and transfer for archival storage the documentary complexes that carry out documentation activities, as part of the documentary complexes of these institutions there are both official and unofficial documents of official and creative nature representing its development.

Key words: cultural institutions, cultural space, documentation.

Актуальність теми дослідження. Галузь культури як об'єкт дослідження є надзвичайно важливою для національної держави, яка прагне самостійного розвитку, оскільки її значення зумовлене визначальним значенням культури у розвитку інтелектуального і духовного потенціалу суспільства, формуванні свідомості людини та її менталітету. Українська культура є загальнонаціональною і, в той же час, має яскраво виражені особливості, що й визначають її національну презентацію та вікову історію.

Мета дослідження. Дослідити установи галузі культури в Україні, які утворюють окрему систему та охоплюють сукупність організацій і установ, які забезпечують функціонування культури (народної і професійної) у сфері комерційної та некомерційної форми власності у культурному просторі України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні діяльність у сфері культури регламентує Закон України «Про культуру» від 14 грудня 2010 року, який визначає правові засади цієї діяльності, регулює суспільні відносини, пов'язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямований на забезпечення доступу до них. Вказується, що закон регулює діяльність у сфері культури та іншу діяльність, основною метою якої є створення, збереження, розповсюдження і використання культурних цінностей, культурної спадщини та культурних благ. Окреслено основні засади державної політики у сфері культури, забезпечення права та доступу до культурних цінностей, надає право на утворення закладів культури. Він сприяє створенню єдиного культурного простору України, збереженню цілісності культури, культурної спадщини, культурних цінностей та культурних благ. Цим законом визначено: культурний простір України – сфера, в якій відповідно до законодавства провадиться спеціалізована діяльність і задовольняються культурні, інформаційні та дозвіллі потреби громадян, що охоплює різноманітне культурно-мистецьке середовище [7].

Згідно з Положенням про Міністерство культури України (від 3 вересня 2014 р. № 495 із змінами 2015-2016 рр.) Міністерство є голо-

вним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті [3]. Законодавче поле в галузі культури в Україні доволі широке і специфіковане за окремими питаннями. Воно складається з численних законів та нормативно-правових актів, ухвалених Верховною Радою України, постанов Кабінету Міністрів України, Указів Президента України, постанов, рішень та інструкцій головних розпорядників коштів у цій галузі. Це коло нормативних актів створює основу управлінської документації всієї галузі культури. Документація складається як у галузевому міністерстві та відомстві, так і в державних установах та органах місцевого самоврядування. У Законі України «Про культуру» дається визначення *закладу культури* – юридична особа, основною діяльністю якої є діяльність у сфері культури, або структурний підрозділ юридичної особи, функції якого полягають у провадженні діяльності у сфері культури; *базова мережа закладів культури* – комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання і поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури [7].

Досліджуючи систему установ галузі культури, можна представити її як за напрямками, так і інституціями, які складають об'єкти та суб'єкти галузі культури та функції управління, що регулюється низкою спеціального законодавства в різних сферах культури, наступним чином:

1) театральне, музичне, хореографічне, образотворче, декоративно-прикладне, естрадне і циркове мистецтво;

2) концертні організації, музеї, бібліотеки, будинки культури та ін.;

3) кінематографія; телебачення і радіомовлення;

4) видавнича справа, поліграфія і торгівля книгами [1].

За напрямками діяльності установи культури можна згрупувати наступним чином.

До першої групи, що зберігають документальні фонди, відносяться архіви, бібліотеки, музеї та музейні заклади, заповідники, заклади музейного типу України; картинні, художні галереї та галереї мистецтв, виставкові зали, панорами і інші організації в галузі культури, де основна функція – демонстрація предметів культури і мистецтв сучасників. Згідно Закону України «Про музеї та музейну справу» від 29 червня 1995 року, *музей* – науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини. Основними напрямками діяльності музеїв є науково-дослідна, культурно-освітня діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, виставкова, пам'яткоохоронна робота, а також діяльність, пов'язана з науковою атрибуцією, експертизою, класифікацією, державною реєстрацією та усіма видами оцінки предметів, які можуть бути визначеними як культурні цінності, з метою включення до Музейного фонду України [8].

Законом України «Про національний архівний фонд та архівні установи» від 24 грудня 1993 року визначено, що Національний архівний фонд України є складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства, перебуває під охороною держави і призначений для задоволення інформаційних потреб суспільства і держави, реалізації прав та законних інтересів кожної людини. Документи Національного архівного фонду є культурними цінностями, що постійно зберігаються на території України або згідно з міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, підлягають поверненню

в Україну. Зокрема, у Законі подано визначення термінів, які вживаються у такому значенні: *архівна установа*, *архів*, *архівний підрозділ*, *архівний відділ* – це, відповідно, установа чи структурний підрозділ, що забезпечує облік і зберігання архівних документів, використання відомостей, що в них містяться, та формування Національного архівного фонду і/або здійснює управління, науково-дослідну та інформаційну діяльність у сфері архівної справи і діловодства; *державна архівна установа* – архівна установа, що здійснює свою діяльність за рахунок коштів Державного бюджету України [9].

Головною функцією цих установ є збереження пам'яті, збирання, облік, зберігання та використання різних форм трансляції духовних цінностей, популяризація пам'яток історії, культури. Бібліотеки і музеї є не лише центрами культурної спадщини, й соціальним інститутом соціокультурної адаптації, як інструмент пізнання культурних цінностей минулих епох і сучасності, а також інтерпретування їх значень з метою суспільного самопізнання й самовизначення. Бібліотечні та музейні колекції формують культурний простір пам'яті, адаптують надбання національної та світової культурної спадщини до ментального світу людини. У цих установах зберігається Бібліотечний та Музейний фонд України – сукупність бібліотечних та музейних фондів, окремих пам'яток, колекцій, зібрань, які постійно зберігаються на території України, незалежно від їх походження та форм власності.

До другої групи відносяться професійні організації мистецтва: музичні заклади – Національні мистецькі колективи, Національні концертні організації, обласні концертні установи; театри (національні та обласні); циркові заклади, кіностудії – Національна кіностудія художніх фільмів імені Олександра Довженка, Національний центр Олександра Довженка, Національна кінематика України, Українська студія хронікально-документальних фільмів, Українська кіностудія анімаційних фільмів [2].

До іншої групи можна віднести обласні центри народної творчості (народного мистецтва, фольклору), методичні центри культури і мистецтв, центри клубної роботи та народної творчості, центри культури і туризму, центри

народної творчості та культурно-освітньої роботи тощо. Установи галузі пов'язані із дозвіллям, такі як клуби, палаци (будинки, центри) культури, парки культури і відпочинку, молодіжні культурні центри, центри національних культур і інші клубні установи; природничі міські сади, зоопарки, зоосади, національні парки.

Наступну групу складають науково-дослідні та методичні установи, а саме: Український центр наукових досліджень; Науково-дослідний інститут пам'яток охоронних досліджень; Національний центр театрального мистецтва імені Леся Курбаса; Проблемна науково-дослідна лабораторія з вивчення і пропаганди народної музичної творчості Національної музичної академії України імені П.І.Чайковського; Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології Львівської національної музичної академії імені М.В.Лисенка; Проблемна науково-дослідна лабораторія історії образотворчого мистецтва і архітектури Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури; Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України [2].

Окрему групу складають науково-освітні, наукові установи, заклади вищої освіти і культури. Серед загальнодержавних: Національна музична академія України імені П.І.Чайковського; Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури; Київський національний університет культури і мистецтв; Донецька державна музична академія імені С.С.Прокоф'єва; Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого; Луганська державна академія культури і мистецтв; Львівська національна музична академія імені М.В. Лисенка; Одеська національна музична академія імені А.В. Нежданової; Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського; Харківська державна академія культури; Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв; Київське державне хореографічне училище [2]. Існує значна кількість регіональних та комунальних закладів вищої освіти у підпорядкуванні Міністерства культури України.

До системи галузі культури відносяться й Національні творчі спілки: Національна спілка композиторів України; Національна хореографічна спілка України; Національна всеукраїн-

ська музична спілка; Національна спілка кобзарів України; Національна спілка художників України; Національна спілка майстрів народного мистецтва України; Національна спілка фотохудожників України; Національна спілка письменників України; Національна спілка театральних діячів України; Національна спілка краєзнавців України; Національна спілка кінематографістів України [2]. Діяльності творчих спілок у галузі культури та мистецтва регламентуються Законом України від 17 жовтня 1997 року «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» в якому дається визначення: *творча спілка* – добровільне об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури та мистецтва, яке має фіксоване членство і діє на підставі статуту [10]. В управлінській діяльності Міністерства культури України це відображено посередництвом його внутрішньої структури, де виокремлено декілька структурних підрозділів, які відповідають за документування цієї діяльності: передусім Управління мистецтв до складу якого входять відділ музичного мистецтва, відділ театрального мистецтва, відділ монументального, образотворчого та народного мистецтва та сектор циркового мистецтва.

Важливу групу складають видавництва та медіа-структури. Міністерство засновує в установленому порядку засоби масової інформації з метою висвітлення питань, що належать до компетенції Мінкультури; також видавництв, співзасновниками яких виступає Міністерство культури України, а саме: журналів «Пам'ятки України», «Українська культура», «Театрально-концертний Київ», «Музика», газет «Культура і життя» та «Кримська світлиця». У сфері видавничої справи та інформаційної діяльності певна роль належить державній культурно-науковій установі – Книжковій палаті України імені Івана Федорова, повноваження якої закріплені в ст. 27 Закону України «Про видавничу справу» від 05 червня 1997 року [5].

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері є Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держкомтелерадіо) [6].

Суспільне телерадіомовлення України – це телерадіоорганізація зі статусом єдиної загальнонаціональної неподільної і неприбуткової системи масової комунікації, яка є об'єктом права власності Українського народу. На підставі затвердженої 30 вересня 2010 року Концепції створення і діяльності Національної громадської телерадіокомпанії України Громадською гуманітарною радою при Президентові України було підготовлено проект Закону України «Про Національну громадську телерадіокомпанію України», який і став основою для ухваленого 17 квітня 2014 року Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» [11]. Запуск суспільного телебачення й радіомовлення в Україні відбувся у 2017 році. Невід'ємною складовою частиною системи Суспільного телерадіомовлення України є телерадіоорганізація «Громадське Українське радіо і телебачення» (ГУРТ), яка діє на підставі Положення про неї, а також виокремилося нове «Громадське радіо».

Усі ці установи створюють та передають на архівне зберігання документні комплекси, здійснюють документаційну діяльність.

Аналіз установ галузі культури показав, що її соціальні інституції відрізняються соціокультурними функціями, видами діяльності та видами культурного продукту, способом діяльності та реалізацій державної політики у сфері культури і характером культурних цінностей. Документування культурної діяльності, що враховує і культурний продукт, пов'язано із структурою Міністерства культури України та складною системою управління на загальнонаціональному та регіональному рівнях, а також з основними принципами та пріоритетами під час формування державної політики у сфері культури. Управління документаційними процесами в таких умовах потребує не лише опори на нормативно-правові акти та регулювання управлінської функції, а й розвиток документаційної системи, поширення регуляторної функції не лише на організаційно-розпорядчу документацію, а розвиток документної бази управління в цілому.

Водночас установи мають право створювати й документи, що відображають специфічну діяльність органу управління та установи, яка репрезентує важливі для культурної

діяльності аспекти, тим більше, що установи також є об'єктом реформування, змін у статутній діяльності тощо. Відтак, характерною рисою управлінської документації в галузі є її системний галузевий характер, що об'єднує усі рівні управління і дозволяє функціонувати системі, ефективно контролювати діяльність усіх її складників. При цьому специфічною особливістю окресленої сфери є те, що у цій галузі створювалася й значна кількість неофіційних, творчих документів, що продукувалися особливою творчою складовою суспільства, що відображали розвиток особистісного компонента останнього в науці, культурі, мистецтві, і стали об'єктом приватного колекціонування. Ці твори мистецтва і культури, позиціоновані як їх продукт, також стали об'єктом охорони, опіки та підтримки державою, організації державного обліку та сприяння передачі на державне зберігання. Вони стають часткою архівних, музейних бібліотечних фондів і регулюються відповідними законами. Окрім того, вони долучаються як колекційний складник в таких культурних закладах, як бібліотеки, архіви та музеї, творчі об'єднання та колективи, запроваджуючись до інформаційно-документаційної системи, яка також є опосередкованою часткою управління системою документації. Ці продукти культурної спадщини також фіксуються, обліковуються та підлягають охороні державою після відповідного документування – опису, обліку та зберігання. При цьому окреслені документи як офіційного, так і неофіційного походження після того, як вони перейшли на облік та державне зберігання в архівах, бібліотеках та музеях, – стають об'єктом джерелознавства та інших спеціальних історичних дисциплін.

У складі документальних комплексів культури існують як офіційні, так і неофіційні документи, службового та творчого характеру, які репрезентують її розвиток. Характерними особливостями неофіційних документів є те, що вони можуть не збігатися із офіційною політикою держави в галузі культури, представляючи її індивідуальний компонент. Однак їхнє існування та розвиток мають стати об'єктом уваги держави, охорони документальної спадщини, що регулюється законодавством. Головна увага управлінської документації спрямована на керівництво

державною власністю, організацію відображення та впливу на культурні процеси за посередництва управління службовою документацією, яка перебуває як у сталих формах, так і у розвитку.

Динаміка цих процесів пов'язана із стрімким розвитком інформаційного суспільства та суспільства знань, яке прискорює процес управління, надає йому нових якостей, спродукованих новою інформаційною культурою створення документів та відкритого доступу до величезних масивів інформації та можливостей вільного обміну інформацією, технологією опрацювання інформації тощо.

Наукова новизна. Розглянуто установи в галузі культури, за напрямками, та інституціями, які складають об'єкти та суб'єкти галузі культури та функції управління, що регулюється низкою спеціального законодавства в галузі культури.

Висновки. Аналіз установ галузі культури

показав, що її соціальні інституції відрізняються соціокультурними функціями, видами діяльності та видами культурного продукту, способом діяльності та реалізації державної політики у сфері культури. Установи створюють та передають на архівне зберігання документні комплекси, здійснюють документаційну діяльність, у складі документальних комплексів цих установ існують як офіційні, так і неофіційні документи, службового та творчого характеру, які репрезентують її розвиток у культурному просторі України.

З огляду на вищезазначене, сьогодні, у час інформаційного суспільства та глобалізації культурних процесів у світі та Україні, має відбуватися трансформація діловодства в самостійну інформаційну документаційно-комунікаційну систему, практичну галузь документознавства, що підвищує функції управління нею культурним простором держави у його різноманітних виявах.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
2. Міністерство культури України. URL: <http://www.mincult.kmu.gov.ua>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
3. Положення про Міністерство культури України : затв. Постановою Кабінету міністрів України від 3 вересня 2014 р. № 495. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show495/2014> (Останнє звернення: 14.06.2017).
4. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
5. Про видавничу справу: Закону України від 05 червня 1997 № 318/97-ВР. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
6. Про затвердження Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 року № 341. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF> (Останнє звернення: 14.06.2017).
7. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
8. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
9. Про Національний архівний фонд і архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 № 3814-XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
10. Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 07.10.1997 № 554/97-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80>. (Останнє звернення: 14.06.2017).
11. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України: Закону України від 17 квітня 2014 № 1227-VII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18>. (Останнє звернення: 14.06.2017).

References

1. Bityak, Y.P. (2005). Administrative law of Ukraine. Kyiv. Lawyer Inter. p.544 [in Ukrainian].
2. Ministry of Culture of Ukraine Retrieved from <http://www.mincult.kmu.gov.ua>. [in Ukrainian].
3. Regulation on the Ministry of Culture of Ukraine. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show495/2014> [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine on Libraries and Librarianship from January 27.1995 № 32/95. (1995). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

5. Law of Ukraine On Publishing from June 05.1997 № 318/97-ВР. (1997) Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

6. On Approval of the Regulations on the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 13, 2014, No. 341. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].

7. Law of Ukraine on Culture from December 14.2010 № 2778-VI. (2011). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> [in Ukrainian].

8. Law of Ukraine on Museums and Museum Affairs from June 29.1995 № 249/95-ВР. (1995). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

9. Law of Ukraine on the National Archive Fund and archive institutions from December 24.1993 № 3814-XII. (1993). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>. [in Ukrainian].

10. Law of Ukraine on Professional Creative Workers and Creative Unions from October 07.1997 № 554/97-ВР. (1997). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554/97-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].

11. Law of Ukraine on Public Television and Radio Broadcasting of Ukraine from April 17.2014 № 1227-VII. (2014). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18>. [in Ukrainian].

УДК 930.25:004.775

Вовк Наталія Степанівна,

кандидат історичних наук,

старший викладач кафедри соціальних комунікацій та

інформаційної діяльності

Національного університету «Львівська політехніка»

Nataliia.S.Vovk@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2470-7188>

АРХІВНІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ: ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОШУКУ ТЕКСТОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Метою роботи є визначення основних шляхів ефективної роботи архівної інформаційно-пошукової системи. **Методологія дослідження** використовує інструментарій методу моделювання: постановка задачі, створення та дослідження моделі. Застосування принципів цілісності, ієрархічності та структурності дало змогу розглядати архівну інформаційно-пошукову систему як цілісну структуру. **Наукова новизна** роботи полягає у створенні основного алгоритму роботи з клієнтським запитом в архівній інформаційно-пошуковій системі. **Висновки.** Запропонований алгоритм обробки користувачького запиту в архівній ІПС дозволяє уникнути дублювання запиту та забезпечує якісну обробку інформацію адміністраторами пошукової системи.

Ключові слова: документ, текстова інформація, інформаційно-пошукова система (ІПС), архів, інформація, користувачький запит.

Вовк Наталья Степановна,

кандидат исторических наук,

старший преподаватель кафедры социальных коммуникаций

и информационной деятельности

Национального университета «Львовская политехника»

АРХИВНЫЕ ИНФОРМАЦИОННО-ПОИСКОВЫЕ СИСТЕМЫ: ПУТИ ОПТИМИЗАЦИИ ПОИСКА ТЕКСТОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

Целью работы является определение основных путей эффективной работы архивного информационно-поисковой системы. **Методология исследования** использует инструментальный ме-

УДК 001.4:651.4/.9

Тур Оксана Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри українознавства
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського
oktur@ukr.net
ORCID 0000-0002-8094-687X

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ДИСКУСІЇ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ДІЛОВОДСТВА (1960-1970-ТІ РР.)

Мета роботи. Аналіз термінологічних дискусій в контексті запровадження Єдиної державної системи діловодства. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні описового методу, що ґрунтується на опозиційному та прийомі внутрішньої інтерпретації, який дозволив визначити особливості термінологічних дискусій в контексті запровадження Єдиної державної системи діловодства. **Наукова новизна** роботи полягає у прагненні автора виявити основні напрями термінологічної діяльності, зумовленої запровадженням Єдиної державної системи діловодства. **Висновки.** Дослідження термінологічних дискусій в контексті запровадження Єдиної державної системи діловодства допоможе з'ясувати особливості уніфікації та стандартизації термінології та пошуку оптимальних методів раціоналізації діловодства за радянських часів.

Ключові слова: Єдина державна система діловодства, діловодство, документ, термінологія, уніфікація.

Тур Оксана Николаевна,
кандидат филологических наук, доцент
доцент кафедры украиноведения
Кременчугского национального университета
имени Михаила Остроградского

ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ДИСКУССИИ В КОНТЕКСТЕ СОЗДАНИЯ И ВВЕДЕНИЯ ЕДИНОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ ДЕЛОПРОИЗВОДСТВА (1960-1970-Е ГГ.)

Цель работы. Анализ терминологических дискуссий в контексте внедрения Единой государственной системы делопроизводства. **Методология исследования** заключается в применении описательного метода, основанного на оппозиционном и приеме внутренней интерпретации, который позволил определить особенности терминологических дискуссий в контексте внедрения Единой государственной системы делопроизводства. **Научная новизна работы** заключается в стремлении автора выявить основные направления терминологической деятельности, обусловленной введением Единой государственной системы делопроизводства. **Выводы.** Исследование терминологических дискуссий в контексте внедрения Единой государственной системы делопроизводства поможет выявить особенности унификации и стандартизации терминологии и поиска оптимальных методов рационализации делопроизводства в советское время.

Ключевые слова: Единая государственная система делопроизводства, делопроизводство, документ, терминология, унификация.

Tur Oksana,

Candidate of Philological Sciences, Associate professor,
Department of Ukrainian studies
Kremenchuk Mikhaïlo Ostrohradskyi National University

TERMINOLOGICAL DISCUSSIONS IN THE CONTEXT OF CREATION AND IMPLEMENTATION OF THE SINGLE PUBLIC SYSTEM OF BUSINESS (1960-1970-TH RR.)

The purpose of the article. Analysis of terminological discussions in the context of the introduction of the Unified State System of record management. **The methodology** of the research is to apply a descriptive method based on the opposition and the adoption of internal interpretation, which allowed to identify the peculiarities of terminological discussions in the context of the introduction of the Unified State System of record management. **Scientific novelty** of the work consists in the author's desire to reveal the main directions of terminological activity, caused by the introduction of the Unified State System of record management. **Conclusions.** The study of terminological discussions in the context of the introduction of the Unified State System of record management will help to clarify the peculiarities of unification and standardization of terminology and the search for optimal methods for rationalizing office work in Soviet times.

Key words: Unified State System of record management, record management, document, terminology, unification.

Актуальність теми дослідження. Забезпечення міжнародної співпраці й обміну досвідом у галузі стандартизації науково-технічної термінології в Україні, участь у діяльності міжнародних термінологічних комісій ISO та ІЕС на тлі інтегрування України в єдиний економічний, інформаційний простір зумовлює надзвичайну актуальність визначення та дослідження пріоритетних напрямків розвитку стандартизації в галузі інформаційних наук, розроблення національної науково-технічної термінології у сфері документування, інформації, бібліотечної та архівної справи. Така ситуація спонукає до вивчення етапів здійснення діяльності зі стандартизації, осмислення особливостей формування логіко-поняттєвого та термінологічного апарату окреслених галузей знань.

Мета статті – дослідити термінологічні дискусії в контексті створення та запровадження Єдиної державної системи діловодства (1960 – 1970-ті рр.)

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що окреслена проблематика не нова. Єдина державна система діловодства потрапляла в поле зору А. М. Сокової, К. Г. Мітяєва, О. С. Малітікова, а також О. М. Загорецької, З. В. Бондаренко, С. Г. Кулешова, Т. М. Михайлової. Однак наукові пошуки передусім роз-

горталися у площині студіювання ефективних методів діловодства.

Наукова новизна праці полягає в тому, що в ній уперше здійснюється аналіз термінологічного апарату ЄДСД.

Виклад основного матеріалу. З кінця 1950-х – протягом 1960-х років відбувалося закладання підвалин основних інститутів документознавства – засобів комунікації (конференції, наради, семінари), освітніх, наукових закладів. На загальносоюзному рівні, звичайно, ці процеси протікали активніше й були продуктивнішими, ніж у республіках. Однак тісна взаємодія центру з осередками республіканського підпорядкування, їх співпраця, обмін досвідом і зацікавленість у вирішенні спільних нагальних практичних завдань у галузі діловодства й архівної справи виявилися ефективними й надзвичайно перспективними. Утім, навіть така потужна робота не могла вирішити комплекс проблем, що постали на початку 1960-х років у галузі діловодства. Було очевидно, що «у практиці документування управлінських дій уніфікація відсутня майже повністю. Наприклад, у сфері документування розпорядчої діяльності спостерігається неузгодженість у назвах видів правових актів; не встановлені випадки обов'язковості документування; в однакових

ситуаціях можуть бути використані документи різних видів або взагалі відсутня документальна фіксація [17].

Ще більшою багатоаспектністю характеризувалися форми документів. Так, найпоширеніший вид службового документа – діловий лист – мав більше ніж 15 бланків із різним складом постійних реквізитів. Відсутня уніфікація й у нормах оформлення документів та їх термінологічного апарату: на практиці застосовувалися різноманітні способи датування, адресування й підписання документів. Наприклад, практика відсутності двох ініціалів у підписі документів ставала причиною колосального нерационального витрачання робочого часу для пошуку ініціалів посадових осіб. Залишалися не сформульованими також вимоги до викладу змісту документів, підбору лексичних засобів, здатних коротко, точно й зрозуміло передавати суть.

Таким чином, неупорядкованість документування і, як правило, низька якість документів гальмувала подальший розвиток галузей економіки, не дозволяла продовжувати запровадження новітніх форм наукової організації праці. Зрозуміло, що ці проблеми в умовах постійного зростання кількості документних потоків могли лише збільшуватися. У таких умовах підвищення якості документа як основного носія інформації стало першочерговим завданням, на виконання якого була спрямована згадувана вище постанова Ради Міністрів СРСР від 25 липня 1963 р. № 829 «Про заходи щодо покращення архівної справи в СРСР». Основна її мета – усунути низку недоліків, а саме: Головне архівне управління при Раді Міністрів СРСР, відповідні управління та відділи при Радах Міністрів союзних і автономних республік, виконкомах крайових і обласних Рад депутатів трудящих не забезпечують належного контролю за роботою архівів; у ряді міністерств і відомств архіви досі перебувають у занедбаному стані або взагалі не створені; особливо погано налагоджено облік, зберігання й використання науково-технічної документації; у багатьох телецентрах і кіностудіях країни кінодокументи знаходяться під загрозою знищення; досягнення вітчизняної та зарубіжної техніки в архівній справі використовуються незадовільно; Головне

архівне управління при Раді Міністрів СРСР не приділяє належної уваги питанням координації та методики публікаційної роботи архівних установ, погано розробляє наукові основи архівознавства; багато архівів не забезпечені кваліфікованими працівниками [18].

З метою усунення зазначених недоліків, покращення стану й подальшого розвитку архівної справи в країні, а також упорядкування діловодства в установах, організаціях і на підприємствах, Рада Міністрів Союзу РСР постановила зобов'язати Головне архівне управління при Раді Міністрів СРСР у 1963–1965-х рр. створити типові категорії документальних матеріалів, що підлягають зберіганню в державних архівах; визначити критерії відбору документації, що підлягає зберіганню у вигляді мікрокопій; розробити принципи побудови єдиної системи науково-довідкового апарату державних архівів; доручити Державному комітету з координації науково-дослідних робіт СРСР, Державному комітету Ради Міністрів СРСР з питань праці та заробітної плати, ЦСУ СРСР і Головному архівному управлінню при Раді Міністрів СРСР у 1963–1964-х рр. спільно з Державним комітетом із приладобудування, засобів автоматизації й систем управління при Держплані СРСР розробити і затвердити єдину державну систему діловодства для установ, організацій і підприємств та систему класифікації та індексації документальних матеріалів на основі широкого використання сучасної техніки [18].

Крім того, Постанова зазначала, що під час підготовки народногосподарського плану на 1964–1965 рр. необхідно врахувати завдання щодо забезпечення нарощування виробничих потужностей із випуску засобів діловодства та архівної техніки; у плані розвитку народного господарства на 1966–1970 рр. треба було передбачити випуск засобів діловодства й архівної техніки в кількості, що могла б задовольнити потреби народного господарства в цих виробках; розробити перспективний план науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт зі створення засобів діловодства та архівної техніки [18].

Серед визначених Постановою завдань за значущістю та масштабністю прогнозованої діяльності виділяється Єдина державна

система діловодства, створення якої зумовлено нагальними потребами подальшого вдосконалення управлінської праці, оскільки документування організаційної діяльності апарату управління є однією з істотних форм його роботи [9].

Запровадженню ЄДСД передувало всебічне дослідження систем діловодства в різних ланках державного апарату з метою визначення загальних закономірностей у роботі з управлінською документацією, а також виявлення можливостей, меж і масштабів системного упорядкування однотипних діловодних операцій [20; 24].

Розроблення ЄДСД було доручене державним відомствам, серед яких Головне архівне управління, у рамках якого в 1966 р. був створений Всесоюзний науково-дослідний інститут документознавства та архівної справи. Головна мета його створення полягала, передусім, у дослідженні теоретичних і практичних завдань документознавства й архівознавства, розробленні документальних інформаційно-пошукових систем [14, с. 48]. Для оперативного вирішення багатьох питань при інституті було організовано науково-методичну секцію з проблем ЄДСД (1967), серед досягнень якої знаходимо результати досліджень методичних, теоретичних, організаційних аспектів реалізації проекту. Найбільшу увагу учасники секції приділяли змісту та правовим основам забезпечення ЄДСД, науковим засадам організації діловодних служб, проектуванню типових переліків документів, класифікації управлінських документів тощо [13, с. 20].

Основне призначення ЄДСД – довести до рівня загальної норми апробовані й підтверджені на практиці раціональні форми й методи оброблення службової інформації. Запровадження ЄДСД було покликане сприяти впорядкуванню роботи з документами в установах, організаціях і підприємствах на раціональній основі відповідно до можливостей і потреб управлінського апарату [9, с. 3].

Таке завдання в діловодній сфері висувалося вперше, і воно вимагало насамперед розкриття змісту терміна *діловодство*.

У момент виникнення він означав безпосереднє виконання дій із вирішення певних питань, а потім – роботу з документами

[16]. Теоретики діловодства й раціоналізатори управління періодично вели дискусії щодо змістового наповнення терміна. Вони, як правило, носили не схоластичний, а виключно практичний характер, оскільки від змістового наповнення терміна *діловодство* залежали склад та ефективність раціоналізаторської роботи в сфері діловодства. Такою була, наприклад, дискусія, що розгорнулася в 1920-их рр. на сторінках журналу «Техніка управління» [11; 12; 28]. Так, один з авторів цього журналу М. Л. Левінсон, досліджуючи сутність поняття *діловодство*, дійшов висновку, що в роботах його сучасників (П. Отле, В. І. Мейльмана, О. О. Добровольського та ін.) відсутнє точне визначення терміна. Він вважав, що «ніякого визначення не потрібно. Його просто слід відкинути як анархізм шкідливий, не потрібний, небезпечний, оскільки він прикриває бідність, неясність і незакінченість думки» [11]. Інший дослідник діловодства цього періоду М. К. Фурман заперечував йому, вказуючи, що скасувати термін *діловодство* тільки тому, що він може мати широке тлумачення, – це несерйозно. Його треба зберегти, необхідно лише встановити його межі, щоб раціоналізатори не розуміли термін занадто широко [28, с. 12]. Для кращого усвідомлення сутності поняття *діловодство* М. К. Фурман запропонував розглянути його як виробничий процес: поділити діловодство, як виробництво, на частини, а потім – на операції, кожен з яких виконуватиме конкретний працівник. Продуктом такого виробництва будуть ділові папери або справи, а основним матеріалом – думки, що складають зміст [28].

Як бачимо, на той час основним підходом до визначення терміна *діловодство* був виробничий підхід, у межах якого діловодство розглядалося як процес «виробництва справ», матеріальне оформлення в документах діяльності закладів і посадових осіб [22]; сукупність технічних дій, здійснюваних над діловими паперами [28, с. 14]. О. О. Добровольський під діловодством розумів сукупність правил, що регламентують рух і осідання листування [6].

Головний редактор журналу «Система й організація», автор численних публікацій на діловодну тематику Р. С. Майзельс *діловодство* розумів як діяльність, що охоплює всі

операції щодо конкретного оформлення роботи в установах, у тому числі усні та символічні дії [12].

Прихильники «виробничого підходу» до визначення терміна *діловодство* схилилися до думки, що виробничі процеси підприємства й закладу складаються з однакових елементів: сировини, засобів праці та робочої сили [23]. Сутність же *діловодства*, на думку Ю. А. Тілічеєва, – в сукупності простих операцій певного виду, які повинні виконуватися за аналогією до виробничих операцій у промисловості й на підприємстві [26]. Із поширенням ідеї про повне «спрощення адміністративної техніки» побутувала думка про можливість виконання діловодних процесів будь-яким працівником без особливої підготовки й додаткової спеціалізації [21].

Разом з тим прихильники «виробничого підходу» звертали увагу на можливість елементів творчості під час здійснення діловодства. Так, Ю. Тілічеєв пропонував виокремлювати складові процесу діловодства, визначав головну серед них – оброблення документів за змістом [21, с. 10].

Однак у визначенні терміна *діловодство* «виробничий підхід» не був єдиним. У працях багатьох авторів, не згодних з окресленими вище позиціями, був зроблений акцент на соціально-трудову сутність діловодства [1; 25].

Д. В. Покровський порівнював діловодство з руслом діяльності установ, із мережею... дротів, якими біжить робота закладу [19]. У зв'язку з цим основне завдання діловодства в закладах, на його думку, полягало в тому, щоб тримати папери в певних формах, а їхній рух – за попередньо визначеними етапами [19, с. 8].

На думку інших дослідників, зокрема С. А. Салуцького, *діловодство* – частина нервової системи закладу, а самі заклади – біологічні організми [25, с. 122]. Діловодство, на його думку, складається з трьох взаємопов'язаних процесів – сприйняття, передавання та запам'ятовування. Для раціоналізації кожного з них необхідне розкладання на простіші операції, а операції – на елементарні дії [25]. Такі ідеї привели С. А. Салуцького до висновку про виконання основної маси діловодних операцій рефлекторно, значною мірою механічно. Ці міркування фактично повертають

автора до ідеї «виробничого підходу», який він формально відкидав.

Дехто зі спеціалістів звертав увагу на пряму залежність між вирішенням питань організації та ведення діловодства та статусом закладу, сферою його компетенції, тим самим висуваючи на перший план виключно документальні проблеми. Представники цього напрямку були переконані: щоб мати правильно організоване діловодство, потрібно правильно побудувати всю установу. Фактично дослідники дійшли висновку, що раціональна організація діловодних процесів прямо залежить від логічної організації роботи самого закладу: правильного визначення структури установи, її компетенцій та інституцій, розпорядку роботи та розподілу службових обов'язків [3; 7; 8]. Спеціалісти з наукової організації праці зрозуміли, що немає окремого діловодства, бухгалтерії чи статистики, до цих об'єктів треба зуміти підійти під кутом зору єдиного процесу управління [2]. Раціоналізатори 1920–1930-х років підкреслювали, що правильна організація діловодства не є виключно самостійним внутрішнім питанням сфери діловодства, тому «об'єкт організаційного будівництва» повинен визначатися за кінцевою метою завдання – раціональної організації діловодства [19, с. 8]. На кінець 1920-х – початок 1930-х років під *діловодством* розуміли сукупність технічних дій, виконуваних над діловими паперами безвідносно до їхньої сутності й тексту. «Саме дія над діловими паперами, а не робота з ними, оскільки остання може наштотувати на думку про виконання вимог, запитів і т. п., викладених у документах, що вже виходить за межі технічної роботи над діловими паперами» [28, с. 12].

У 1950–1970-х рр. також точилися термінологічні дискусії між дослідниками. Одні з них прирівнювали діловодство до управлінської праці, розглядаючи його як функцію управління: *адміністративне діловодство* – це раціональна система документування адміністративної діяльності. Ця система включала складання адміністративної документації, оброблення документів (реєстрацію, виконання, контроль за виконанням документів, їх організацію) та передавання на відстані (листування), використання змісту документів у зв'язку

із завданнями адміністративної діяльності, її документаційного обслуговування [5, с. 24]. Інші визнавали виключно допоміжний характер діловодства, яке з технічного боку обслуговувало управлінську діяльність установ: *діловодство* є технічним засобом, який дозволяє з певною чіткістю відображати в документальному матеріалі оперативну діяльність установ [27, с. 3].

Значущі розвідки щодо тлумачення діловодства, що мали помітний вплив на визначення змісту ЄДСД, належать науковцям ВНДІДАС. На думку О. С. Малітікова, із працями ВНДІДАС утверджується переконання в тому, що діловодство – це «повний цикл операцій, починаючи від процесу створення чи одержання документів і завершуючи передачею закінчених справ до архіву установи. Крім того, під діловодством розуміється сукупність методів і прийомів роботи з документами» [13, с. 18].

Єдина державна система діловодства базувалася на розумінні терміна *діловодство* як сукупності робіт, пов'язаних з документуванням діяльності й організацією документів установ [9, с. 3]. Це визначення враховує той нерозривний зв'язок і взаємозумовленість, які існують між документацією, що виступає матеріалізованою формою управління, й операціями з її оброблення, пересилання та зберігання. Причому поняття *діловодство* має універсальний характер, тобто охоплює весь комплекс документації, що дозволяє розглядати діловодство як систему інформаційного забезпечення діловодства. Таке розуміння терміна зафіксоване в

«Короткому словнику архівної термінології», розробленому спеціалістами в галузі документації [10, с. 18], а також у державному стандарті на документознавчу термінологію (ГОСТ 16487–70 «Делопроизводство и архивное дело. Термины и определения»): *діловодство* – діяльність, що охоплює питання документування й організації роботи документами в процесі здійснення управлінських дій [4].

Висновки. Отже, висуваючи завдання раціоналізації діловодства, ЄДСД повинна була розглянути й комплекс вимог до документа як першооснови подальших діловодних операцій. Включення до ЄДСД вимог до документа було методологічно виправданим: сфера творення документів є найбільш невпорядкованою в діловодстві [15, с. 390]. Оскільки документ як об'єкт раціоналізації більше наближений безпосередньо до процесів управління, то норми, створені для документів, ймовірно, будуть необхідні й для організації управлінських процесів. До того ж практичний досвід раціоналізації діловодства свідчить про неефективність і неспроможність спроб створення системи оброблення, організації документів за умови відсутності якості самого документа. Це й зумовило включення до складу положень системи ЄДСД норм у галузі документування й вимоги до якості документів, а також питання уніфікації підготовки, оформлювання, проходження документів, їх реєстрації, інформаційного пошуку, контролю за виконанням, підготовки до подальшого зберігання й користування.

Список використаних джерел

1. Витке Н. Научная организация административной техники. *Вопросы организации и управления*. 1923. № 1(4). С. 3–15.
2. Витке Н. Первые итоги. Московская инициативная конференция по нормализации техники управления. *Вопросы организации и управления*. 1922. № 2. С. 3–7.
3. Голубов С. Н. Структура и документация. Общие и специальные методы рационализации: курс лекций. Москва : Техника управления, 1930. 200 с.
4. ГОСТ 16448–70 «Библиография. Термины и определения». Москва : Изд-во стандартов, 1971. 12 с.
5. Делопроизводство : учеб. пособие для учащихся сред. школ с произв. обучением по профессии «Референт по делопроизводству» / Л. И. Варганян, Я. З. Лившиц, К. Г. Митяев, В. А. Цикулин ; под ред. К. Г. Митяева. Москва : Просвещение, 1964. 236 с.
6. Добровольский А. Делопроизводство и его элементы. *Вопросы организации и управления*. 1923. № 1(4). С. 77–81.
7. Добровольский А. Понятие ответственности должностного лица. *Вопросы организации и управления*. 1923. № 1(4). С. 22–23.

8. Дрезен Э. Системы и формы делопроизводства, соответствующие нуждам и потребностям учреждений разных типов. *Техника управления*. 1926. № 3. С. 17–25.
9. Единая государственная система делопроизводства. Основные положения. Проект. Москва, 1970. 132 с.
10. Краткий словарь архивной терминологии / ВНИИДАД, МГИАИ ; глав. ред. И. С. Назин. Москва ; Ленинград, 1968. 58 с.
11. Левинсон Н. Что же такое «делопроизводство» (В порядке постановки проблемы). *Техника управления*. 1926. № 11. С. 24–39.
12. Майзельс-Рафимов Р. Опыт терминологии в делопроизводстве. *Вопросы организации и управления в делопроизводстве*. 1923. № 5. С. 124–129.
13. Малитиков А. С. Некоторые вопросы организации и содержания научной работы в области ЕГСД. *Труды ВНИИДАД*. 1973. Т. 2. С. 5–21.
14. Малитиков А. С. Перспективы и ближайшие задачи ВНИИДАД. *Советские архивы*. 1967. № 4. С. 48–56.
15. Митяев К. Г. Вопросы улучшения документации (делопроизводства) в аппарате управления. Научные основы государственного управления в СССР. Москва, 1968. С. 384–395.
16. Митяев К. Г. История и организация делопроизводства в СССР. Москва : [б. и.], 1959. 359 с.
17. Научный отчет по теме 0.80.400 «Создание ЕГСД» / ВНИИДАД. – ВНИИДАД, № 5635. 1970. 17 с.
18. О мерах по улучшению архивного дела в СССР : постановление Совета Министров СССР от 25 июля 1963 г. № 829 // Собр. постановлений правительства СССР. 1963. № 15. Ст. 159. С. 397–400.
19. Покровский Д. В. Рационализация делопроизводства (Системы: актовая, папочная, карточная и журнальная). Москва : НКПС: Транспечать, 1926. 270 с.
20. Потапенко І. Активніше запроваджувати прогресивні форми діловодства *Архіви України*. 1970. № 2. С. 60–63.
21. Розмирович Е. Техника управления. *Техника управления*. 1925. № 1. С. 5–11.
22. Розмирович Е. Ф. Методология и практика техники. Москва ; Ленинград : Техника управления, 1930. 307 с.
23. Розмирович Е. Ф. Основные понятия по рационализации аппарата госуправления. *Техника управления*. 1926. № 7. С. 11–21.
24. Рубан Г. За дальше удосконалення стилю роботи державного і господарського апарату. *Наук.-інформ. бюл. Архів. упр. УРСР*. 1964. № 5. С. 17–21.
25. Салуцкий С. Некоторые предпосылки к реформе делопроизводства. *Вопросы организации и управления*. 1922. № 3. С. 121–124.
26. Тиличев Ю. Производственная трактовка учреждений и делопроизводство. *Техника управления*. 1926. № 12. С. 9–12.
27. Фролов А. Д. Делопроизводство в советских учреждениях. Москва : Просвещение, 1957. 216 с.
28. Фурман М. К дискуссии по вопросу о делопроизводстве. *Техника управления*. 1927. № 1. С. 12–18.

References

1. Vytke, N. (1923). Scientific organization of administrative equipment. *Voprosy orhanyzatsyy y upravleniya*, 1(4), 3–15 [in Russian].
2. Vytke, N. (1922). The first results. Moscow Initiative Conference on the normalization of control technology. *Voprosy orhanyzatsyy y upravleniya*, 2, 3–7 [in Russian].
3. Holubov, S. N. (1930). Structure and documentation. General and special rationalization methods: a course of lectures. Moskva : Tekhnika upravleniya [in Russian].
4. Bibliography. Terms and Definitions. (1971). GOST 16448–70. Moscow: Standards Publishing House, 1971 [in Russian].
5. Records Management: studies. student manual nur. schools with manuf. training in the profession «Clerk in Records Management» (1963). Moskva : Prosveshchenye [in Russian].
6. Dobrovolskyi, A. (1923). Records Management and its elements. *Voprosy orhanyzatsyy y upravleniya*, 1(4), 77–81 [in Russian].
7. Dobrovolskyi, A. (1923). The concept of responsibility of the official. *Voprosy orhanyzatsyy y upravleniya*, 1(4), 22–23 [in Russian].

8. Drezen, E. (1926). Systems and forms of office work that meet the needs and requirements of institutions of different types. *Tekhnika upravleniya*, 3, 17–25 [in Russian].
9. Unified state system of Records Management. The main provisions. Project (1970). Moscow [in Russian].
10. Nazin, I. S. (1968). Brief dictionary of archival terminology / VNIIDAD, MGIAI. Moscow; Leningrad [in Russian].
11. Levynson, N. (1926). What is the «paperwork» (in the order of the problem). *Tekhnika upravleniya*, 11, 24–39 [in Russian].
12. Maizels-Rafymov, R. (1923). Experience terminology in record keeping. *Voprosy orhanyzatsyy y upravleniya v deloproizvodstve*, 5, 124–129 [in Russian].
13. Malytykov, A. S. (1973). Some questions of the organization and content of scientific work in the field of EGSD. *Trudy VNYIDAD*, 2, 5–21 [in Russian].
14. Malytykov, A. S. (1967). Prospects and immediate tasks of VNIIDAD. *Sovetskiye arkhyvy*, 4, 48–56 [in Russian].
15. Mytiaev, K. H. (1968). Issues of improving documentation (office work) in the management apparatus. The scientific basis of government in the USSR. *Moskva*, 384–395 [in Russian].
16. Mytiaev, K. H. (1959). History and organization of office work in the USSR. *Moskva* [in Russian].
17. Scientific report on the topic 0.80.400 «Creating EGSD» (1970). VNYIDAD. VNYIDAD [in Russian].
18. On measures to improve the archives in the USSR: Resolution of the Council of Ministers of the USSR of July 25. (1963). *Sobr. postanovlenyi pravytelstva SSSR*, 15. St. 159, 397–400 [in Russian].
19. Pokrovskiy, D. V. (1926). Rationalization of office work (Systems: assembly, folder, card and journal). *Moskva : NKPS: Transpechat* [in Russian].
20. Potapenko, I. (1970). More active introduction of progressive forms of Records Management. *Arkhivy Ukrainy*, 2, 60–63 [in Ukrainian].
21. Rozmyrovych, E. (1925). Technique of management. *Tekhnika upravleniya*, 1, 5–11 [in Russian].
22. Rozmyrovych, E. F. (1930). Methodology and practice of technology. *Moskva ; Lenynhrad : Tekhnika upravleniya* [in Russian].
23. Rozmyrovych, E. F. (1926). Basic concepts on the rationalization of the apparatus of state administration. *Tekhnika upravleniya*, 7, 11–21 [in Russian].
24. Ruban, H. (1964). For further, the style of the robot of the sovereign and state gospoda is acceptable. *Nauk.-inform. biul. Arkhiv. upr. URSR*, 5, 17–21 [in Russian].
25. Salutskiy, S. (1922). Some prerequisites for office reform. *Voprosy orhanyzatsyy y upravleniya*, 3, 121–124 [in Russian].
26. Tylycheev, Yu. (1926). Industrial interpretation of institutions and clerical work. *Tekhnika upravleniya*, 12, 9–12 [in Russian].
27. Frolov, A. D. (1957). Office work in the Soviet institutions. *Moskva: Prosveshchenye* [in Russian].
28. Furman, M. (1927). To the discussion on the issue of office work. *Tekhnika upravleniya*, 1, 12–18 [in Russian].

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО, КНИГОЗНАВСТВО

UDC 378.4:371.64:004

Maslak Volodymyr,
Doctor of Historical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Ukrainian Studies,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University,
vimaslak2017@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2898-2400>

**INFORMATION SYSTEMS IN THE LIBRARY BY UNIVERSITIES
IN THE CASE OF THE PROGRAM «LIBRARY»**

The purpose of the article is to develop and implement a computer program for the regularization of the librarian catalog system. The methodology of the study. The selection of factual material was based on the general scientific methods of analysis and synthesis, comparison and generalization; statistical method, methods of comprehensiveness, objectivity. In the process of presenting the main provisions of the article, were used the system-structural and statistical-analytical and descriptive methods. The scientific novelty. The proposed article discusses the documentation aspects of the work of libraries as a factor in influencing the formation of the subject area of a software product. The principles of programming information support for the electronic library system of higher education institutions are addressed in the article, the incoming and outgoing information is analyzed in the electronic library system, the tools that were used to implement the software are described, the architecture and tools used to create databases for the electronic catalog are reviewed. Conclusions. The main advantages of introducing the program into the library of a higher educational institution are identified.

Key words: library, computer program, fund, catalog, librarian, reader, university.

Маслак Володимир Іванович,
доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства,
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

**ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ У БІБЛІОТЕЦІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ ПРОГРАМИ «БІБЛІОТЕКА»**

Метою статті є розробка та запровадження комп'ютерної програми для впорядкування бібліотечної каталожної системи. Методологія дослідження. Добір фактичного матеріалу ґрунтувався на основі загальнонаукових методів аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення; статистичний метод, методів всебічності, об'єктивності. У процесі викладу основних положень статті використовувалися системно-структурний та статистично-аналітичний та описовий методи. Наукова новизна. У пропонованій статті висвітлено документаційні аспекти роботи бібліотек як чинник впливу на формування предметної області програмного продукту. Розглянуто принципи програмування інформаційного забезпечення системи електронної бібліотеки закладу вищої освіти, проаналізовано вхідну і вихідну інформацію в систему електронної бібліотеки, охарактеризовано інструментальні засоби, які були використані для реалізації програмного забезпечення, розглянуто архітектуру та засоби, що використовувалися для створення баз даних електронного каталогу. Висновки. Визначені основні переваги запровадження програми до бібліотеки закладу вищої освіти.

Ключові слова: бібліотека, комп'ютерна програма, фонд, каталог, бібліотекар, читач, університет.

Маслак Владимир Иванович,
доктор исторических наук, доцент,
заведующий кафедрой украиноведения
Кременчугского национального университета
имени Михаила Остроградского

ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ В БИБЛИОТЕКЕ ЗАВЕДЕНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ ПРОГРАММЫ «БИБЛИОТЕКА»

Целью статьи является разработка и внедрение компьютерной программы для упорядочения библиотечной каталожной системы. **Методология исследования.** Отбор фактического материала основывался на общенаучных методах анализа и синтеза, сравнения и обобщения; статистический метод, методов всесторонности, объективности. В процессе изложения основных положений статьи использовались системно-структурный и статистически-аналитический и описательный методы. **Научная новизна.** В предлагаемой статье рассматриваются документационные аспекты работы библиотек как фактор влияния на формирование предметной области программного продукта. Рассмотрены принципы программирования информационного обеспечения системы электронной библиотеки заведения высшего образования, проанализировано входящую и исходящую информацию в систему электронной библиотеки, охарактеризованы инструментальные средства, которые были использованы для реализации программного обеспечения, рассмотрено архитектуру и средства, используемые для создания баз данных электронного аталога. **Выводы.** Определены основные преимущества внедрения программы в библиотеку заведения высшего образования.

Ключевые слова: библиотека, компьютерная программа, фонд, каталог, библиотекарь, читатель, университет.

Relevance of the research topic. Dynamic reform of higher education, its informatization, introduction of modern teaching technologies requires the construction of a new effective system of a library and information support of the educational process. At the university there is a constant process of introducing innovative forms of search and obtaining information from various information sources that users need. There have been significant changes in the organization and management of the library fund display system: a combination of traditional forms of reference and bibliographic apparatus, library statistics, register and registration of documents using information about modern electronic media. In particular, this article highlights the possibility of creating a computer information retrieval program [4, p. 61-63].

Analysis of the main researches and publications. There is a number of publications on this topic as a confirmation of the fact that the activity of libraries in the conditions of the formation and development of the information society constitutes an actual field for research. Researchers who reconsider this topic in their scientific papers are V. V. Nemoskalenko [5], P. I. Rogova [6],

V. V. Faronov [3], E. V. Burov [1], Yu. M. Stolyarov [2], Z. Romanukha [8]. Their research reveals the essence of the creation and implementation of software products in the library system, in terms of software and hardware.

The purpose of the article is to develop and implement a computer program for the ordering of the library catalog system.

The presentation of the main material. The program that was created provides for the computer system «Library», the main properties of which are:

- ensuring multi-criteria selection of documents by requisites, rubrics, keywords, etc.;
- providing the ability to view electronic documents;
- establishing of literature lists;
- design and execution of readers' orders
- automation of all main production processes of the library, including processing of library documents, bibliographic work, administration;
 - support of paper technologies: printing of bibliographic cards, forms, acts;
 - doublet monitoring;
 - provision of a single interface from all workplaces;

- ensuring the protection of information through the procedure for registering a user on the server with his authority definition.

This is a universal system that can be used not only within the university, but also outside. The developed system is designed to automate work with the library fund and readers, organize electronic accounting of publications, as well as provide access to the catalog of publications using the Internet browser.

The system will allow:

- 1) to maintain an electronic catalog of the library fund, which means that library users will be able to carry out an attribute search of publications in the electronic catalog of the fund; make arbitrary selections of publications from the library stock; print out references and bibliographic descriptions of publications; employees will be able to introduce a new edition; inform the librarian about the availability of publications with identical ISBNs (BBC, UDC) when introducing a new edition; to perform search in the fund for any attributes of publications and their combinations; make arbitrary selections of publications from the catalog of library stock; automatically create and print alphabetic and systematic catalogs; automatically form the author's mark; check the text fields spelling; set permissions for library employees to directories; to adjust the composition of the attributes of publications and the type of the main catalog separately for readers and employees of the library;

- 2) keep an electronic catalog of library readers;

- 3) automate the processes of issuing and returning publications, the system takes care of the electronic forms of readers with comprehensive information on each return / issue operation, monitoring the timing of issuance and renewal of publications, automation of the routine operations with the reader (re-registration, extension, search in the form, replacement of lost editions);

- 4) literature search in the library, the proposed scheme for ordering publications in the library is as follows: the reader, working with the electronic catalog of the library fund, can place an order for any book (if it is in the subscription), if there is a free copy in the library, it is booked for the reader for a certain period during which he can receive it. If there is no free copy in the

library, the reader is given the opportunity to enroll in a queue for an edition. When a free copy appears in the library, the system will automatically notify the reader via email. The ordering system of books can be customized according to any wishes of the users of the system;

- 5) keep records of the library fund, the system allows you to automate the entire cycle of the library accounting fund from the moment of arrival of the publication to the library, until it is written off, including the formation of the inventory book, the book of total accounting, the entire range of necessary acts. A powerful search system for the inventory book, the book of total accounting, notebooks of replaced books and other objects of accounting of the library fund will be implemented. The embedded mechanism for generating inventory numbers, KSU numbers, and inventory book entries will ensure convenient and reliable library workflow;

- 6) to provide remote recording of readers to the library, this involves a system of filing applications for registration in the library, which allows to simplify the entry of new readers for the library;

- 7) generate statistical reports; the system has a number of statistical reports on the workflow of the library. For any period, you can find out the number of visitors, the amount of literature issued, the number of people who signed up for the library, and any other statistics;

- 8) automation of work with publications and readers is especially effective when using bar identification and plastic card identification.

During the development of the database, an information model of the problem was constructed. Informative-logical model reflects the data domain as a

set of information objects and links between them. This model represents data intended for storage in a database [7].

Based on the tasks that have been identified, it can be claimed that the following documents are being used to build this database:

- book catalog;
- library readers card catalog.

These source documents are the input information contained in the tables (*see Table 1 – Table 2*).

Catalog_Book											
Inventar_ID_Book	ISBN	BBK1	BBK2	BBK3	Avtor	Name_Book	Yaer_Publisher	Publiser	Sity	OUT	Storinky

Table 1 – Book catalog

Reader									
ID_Reader	First_Name	Name	Father	ID_group	Data_birhday	Adres	E-mail	Telefon	Remarc

Table 2 – Library readers card catalog

In addition to the specified input information, reference information is also included in tables 3 and 4.

Table 3 – Group data

Group	
ID_Group	Kurs

BBK1	
Kod_BBK1	Comentar

Table 4 – Coding BBK1 (DDR1)

Similar structures should table BBK2 (DDR2) and BBK3 (DDR3). Reference is also a table containing data about the group.

In addition to the input and reference information, the operational information should be highlighted, which is stored in the table of individual record cards (see Table 5).

Table 5 – Individual registration card

Card_reader			
ID_Card	inventar_ID_Book	Data_Load	Data_Return

Subject domain documents not only provide an opportunity to identify the data structure, but are also the basis for the development of input / output forms and reports.

The initial pieces of information are requests and reports generated by the application. Using queries, the user (the librarian or the reader can find the necessary book, analyze information about the books ordered), by using the reports the librarian will be able to print a reader card, or a list of readers clustered in groups.

Functional dependencies definition between the details.

Based on the analysis of the document “readers’ card catalog”, we highlight one information object (key prop) – the reader does not

repeat. Details – Last name, first name, address, e-mail are for reference only, and each of them depends only on the key requisite – the reader’s ID. Similarly, you can perform an analysis of the document “Book Catalog”, where you can select another object – a book. The identification of the book occurs on the key props – ID of the book. The reader ID is associated with an ID card by a ratio 1 to many, since one reader can take several books in the library at the same time.

The informative- logical model of the subject area under consideration can be shown graphically, clearly demonstrating the dependence of information objects from each other (Fig. 1).

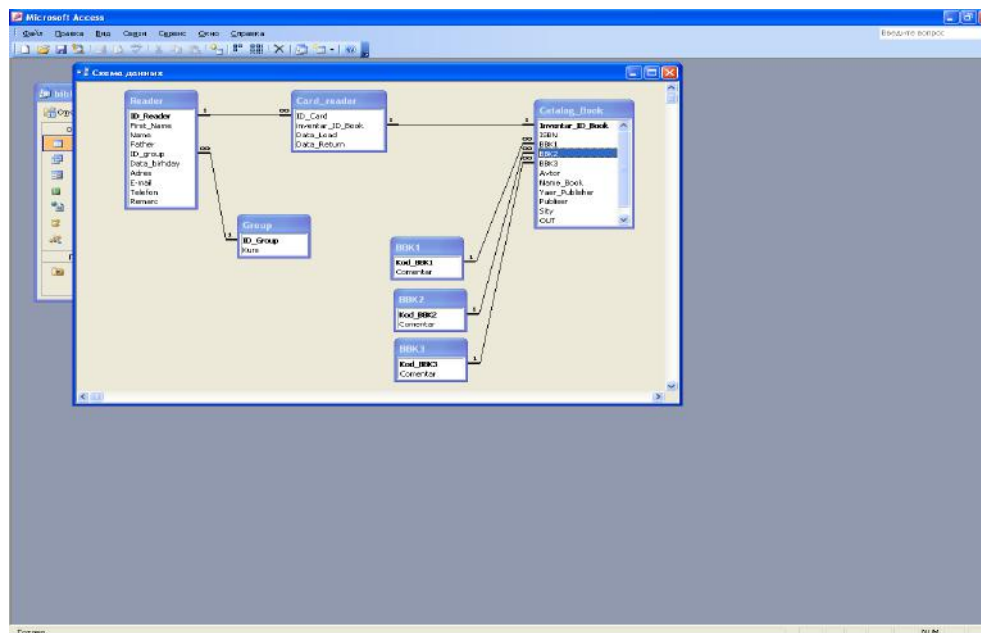

Figure 1 – Connection diagram

The given structure satisfies the basic requirements for the construction of an informative-logical model, i.e. information objects do not have duplicate entries. This is accomplished with unique keys. Due to this, there is no data redundancy effect, which indicates the normalization of the informative-logical model obtained.

Based on this, the main requirements for the workplace of a librarian are formed: Intel i5 processor or later with a clock speed of at least 1 GHz, 4 GB of RAM, at least 1 GB of free space on the hard disk, nVidia GeForce 760/860/960 video card, display, video adapter, presence of the installed Windows 8/10 operating system.

Note that the initial information will also be a Web page on which the names of the debtors will be placed, as well as an ASP file for withdrawing debtors.

The developed application consists of three parts: the user's workplace, the librarian's workplace, the administrator's workplace. Each workplace is a separate software module. The user module is installed on the user's work machines, the librarian module is installed on the librarian's workplace. The administrative module can be located both on the librarian's computer and on a separate computer. The files of the pages of the results of queries and reports are placed separately on the server.

After loading the program of the librarian's workplace, the main window of the program opens. Clicking the continue button will open the

identification window. After identification, the database is accessed and the main window for working with the database is opened.

The part of the program code is as follows:

```
Attribute VB_Name = «Form1»
Attribute VB_GlobalNameSpace = False
Attribute VB_Creatable = False
Attribute VB_PredeclaredId = True
Attribute VB_Exposed = False
Option Explicit
```

```
Private Sub Cmdexit_Click()
End
```

```
End Sub
```

```
Private Sub Cmdnext_Click()
```

'replace 'c:\myfile.avi' with the name of the AVI file you want to play

```
'PlayAVIPictureBox «C:\program files\
Amiglobe 2001\logo\logo.avi», Picture1
```

```
PlayAVIPictureBox «C:\program files\
count8.avi», Picture1
```

```
Load Form2
```

```
Form2.Show
```

```
Unload Form1
```

```
End Sub
```

The text of a module that provides video playback in a graphic object:

```
Attribute VB_Name = «Module1»
```

```
Option Explicit
```

```
Private Declare Function mciSendString
Lib «winmm» Alias «mciSendStringA» (ByVal
lpstrCommand As String, ByVal lpstrReturnString
```

```
As String, ByVal uReturnLength As Long, ByVal
hwndCallback As Long) As Long
```

```
Private Declare Function mciGetErrorString
```

```
Lib «winmm» Alias «mciGetErrorStringA»
(ByVal dwError As Long, ByVal lpstrBuffer As
String, ByVal uLength As Long) As Long
```

```
Private Declare Function GetShortPathName
```

```
Lib «kernel32» Alias «GetShortPathNameA»
(ByVal pszLongPathAsString, ByVal pszShortPath
As String, ByVal cchBuffer As Long) As Long
```

```
Dim ShortFileName As String * 260
```

```
Dim deviceIsOpen As Boolean
```

```
'Retrieve short file name format
```

```
RetVal = GetShortPathName(fileName,
ShortFileName, Len(ShortFileName))
```

```
fileName = Left$(ShortFileName, RetVal)
```

```
'Open the device
```

```
CommandString = «Open « & fileName
```

```
& « type AVIVideo alias AVIFile parent « &
CStr(Window.hWnd) & « style « & CStr(WS_
CHILD)
```

```
End If
```

```
'raise a custom error, with the proper
description
```

```
Err.Raise 999, ErrorString
```

```
End Sub
```

Thus, the developed information system “Librarian” automates the tasks associated with the workflow of an educational institution library, allows you to increase the productivity of library staff and automate the process of accounting and circulation of library funds. The system allows you to simplify the search for literature in the library, to improve the quality of customer service, to use new information technologies in the library business.

Список використаних джерел

1. Буров Є. В. Комп'ютерні мережі. Львів : БаК, 2003. 584 с.
2. Столяров Ю. М. Бібліотечний фонд: підручник. Київ : Книжкова палата, 2011. 271 с.
3. Фаронов В. В. Система програмування Delphi. Санкт-Петербург : БХВ-Петербург, 2013. 912 с.
4. Васильченко Н. П. Библиотека: законы функционирования и развития. Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. 2006. № 4. С. 60–64.
5. Немошкаленко В. В. Бібліотека в системі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури. Бібліотечний вісник. 1997. №6. С. 6-7.
6. Рогова П. І. Мережа освітянських бібліотек: соціальне призначення і функції. Шкільний світ. 2001. № 48. С. 3-4.
7. Левова Л. В., Єфремов С. В., Трифонова Е. В. Автоматизированная информационно-библиотечная система MARK-SQL. Обзор текущего состояния. Новые направления развития. Информационные системы : веб-сайт. URL: <http://gpntb.ru/win/inter-evetnts/crimea2001/tom/sec2a/Doc5.HTML> (дата звернення: 21.09.2018).
8. Романуха З. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування у провідних університетських бібліотеках західного регіону України Вісник Книжкової палати. 2013. № 7. URL: http://lib.pu.if.ua/files/aboutus/vkp_2013_7_8.pdf. (дата звернення: 21.09.2018).

References

1. Burov Ye.V. (2003). Komp'yuterni merezhi. L`viv [in Ukrainian].
2. Stolyarov Yu.M. (2011). Bibliotchny`j fond. Ky`yiv [in Ukrainian].
3. Faronov V.V. (2013). Sistema programmirovaniya Delphi. Sankt-Peterburg [in Russian].
4. Vasilchenko N.P. (2006). Biblioteka: zakony funktsionirovaniya i razvitiya. Vestnik Bibliotchnoy Assamblei Yevrazii, 4, 60–64. [in Russian].
5. Nemoshkalenko V.V. (1997). Biblioteka v sy`stemi informacijnogo zabezpechennya nauky`, osvity`, kul`tury`. Bibliotchny`j visny`k, 6, 6-7. [in Ukrainian].
6. Rogova P.I. (2001). Merezha osvityans`ky`x bibliotek: social`ne pry`znachennya i funkciyi. Shkil`ny`j svit, 48, 3-4. [in Ukrainian].
7. Levova L.V., Jefremov S.V., Trifonova Ye.V. (2000). Avtomatizirovannaya informatsionno-bibliotchnaya sistema MARK-SQL. Obzor tekushchego sostoyaniya. Novye napravleniya razvitiya. URL: <http://gpntb.ru/win/inter-evetnts/crimea2001/tom/sec2a/Doc5.HTML> [in Russian].
8. Romanukha Z. (2013). Virtualjne dovidkovo-bibliografichne obslughovuvannja u providnykh universytetsjkykh bibliotekakh zakhidnogho reghionu Ukrajiny Visnyk Knyzhkovoji palaty, 7. URL: http://lib.pu.if.ua/files/aboutus/vkp_2013_7_8.pdf [in Ukrainian].

УДК378:02(477)

Бачинська Надія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет культури і мистецтв
n.bachynska17@gmail.com
ORCID 0000-0003-3912-7108

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В УКРАИНЕ: ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ТА ХАРАКТЕРНЫЕ ПРИЗНАКИ

Мета роботи. Визначити та науково обґрунтувати основні етапи розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в Україні, розкрити їхні характерні ознаки. Досягненню мети сприяла **методологія**, що базується як на загальнонаукових принципах історизму, системності, комплексності, усебічності пізнання, так і на спеціальних методах – порівняльно-історичному, ретроспективному, проблемно-хронологічному, логічно-аналітичному, що дало змогу обґрунтувати періодизацію вищої бібліотечно-інформаційної освіти та визначити характерні особливості та тенденції розвитку. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше запропоновано періодизацію еволюції бібліотечно-інформаційної освіти в Україні, визначено хронологічні межі кожного етапу та їхні характерні ознаки, розкрито формування мережі та діяльність навчальних закладів по підготовці фахівців для бібліотечно-інформаційної галузі. **Висновки.** У розвитку бібліотечно-інформаційної освіти нами запропоновано окреслити наступні етапи: початковий, хронологічні межі якого охоплюють початок XIX ст. – середину 20-х років XX ст.; перший – організаційно-структурний етап, визначено 1925-тим – 1934-тим рр.; другий – ідеологічно-розбудовчий етап, охоплює 1934 – початок 60-х рр. XX ст.; третій – реорганізаційним етап – окреслено початком 60-х-1991 рр.; четвертим – етапом концептуалізації – нами визначено 1991-2014 рр. З 2014 р., на нашу думку, започатковано новий модернізаційний етап розвитку бібліотечно-інформаційної освіти.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційна освіта, етапи розвитку, навчальний заклад, коледж, інститут, академія, університет, інформаційна, бібліотечна, архівна справа.

Бачинская Надежда Анатольевна,
кандидат педагогических наук, доцент,
доцент кафедры социальных коммуникаций и информационных наук,
Киевский национальный университет культуры и искусств

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ НА УКРАИНЕ: ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ И ХАРАКТЕРНЫЕ ПРИЗНАКИ

Цель работы. Определить и научно обосновать основные этапы развития библиотечно-информационного образования в Украине, раскрыть их характерные признаки. Достижению цели способствовала **методология**, которая базируется как на общенаучных принципах историзма, системности, комплексности, всестороннего познания, так и на специальных методах - сравнительно-историческом, ретроспективном, проблемно-хронологическом, логически-аналитическом, что позволило обосновать периодизацию высшего библиотечно-информационного образования и определить характерные особенности и тенденции развития. **Научная новизна** работы заключается в том, что впервые предложена периодизация эволюции библиотечно-информационного образования в Украине, определены хронологические рамки каждого этапа и их характерные признаки, раскрыто формирование сети и деятельность учебных заведений по подготовке специалистов для библиотечно-информационной отрасли. **Выводы.** В развитии библиотечно-информационного образования нами предложено выделить следующие этапы: начальный, хронологические рамки которого охватывают начало XIX в. – середину 20-х г. XX в.; первый – организационно-структурный этап – 1925 – 1934 г.;

второй этап охватывает 1934 г. – начало 60-х г. XX в; третий – реорганизационный этап – обозначен началом 60-х – 1991 г.; четвертым – этапом концептуализации – нами определены 1991-2014 г. С 2014 г., по нашему мнению, начинается новый модернизационный этап развития библиотечно-информационного образования.

Ключевые слова: библиотечно-информационное образование, этапы развития, учебное заведение, колледж, институт, академия, университет, информационное, библиотечное, архивное дело.

Bachynska Nadiya,

PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Information, Library, and Archive Studies
Department Kyiv National University of Culture and Arts

LIBRARY AND INFORMATION EDUCATION IN UKRAINE: DEVELOPMENT STAGES AND CHARACTERISTICS

The purpose of the article. To define and scientifically substantiate the main stages of the development of library and information education in Ukraine, to reveal their characteristic features. **The methodology** is based on the general scientific principles of historicism, complexity, comprehensive knowledge, as well as on particular methods - comparative-historical, retrospective, problem-chronological, logical-analytical, helped to substantiate the periodization of the highest library-informational education and to define characteristic features and trends of development. **The scientific novelty** of the work is that for the first time the periodization of the evolution of library and information education in Ukraine was proposed, the chronological frameworks of each stage and their characteristic features were determined, the network formation and the activity of educational institutions for the training of specialists for the library and information industry were revealed.

Conclusions. In the development of library and information education, we proposed to outline the following stages: the initial, chronological framework of which covers the beginning of the nineteenth century. - the middle of the 1920s; the first - the organizational and structural stage - 1925 – 1934; The second stage covers 1934. - The early 60's. XX in; the third - the reorganization stage - was marked by the beginning of the 1960s and 1991, and the fourth - the scene of conceptualization - we defined 1991-2014. Since 2014, in our opinion, a new modernization stage of the development of library and information education is beginning.

Key words: library and informational education, stages of development, educational institution, college, institute, academy, university, information, library, archival affairs.

Актуальність теми дослідження. Нині, коли набуває розвитку новий етап розбудови бібліотечно-інформаційної освіти, початок якого ми пов'язуємо з запровадженням 1 вересня 2015 року постанови Кабінету Міністрів України № 226 від 20.04.2015р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», актуальним вбачається виокремити та проаналізувати основні етапи еволюції бібліотечно-інформаційної освіти та характерні ознаки кожного з них. Вивчення та ретельний аналіз здобутків попередників, багатоаспектність та багатогранність їхніх концепцій, на нашу думку, буде сприяти визначенню ефективних шляхів розбудови інтегрованої спеціальності «Інформаційна, бібліотечна, архівна справа».

Серед бібліотекознавчих робіт відсутні праці, в яких були б окреслені етапи поступу бібліотечної освіти та здійснено їхній ґрунтовний аналіз, що актуалізує дану публікацію.

Аналіз досліджень і публікацій. Становлення та розвиток вищої бібліотечно-інформаційної освіти має свою цікаву історію. Різні її періоди та сучасні концепції подано в статтях В. Бабича, Н. Бачинської, Н. Березюк, І. Давидової, В. Загуменної, Г. Ковальчук, Н. Кушнарєнко, Т. Новальської, М. Слободяника, А. Соляник, Г. Шемаєвої. Окремі факти щодо витоків бібліотечної освіти знаходимо у працях І. Корнейчика, Г. Ковальчук, І. Матяш, Н. Березюк, Т. М'яскової, Н. Бачинської та інш. Поняття асиметрії державної політики в галузі бібліотечної справи визначено Т. Даниловою, Г. Салатою, проте за межами їхніх

досліджень залишається хронологічне визначення кожного з етапів розвитку бібліотечно-інформаційної освіти та визначення характерних особливостей кожного з них.

Мета дослідження – визначити та науково обґрунтувати основні етапи розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в Україні, розкрити їхні характерні ознаки.

Виклад основного матеріалу. У попередній публікації нами проаналізовано та розкрито витoki бібліотечно-інформаційної освіти в Україні, що сягають початку ХІХ ст., пов'язані з Кременецьким ліцеєм та діяльністю в ньому П.Й. Янковського (1781 – 1845 рр.), який викладав дисципліни, що розкривали основи знань про бібліотеку, книгу та бібліографію. Також до цього періоду ми відносимо запровадження спеціальної професійної підготовки бібліотечних фахівців на курсах, які активно відкривались на початку ХХ ст. в різних містах України, зокрема в Києві, Харкові, Житомирі, Одесі, Полтаві, Чернігові та інш. [3]. Тобто обґрунтовано хронологічні межі початкового етапу бібліотечно-інформаційної освіти, які, на нашу думку, сягають початку ХІХ ст. та продовжуються до першої половини 20-х рр. ХХ ст. На цьому етапі закладались підвалини освіти, визначалось колодисциплін, що мали опановувати майбутні фахівці галузі, методичні засади їхнього викладання, вимоги до бібліотекаря як професіонала. До складу педагогів, які активно запроваджували бібліотечну освіту в країні, своєю наполегливою працею всіляко її розвивали були знані на той час теоретики та практики бібліотечної справи Л. Хавкіна, С. Сірополко, А. Покровський, О. Дідріхсон, Л. Биковський та інш.

На початку 20-х рр. ХХ ст., переконавшись, що все ж таки «курсова» система в освіті бібліотекарів не відповідала завданням, що стояли перед бібліотеками передусім як ідеологічними осередками, постало питання про вдосконалення підготовки бібліотечних працівників та запровадження вищої бібліотечної освіти, яку свого часу відстоювали вітчизняні бібліотекознавці ще 1911 р. на Першому Всеросійському бібліотечному з'їзді [22].

Перша пропозиція до запровадження вищої бібліотечної освіти була висловлена

1921 р., а саме поряд з працівниками політосвіти здійснювати підготовку бібліотекарів, в створеному на базі Харківського Університету – Харківського інституту народної освіти (ХІНО), проте ця ідея не була реалізована. Лише через чотири роки згідно з постановою Раднаркому УРСР від 13 вересня 1925 р., відкривається факультет політичної освіти, в структурі якого діяло чотири секції, одна із них була книжково-бібліотечна, що розпочинає свою діяльність з 1 листопада 1925 р. Саме цю дату визначено як започаткування системи вищої бібліотечної освіти та першого етапу її розвитку. Проте самостійне бібліотечне відділення в структурі факультету було організовано лише влітку 1927 р., яке після створення 10 вересня 1929 р. на базі факультету політичної освіти ХІНО самостійного вузу – Харківського інституту політичної освіти (ХІПО) продовжувало функціонувати у його підпорядкуванні. 1931 р. ХІПО реорганізовано у Всеукраїнський інститут комуністичної освіти (ВУІКО). Поступово змінювалась структура факультету, з'являлись нові кафедри, удосконалювались та поглиблювались навчальні плани. 1931 р. бібліотечне відділення реорганізується в бібліотечний факультет. Значну роль у створенні факультету відіграла Н. Я. Фрідьєва, яка 1928 р. була рекомендована Наркомосом УРСР на викладацьку роботу в ХІНО. До цього часу Н. Фрідьєва очолювала кабінет бібліотекознавства та бібліотечне об'єднання при Публічній бібліотеці ім. КПРС(б) (нині Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого), працювала кореспондентом УНІК, брала активну участь у розробці комплексної теми з дослідження «Книга і читач». Маючи значний досвід практичної та наукової діяльності в бібліотечній галузі, очоливши факультет політосвіти 1928 р., Надія Яківна доклала чимало зусиль до розбудови вищої бібліотечної освіти, відкриття бібліотечного відділення, а потім і факультету, організації першої в Україні кафедри бібліотекознавства, якою керувала з 1931 по 1934 рр., виконуючи обов'язки професора. За її ініціативою було відкрито аспірантуру [18]. Термін навчання на бібліотечному факультеті тривав три роки, перші набори студентів не перевищували 60 осіб.

Викладачі факультету постійно працювали над удосконаленням змісту та структурою навчальних планів. Так на початку 30-х рр. ХХ ст. навчальний план включав 4640 годин, із яких соціально-економічний цикл становив 2476 годин, загальноосвітній – 292 години, мовна, військова підготовка та фізвиховання – 522 години, спеціальна підготовка – 1350 годин. Цикл спеціальних дисциплін включав наступний перелік : «Бібліотечне будівництво», «Бібліотечна техніка», «Бібліографія : теоретична та прикладна», «Методи роботи з читачами», «Книгорозповсюдження», «Методика викладання бібліотечних дисциплін». Чималий час в означеному плані відводився практичній підготовці, яка розпочиналась на 1 курсі і мала наскрізний характер. Як бачимо, перелік спеціальних дисциплін, порівняно із сучасними планами не значний. Проте кількість годин на їхнє вивчення становила третю його частину. Майже кожен дисципліну вивчали протягом двох років, тобто студенти ґрунтовно засвоювали та опановували всі ті процеси, які відбувались у бібліотеках тих часів.

Протягом 1930 – 1932 рр. розпочинає формуватися мережа середньо-спеціальних навчальних закладів з підготовки бібліотекарів, відкриваються технікуми комуністичної освіти в містах Києві, Тульчині, Мелітополі, Олександрії, Ніжині [14,30,6,15,21].

Таким чином, перший етап у розбудові бібліотечної освіти пов'язаний з організацією системної підготовки кадрів у вищих та середньо-спеціальних навчальних закладах, організацією першої кафедри бібліотекознавства та бібліотечного факультету, визначенні змісту навчальних планів та переліку спеціальних дисциплін, що з року в рік удосконалювались, початком підготовки наукових кадрів в аспірантурі.

Початок другого етапу розвитку бібліотечно-інформаційної освіти ми пов'язуємо з прийняттям низки державних постанов та наказів як на всесоюзному, так і республіканському рівнях, що стимулювало відкриття нових закладів освіти, реорганізацію існуючих, збільшення наборів на бібліотечну спеціальність і водночас посилювалась ідеологічна складова у підготовці бібліотекарів, як фахівців для осередків комуністично-

го виховання населення. Зокрема, Постанова ЦВК СРСР від 27 січня 1934 р. «Про бібліотечну справу в Союзі РСР», вказуючи на недоліки в організації бібліотечної роботи та підготовці спеціалістів, зобов'язала збільшити прийом на бібліотечні факультети всіх вузів країни. На виконання цієї директиви ВУЦВК і Рада народних комісарів УРСР приймає постанову «Про роботу масових бібліотек» (16 липня 1934 р.), якою ставить завдання вдвічі збільшити набір, зокрема, встановлює набір на бібліотечний факультет ВУІКО – 500 осіб із них 100 на вечірнє відділення; створення у 1935 р. бібліотечного інституту і трьох нових бібліотечних технікумів у Донецьку, Одесі та Харкові [4].

Згідно з Постановою, 1934 р. Ніжинський, Київський, Кременчуцький, Мелітопольський, Тульчинський, Олександрійський технікуми комуністичної освіти було реорганізовано у бібліотечні технікуми, 1935 р. відкрито нові в Донецьку та Харкові, а 1939 р. – в Одесі та Львові [7, 23, 20]. Значно збільшився набір на бібліотечний факультет ВУІКО, так 1934-1935 навчального року на перший курс було зараховано 300 осіб [13], що розширило контингент студентів і, своєю чергою, збільшило кількість дипломованих бібліотекарів. Проте освітній рівень бібліотекарів був ще недостатній. Цей факт змушує уряд поряд з постановами прийняти низку наказів, виконання яких спонукало до підвищення кваліфікації бібліотекарів та викладачів спеціальних дисциплін, зокрема Наказом Наркомосу УРСР «Про курсову підготовку та перепідготовку бібліотечних кадрів» від 23 червня 1934 р., на базі бібліотечного факультету ВУІКО були організовані двомісячні курси перепідготовки завідувачів районних бібліотек, а також дводекадний семінар для викладачів бібліотечних дисциплін з метою підвищення їх кваліфікації [27].

З вересня 1934 р. в Києві розпочинає діяльність філія бібліотечного факультету ВУІКО. Набір студентів становив 120 осіб. Інтерес нині викликає навчальний план факультету обсяг якого дорівнював 1720 годин, серед яких 360 – відводилось на вивчення соціально-політичних дисциплін, 210 – іноземної мови, 850 – професійного циклу, до переліку яких включено всього лише чотири дисципліни, а саме: «Організа-

ція і техніка біброботи», «Бібліографія», «Масова робота бібліотек», «Література». Декан факультету, коментуючи таку кількість дисциплін, зазначив, що глибоке вивчення матеріалів можливе «саме за таким навчальним планом», багатопредметність, на його думку, призвела б до «поверхового» засвоєння матеріалу «універсалізму та дилетантства» [17].

Наказом НКО УРСР № 727 від 1 липня 1935 р. ВУІКО реорганізується в Українській бібліотечний інститут (УБІ) з трирічним курсом навчання і трьома факультетами: підготовки працівників масових бібліотек; підготовки працівників дитячих бібліотек; перепідготовки бібліотечних працівників без відриву від виробництва з філіалами у Києві та Одесі. У ці роки почали працювати такі викладачі, як О. Троїцька, Р. Фалькович, С. Комський, Л. Костеллі, І. Гудесман, О. Майборода, які продовжували найкращі традиції започатковані попередниками.

Про обсяги підготовки бібліотечних фахівців першим в Україні бібліотечним вищим навчальним закладом свідчать службові документи декана О. Майбороди, що збереглися в сімейному архіві. Згідно зі «Списком випускників бібліотечного факультету з 1928 по 1935 р. з призначенням їх на виробничі посади на місцях розподілу», випускників цих років призначили на керівні посади в Наркомосі, Книжковій палаті України, провідних бібліотеках України та Росії, редакціях газет, обласних бібліотечних колекторах, деякі працювали викладачами ВУІКО і бібліотечних технікумів, інших закладах народної освіти. За перші шість років у виші підготовлено 176 бібліотечних фахівців вищої кваліфікації [5].

З 1936 по 1939 р. кафедру бібліотекознавства очолював Д. М. Лекаренко, який перший в СРСР 1938 р. в Московському педагогічному інституті захистив кандидатську дисертацію по спеціальності «Бібліотекознавство». Здобувши ступінь кандидата педагогічних наук. Д. М. Лекаренко чимало зусиль докладав до активізації науково-освітньої діяльності викладачів кафедри та бібліотечного факультету, який він очолював за сумісництвом.

З серпня 1939 р. УБІ було перейменовано в Харківський державний бібліотечний інститут (ХДБІ), в його структурі відбулися певні

зміни: вперше відкрито факультет бібліографії, ліквідовано факультет перепідготовки бібліотечних кадрів без відриву від виробництва (його функцію починає виконувати заочний відділ) [26].

Змін набуває термін навчання, який триває 3,5 р., що вплинуло на удосконалення навчальних планів. Майже вдвічі зменшилась кількість годин на вивчення соціально-економічних дисциплін і становила 1266 годин, водночас кількість годин на загальноосвітні збільшилась в два рази і становила 614 годин, на 222 години збільшилась кількість спеціальних дисциплін, що становило 1572 години. Цей цикл включав художню літературу (всесвітню, народів СРСР, українську), організацію книжкових фондів і каталогів, бібліографію і комплектування фондів, роботу з читачами, організацію та планування бібліотечної роботи. Значну увагу було приділено вивченню організації бібліотечних фондів і каталогів, комплектуванню бібліотек, а також дисциплінам, що розкривали організацію та планування бібліотечної діяльності. Закладались підвалини у підготовці менеджерів бібліотечної діяльності. У планах відсутня така дисципліна, як «Методика викладання бібліотечних дисциплін», проте на практику відводилось 450 годин, де поряд з роботою у бібліотеці студенти повинні були викладати спеціальні дисципліни у бібліотечному технікумі, про що робили відповідний запис у дипломі. У ДБІ розгортається науково-дослідницька діяльність викладачів, свідченням чого став вихід в 1940 р. першого тому наукового збірника «Труди Харьковського государственного библиотечного института», було проведено науково-практичні конференції з залученням науковців та практиків з міст Києва, Москви, Ленінграда та інш.

Активна діяльність закладів бібліотечної освіти була перервана Другою світовою війною, було припинено навчання в технікумах, ХДБІ евакуйовано. Проте більшість технікумів вже в 1944-1945-х рр. поновлювали свою діяльність та відкривались нові, зокрема в таких містах, як Тербовля (1940 р.), Херсон (1944р.), Дніпропетровськ (1944р.), Хуст Закарпатської області (1947 р.) [29,31,8,16].

Запровадження 1948 р. заочної форми навчання давало змогу багатьом бібліотечним працівникам без відриву від виробництва

підвищувати свій освітній рівень у вищих та середньо-спеціальних навчальних закладах.

Діяльність ХДБІ була поновлена спеціальною постановою Ради Міністрів УРСР «Про відновлення державного бібліотечного інституту в м. Харкові» від 26 травня 1947 р. З 1 червня 1947 р. ХДБІ починає свою роботу у складі 3-х денних факультетів: бібліотекознавства; бібліографії; дитячих та юнацьких бібліотек. Відновлюється навчання студентів на заочному відділенні [27].

1954-1955 навчального року організаційні та змістовні зміни в навчальному процесі приводять до злиття трьох факультетів в один – бібліотечний, що сприяло переходу до широкого профілю підготовки бібліотечного фахівця, який міг би працювати на будь-якій ділянці бібліотечної галузі, внаслідок чого всі випускники ХДБІ починають отримувати єдину кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа вищої кваліфікації.

Згідно з даними О. Майбороди, який продовжував вести статистику випускників бібліотечного профілю і після реорганізації ВУІКО в Український бібліотечний інститут (1935 р.) та Харківський державний бібліотечний інститут (1939 р.), що відбивають періоди 1936 - 1941 рр. та 1944 - 1955 рр., за роки самостійного існування першого в Україні бібліотечного вищого навчального закладу у ньому та на вечірніх факультетах, філіями в Києві й Одесі підготовлено понад 3,5 тисячі фахівців вищої кваліфікації [5].

Через рік на базі бібліотечного факультету відкривається спеціальне книгознавче відділення, на якому навчалось 120 студентів, відкриття цього відділення було зумовлено розвитком книговидання та книгопоширення в країні та постановою Ради Міністрів УРСР від 6 квітня 1955 р. «Про стан книжкової торгівлі в Українській РСР» [27].

Продовжує збільшуватись мережа середньо-спеціальних навчальних закладів, протягом 50-х рр. ХХ ст. започатковують свою діяльність технікуми з підготовки культурно-освітніх працівників в містах Самбір Львівської області (1952 р.), Калуш (1954 р.), Житомир (1958 р.), Снятин Івано-Франківської області (1954 р.), Гадяч Полтавської області (1955 р.), Суми (1960 р.). На початок 60-х рр.

ХХ ст. в Україні було сформовано мережу середньо-спеціальних навчальних закладів, кожна область республіки мала свій технікум (училище), де здійснювалась підготовка бібліотечних фахівців [11,9,25,28].

Таким чином, характерними ознаками другого етапу розвитку бібліотечної освіти була реалізація постанов та указів уряду, що привело до посилення ідеологічного впливу на діяльність як бібліотек, так і закладів освіти. Завершилось формування мережі середньо-спеціальних навчальних закладів в Україні. Відбувались зрушення в поглибленні навчальних планів, розробці робочих програм та запровадженні нових дисциплін. Збільшився термін навчання в єдиному в Українській РСР вищому навчальному закладі з підготовки бібліотекарів-бібліографів вищої кваліфікації – УДБІ. Протягом цього етапу значно збільшився прийом на навчання в заклади освіти та запровадження заочної форми навчання, що позитивно вплинуло на збільшення дипломованих фахівців у бібліотеках республіки.

Наступний етап ми пов'язуємо з реорганізаційними змінами, які відбувались в бібліотечно-інформаційній освіті, збільшенням кількості вищих навчальних закладів, що значно збільшує кількість студентів, які отримували кваліфікацію бібліотекаря-бібліографа, запровадженням нових спеціалізацій, поглибленням та розширенням навчальних планів у підготовці фахівців.

На бібліотечному факультеті ХДБІ на початку 60-х рр. з'являється нова спеціалізація, так 1960-1961 навчального року на вечірньому відділенні було організовано підготовку фахівців для науково-технічних, спеціальних бібліотек та центрів науково-технічної інформації, що значно розширює навчальні плани у підготовці бібліотечно-інформаційних фахівців, сприяє формуванню та розвитку державної системи науково-технічної інформації та реалізації наказу міністра культури і мистецтв УРСР «Про стан та заходи поліпшення бібліотечної справи в Українській РСР» від 13 квітня 1960 р. [27].

1960-1961 навчального року відбувається реорганізація бібліотечних технікумів у культосвітні училища, що значно розширює спеціалізації по підготовці фахівців для галузі

культури, термін навчання в училищах збільшується до 4-х років, що зумовило удосконалення навчальних планів та програм, запровадження в навчальний процес нових спеціальних дисциплін.

Кількість дипломованих фахівців була вкрай недостатньою для мережі бібліотек колишньої республіки, один вищий навчальний заклад не міг задовольнити потребу в кваліфікованих кадрах. Постало питання про розширення структурних підрозділів ХДБІ. Згідно з наказом МК УРСР 1961 р. у місті Києві на базі Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів культури було засновано Київську філію ХДБІ, в якій здійснювалась підготовка бібліотекарів та бібліографів вищої кваліфікації. Значного розквіту досягла філія під керівництвом О.С. Сокальського, який мав великий досвід організаторської та педагогічної роботи. До діяльності у філії він залучив знаних в країні бібліотекознавців та бібліографів, а саме С.Й. Петрова, В.М. Турова, О.П. Ісай, З.І. Руду, О.П. Довгополу та ін. У філії студенти навчались на заочному та вечірньому відділах, з кожним роком їхня кількість зростала, так 1965/1966 навчального року навчалось 1118 студентів, із них 929 на заочному та 195 на вечірньому відділах [32].

1964 р. на базі ХДБІ було створено Харківський державний інститут культури (ХДІК). Провідним його факультетом був бібліотечний, який розпочинає підготовку фахівців за чотирма спеціалізаціями: для масових і наукових бібліотек; дитячих та юнацьких бібліотек; технічних бібліотек та центрів наукової інформації; книготорговельних закладів. Підготовку висококваліфікованих кадрів забезпечували п'ять спеціальних кафедр бібліотечного факультету: бібліотекознавства, бібліографії, бібліотечних фондів і каталогів, технічних бібліотек та наукової інформації, книгознавства [25].

1964 р. у ХДІК виходить друком перший випуск республіканського міжвідомчого науково-методичного збірника «Бібліотекознавство і бібліографія», єдиного на той час в Україні фахового видання, яке протягом майже тридцяти років публікував результати наукових досліджень в галузі книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії і мало високий авторитет у вітчизняних і зарубіжних фахівців.

За роки існування Київська філія поступово досягла високого рівня у підготовці фахівців і мала всі підстави для реорганізації в самостійний вищий навчальний заклад. Зусилля педагогічного колективу філії під керівництвом О. Сокальського були реалізовані 1968 р. Відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР від 8 серпня 1968 р. № 608, Ради Міністрів УРСР від 29 серпня 1968 р. № 459, Наказу МК УРСР №435 від вересня 1968 р. на базі Київської філії ХДІК з 1 вересня 1968 р. організовано Київський державний інститут культури [12]. Інститут розпочав свою діяльність з двома факультетами бібліотечним та культосвітньої роботи. У перші роки свого існування тут було сформовано потужний викладацький склад. Бібліотечний факультет очолив кандидат філологічних наук, доцент С. Й. Петров. На факультеті діяли три кафедри бібліотекознавства (зав. кафедри О.С. Сокальський), бібліографії (зав. кафедри С.Й. Петров), науково-технічної інформації (зав. кафедри Л.З. Амлінський). Майже всі викладачі філії перейшли на роботу до Інституту, а також розпочали свою діяльність в ньому знані в бібліотечній галузі фахівці: Н.Ф. Королевич, П.Х. Довгопола, В.М. Пілецький, Є.В. Куделько, П.Є. Коломієць, Л.П. Одинока, Л.П. Каліберда, Г.М. Семендяєва, Л.П. Вовк, Ж.Б. Доля та інш. На базі КДІК було відкрито дві потужні філії в містах Рівне (1970 р.) та Миколаєві (1971 р.), куди на роботу направлялись кращі випускники КДІК.

Протягом цього періоду у підготовці бібліотечно-інформаційних фахівців неодноразово змінювалась структура бібліотечних факультетів, удосконалювались навчальні плани, зміцнювались наукове та програмне забезпечення курсів, розроблялись авторські курси, навчальні посібники та конспекти лекцій.

На початку 90-х років ХХ ст. бібліотечно-інформаційна освіта знаменується новим етапом свого розвитку, що було зумовлено об'єктивними процесами суспільного розвитку: розбудовою незалежної держави, демократизацією усіх сфер діяльності, адаптацією бібліотечної галузі до умов ринкової економіки, інформатизацією та виникненням єдиного мережевого Інтернет-простору.

Українські вчені працюють над новими концепціями бібліотечно-інформаційної освіти.

ти, в основу яких закладається розширення професійної сфери та використання випускників бібліотечних спеціальностей, якісне та змістовне оновлення навчальних планів та програм, запровадження новітніх інформаційних технологій.

У цей період, на відміну від існуючої підготовки бібліотекарів-бібліографів за комплексами літератури, започаткувалась підготовка фахівців за двома напрямками – універсальних бібліотечно-інформаційних систем та галузевих бібліотечно-інформаційних систем. Нова стратегія підготовки вимагала нової концепції, яка була запропонована 1993-1994 навчального року творчим колективом бібліотечного факультету КДІК під керівництвом декана, професора В. Бабича [1].

У ці ж роки творчий колектив Харківського державного інституту культури (з 1998 р. ХДАК), під керівництвом професора, декана факультету бібліотекознавства та інформатики Н. Кушнарєнко проводив напружену роботу з формування власної концепції підготовки майбутніх фахівців бібліотек, в основу якої було покладено розширення сфери використання спеціалістів за межами бібліотек, формування професії документознавця-інформаціолога [19].

У другій половині 90-х років спостерігається активізація уваги до проблеми удосконалення підготовки бібліотечних фахівців. Досить плідними у розвитку концепцій були кінець 90-х років ХХ ст. – перші роки ХХІ ст. Свої концепції запропонували В. Ільганаєва, В. Загуменна та М. Сенченко, Н. Кушнарєнко та В. Шейко, М. Слободяник, А. Соляник, А. Чачко, А. Шемаєва. Детальний аналіз запропонованих концепцій розвитку бібліотечно-інформаційної освіти нами здійснено в попередніх статтях [2].

Запропоновані концепції провідними науковцями галузі довели новизну, перспективність, удосконалення якісної підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців. По праву період розвитку бібліотечно-інформаційної освіти що припадає на початок 90-х років ХХ ст. і тривав до 2014 року можемо вважати етапом концептуалізації бібліотечно-інформаційної освіти.

Новий етап модернізації та розвитку системи підготовки бібліотечно-інформаційних фахівців безпосередньо пов'язаний із набуттям чинності нового Закону України «Про

вищу освіту» від 1 липня 2014 р., в якому визначено основні принципи розбудови державної політики в галузі вищої освіти:

- міжнародна інтеграція та інтеграції системи вищої освіти України в європейській освітній простір;
- збереження і розвиток досягнень і прогресивних традицій національної вищої школи;
- перехід від кваліфікаційної до компетентнісної моделі підготовки фахівців [10].

Документом, що зумовив значні зміни у підготовці бібліотечно-інформаційних фахівців є постанова Кабінету Міністрів України №226 від 20.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (введено у дію 1 вересня 2015 року [24]). Відповідно до неї, в галузі 02 «Культура і мистецтво» введено нову спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що об'єднала два раніше самостійні освітні напрями – «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» і «Документознавство та інформаційна діяльність».

Важливою складовою модернізації бібліотечно-інформаційної освіти є розроблення та у подальшому запровадження стандартів для всіх рівнів вищої освіти зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», які базуються на компетентнісному підході та поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проекті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING).

Подальші стратегії поступу бібліотечно-інформаційної освіти залежать від консолідованих зусиль усіх зацікавлених у розвитку бібліотечної галузі.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше запропонована періодизація еволюції бібліотечно-інформаційної освіти в Україні, визначено хронологічні межі кожного етапу та їх характерні ознаки, розкрито формування мережі та діяльність навчальних закладів з підготовки фахівців для бібліотечно-інформаційної галузі.

Висновки. У розвитку бібліотечно-інформаційної освіти нами запропоновано

окреслити наступні етапи : початковий, хронологічні межі якого охоплюють початок XIX ст. – середину 20-х рр. XX ст. в цей період закладались підвалини бібліотечно-інформаційної освіти, які пов'язані з започаткуванням викладання бібліографічних дисциплін в Кременецькому ліцеї та запровадженням спеціальної професійної підготовки фахівців на бібліотечних курсах. Перший – організаційно-структурний етап, визначено 1925 – 1934-тим рр., коли в межах вищого навчального закладу (ХІНО, ХІПО, ВУІКО) організовувались та структурно удосконалювались підрозділи (секції, відділення, кафедри, факультети), відкривались філії, в яких було розпочато планомірну підготовку бібліотечних фахівців, удосконалювались та апробувались навчальні плани. Розпочато формування мережі бібліотечних технікумів. Другий – ідеологічно-розбудовчий етап, охоплює 1934 – початок 60-х рр. XX ст., ознаменований прийняттям низки постанов та наказів уряду що стимулювало реорганізацію ВУІКО в Український бібліотечний інститут (1935 р.), розширенням контингенту студентів бібліотечної спеціальності, оновленням навчальних планів та програм, збільшенням терміну навчання, поновленням роботи філій, розширенням мережі бібліотечних середньо-спеціальних навчальних закладів, одночасно, посиленням ідеологізації напрямів підготовки фахівців. Третій – реорганізаційним етап – окреслено початком 60-х-1991 рр., в цей пе-

ріод бібліотечні інститути реорганізуються в інститути культури, бібліотечні технікуми – в училища культури, що спонукає до розширення спеціальностей у підготовці фахівців для галузі культури, в тому числі і бібліотечних спеціалізацій, удосконалення навчальних планів, відкривається другий в Україні вищий навчальний заклад по підготовці бібліотечних фахівців – Київський державний інститут культури(1968 р.) та його філії в м. Рівно (1970 р.) та м. Миколаїв (1971 р.), внаслідок чого значно збільшилась кількість бібліотечних фахівців з вищою освітою. Четвертим – етапом концептуалізації – нами визначено 1991-2014 рр. У період розбудови незалежної країни українськими бібліотекознавцями було запропоновано нові моделі розвитку бібліотечно-інформаційної освіти, що дозволило вивести її на рівень світових освітніх стандартів, при цьому зберегти досягнення прогресивних традицій національної школи. На початку 90-х рр. суттєво корегувались навчальні плани, запроваджувались активні форми навчання, нового змісту набували учбові дисципліни. З 2014 р., на нашу думку, започатковано новий модернізаційний етап розвитку бібліотечно-інформаційної освіти, в основі якого лежить перехід від кваліфікаційної до компетентносної моделі підготовки фахівців та інтеграція системи вищої освіти України в європейський освітній простір.

Список використаних джерел

1. Бабич В.С. До проблеми підготовки кадрів бібліотечно-інформаційної сфери. *Бібліотечна планета*. 2005. №2. С. 5-11.
2. Бачинська Н.А. Базові концепції модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 3. С. 32-37.
3. Бачинська Н.А. До джерел вищої бібліотечної освіти в Україні (початок XIX – перша чверть XX століття). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2017. № 2. С. 46-52.
4. Березюк Н.М. Бібліотечна освіта в Україні : (сторінки історії). *Бібл. Вісник*. 2000. № 1. С. 32-35.
5. Березюк Н. Покоління фундаторів бібліотечної освіти в Україні : до 110-річчя Олександра Артемовича Майбороди (1903–1985). *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 9. С. 36-39.
6. Вище Мелітопольське училище культури URL: <http://muk.zp.ua/istoriya-zakladu> (дата звернення 02.02.2018).
7. Гадацький коледж культури і мистецтв ім. І.П. Котляревського URL:<http://guc.org.ua/%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B0/> (дата звернення 10.02.2018).
8. Дніпропетровський коледж культури і мистецтв URL: <http://duk.dp.ua/istoria-ucilisa> (дата звернення 22.03.2018).
9. Житомирський коледж культури і мистецтв ім. І. Огієнка URL: http://muzauk.at.ua/index/storinki_istoriji_koledzhu/0-6 (дата звернення 12.12.2017).

10. Закон України Про вищу освіту : прийнятий 1 лип. 2014 року №1556-VII // Урядовий кур'єр. – 2014. – №146. – 13 серп.
11. Калуський коледж культури і мистецтв URL: <http://kkkim.com.ua/> (дата звернення 14.04.2018).
12. Київський національний університет культури і мистецтв / М.М. Поплавський, В.М. Медведєва, О.І. Скар, А.І. Гурбанська та інш. – Київ : КНУКіМ, 2013. 384 с.
13. Книга и книжное дело в Украинской ССР (1917-1941 гг.) : сб. документов и материалов. К. : Наук. думка, 1985. 478 с.
14. Комунальний вищий навчальний заклад київської обласної ради «Коледж культури і мистецтв» URL: http://koukim.com.ua/pro_uchilishhe/istorija_uchilisha.html (дата звернення 02.02.2018).
15. Комунальний вищий навчальний заклад Олександрійський коледж культури і мистецтв URL: <http://ouk.com.ua/istor.php> (дата звернення 02.02.2018).
16. Комунальний вищий навчальний заклад закарпатської обласної ради «Ужгородський коледж культури і мистецтв» URL: <http://www.college-kulturi.uz.ua/pro-koledzh> (дата звернення 14.04.2018).
17. Костеллі Л. Київський бібліотечний факультет ВУІКО. *Бібліотека у соціалістичному будівництві*. 1935. № 2. С. 30-35.
18. Кушнарєнко Н.М. Надія Яківна Фрідєєва – видатний український бібліотекознавець, фундатор вищої бібліотечної освіти в Україні. *Вісн. Харків. держ. акад. культури* : зб. наук. пр. – Харків, 2014 . Вип. 44 . С. 55–63
19. Кушнарєнко Н.М. Нова концепція вищої бібліотечно-інформаційної освіти у ХДІК. *Бібліотека у демократичному суспільстві*: Зб. Матер. Міжнар. наук. конф., 21-23 листопада 1995 р. м. Київ. К., 1995. С. 55-57.
20. Львівський коледж культури і мистецтв URL: <http://www.lkkim.lviv.ua/index.php?id=25> (дата звернення 22.02.2018).
21. Ніжинське училище культури і мистецтв імені Марії Заньковецької URL: <http://nukim.org.ua/index.php?do=static&page=storya> (дата звернення 02.02.2018).
22. Новальська Т.В. Визначна віха в історії бібліотечної справи (Перший Всеросійський з'їзд з бібліотечної справи 1911р.). *Бібл. вісн.* 2005. № 4. С. 17-22.
23. Одеське училище мистецтв і культури ім. К.Ф. Данькевича URL: http://oumk.od.ua/?page_id=7 (дата звернення 10.02.2018).
24. Постанова Кабінету міністрів України Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : прийнята 29 квітня 2015 року №266. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF> (дата звернення 14.11.2017).
25. Самбірський коледж культури і мистецтв URL: http://samkult.at.ua/index/pro_uchilishhe/0-5 (дата звернення 12.12.2017).
26. Соляник А.А. У истоков зарождения библиотекведения как научной специальности (Д.М. Лекаренко – первый кандидат педагогических наук в области библиотекведения) / А.А. Соляник. *Книжная культура. Опыт прошлого и проблемы современности* : материалы VI Междунар. науч. конф., Москва, 25-26 нояб. 2015 г. : В 2 Ч. / Рос. акад. наук. Москва, 2015. Ч. 1. С. 291 – 300.
27. Соляник А.А. Флагман бібліотечно-інформаційної освіти України. URI: http://eprints.rclis.org/18792/1/solanyk_fbi.pdf (дата звернення 18.01.2018).
28. Сумське вище училище мистецтв і культури ім. Д.С. Бортнянського URL: <http://svumik.sumy.ua/about.html> (дата звернення 12.12.2017).
29. Теревовлянське вище училище культури URL: <http://tvuk.at.ua/index/0-2> (дата звернення 22.03.2018).
30. Тульчинське училище культури URL: <http://uatuc.com/article/istorichna-dovidka/> (дата звернення 02.02.2018).
31. Херсонське училище культури URL: <https://www.uchkult.ks.ua/> (дата звернення 02.02.2018).
32. Черняк І.В. Внесок О.Сокальського у розбудову структурних підрозділів Харківського державного інституту культури. *Вісн. Книжк. палати*. 2015. № 12. С. 36-37

References

1. Babych V.S. (2005). Do problemy pidgotovky kadriv bibliotechno-informacijnoji sfery. *Bibliotechna planeta*, 2, 5-11[in Ukrainian].
2. Bachynsjka N.A. (2015). Bazovi koncepciji modernizaciji vyshhoji bibliotechno-informacijnoji osvity v Ukrajinі. *Visnyk Knyzhkovoji palaty*, 3, 32-37[in Ukrainian].
3. Bachynsjka N.A. (2017). Do dzherel vyshhoji bibliotechnoji osvity v Ukrajinі (pochatok KhIKh – persha chvertj KhIKh stolittja). *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologhija*, 2, 46-52[in Ukrainian].

4. Berezjuk N.M. (2000). Biblioteczna osvita v Ukrajinі : (storinky istoriji). Bibl. Visnyk, 1, 32-35[in Ukrainian].
5. Berezjuk N. (2013). Pokolinnja fundatoriv bibliotечноji osvity v Ukrajinі : do 110-richchja Oleksandra Artemovycha Majborody (1903–1985). Visnyk Knyzhkovoji palaty, 9, 36-39[in Ukrainian].
6. Vyshhe Melitopoljsjke uchylyshhe kuljтуры. Retrieved from: <http://muk.zp.ua/istoriya-zakladu> [in Ukrainian].
7. Ghadjacjkyj koledzh kuljтуры i mystectv im. I.P. Kotljarevsjkogho. Retrieved from: <http://guc.org.ua/%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B5/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%B0/>[in Ukrainian].
8. Dnipropetrovsjkyj koledzh kuljтуры i mystectv. Retrieved from: <http://duk.dp.ua/istoria-ucilisa> [in Ukrainian].
9. Zhytomysjkyj koledzh kuljтуры i mystectv im. I. Oghijenka. Retrieved from: http://muzauk.at.ua/index/storinki_istoriji_koledzhu/0-6[in Ukrainian].
10. Zakon Ukrajinjy Pro vyshhu osvitu : pryjnjatyj 1 lyp. 2014 roku #1556-VII. Urjadovyj kur'jer,146, 13 serp[in Ukrainian].
11. Kalusjkyj koledzh kuljтуры i mystectv. Retrieved from: <http://kkkim.com.ua/> [in Ukrainian].
12. Kyjivsjkyj nacionaljnij universytet kuljтуры i mystectv (2013). KNUKiM, 384. [in Ukrainian].
13. Knygha y knyzhnoe delo v Ukraynskoj SSR (1917-1941 ghgh.) : sb. dokumentov y materyalov. Nauk. dumka, 1985, 478[in Ukrainian].
14. Komunaljnij vyshhyj navchaljnij zaklad kyjivsjkoji oblasnoji rady «Koledzh kuljтуры i mystectv». Retrieved from: http://koukim.com.ua/pro_uchilishhe/istorija_uchilisha.html[in Ukrainian].
15. Komunaljnij vyshhyj navchaljnij zaklad Oleksandrijsjkyj koledzh kuljтуры i mystectv. Retrieved from: <http://ouk.com.ua/istor.php>[in Ukrainian].
16. Komunaljnij vyshhyj navchaljnij zaklad zakarpatsjkoji oblasnoji rady «Uzhghorodsjkyj koledzh kuljтуры i mystectv». Retrieved from: <http://www.college-kulturi.uz.ua/pro-koledzh>[in Ukrainian].
17. Kostelli L. (1935). Kyjivsjkyj bibliotecznyj fakuljtet VUIKO. Biblioteka u socialistychnomu budivnyctvi, 2, 30-35[in Ukrainian].
18. Kushnarenko N.M. (2014). Nadija Jakivna Fridjjeva – vydatnyj ukrajinsjkyj bibliotekoznavecj, fundator vyshhoji bibliotечноji osvity v Ukrajinі. Visn. Kharkiv. derzh. akad. kuljтуры : zb. nauk. pr.Kharkiv, 44, 55–63[in Ukrainian].
19. Kushnarenko N.M.(1995). Nova koncepcija vyshhoji bibliotечно-informacijnoji osvity u KhDIK. Biblioteka u demokratychnomu suspiljstvi: Zb. Mater. Mizhnar. nauk. konf., 21-23 lystopada 1995r. m.Kyjiv, 55-57[in Ukrainian].
20. Ljvisjkyj koledzh kuljтуры i mystectv. Retrieved from: <http://www.lkkim.lviv.ua/index.php?id=25>[in Ukrainian].
21. Nizhynsjke uchylyshhe kuljтуры i mystectv imeni Mariji Zanjkevcojkoji. Retrieved from: <http://nukim.org.ua/index.php?do=static&page=storya>
22. Novaljsjka T.V. (2005). Vyznachna vikha v istoriji bibliotечноji spravy (Pershyj Vserosijsjkyj z'jizd z bibliotечноji spravy 1911r.). Bibl. visn., 4, 17-[in Ukrainian].
23. Odesjke uchylyshhe mystectv i kuljтуры im. K.F. Danjkevycha. Retrieved from: http://oumk.od.ua/?page_id=7[in Ukrainian].
24. Постанова Кабінету міністрів України Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : прийнята 29 квітня 2015 року №266. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>[in Ukrainian].
25. Sambirsjkyj koledzh kuljтуры i mystectv. Retrieved from: http://samkult.at.ua/index/pro_uchilishhe/0-5[in Ukrainian].
26. Soljanyk A.A. (2015). U ystokov zarozhdenyja byblyotekovedenyja kak nauchnoj specyaljnosti (D.M. Lekarenko – pervyi kandydat pedagoghycheskykh nauk v oblasti byblyotekovedenyja). Knyzhnaja kuljтура. Oпыt proshlogho y problemy sovremennosti : materyaly VI Mezhdunar. nauch. konf., Moskva, 25-26 nojab. V 2 Ch., 1, 291-300[in Ukrainian].
27. Soljanyk, A. A. Flaghman bibliotечно-informacijnoji osvity Ukrajinjy. Retrieved from http://eprints.rclis.org/18792/1/solanyk_fbi.pdf [in Ukrainian].
28. Sumsjke vyshhe uchylyshhe mystectv i kuljтуры im. D.S. Bortnjansjkogho. Retrieved from: <http://svumik.sumy.ua/about.html>[in Ukrainian].
29. Terebovljansjke vyshhe uchylyshhe kuljтуры. Retrieved from: <http://tvuk.at.ua/index/0-2> [in Ukrainian].
30. Tuljchynsjke uchylyshhe kuljтуры. Retrieved from: <http://uatuc.com/article/istorichna-dovidka/> [in Ukrainian].
31. Khersonsjke uchylyshhe kuljтуры. Retrieved from: <https://www.uchkult.ks.ua/>[in Ukrainian].
32. Chernjak I.V. (2015). Vnesok O.Sokaljsjkogho u rozbudovu strukturykh pidrozdiliv Kharkivsjkogho derzhavnogho instytutu kuljтуры. Visn.Knyzhk.palaty, 12, 36-37[in Ukrainian].

УДК 023:930.25:069]-027.522'125

Збанацька Оксана Миколаївна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри культурології та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
ZbanatskaO@i.ua
ORCID 0000-0003-0413-7576

БИБЛИОТЕКИ, АРХИВИ, МУЗЕИ: ДЕЯКИ АСПЕКТИ СПІЛЬНОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ

Мета роботи. Виявлення аспектів спільного та відмінного в діяльності бібліотек, архівів, музеїв. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні таких методів, як логічний, інституційний, аналітичний, хронологічний, порівняльний, функційний, які дають змогу виявити спільне та відмінне в діяльності бібліотек, архівів, музеїв. **Наукова новизна** роботи полягає у виявленні спільного та відмінного в діяльності бібліотек, архівів, музеїв через комунікативно-пізнавальну, кумулятивно-пошукову, ціннісно-орієнтовну та інші соціальні функції. **Висновки.** Окреслено спільне в діяльності бібліотек, архівів, музеїв – зберігачів духовної спадщини народу та культурного надбання людства. Виявлено відмінне між інституціями, що проявляється у типо-видовому складі фондів, доступності до них, ступені контакту користувачів з документами. Сьогодні відбувається суміщення функцій бібліотек, архівів і музеїв як документно-інформаційних інституцій.

Ключові слова: архіви, бібліотеки, відмінність, музеї, спільність.

Збанацкая Оксана Николаевна,
кандидат исторических наук, доцент
кафедры культурологи и информационных коммуникаций
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

БИБЛИОТЕКИ, АРХИВЫ, МУЗЕИ: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОБЩЕГО И РАЗЛИЧНОЕ

Цель работы. Выявление аспектов общего и различного в деятельности библиотек, архивов, музеев. **Методология** исследования заключается в применении таких методов, как логический, институциональный, аналитический, хронологический, сравнительный, функциональный, которые позволяют выявить общее и различное в деятельности библиотек, архивов, музеев. **Научная новизна** работы заключается в выявлении общего и различного в деятельности библиотек, архивов, музеев через коммуникативно-познавательную, кумулятивно-поисковую, ценностно-ориентированную и другие социальные функции. **Выводы.** Определено общее в деятельности библиотек, архивов, музеев – хранителей духовного наследия народа и культурного наследия человечества. Виявлено отличное между институтами, что проявляется в типо-видовом составе фондов, доступности к ним, степени контакта пользователей с документами. Сегодня происходит совмещение функций библиотек, архивов и музеев как документно-информационных учреждений.

Ключевые слова: архивы, библиотеки, отличие, музеи, общность.

Zbanatska Oksana,

PhD (Historical Sciences), Assistant Professor
Department of Cultural Studies and Information Communications
National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

LIBRARIES, ARCHIVES, MUSEUMS: SOME ASPECTS OF GENERAL AND VARIOUS

Purpose of the article is an identification of some aspects of the common and different in the activities of libraries, archives, and museums. The methodology of the research is to apply such methods as logical, institutional, analytical, chronological, comparative, functional, which make it possible to find common and different in the activities of libraries, archives, and museums. Scientific novelty of the work is to identify common and different in the activities of libraries, archives, museums through communicative and cognitive, cumulative search, value-oriented, and other social functions. Conclusions. There is a general description of the activities of libraries, archives, museums - custodians of the spiritual heritage of the people and the cultural heritage of humankind. The distinction between institutions is revealed, which is manifested in the type and composition of funds, accessibility to them, the degree of contact of users with documents. Nowadays, the combined functions of libraries, archives, and museums as document and information institutions are taking place.

Key words: archives, libraries, distinctions, museums, general.

Актуальність теми дослідження. Виникнення системи комунікації за допомогою документів одразу ж вимагало організації проміжних сховищ, у яких би останні накопичувались і зберігалися в систематизованому вигляді. Архіви, бібліотеки, музеї належать до документно-інформаційних інституцій, соціальною функцією яких є зберігання історичної пам'яті та історико-культурної інформації протягом всієї історії людства. Архівні документи, які зберігаються в архівних, музейних, бібліотечних фондах, є унікальними за змістом, різноманітними за типом та характером і складають невід'ємну частину духовної спадщини українського народу [1, XV]. Ці інституції відіграють ключову роль у здійсненні комунікаційного процесу. У теорії комунікацій їх розглядають як обслуговуючі комунікаційні інститути, які виконують три соціальні функції: а) комунікативно-пізнавальну; б) кумулятивно-пошукову; в) ціннісно-орієнтовну. Завдяки виконанню цих функцій забезпечується «усупільнення інновацій, соціалізація членів суспільства, формування і зберігання документованої соціальної пам'яті» [2, 86].

Аналіз публікацій виявив певний доробок вітчизняної науки з окремих питань організації діяльності бібліотек, архівів, музеїв. Специфіка діяльності, співвідношення функцій бібліотек, архівів, музеїв щодо зберігання

документів, розмежування різних видів писемних джерел між архівом та бібліотекою, питання про місце музеїв у зберіганні архівних документів тривалий час були об'єктом дискусії як зарубіжних, так і вітчизняних архівістів (Г. С. Габаєв, І. Л. Маяковський).

Останнім часом бібліотеки, архіви і музеї розглядаються як складник соціальних інститутів, які збирають та зберігають джерела соціальної, історичної та національної пам'яті (Л. А. Дубровіна, А. М. Киридон, І. Б. Матяш) [3, 3-10] та під кутом наукотворчого покликання (Є. Б. Рашковський).

Бібліотеки ставали об'єктом дослідження багатьох дослідників. Так, А. М. Ванєєв розглядав бібліотеку як соціально-комунікативну систему, Л. Б. Хавкіна – енциклопедичність бібліотеки [4, 51], Т. Ф. Берестова – навігаційно-пошуковий апарат бібліотеки [5, 21].

Архіви досліджували І. Ю. Андрєєвський, А. М. Большаков, М. М. Васильченко, М. В. Калачев та ін. Зокрема, М. М. Васильченко розглядав функційні трансформації в еволюції архівів, І. Ю. Андрєєвський та М. В. Калачев – питання опису справ і складання архівних довідників.

Комунікаційні моделі стосовно музеїв пропонували вітчизняні та зарубіжні дослідники – В. П. Арзамасцев, О. В. Беззубова, І. В. Іксанова, Д. Камерон, М. Маклюен,

М. О. Нікішин, С. В. Пшенична, Е. Хупер-Грінхил, К. Е. Шеннон. Зокрема, І. В. Іксанова розглядала музей як складну цілісну, відкриту, керовану, багатоцільову, соціальну систему [6, 122], а Д. Камерон вперше застосував термін «комунікація» щодо музею і запровадив у науковий обіг таку категорію, як музейна комунікація. Отже, бібліотеки, архіви, музеї ставали предметом досліджень в різних аспектах. Більшість дослідників застосовували до них системно-комунікаційний підхід.

Мета дослідження – виявити спільне та відмінне в діяльності бібліотек, архівів, музеїв. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання: 1. окреслити спільне в діяльності бібліотек, архівів, музеїв; 2. виявити відмінне в їхній діяльності.

Спільність та відмінність бібліотек, архівів, музеїв. Бібліотеки, архіви, музеї об'єднують спільна доля, загальні проблеми та загальні методи роботи. 1922 р. архівіст і музеєзнавець Г. С. Габаєв у праці «Опыт формулировки основных принципов организации научных хранилищ» («Досвід формулювання основних принципів організації наукових сховищ») пише, що архів – це лабораторія ученого, музей – кафедра популяризатора, а бібліотека – те й інше. Серед архівістів цього періоду була поширена думка, що музеї не мають права збирати архівні документи і повинні передавати їх архівним установам через те, що вони недоступні дослідникам. Музеї розглядаються лише як культурно-освітні, а не наукові заклади, а документи, що в них зберігалися, як експонати [1, XV].

1926 р. І. Л. Маяковський у статті «Архив, библиотека и музей» («Архів, бібліотека і музей») [7] зауважує, що у різні періоди змінювалися теоретичні засади та організаційні форми розмежування та взаємовідносини архівів, бібліотек і музеїв стосовно писемних пам'яток минулого. На базі проведеного вивчення діалектики розвитку архівів, бібліотек і музеїв автор визначає сутність їх діяльності щодо писемних матеріалів і як практично досягти взаємодії між ними. Дослідник закладає цінні загальні теоретичні засади щодо розподілу сфер діяльності архівів, бібліотек і музеїв, але практичні висновки є спірними. Дискусія закінчується визнанням за музеями та бібліо-

теками права на існування в них відділів рукописів та інших структурних підрозділів для зберігання архівних документів [1, XV].

С. Б. Рашковський розглядає бібліотеки, архіви, музеї під кутом наукотворчого покликання і зазначає, що «традиційна для наукової думки звичка відносити світ бібліотек, музеїв і архівів до службової і до того ж суто гуманітарної «інфраструктури» науки ні жодною мірою не виправдовує себе», а якщо з увагою звертатися до історико-наукових сюжетів, то цей світ слід було б визначити «як одну із серцевин науки», адже ніякі «серйозні творчі узагальнення і прориви, ніякі теоретичні ревізії, на яких, власне, і будується історія наукової думки, неможливі без прямого або непрямого звернення до першоджерел наукового пізнання – інструмента, рукописного або матеріального пам'ятника, книги, документа, довідкового матеріалу, прямого людського свідчення» [8, 300–301].

Еудженію Казанова розмежовує особливості діяльності архіву, музею та бібліотеки. Дослідник вбачає відмінність архіву від інших установ пам'яті в тому, що він має не лише культурні цілі, як бібліотека та музей, а й юридичні, політичні та суспільні [9, 37].

Інтеграційні процеси між різними науковими, освітніми установами призвели до того, що на початку ХХІ ст. знову постало питання співпраці та взаємодії музеїв, бібліотек та архівів. У травні 2004 р. у Варшаві (Польща) відбулась 10-та міжнародна конференція архівістів країн Центральної та Східної Європи – Сковронківські читання. Темою читань стала проблема спільного та відмінного у єдиній системі накопичення, зберігання та використання історичної пам'яті – музеїв, бібліотек, архівів [10]. Відзначивши важливість кожної зі вказаних установ у цих процесах, учасники дискусії зауважили, що вже давно назріла потреба розглянути взаємодію діяльності всіх трьох складових національної пам'яті у сучасних умовах. Продовженням обговорення ролі музеїв, бібліотек і архівів у системі історичної пам'яті стала дискусія, яка того ж року розгорнулася на сторінках російського журналу «Отечественные архивы» («Вітчизняні архіви») [11]. Учасники дискусії визнали, що музеї, бібліотеки та архіви є рівноцінни-

ми, взаємодоповнюючими одна одну підсистемами єдиної системи історичної пам'яті. Підкреслювалось, що об'єктами музейного, бібліотечного та архівного зберігання є предмет, книга, документ [1, XV–XVI].

Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка спільно з Харківською державною академією культури протягом двадцяти років проводить науково-практичну конференцію «Короленківські читання». Якщо перші роки конференція не мала конкретної теми, то з 2013 р. запропонована тема конференції об'єднала бібліотеки, архіви, музеї. Так, 2013 р. – «Бібліотеки, музеї, архіви у медіа-просторі регіону», 2014 р. – «Бібліотеки, архіви, музеї: формування цифрового регіонального простору», 2015 р. – «Бібліотеки, архіви, музеї: інноваційні моделі розвитку», 2016 р. – «Бібліотеки, архіви, музеї: інтеграція до світового наукового та історико-культурного простору», 2017 р. – «Бібліотеки, архіви, музеї: динамічний розвиток і пошук нових форматів», на 2018 р. запланована тема – «Бібліотеки, архіви, музеї як центри освіти та саморозвитку особистості» [12].

У бібліотеки, архіву та музею, за всієї їх специфічності, дійсно є багато спільного. Бібліотека зберігає друковані видання, архів – рукописи та машинописні тексти. Суттєвою відмінністю друкованого видання від архівного документа є якісна характеристика тиражованості першого та унікальності останнього. У великій бібліотеці є відділ рідкісної книги, який має характер музею, з тією різницею, що книги менш наочні, ніж звичайні експонати, але безпосередній контакт з ними неможливий. Кожен великий архів має бібліотеку і музей; бібліотека – це, по суті, продовження архіву, тому що книги потрапили сюди разом з рукописами. У музеї виставлені найбільш рідкісні рукописи, і музей архіву нічим не відрізняється від відділу рідкісної книги бібліотеки. І нарешті, у кожному музеї є архів і бібліотека, і деякі екземпляри рукописів і книг виставляються як звичайні експонати [13, 147].

Зі збільшенням обсягів електронних ресурсів і розвитком технологій надання мультимедійної інформації все частіше говориться про суміщення функцій бібліотек, музеїв і архівів як документно-інформаційних інсти-

туцій. Всередині цих інституцій також відбувається злиття раніше самостійних функцій. Ідеологія інформаційних технологій передбачає, що використання комп'ютерної техніки в бібліотеках призводить не тільки до зникнення старих моделей обслуговування, а й до їх повної заміни на нові гнучкі форми організації діяльності [14, 12]. Прикладом може слугувати зближення функцій комплектування та каталогізування.

Універсальним місцем збирання пам'яток культури, з часом – друкованих видань, рукописних документів і матеріальних предметів є бібліотеки – установи культури, що організують збирання, збереження, використання творів друку та пам'яток писемності з давніх часів [1, XVII]. За багаторічну історію бібліотеками нагромаджено великий досвід не тільки збирання та збереження документів, удосконалення технологій та методик роботи з ними, а й використання документної інформації. Фонди бібліотек, на відміну від музейних фондів, є доступнішими для дослідників.

Книжки завжди були носіями знання. Знання як важлива знаково-семіотична складова інформаційних комунікацій накопичувалося, трансформувалося і передавалося до бібліотеки відповідно до семантико-прагматичного критерію користувача – від індивідів і груп до бібліотечної пам'яті, а від неї знову до індивідів і груп, поширюючись на соціум у цілому. Бібліотека стала першим інформаційним посередником комунікаційних процесів, який представив у своїй бібліотечній пам'яті практично всю документовану соціальну пам'ять.

У зв'язку зі збільшенням обсягу і ускладненням інформації під дією соціуму, з'явилися інші інформаційні посередники: музеї, інформаційні агенції, автоматизовані інформаційні системи, інтернет і т.п. Проте жодна з цих інституцій не в змозі замінити бібліотеки. Це пояснюється тим, що, по-перше, в усі часи бібліотека мала в своїй пам'яті порівняно більший обсяг знань щодо соціальної пам'яті; по-друге, бібліотека повніше, ніж інші інститути, задовольняє саме комунікативно-пізнавальні потреби, а не інформаційні; по-третє, вона акумулює, опрацьовує і зберігає такі знання, які стимулюють творче мислення бібліотекаря і користувача; по-четверте, вона поступово

адаптується до інформаційно-комунікаційних технологій, які постійно оновлюються [14, 46].

В архівах, порівняно з бібліотеками, зберігаються, переважно, управлінські документи. Архіви є сховищем людського знання і досвіду, слугують інтересам держави і суспільства. Архіви, певною мірою, можна розглядати як середовище соціальних комунікацій засобами ретроспективної документної спадщини, через які здійснюється «спілкування» з минулим [15, 279]. Сучасні державні архіви нараховують десятки і сотні мільйонів документів. Від організації архіву залежить полегшення або, навпаки, ускладнення роботи дослідника над архівними документами.

Архіви і музеї, зберігаючи культурне надбання людства, є скарбницями національної пам'яті. Популяризація архівних та музейних фондів відбувається шляхом проведення різноманітних інформаційних заходів. Проте є відмінність між об'єктами експонування: у архівів – документи, у музеїв – «предмет, створений у процесі побутової (інструменти, меблі, одяг тощо) та творчої (твори мистецтва) діяльності людей, а документи використовуються здебільшого як ілюстративний матеріал» [16, 10].

Нині загальноприйнята інтерпретація музею як зберігача культурних артефактів, цінностей зазнала суттєвих змін. Трансформаційні процеси торкнулися не тільки змістовної сторони, але також структурно-функціональних аспектів діяльності музейних установ. Останнє привело до появи нових видів музейних установ (музей одного експоната, інтерактивний музей, музей під відкритим небом), виконання поряд з усталеними функціями (збору, зберігання тощо) функцій принципово іншого напрямку, наприклад, проведення культурно-освітніх заходів (презентація книг, лекції і т. п.), розширення сфери послуг, що надаються та ін. [17, 138].

Багатьма музеологами музей розглядається як науково-дослідна установа, культурно-просвітницький заклад, просвітницький заклад, рекреаційна установа. В рамках інституціональної традиції в різних варіантах її інтерпретації музей трактується як соціальний інститут, який виконує ту чи іншу функцію

залежно від направленості діяльності установи. Музей також є комунікаційною системою, яка включає канали вербальної і візуальної інформації. Останню, наприклад, відвідувач отримує через музейні експонати, а вербальну інформацію – шляхом спілкування з музейними працівниками. В цілому «музейна комунікація» розуміється як «процес спілкування відвідувача з експонатами» [18, 247].

Результати дослідження. Питання місця та ролі архівів, музеїв і бібліотек у суспільстві, їх участі в освіті, ознайомленні громадськості з культурними цінностями, та, відповідно, пошук нових форм і методів інформування про їх архівні зібрання й на сьогодні залишаються в центрі уваги бібліотекознавців, архівістів, музеєзнавців, співробітників музеїв і бібліотек, адже зазначені установи мають багато спільного у своїй місії. Багатовікова історія суспільства свідчить про те, що ці установи, незалежно одна від одної, збирали й зберігали документи, рукописи. Однак, у той же час, їм притаманні специфічні риси, що знаходять відображення в характері та організації їхньої діяльності, в покладених на них завданнях. Кожна з зазначених установ має свої особливості у формуванні фондів, обліку, систематизації їх типів і видів, підходах до зберігання та розповсюдження інформації про них. У той час як в архіві справа, одиниця обліку та одиниця зберігання може формуватися з одного документа або сукупності документів, у музеях кожен предмет розглядається як окрема одиниця обліку [1, XVI].

Грані співпраці бібліотек, архівів та музеїв розглядаються на міжнародному [10], загальнодержавному [19], регіональному [20] рівнях, оскільки саме ці установи є головними інформаційними системами країни.

Висновки. 1. В діяльності бібліотек, архівів, музеїв виявлено спільні та відмінні ознаки. Спільним є те, що ці установи належать до документно-інформаційних інституцій; виконують однакові функції; виступають в якості зберігачів культурного надбання людства. Їм властива відкритість, цілісність, соціальність, керованість, наявність декількох цілей, тому вони є складними, цілісними, відкритими, керованими, багатоцільовими, соціальними системами. У великій бібліотеці є відділ рід-

кісної книги, який має характер музею. Кожен великий архів має бібліотеку і музей; бібліотека – це, по суті, продовження архіву, тому що книги потрапили сюди разом з рукописами. У музеї виставлені найбільш рідкісні рукописи, і музей архіву нічим не відрізняється від відділу рідкісної книги бібліотеки. І нарешті, у кожному музеї є архів і бібліотека, і деякі екземпляри рукописів і книг виставляються як звичайні експонати.

2. Відмінність між інституціями проявляється у доступності до фондів: фонди бібліотек доступніші; фонди архівів – опосередковано частково доступні; фонди музеїв – тимчасово частково доступні. З бібліотечним документом користувач має фізичний контакт,

з архівним – опосередкований, з музейним предметом – фізичний контакт відсутній. Документна комунікація в бібліотеках і архівах відбувається шляхом безпосереднього контакту, в музеях – шляхом експонування. Для бібліотечного фонду характерна тиражність, для архівного і музейного – унікальність.

Зі збільшенням обсягів електронних ресурсів і розвитком технологій надання мультимедійної інформації дедалі частіше йдеться про суміщення функцій бібліотек, музеїв і архівів як документно-інформаційних інституцій. Проте ми ще не використали весь потенціал, який міг би бути отриманий за тіснішої їх взаємодії.

Список використаних джерел

1. Архівні установи України : довідник. Т. 2, кн. 2. Київ, 2012. XXVII, 602 с.
2. Соколов А. В. Коммуникационные потребности. Краснодар, 1996. 161 с.
3. Дубровіна Л. А., Киридон А. М., Матяш І. Б. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України // Бібліотечний вісник, 2017. № 1. С. 3–10.
4. Хавкина Л. Б. Книга и Библиотека. Москва, 1918. 170 с.
5. Берестова Т. Ф. Поисквые инструменты библиотеки // Библиография. 2006. № 6. С. 18–30.
6. Иксанова И. В. Опыт разработки модели регионального музейного объединения // Музееведение. Вопросы теории и методики : сб. науч. тр. Москва, 1987. С. 121–137.
7. Маяковский И. Архив, библиотека и музей // Архивное дело. 1926. Вып. 5/6. С. 45–56; Вып. 7. С. 21–36.
8. Рашковский Е. Б. Библиотека, архив, музей: наукотворческое призвание // Матэрыялы XII Міжнародных кнігазнаўчых чытаньняў «Кніжная культура Беларусі: погляд праз стагодзі», Мінск, 7–8 красавіка 2016 г. Мінск, 2016. С. 300–302.
9. Cazanova E. Archivistica. Second edition. Sienna, 1928. P. 37.
10. Archives among the Memory Institutions : papers of the International Conference Warsaw, May 28–29, 2004. Warszawa, 2004. 249 s.
11. Дискуссия вызвана взаимным интересом / И. В. Фаизова, А. А. Сундиева, М. Д. Афанасьев и др. // Отечественные архивы. 2004. № 6. С. 75–86.
12. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com> (дата звернення: 01.07.2018).
13. Воробьев Г. Г. Твоя информационная культура. Москва, 1988. 303 с.
14. Остапов А. И. Библиотека как когнитивно-компенсаторный механизм социума // Библиотечное дело и проблемы информатизации общества : тез. докл. Междунар. науч. конф. (Москва 27–28 апр. 1999 г.). Москва, 1999. Ч. 1. С. 45–47.
15. Васильченко М. М. Функційні трансформації в еволюції архівів: студіювання в історико-генетичному дискурсі // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. Харків, 2017. С. 278–279.
16. Алексеенко А. О. Сучасні вимоги до оформлення експозиції науково-технічної документації при проведенні архівних заходів // VI Луцьківські читання. Сучасна музейна експозиція: вимоги часу та нові можливості : матеріали наук.-практ. семінару. Харків, 2016. С. 8–16.
17. Поведенческие стратегии потребителей культурной продукции: ценности, интересы, типология / [авт.: И. В. Лашук и др.]. Минск : Беларус. наука, 2017. 299 с.

18. Сапанжа О. С. Развитие представлений о музейной коммуникации // Известия Рос. пед. ун-та им. А. И. Герцена. Санкт-Петербург, 2009. № 103. С. 245–252.
19. Артамонова С. С., Романовський Р. В. Взаємодія архівів, бібліотек, музеїв як основа збереження національної архівної спадщини України // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2011. С. 11–14.
20. Карван С. Л. Бібліотеки та архіви у створенні інформаційного простору. Грані співпраці // Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини. Хмельницький, 2004. С. 43–46.

References

1. Archival institutions of Ukraine: reference book (2012). Vol. 2, 2. Kyiv, XXVII, 602.
2. Sokolov, A. V. (1996). Communication needs. Krasnodar, 161.
3. Dubrovina, L. A., Kyrydon, A. M., Matiash, I. B. (2017). Archives, libraries, museums are the source of national memory, cultural heritage of Ukraine. Library journal, 1, 3–10.
4. Khavkina, L. B. (1918). Book and Library. Moscow, 170.
5. Berestova, T. F. (2006). Library search tools. Bibliography, 6, 18–30.
6. Iksanova, I. V. (1987). Experience in developing a regional museum association model. Museology. Questions of theory and methodology. Moscow, 121–137.
7. Maiakovskii, I. (1926). Archive, Library and Museum. Archival work, 5/6, 45–56; 7, 21–36.
8. Rashkovskii, E. B. (2016). Library, archive, museum: science-creative vocation. Materials of the XII International Bibliological reads «Book culture of Belarus: a look through the ages and», Minsk, 7-8 April 2016. Minsk, 300–302.
9. Cazanova, E. (1928). Archivistica. Second edition. Sienna, 37.
10. Archives among the Memory Institutions : papers of the International Conference Warsaw, May 28–29, 2004. (2004). Warszawa, 249.
11. Faizova, I. V., Sundieva, A. A., Afanasev, M. D. and etc. (2004). The discussion is caused by mutual interest. Domestic archives, 6, 75–86.
12. Kharkivska derzhavna naukova biblioteka imeni V. H. Korolenka (2018). URL: <http://korolenko.kharkov.com>.
13. Vorobev, G. G. (1988). Your information culture. Moscow: Molodaya gvardiya, 303.
14. Ostapov, A. I. (1999). Library as a cognitive-compensatory mechanism of society. Library science and problems of informatization of society : theses of the reports of the International Scientific Conference (Moscow, April 27-28, 1999). Moscow, 1, 45-47.
15. Vasylenko, M. M. (2017). Functional transformations in the evolution of archives: studying in historical-genetic discourse. Culture and information society of the XXI century: materials of the All-Ukrainian scientific and theoretical conference. Kharkiv, 278–279.
16. Aleksieienko, A. O. (2016). Modern requirements for the design of the exhibition of scientific and technical documentation during archival activities. VI Lunev Readings. Modern Museum Exposition: Time Requirements and New Opportunities: Materials of the Scientific and Practical Seminar. Kharkiv, 8–16.
17. Lashuk, I. V. and etc. (2017). Behavioral strategies for consumers of cultural products: values, interests, typology. Минск : Belarusian Science, 299.
18. Sapanzha, O. S. (2009). The development of ideas about museum communication. News of the Russian Pedagogical University A. I Herzen. St. Petersburg, 103, 245–252.
19. Artamonova, S. S., Romanovskiy, R. V. (2011). Interaction of archives, libraries, museums as the basis of preservation of the national archival heritage of Ukraine. Library Local History in the Cultural Space of Ukraine: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kyiv, 11–14.
20. Karvan, S. L. (2004). Libraries and archives in the creation of information space. The faces of cooperation. Libraries in creating a united information space in Khmelnytsky. Khmelnytsky, 43–46.

УДК 021. 64 - 027.543 : 027. 53 (477.81)

Шендрик Ольга Олегівна,
аспірантка кафедри інформаційних технологій,
Київського національного університету культури і мистецтв
lapska93@gmail.com
ORCID 0000-0002-3838-4439

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМ. І.ФРАНКА

Мета роботи. Виявити особливості міжнародного співробітництва Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка. **Методологічною основою** дослідження є загальнонаукові методи такі як: історичний (формування історіографії, ознайомлення з матеріалами науковців, що досліджують суміжні теми), аналіз та синтез (допомогли у досягненні мети дослідження та у пошуку особливостей розвитку міжнародного співробітництва публічних бібліотек України), індукція та узагальнення (дозволило сформувати висновки), спеціальні методи: моніторинг (для формування вибірки матеріалів). **Наукова новизна** полягає у тому, що здійснена спроба визначити особливості міжнародного співробітництва Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка, що сприяє налагодження культурних зв'язків України зі світовим співтовариством. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження виявлено, що завдяки міжнародному співробітництву публічні бібліотеки покращують свій фінансовий стан, посилюють роль у місцевому суспільстві, підвищують якість послуг, набувають свого іміджу та відкривають нові перспективи для подальшого розвитку.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, публічна бібліотека, міжнародний проект, грант, інформаційне середовище

Шендрик Ольга Олегівна,
аспірант кафедри информационных технологий,
Киевского национального университета культуры и искусств

ОСОБЕННОСТИ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ИВАНО-ФРАНКОВСКОЙ ОБЛАСТНОЙ УНИВЕРСАЛЬНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ИМ. И.ФРАНКА

Цель работы. Выявить особенности международного сотрудничества Ивано-Франковской областной универсальной научной библиотеки им. И. Франка. **Методологической основой** исследования являются общенаучные методы такие как: исторический (формирование историографии, ознакомление с материалами ученых, исследующих смежные темы), анализ и синтез (помогли в достижении цели исследования и в поиске особенностей развития международного сотрудничества публичных библиотек Украины), индукция и обобщения (позволило сформировать выводы), специальные методы: мониторинг (для формирования выборки материалов). **Научная новизна** заключается в том, что предпринята попытка определить особенности международного сотрудничества Ивано-Франковской областной универсальной научной библиотеки им. И. Франка, что способствует налаживанию культурных связей Украины с мировым сообществом. **Выводы.** В результате проведенного исследования выявлено, что благодаря международному сотрудничеству публичные библиотеки улучшают свое финансовое состояние, усиливают роль в местном обществе, повышают качество услуг, приобретают своего имиджа и открывают новые перспективы для дальнейшего развития.

Ключевые слова: международное сотрудничество, публичная библиотека, международный проект, грант, информационная среда.

Shendryk Olga,

Post-graduate student, Department of Information Technologies,
Kyiv National University of Culture and Arts

FEATURES OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE IVANO-FRANKIVSK REGIONAL UNIVERSAL LIBRARY NAMED AFTER I. FRANKO

The purpose of the article. Identify the peculiarities of international cooperation of Ivano-Frankivsk Regional Universal Scientific Library. I. Franko. **Methodology.** Methodological basis of the research is general scientific methods such as: historical (formation of historiography, acquaintance with materials of scientists, researching related subjects), analysis and synthesis (helped to achieve the research goal and search for peculiarities of development of international cooperation of public libraries of Ukraine), induction and generalization (allowed to form conclusions), particular methods: monitoring (for the formation of a sample of materials). **The scientific novelty** is that an attempt has been made to determine the peculiarities of international cooperation of Ivano-Frankivsk Regional Universal Scientific Library. I. Franko, which promotes the establishment of cultural ties between Ukraine and the world community. **Conclusions.** As a result of the study, it was revealed that thanks to international cooperation, public libraries improve their financial status, strengthen their role in local society, improve the quality of services, acquire their image and open up new perspectives for further development.

Key words: international cooperation, public library, international project, grant, information environment.

Актуальність теми дослідження. В умовах розбудови інформаційного суспільства, відповідно до викликів сьогодення, актуальним є розвиток та зміцнення тісної взаємодії бібліотек. На сучасному етапі розвитку Української держави все більшої значимості набуває необхідність інтеграції у світове співтовариство та набуття міжнародного досвіду у бібліотечно-інформаційній сфері, оскільки останнє є важливим показником гуманітарного розвитку нашої країни.

На сучасному етапі глобальна інформаційно-комунікаційна система кардинально змінила умови для культурного обміну і взаємодії, освіти, бізнесу, міжособистісного спілкування, все більш успішно стираючи тимчасові, просторові, мовні та інші бар'єри, формуючи єдиний інформаційний простір. Розвиток процесу інформатизації робить міжнародну співпрацю публічних бібліотек не тільки можливою, але і необхідною.

Співпраця із зарубіжними партнерами є невід'ємною складовою розвитку бібліотечної справи кожної країни. Публічна бібліотека як складова системи соціальних комунікацій відіграє важливу роль у становленні та розвитку інформаційної взаємодії на загальнодержавному та міжнародному рівнях.

Жодна публічна бібліотека не в змозі задовольнити інформаційні запити суспільства і користувачів без звернення до інформаційних ресурсів зарубіжних бібліотечно-інформаційних центрів.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналізуючи наукові публікації серед вітчизняних науковців, які в тому чи іншому аспекті висвітлюють особливості міжнародного співробітництва у бібліотечно-інформаційній справі, варто відокремити праці Л. Прокопенко [6], Т. Вилегжаниної [1], В. Пашкової [5], О. Воскобойнікової-Гузевої та ін. [2].

Значний внесок у розвиток міжнародного співробітництва бібліотек та вдосконалення послуг публічних бібліотек здійснюють міжнародні організації. Важливість створення та функціонування міжнародних організацій висвітлює у своєму науковому дослідженні Л. Прокопенко. Підкреслила, що на сучасному етапі розвитку України все більшої ваги набуває необхідність її інтеграції в світове співтовариство та отримання міжнародного досвіду, зокрема, у бібліотечно-інформаційній сфері. Питання міжнародної співпраці національної бібліографії досліджує через діяльність бібліографічної секції міжнародної організації ІФЛА. Міжнародне співробітництво у галузі наці-

ональної бібліографії вона розглядає як беззаперечно обов'язкову умову для отримання поглиблених знань про зарубіжну національну бібліографію для прийняття професійних рішень у вітчизняній теорії і практиці з урахуванням міжнародних вимог. Виявила, що позитивна реальність існування незалежної України не можлива без повноцінного міжнародного співробітництва та потребує вироблення стратегії і тактики міжнародного співробітництва у галузі бібліографії. Автор визначила, що одним із пріоритетних напрямів бібліографічної діяльності є активна участь українських бібліографів в роботі ІФЛА, що надає широкі можливості для систематичного вивчення зарубіжного досвіду і його практичного застосування у бібліографічній практиці в Україні [6; 7].

Проте, як засвідчив аналіз літератури, цілісного, комплексного дослідження проблеми міжнародного співробітництва публічних бібліотек України немає.

Мета статті – виявити особливості міжнародного співробітництва Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка.

Виклад основного матеріалу. У декларації міжнародної спільноти «Маніфест ІФЛА/ЮНЕСКО про публічні бібліотеки», який був прийнятий у 1994 році сформульовано мету, завдання і керівні принципи організації діяльності публічних книгозбірень у постійно змінюваному інформаційному світі. Маніфест має рекомендаційний характер, проте він є найважливішим документом, який необхідний для розуміння ролі бібліотеки в сучасному суспільстві, формування та реалізації бібліотечної політики органами влади різних рівнів та підготовки регіональних і національних документів – стандартів, керівництв, рекомендацій, програм, концепцій.

В Маніфесті серед основних завдань публічної бібліотеки щодо міжнародного співробітництва варто відзначити «сприяння розвитку діалогу між культурами різних народів та збереження їх самобутності». Вказано, що діяльність публічних бібліотек має бути спрямована на забезпечення співробітництва з партнерами, наприклад з певними групами користувачів та іншими спеціалістами, як на

місцевому, регіональному, національному, так і міжнародному рівнях [4].

В Україні важливим документом, який спрямований на модернізацію діяльності бібліотек, в тому числі й публічних, є Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» затверджена Кабінетом Міністрів України 23 березня 2016 р.

У Стратегії визначено, що пріоритети діяльності бібліотек в умовах якісних змін спрямовані на дотримання європейських цінностей, інтеграцію у європейське співтовариство. У стратегічних напрямках розвитку бібліотечної справи, а саме розвиток ефективних комунікацій, передбачається створення системи ефективною внутрішньої та зовнішньої комунікації для розвитку партнерств, просування спільних цінностей та досягнення стратегічних результатів. Зазначено, що необхідно удосконалити внутрішню професійну комунікацію, розвивати міжнародні професійні зв'язки, що сприятиме активному включенню суб'єктів бібліотечної галузі України у міжнародне професійне середовище [8].

Для збереження своїх статутних функцій бібліотеки повинні суттєво вдосконалювати традиційні форми і методи діяльності. На сьогодні їм вже замало обмежуватися лише власними інформаційними ресурсами, треба використовувати інші можливості, наприклад, такі як міжнародне співробітництво, що успішно здійснюється Івано-Франківською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Івана Франка. Це один з найбільших культурних, інформаційних центрів краю, науково-інформаційна установа, регіональне сховище творів друку, обласний депозитарій краєзнавчих видань, що доступна для всіх верств населення.

Прагнучи до розбудови міжкультурної комунікації з професійними громадськими організаціями та бібліотеками інших країн Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Івана Франка активно розвиває програми партнерства та співпраці. Це, зокрема, грантові проекти «Вікно в Америку» за підтримки Посольства США в Україні, «Мова. Культура. Німеччина» спільно з українсько-німецьким культурним центром

Goethe-Institut в Україні, проекти міжнародної програми «Бібліоміст» за сприяння фонду Білла і Мелінди Гейтс, спільні проекти з Опольською воєводською бібліотекою ім. Е. Смолки (Республіка Польща), налагоджена співпраця з владними структурами, окремими громадськими організаціями, в тому числі й міжнародними, Почесним Консулом Угорщини в м. Івано-Франківськ, діє Центр європейської інформації та ін.

Результатом успішного співробітництва між дипломатичною місією Сполучених Штатів Америки та українськими бібліотеками є реалізація проекту Ресурсно-інформаційний центр «Вікно в Америку». У рамках проекту в ОУНБ ім. Івана Франка для всіх бажаючих пропонуються англomовні книги, електронні читанки, аудіо книги, бази даних на компакт-дисках, колекція документальних, художніх та анімаційних фільмів. Проект дає змогу студентам та вчителям, школярам та науковцям, випускникам американських програм обмінів, а також всім бажаючим вивчати англійську мову. Користувачі можуть отримати точну та найсвіжішу інформацію про політичне, економічне, культурне, освітнє та суспільне життя Америки. Постійно відбуваються зустрічі з працівниками Посольства США, з волонтерами Корпусу Миру в Україні, проводяться методичні семінари, просвітницькі та інформаційні заходи, години спілкування, фотовиставки тощо [3].

В рамках проекту діє 6 клубів, де відвідувачі мають можливість спілкуватися з носіями мови та дивитися фільми англійською мовою. Це – Клуб розмовної англійської мови, клуб упередження ЗМІ та політики, Історичний клуб, Філософський клуб. Зокрема, в березні 2017 року розпочав свою діяльність новий соціальний проект «Доступна англійська», призначений для людей з обмеженими можливостями. Веде клуб Марта Пазяк, волонтер, соціальний реабілітолог та фахівець з англійської мови.

Відповідно до співпраці Івано-Франківської ОУНБ ім. І.Франка з Івано-Франківським обласним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій Людмила Жирик, керівник

центру «Вікно в Америку», проводить лекції з питань самостійного вивчення англійської мови «Англійська для спеціальних цілей».

Відбуваються заходи в новому форматі: Івано-Франківська меморіальна міжкультурна лабораторія посла Стівенса, скайп-конференція з американським та українським астронавтами, яка проходила в America House в Києві, конференції медійної грамотності Media Literacy, організована американцем, випускником програми Фулбрайта, круглий стіл на тему «Роль та пріоритети прав людини в Україні, зокрема в місті Івано-Франківську». Відвідувачі Центру брали участь в online-заході «Боротьба з фейковими новинами» з America House. В засіданнях клубу розмовної англійської мови беруть участь діти з інтернату та діти-сироти [3].

В рамках спільного проекту з бібліотекою Goethe-Institut в Україні «Бібліотеки-партнери: Мова. Культура. Німеччина» діє Клуб розмовної німецької мови. Бібліотека взяла участь в конкурсі від бібліотеки Goethe-Institut в Україні за книгою німецького автора Томаса Бруссіга «Сонячна алея».

В бібліотеці організований німецькою організацією Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit GmbH та українською громадською організацією «Поруч» тренінг в рамках діяльності соціального проекту «Школа волонтерів», який спрямований на популяризацію ідей волонтерства, підвищення рівня обізнаності про історичний досвід волонтерської діяльності у світі, зокрема в Німеччині, заохочення громадян, у тому числі з числа внутрішньо переміщених осіб до активної участі в суспільному житті своєї громади, об'єднання і громади задля досягнення спільних цілей та створення позитивного іміджу України.

В рамках проекту проводяться Методичні майстерні для вчителів німецької мови, в яких беруть участь вчителі шкіл міста та області.

Продовжує свою діяльність Центр європейської інформації, який створений для того, щоб сформувати в Україні суспільство, яке базується на європейських цінностях. До Днів Європи – 2017 ЦЄІ підготував низку заходів, а саме: організована книжково-ілюстративна виставка «До Європи – через книгу», спрямована на покращення рівня поінформованості

мешканців області про Європу, Європейський Союз, функціонувала виставка карикатур «Є краща сторона Європи» – роботи відомих українських художників: Марини Туровської, Костянтина Казанчевого, Ігора Бежука та Олексія Кутовського, які мовою плаката порівнюють дві реальності – українську та європейську. Був організований перегляд документальних фільмів «Європа поруч», «Європа туристична» в рамках віртуального кінозалу [3].

16 років підтримуються фахові взаємини ОУНБ ім. І.Франка з Воєводською публічною бібліотекою ім. Е.Смолки в м. Ополе Республіки Польща. В рамках налагодження партнерських взаємин між Івано-Франківською областю та Опольським воєводством у 2005 році було підписано Угоду про співпрацю між бібліотеками. З нагоди 150-ліття від дня народження Івана Франка на приміщеннях бібліотек-партнерів відбулося встановлення меморіальних дощок, присвячених класику української літератури Івану Франку та польському письменнику Станіславу Вінцензу, автору унікальної праці «На високій полонині», присвяченій життю Гуцульщини.

Відбувається постійний обмін власними друкованими виданнями та літературою з різних галузей знань. За роки співпраці фонди бібліотек значно поповнилися новими надходженнями.

За плідну працю в галузі розвитку та зміцнення культурних зв'язків між областями директор Опольської воєводської публічної бібліотеки ім. Е. Смолкі пан Тадеуш Хробак був нагороджений відзнакою «За заслуги перед Прикарпаттям» 3 ступеня [3].

Висновки. Міжнародне співробітництво публічних бібліотек сприяє вирішенню бібліотечних нагальних проблем, сприяє реалізації спільних проектів та програм, формує спільний інформаційний простір. Також сприяє створенню нової моделі публічної бібліотеки, яка робить її конкурентоздатною на ринку інформаційних послуг, зберігати не тільки традиційний контингент читачів, але й збільшити його, розширити коло друзів та соціальних партнерів. Публічні бібліотеки стають інформаційним центром, який сприяє входженню в інформаційний простір світу, забезпечує конституційне право громадян на інформацію. Співпраця з міжнародними установами дозволяє бібліотекарям підвищувати свій професійний потенціал та значно покращити інформаційне обслуговування користувачів.

Можна виділити основні напрямки міжнародної співпраці публічних бібліотек: книгообмін, міжнародний міжбібліотечний абонемент, міжнародне бібліографічне співробітництво, участь в міжнародних проектах, а також обмін досвідом роботи за допомогою семінарів, конференцій, особистих контактів і публікацій у професійній пресі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці науково-теоретичні підходів до проблем міжнародного співробітництва публічних бібліотек України. Проаналізувати масштабні міжнародні проекти, які реалізуються у публічних бібліотеках України. Визначити роль та значимість участі провідних українських публічних бібліотек у міжнародних проектах.

Список використаних джерел

1. Вилегжаніна Т. Т. Українські бібліотеки в процесі євроінтеграції / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2016. – № 3. – С. 4-5.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Бібл. вісник – 2014. – № 4. – С. 3-7. – Бібліогр. : 17 назв. – укр.
3. Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Івана Франка [Електронний ресурс] / Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Івана Франка. – Режим доступу : <https://lib.if.ua/partnership/1290428585.html> . – Назва з екрана. – Дата перегляду : 29.06.2018.
4. Манифест ИФЛА/ЮНЕСКО про публичные библиотеки // Библиотека. – 1995. – № 6
5. Пашкова В. С. Еволюція національних бібліотечних асоціацій: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук: 07.00.08 / В. С. Пашкова; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – 40 с.

6. Прокопенко Л. С. Бібліографічна секція Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів як осередок дослідження національної бібліографії (1965–2002 рр.) автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.08 / Л.С. Прокопенко, Київ Нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2004. – 20 с.

7. Прокопенко Л.С Міжнародні бібліотечні організації: можливості співробітництва бібліотек вищих навчальних закладів/Л.С. Прокопенко. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/4643/1/L_Prokopenko_VNKBTY_GI.pdf.- назва з екрана. – Дата перегляду : 23.03.2018.

8. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України»: проект [Електронний ресурс]// Ліга. Закон : Главный правовой портал Украины. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT1592.html. – Назва з екрана. Дата перегляду : 29.03.2018.

References

1. Vilyzhazhanina T. T. (2016). Ukrainian Libraries in the Process of European Integration. The Library Planet, 3, 4–5 [in Ukrainian].

2. Voskoboynikova-Guzeva, O.V. (2014). Social partnership as a factor in the development of library-information scope of Ukraine. Bibl. vIsn., 4, 3–7 [in Ukrainian].

3. Ivano-Frankivsk Regional Universal Scientific Library. Ivan Franko Retrieved from <http://lib.if.ua/partnership/1290428585.html> [in Ukrainian].

4. IFLA / UNESCO Manifesto on Public Libraries (1995). Library. 6 [in Ukrainian].

5. Pashkova, V.S. (2010). Evolution of National Library Associations (1876-2009 years). Doctor's thesis. Kyjiv [in Ukrainian].

6. Prokopenko L. S. (2004). Bibliographic section of the International Federation of Library Associations and Institutions as a Research Branch for the National Bibliography (1965-2002). candidate's thesis. Kyjiv [in Ukrainian].

7. Prokopenko L.S (2016). International Library Organizations: Opportunities for Collaboration of Libraries of Higher Educational Institutions. Retrieved from http://elibrary.kubg.edu.ua/4643/1/L_Prokopenko_VNKBTY_GI.pdf. [in Ukrainian].

8. The development strategy of libraries in Ukraine 2025 “Qualitative changes in libraries to ensure sustainable development of Ukraine”. Ghlavnyj pravovoj portal Ukrayny. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT1592.html [in Ukrainian].

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, АРХІВОЗНАВСТВО

УДК 004:37

Anisimova Olga,
Doctor of Economics, Professor,
Department of Information Systems Management,
Donetsk National University named after Vasyl Stus
orcid.org/0000-0002-8016-9361

Spektor Arthur,
Master, Department of Information Systems,
Donetsk National University named after Vasyl Stus
orcid.org/0000-0003-4176-9177

ANALYSIS OF USE OF THE INFORMATION AND COMMUNICATION PLATFORMS IN EDUCATION

The purpose of the article. The article highlights the use of information technologies in education and their impact on educators. The research and analysis of the use of information and communication technologies in education such as the Learning Management System and ePortfolio were conducted. The comparative analysis of data technologies is given. **Methodology.** Methods of research: literature analysis - studying the capabilities of each technique and indicating their functional set; the way of the system and comparative analysis - for analyzing various information platforms, identifying their advantages and disadvantages, comparative study of technologies. **The scientific novelty** of the work is to conduct a comparative analysis of information and communication platforms in education. Opportunities, advantages, and criteria of evaluation of information platforms from self-development of the applicant of education are investigated. **Conclusions.** Investigation of the functional of LMS-systems and ePortfolio, analysis of their possible impact on the educational process; the advantages of the introduction of such technologies are outlined, and a comparative analysis of these technologies is carried out.

Key words: education, information systems, technologies; LMS systems, ePortfolio.

Анісімова Ольга Миколаївна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
anisimova.o.m@gmail.com

Спектор Артур Юхимович,
магістр, студент кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
spektor.ar@donnu.edu.ua

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ В ОСВІТІ

Мета роботи. Стаття висвітлює використання інформаційних технологій в освіті та їх вплив на здобувачів освіти. Проведено дослідження та аналіз використання в освіті інформаційно-комунікаційних технологій таких як Learning Management System та ePortfolio. Надано порівняльний аналіз даних технологій. **Методи дослідження:** аналіз літератури – дослідження можливостей

кожної з технологій і зазначення їх функціонального набору; метод системного і порівняльного аналізу – для аналізу різних інформаційних платформ, визначення їх переваг та недоліків, порівняльний аналіз технологій. **Наукова новизна роботи** полягає у проведенні порівняльного аналізу інформаційно-комунікаційних платформ в освіті. Досліджено можливості, переваги та розроблено критерії оцінки інформаційних платформ з точки зору саморозвитку здобувача освіти. **Висновки.** Дослідження функціоналу LMS-систем та ePortfolio, аналіз їх можливого впливу на освітній процес; зазначено переваги від впровадження подібних технологій та проведено порівняльний аналіз даних технологій.

Ключові слова: Освіта, інформаційні системи, технології; LMS-системи, ePortfolio.

Анисимова Ольга Николаевна,
доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Василя Стуса

Спектор Артур Ефимович,
магистр, студент кафедры информационных систем управления
Донецкого национального университета имени Василя Стуса

АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ ПЛАТФОРМЫ В ОБРАЗОВАНИИ

Цель работы. Статья освещает использования информационных технологий в образовании и их влияние на соискателей образования. Проведено исследование и анализ использования в образовании информационно-коммуникационных технологий как Learning Management System и ePortfolio. Предоставлено сравнительный анализ данных технологий. **Методы исследования:** анализ литературы – исследование возможностей каждой из технологий и указания их функционального набора; метод системного и сравнительного анализа – для анализа различных информационных платформ, определение их преимуществ и недостатков, сравнительный анализ технологий. **Научная новизна работы** заключается в проведении сравнительного анализа информационно-коммуникационных платформ в образовании. Исследованы возможности, преимущества и разработаны критерии оценки информационных платформ с точки зрения саморазвития соискателя образования. **Выводы.** Исследование функционала LMS-систем и ePortfolio, анализ их возможного влияния на образовательный процесс; указано преимущества от внедрения подобных технологий и проведен сравнительный анализ данных технологий.

Ключевые слова: Образование, информационные системы, технологии; LMS-системы, ePortfolio.

The urgency of the article. Information technology is a tool that allows you to benefit from any industry. Education is not an exception; modern technologies provide such benefits as: facilitating the transfer of information between teachers and students; overcoming communication and geographical boundaries; improving student knowledge; control over student's progress, continuous improvement of teachers' knowledge; providing students with relevant knowledge.

Analysis of recent research and publications. Researchers from this field were: Helen Barrett, author of many methodological recommendations

and the developer of the first rules for compiling ePortfolio [1]; Karen Barnstable has created many blogs with recommendations for the compilation of ePortfolio [2]; John DiMarco, George Lorenzo and John Ittelson are authors of the basic textbooks on ePortfolio [3; 4], Charlotte Denisson and Leslie Abrutin. Of the domestic scientists, there are such scholars who popularized and developed the first works on these areas, such as: B. Demida, S. Sagaidak, I. Kopyl, L.F. Panchenko, Y. Polat and T. Novikova, O. Smolyaninov, A. Skornyakova, O. Shevchenko, N. Ostrazhkova [5; 6].

The purpose of the article is to analyze the use of information and communication platforms in the modern educational system. The main objectives of the article are: research and analysis of the widespread Learning Management System; analysis of ePortfolio technology within education; Comparison of the Learning Management System and ePortfolio technologies.

The novelty of the work is that a comparative analysis of information platforms, which are actively implemented in the educational process in Ukraine, was conducted.

Presenting main material. To resolve and standardize all learning management systems,

the Advanced Distributed Learning group has developed the Sharable Content Object Reference Model standard or shortened SCORM. The SCORM standard manages two things - the content of the system and the exchange of data during its work. At the moment, the current and latest standard is SCORM 2004 or SCORM 1.3, which includes requirements for the management system of training [7].

In this article, technologies such as the Learning Management System and ePortfolio will be considered Figure 1.

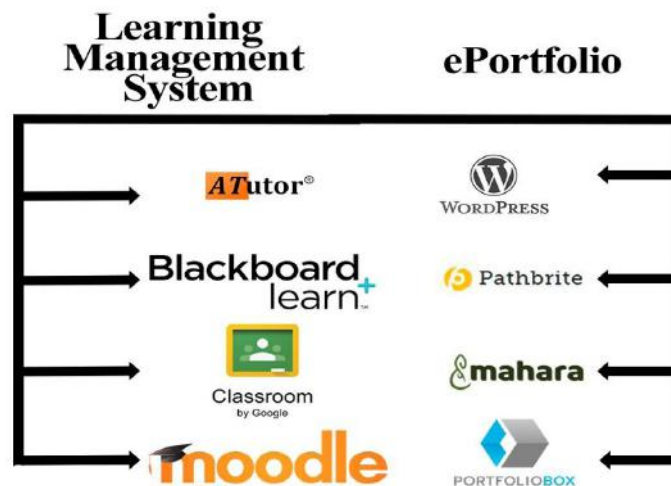

Figure 1 – Modern Educational Platforms.

Learning Management System or LMS-system is a learning management system that allows you to create a single base of electronic courses and study materials with the ability to manage their content and remote access to the system itself [8]. An example of LMS-systems is: Blackboard Learn; ATutor; Moodle; Google Classroom.

Blackboard Learn is an LMS-system for interactive teaching, learning, community building and knowledge sharing. Blackboard Learn is an open and flexible system designed to improve the performance of students and students. Blackboard supports employees from all educational institutions, from general education schools and higher education

institutions to adult education and training in the workplace.

Blackboard Learn allows you to conduct online learning in both synchronous and asynchronous environments. In a synchronous environment, students and faculty interact in real time. In an asynchronous environment, the interaction takes place over long periods of time, for example during a discussion. Students and students have the time to make communication more meaningful.

In Blackboard Learn there are three types of courses, this one:

- fully interactive course: communication takes place on the Internet, course materials are transmitted electronically, student and student work

is evaluated on the Internet, communication is carried out using interactive means of communication;

- combined course: the participants meet at the appointed time for classes or laboratory work, the duration of studies is reduced through online classes, eye and interactive exercises enhance and complement each other;

- traditional course with auxiliary web components: the participants meet in the classroom for scheduled classes, but online teaching materials such as homework, schedules and additional discussions are posted. [9].

To create a course in the teacher's system, it is necessary to adjust the access to the course, that is, under which conditions and who has the right to view and record, and the course, for example, the course may be free for all. Then you need to set the course type by selecting the subject, audience, time and course of the course in the settings. At the discretion of the teacher, you can invite other teachers or assistants to the course.

The advantages of Blackboard Learn are that this LMS-system is cross-platform and has a large amount of methodological material for both teachers and students. It should be noted that the system is paid, depending on the type of educational institution and the volume of users, the price may be different.

ATutor is a LMS web based Open Source system and distributed under the GNU GPL License. ATutor is used to develop and provide courses on the Internet. The program is easy to install, customize, and configure. This LMS is modular, that is, it consists of separate modules, and it is possible to upgrade and expand the system [10].

The main features of the ATutor system depend on the type of user, they are in systems of 3 types: students; instructors; administrators.

Students can personalize and edit personal information, view and write down new courses, browse course materials and download packs of training materials for personal training. The

system allows for testing, interviewing and viewing their results; the system also allows participants to communicate with such means of communication as: synchronous (chats, teleconferences, whiteboards); asynchronous (ads, forums, forums, emails, blogs, wikis, comments in file sharing). ATutor also implements a group of systems and file exchanger to share files within their group and course.

Instructors or teachers have the same capabilities as students, and they have access to tools for creating training courses. Instructors have the opportunity to create training courses within the system, define access rights to them and other properties. The built-in content editor allows you to manage the structure, period of access, and view usage statistics. Wide opportunities for creating and managing tests, questions, organizing the course questions database, previewing tests, reviewing user test attempts, the ability to evaluate them, viewing statistics by tests. The system has a built-in vocabulary with course dates and a list of references where the sources are listed.

The administrator in the system has such features as managing user accounts and defining their role. The administrator also manages common system parameters, such as design, interface language, and installation or removal of modules [10; 11].

ATutor is a very user-friendly LMS system that is easy to use. One of the advantages is its multiplatform and distribution under the GNU GPL license, which is free of charge.

Moodle is a free and open LMS system designed to bring together educators, administrators and students (students) into one robust, secure and integrated system for creating a personalized learning environment. Moodle primarily focuses on the interaction between the teacher and student groups [10]. The Moodle system can be customized and personalized for each organization, Figure 2 shows a customized system for the needs of the Vasyl Stus Donetsk National University.

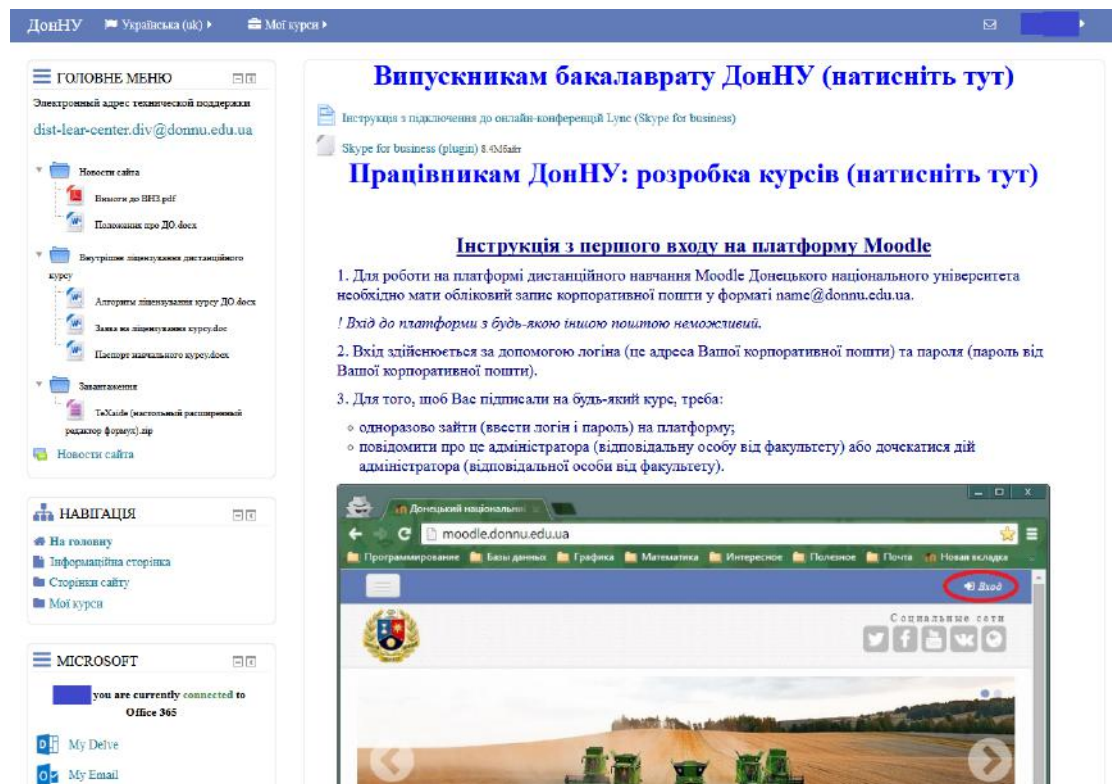

Figure 2 – LMS-system Moodle at Donetsk National University named after Vasyl Stus.

Moodle provides such features as:

- a modern and simple interface with the ability to fully customize it for your needs;
- a single calendar that allows you to monitor the dates of courses, group meetings and follow the corporate calendar.;
- synchronize files with cloud storage, for example: MS OneDrive, Dropbox and Google Drive;
- embedded text editor, with the ability to format text and add media files;
- a notification system for new tasks, posts in forums, responses to tasks and the ability to exchange messages between users;
- the system has a built-in authentication, registration and user role management system;
- the ability to connect additional plugins and modules;
- Moodle has a built-in reporting journal where you can view and create a detailed user activity report [13].

The LMS Moodle system is not the first year used in the Vasyl Stus Donetsk National University. The system allows you to improve the educational process, both remotely and internally. The Moodle assignments and courses allow students to study the material more deeply and in more detail, and in the event of difficulties accessing study materials or courses in previous years, as well as watching video lessons and contacting teachers. An example of setting the course «System Analysis of Information Processes» in the system at the Donetsk National University named after Vasyl Stus is the image in Figure 3. In this image, you can see the following tools like: event calendar, course management, rating log, and recent actions.

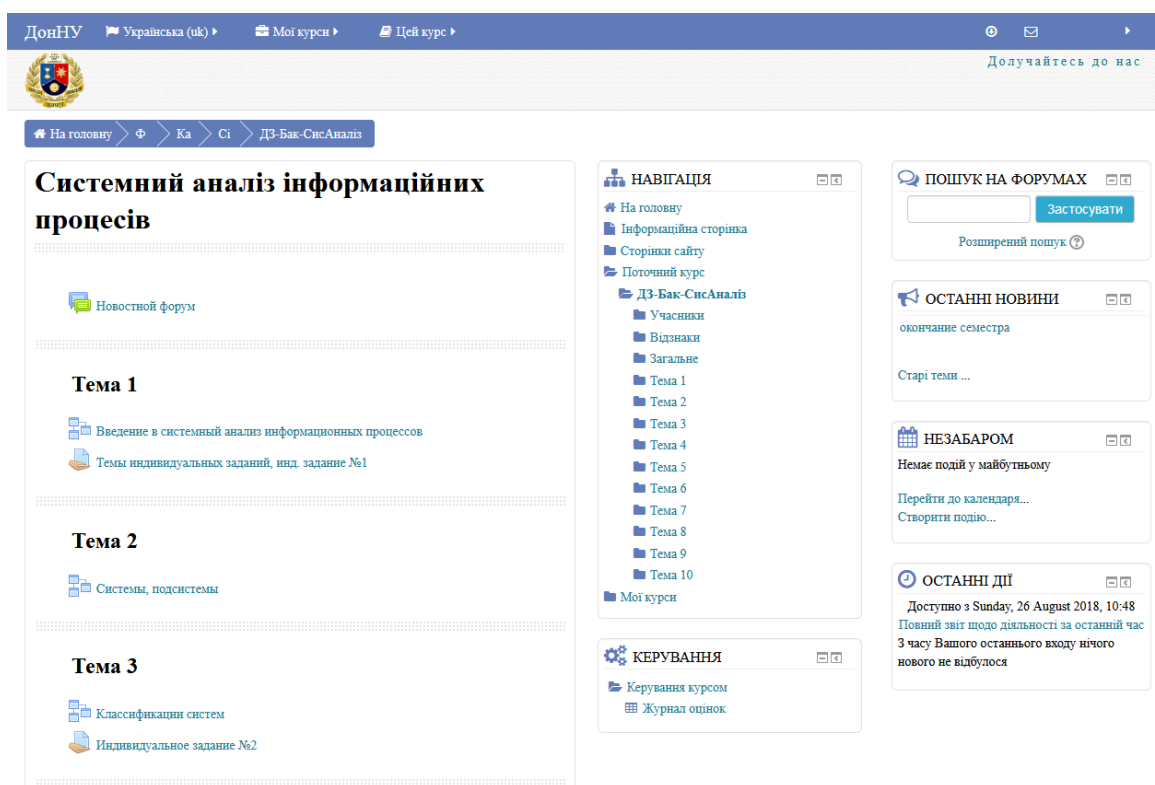

Figure 3 – Setting up courses in LMS-system Moodle.

The LMS Moodle system is a multifunctional and powerful educational platform, with its advantages such as complexity, multiplatformity, the ability to control user actions and powerful tools for improving the system. One of the drawbacks is the difficulty in setting up and installing a system with the help of a small group.

Google Classroom is a Google Developer API, an application that allows you to link third-party services to Google's infrastructure. With its help, educational institutions and IT companies can create tools for working with the class and G Suite for Education, as well as customize the class for their own needs [14].

Google Classroom provides the following features:

- convenient addition of students, students can join the courses themselves with code;
- joint teaching, the possibility to invite up to 20 other teachers to the course;
- convenient templates, quick creation of individual tasks for each student;

- flexible course settings, the ability to add a deadline for assigning tasks, customize a task score scale, track probe tasks, create surveys and create individual tasks, as shown in Figure 4;

- the system is cross-platform, it can be used both on personal computers and on mobile devices, provided that a special application is downloaded;

- integration and synchronization with other Google services [15; 16].

The Google Classroom has the following benefits:

- quick setup and simple interface;
- the speed of information exchange;
- saving time for teachers and students;
- productive and quick communication between all parties in communications;
- integrate with services like Google Docs, Calendar, Gmail, Google Cloud Storage, and Forms;
- free and secure users.

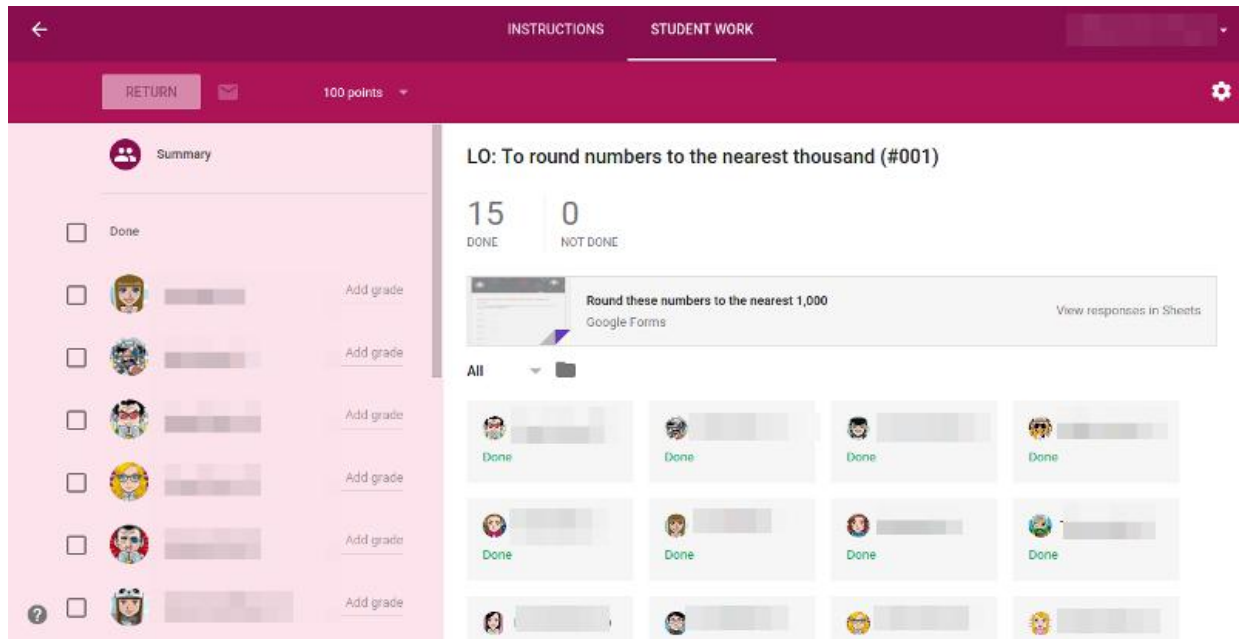

Figure 4 – Managing the course in Google Classroom.

The Google Classroom technology is relatively new, but has already managed to gain popularity. The system has such advantages as ease and free of charge, but with respect to previous systems there is not such a great tool for customization.

The ePortfolio technology is a modern approach to assessing student knowledge and continuous demonstration of their knowledge. ePortfolio technology is a webpage or website that hosts students' work, their achievements and work experience, usually they are placed on the educational institution's website. These pages or sites are written personally by the student in languages such as: HTML, CSS, JavaScript and other languages. In case of impossibility to write a page or a site, students can use a large toolkit of ready-made platforms, students can only correctly fill out and personalize their site, for example, with the help of constructors like Pathbrite, WordPress, Mahara, PortfolioBox or using the CMS of the Joomla system. Each of these tools has its own peculiarities and advantages, but writing a portfolio of your own is an invaluable opportunity to demonstrate your real skills. An approach to using constructors is popular in Western higher education institutions

where students use a university-written service to demonstrate their knowledge, for example, as it was done at the San Francisco State University.

The ePortfolio technology benefits from introducing it to a higher education institution, both for students and teachers.

Students create their own website or page, showing their achievements, skills and abilities. ePortfolio serves as its own repository and platform for demonstrating its scientific achievements, awards and developments. The advantage of using ePortfolio for students is that educators themselves are interested in quality content and create their own e-portfolio, because in the future employers will be able to look at their potential employee and make sure of his knowledge and skills. The introduction of such technology will also help increase the student's information competence and encourage them to learn or improve knowledge of such languages as HTML, CSS, JavaScript and PHP.

The educational institution and teachers will receive a high-quality student knowledge control tool, they will be able to accurately assess student's knowledge of the whole period of their studies, to see students' skills and their weaknesses. The institution of higher education can increase its prestige and popularity, as well as turning

the attention of its potential employer students. But with these benefits, there will be a need to control the ePortfolio created by students, before the task of teachers will be to check ePortfolio to match the student’s knowledge. The need to create a mechanism for creating, coordinating and publishing ePortfolio by students.

Currently Vasyl Stus Donetsk National University is engaged in the introduction and

development of ePortfolio technology – Figure 5. This system will work together with the LMS-system Moodle and complement one another. The aim of the project is to increase the student’s information competence, level of knowledge, productivity of training, and also increase of employer’s interest in the students of the educational institution.

Figure 5 – ePortfolio students of the Vasyl Stus Donetsk National University.

Based on data from the LMS-system and ePortfolio, a comparative analysis of these technologies can be made, from the point of view of the impact on self-development of the student during the educational process. To conduct a comparative analysis, it is proposed to use the scale of evaluation

of each criterion from 0 to 3, where 0 – is an absent influence, and 3 is a big influence. On the basis of the conducted research using the expert estimation method, the following results were obtained (Table 1). At the end of Table 1 is the summary result for each technology.

Table 1– Comparative analysis of technology of LMS-systems and ePortfolio.

Criterion	LMS- systems	ePortfolio
Ability to demonstrate knowledge to others	1	3
Impact on the quality of the educational process	3	3
Ability to personalize your skills	1	3
Creating a single repository of works	2	2
The desire to gain new knowledge for the best result	2	3
Possibility of using technology after graduation	1	3
Total	10	17

Based on the data in Table 1, we can conclude that ePortfolio technology has a better effect on the self-development of the education provider while studying. But it should be noted that in order to maximize the impact of information and communication technologies, it is necessary to use both LMS-systems and ePortfolio technology. Using this stack of technologies will allow the student to develop, as in lecture classes and to improve their knowledge on their own.

Conclusions. Based on the data in Table 1, we can conclude that ePortfolio technology has a better effect on the self-development of the education provider while studying. But it should be noted that

in order to maximize the impact of information and communication technologies, it is necessary to use both LMS-systems and ePortfolio technology. Using this stack of technologies will allow the student to develop, as in lecture classes, and improve their knowledge on their own. As a result of the work, the modern Learning Management System was explored and analyzed, their capabilities and advantages described, their functional content is indicated. An analysis of the ePortfolio technology and the principle of its use are presented. A comparative analysis of Learning Management System and ePortfolio technologies was conducted.

Список використаних джерел

1. Electronic Portfolios – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/helenbarrettportfolio/competencies/electronic-portfolios>
2. Stable Transitions – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kbarnstable.wordpress.com/>
3. Web Portfolio Design and Applications – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/mgJiNF>
4. An Overview of E-Portfolios – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://library.educase.edu/resources/2005/1/an-overview-of-eportfolios>
5. Панченко Л. Ф. Електронне портфоліо студента / Л. Ф. Панченко // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2013. – № 7. – С. 281-284. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2013_7_45.
6. ДемидаБ.А. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір / Б.Демида, С.Сагайдак, І.Копил // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. –№ 694. – С. 98-107.
7. What is SCORM? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://scorm.com/scorm-explained/>
8. Learning Management System (LMS) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ispring.ru/elearning-insights/chto-takoe-lms/>
9. Was ist Blackboard Learn? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://help.blackboard.com/de-de/Learn/Instructor/Getting_Started/What_Is_Blackboard_Learn
10. ATutor: Learning Management System – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://atutor.github.io/atutor/index.html>
11. ATutor – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ATutor>
12. About Moodle – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://docs.moodle.org/35/en/About_Moodle
13. Features – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://docs.moodle.org/35/en/Features>
14. Classroom API – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://support.google.com/edu/classroom/answer/6253304?hl=ru>
15. Google Клас – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/KMBe5f>
16. Сведения о Google Класе – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://goo.gl/ZCVMBx>

References

1. Electronic Portfolios. Retrieved from <https://sites.google.com/site/helenbarrettportfolio/competencies/electronic-portfolios>
2. Stable Transitions. Retrieved from <https://kbarnstable.wordpress.com/>
3. Web Portfolio Design and Applications .Retrieved from <https://goo.gl/mgJiNF>
4. An Overview of E-Portfolios. Retrieved from <https://library.educase.edu/resources/2005/1/an-overview-of-eportfolios>
5. Панченко Л. Ф. Електронне портфоліо студента / Л. Ф. Панченко // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2013. – № 7. – С. 281-284. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2013_7_45.
6. ДемидаБ.А. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір / Б.Демида, С.Сагайдак, І.Копил // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – No 694. – С. 98-107.
7. What is SCORM?. Retrieved from <https://scorm.com/scorm-explained/>

8. Learning Management System (LMS). Retrieved from <https://www.ispring.ru/elearning-insights/chto-takoe-lms/>
9. Was ist Blackboard Learn? Retrieved from https://help.blackboard.com/de-de/Learn/Instructor/Getting_Started/What_Is_Blackboard_Learn
10. ATutor: Learning Management System. Retrieved from <https://atutor.github.io/atutor/index.html>
11. ATutor. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/ATutor>
12. About Moodle. Retrieved from https://docs.moodle.org/35/en/About_Moodle
13. Features. Retrieved from <https://docs.moodle.org/35/en/Features>
14. Classroom API .Retrieved from <https://support.google.com/edu/classroom/answer/6253304?hl=ru>
15. Google Класс .Retrieved from <https://goo.gl/KMBE5f>
16. Сведения о Google Классе. Retrieved from <https://goo.gl/ZCVMBx>

УДК 001: 316.77

Andrukhin Andriy,

Candidate of Technical Sciences,
Director of the Scientific and Technical Library
National University “Lviv Polytechnic”
andriy.i.andrukhiv@lpnu.ua
ORCID 0000-0001-5915-8855

Petrushka Alina,

Candidate of Social Communications Sciences,
Leading Specialist of the Scientific and Technical Library
National University “Lviv Polytechnic”
alina.stashko@gmail.com
ORCID 0000-0002-8769-4599

CONCEPT OF SCIENTIFIC JOURNAL IN CONDITIONS OF INTEGRATION INTO THE INTERNATIONAL INFORMATIONAL SPACE

The purpose of the article is to formulate the conceptual foundations for the functioning of scientific journals in the conditions integration into the international information space. The methodology suggests the use of a number of general scientific methods: logical analysis, generalization, grouping, and systematization, comparison, generalization, and stratification. Application of analytical and synthetic allows the content analysis of the information resources of the leading science-computer databases to formulate and systematize the general principles of the organization and functioning of the scientific journal international standard. Scientific novelty of the work consists in the formation of a single generalized system conceptual principles of the organization and operation of a scientific journal to its integration into the international information space. Conclusions. The general concept of the scientific journal reflects a set of principles based on domestic, international standards publishing and publishing ethics and systematized and generalized requirements of leading science-computer databases.

Key words: *concept, scientific journal, science-based database, editorial policy, content, website.*

7. Boyd, D. & Ellison, N. (2018). "Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship", *Journal of Computer Mediated Communication*, 13(1) [in English].
8. Gunduz, U. & Pembecioglu, N. (2015). "The Role of Social Media in the Sharing and Delivery of Authoritative and Governmental Issues", *European Journal of Research on Education*, Special Issue: Contemporary Studies in Social Science [in English].
9. Ozel, A. P. (2016). "Social Media and Trust: An Empirical Research Directed to Government, Non-Governmental Organizations and Business, *Academic Journal of Information Technology*, 7(2) [in English].
10. McLaughlin M. L, Osborne K. K. & Ellison N. B. (2015). "Virtual Community in a Telepresence Environment", *Virtual Culture Identity and Communication in Cybersociety*, ed. by Steven G. Jones, U.K: Sage Publications [in English].
11. Vural, B. A. & Bat, M. (2016). "Social Media As a New Communication Environment: A Research on Ege University Faculty of Communication", *Journal of Yasar University*, 20(5) [in English].
12. Tapscott, D. (2018). *Growing up digital: The rise of the net generation*. New York: McGraw-Hill Trade [in English].
13. Waskul, D. and Douglass, M. (2017). "Cyberself": The emergence of self in on-line chat. *Information Society*, 13(4) [in English].
14. Navarro, P. (2017). The promise and potential pitfalls of cyberlearning. In R.A. Cole (Ed.), *Issues in web-based pedagogy* (pp.281-296). Wesport, CT: Greenwood Press [in English].

УДК (316.2+316.7):002

Komova Maria,
Candidate of Philological Sciences (Ph. D.)
Associate professor at the Department
of Social Communication and Information Science
Lviv Polytechnic National University
maria.komova@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-4115-3690>

SOCIAL AND INFORMATIONAL STATUS OF MASS COMMUNICATION DOCUMENT

The purpose of the article is to substantiate the trends in the evolution of the social and informational status of a document in the context of structural and functional modernization of mass media. To achieve the goal, the main tasks are to determine the role and significance of the convergence factors of mass media modernization, to establish the trends of developing the functional and typological structure of mass communication documents. The methodology of the research consists in using general scientific methods of analysis, synthesis, logical approach, which has made it possible to substantiate the decisive significance of convergence factors in the modernization of the mass media system, to establish the characteristic features of the development of its functional and typological structure. The scientific novelty of the work is that the article elaborates upon the modern theory of the document about the role of convergence in modernizing functional and typological structure of mass communication documents. Conclusions. The development of the mass communication documents system takes place according to the transformational pattern, the decisive factors of which are convergence processes. There is a radical structural and functional modernization of the mass media, the primary manifestations of which are the expansion of the scope of traditional and the emergence of new mass media functions, the development of their typological structure, the rise of new types of documents.

Key words: words: document, mass communication document, mass media, convergence.

Комова Марія Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ СТАТУС МАСОВОКОМУНІКАЦІЙНОГО ДОКУМЕНТА

Метою роботи є обґрунтування тенденцій еволюції соціально-інформаційного статусу документа в умовах структурно-функціональної модернізації мас-медіа. **Методологія дослідження** полягає у використанні загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, логічного методу, які дали змогу обґрунтувати визначальне значення конвергенційних чинників у модернізації системи мас-медіа, встановити характерні риси розбудови її функціонально-типологічної структури. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що в статті розвинуто сучасну теорію документа щодо ролі конвергенції в модернізації функціонально-типологічної структури масовокомунікаційних документів. **Висновки.** Розвиток системи масовокомунікаційних документів відбувається за трансформаційною моделлю, визначальними чинниками якої є конвергенційні процеси. Відбувається докорінна структурно-функціональна модернізація мас-медіа, провідними виявами якої є розширення спектру традиційних та поява нових функцій мас-медіа, розбудова їхньої типологічної структури, поява нових видів документів.

Ключові слова: документ, масовокомунікаційний документ, мас-медіа, конвергенція.

Комова Марія Васильевна,
кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры социальных коммуникаций и информационной деятельности
Национального университета «Львовская политехника»

СОЦИАЛЬНО-ИНФОРМАЦИОННЫЙ СТАТУС МАССОВОКОММУНИКАЦИОННОГО ДОКУМЕНТА

Целью работы является обоснование тенденций эволюции социально-информационного статуса документа в условиях структурно-функциональной модернизации СМИ. **Методология исследования** заключается в использовании общенаучных методов: анализа, синтеза, логического метода, которые позволили обосновать определяющее значение конвергенционных факторов в модернизации системы мас-медиа, установить характерные черты развития ее функционально-типологической структуры. **Научная новизна** работы заключается в том, что в статье развито современную теорию документа о роли конвергенции в модернизации функционально-типологической структуры масс-медиа. **Выводы.** Развитие системы масс-медиа происходит по трансформационной модели, определяющими факторами которой являются конвергенционные процессы. Происходит коренная структурно-функциональная модернизация СМИ, ведущими проявлениями которой является расширение традиционных и появление новых функций масс-медиа, развитие их типологической структуры, появление новых видов документов.

Ключевые слова: документ, масовокомунікаційний документ, мас-медіа, конвергенція.

Relevance of the research topic. The social and informational status of a document in the context of IT penetration, globalization, widespread expansion of the mass media space updates the information component of the document, emphasizing the main function of any document – informational, which consists in its ability to capture

and transmit information in space and time. The value of the physical basis of the document is also updated, acquiring new scientific and technical parameters. Traditional physical medium has lost its monopoly status, since documentary information can be saved and reproduced on a variety of media: both on a traditional basis and on up-to-

date electronic media. At the same time, the issue of storing documentary information requires the acquisition of the status of the component of information policy [15]. The concept of the information society, proposed by the American sociologist Daniel Bell, contributed to the development of other theories of post-industrial age, in particular the theory of convergence, which was perceived and understood in a new communicative context. Since the 1970s, the concept of convergence has begun to be used to determine the integration of communication and information technological layers of social relations [8]. In the 1980s, the massive introduction of the Internet has led to a genuine applied role of discussions about its functioning. The introduction of hypertextual associative links on the Internet as a local recessive military information network has led to a communication phenomenon of a planetary scale. The global computer network was self-deploying, integrating financial, intellectual, technological resources. The Internet has transformed all the existing approaches to the mass media convergence.

Analysis of recent research and publications. Modern approaches to understanding the essence of the document phenomenon are based on the theories of the French philosopher Gilbert Simondon and his follower Gilles Deleuze, among whom the first one substantiated the theory of individualization, according to which a separate subject is considered as the result of individualization [16]. In line with this theory, Kane X. Faucher considers documents and documentation as objects that do not reproduce the generalized picture of reality, as products formed during transduction and reticulation processes, i.e., during permanent transition, deployment of senses or exchange with the environment, as well as samples of constant problem recovery. G. Simondon's works on metastability and transduction can give a specific idea of the author's views on documents regarding their substance, their value, moving, perhaps, beyond the bounds of phenomenological foundations when interpreting documents. Within the meaning of the process of documenting as reticulation or deployment of senses, the author also suggests considering the document as a collection of continuous exchange of senses. K. X. Faucher considers the features

of the two registers of information in accordance with the previous process, which allows for the individualization of documents. The author makes an original contribution to understanding of the documenting process and the document as a dynamic product, changing the traditional view of information [12].

The urgent aspect of the research is the study of functional status of documents in the field of organization and communication in society. The range of interests of Carol E. B. Choksy includes scientific investigations by Professor M. Zacklad, who is the author of scientific papers on the theory of document, in particular on the issues of document support, documenting, documentary transmedia, the latter of which studies the ways of disseminating documentary information through a variety of media platforms [18]. Based on the concept of document support suggested by M. Zacklad, C.E.B. Choksy considers document support as deeply developed social objects using the provisions of cultural anthropology, as well as the concepts of stigmergy, which studies the mechanisms of decentralized network of collaborative interaction, the form of spontaneous interaction between the individuals and their self-organization. According to the author, document support is more than memory devices that explain or describe. It functions in highly structured social contexts to organize and link the American society. C.E.B. Choksy studies the role of documents as a compulsory social force for the first time, offering its understanding from the stigmergy's perspective [11].

Researchers in information disciplines should rely on the postulates of ethnomethodology as a way of development of deeper understanding of the relationship between people and recorded knowledge. Ciaran B. Trace interprets the basic concepts of ethnomethodology as a means of understanding the long-term planning of processes of the society formation. He substantiates his position by analyzing key scientific research, highlighting important ethnomethodological achievements regarding the specific interconnection of document support and human activities. Ethnomethodology, according to C.B. Trace, emphasizes the fact that a person transforms his/her experience and experience of other people into documents, which status objectively helps to ex-

plain the actions and conclusions of people. Documents, like written profiles, also serve to make people's actions important to themselves and to others. At the same time, ethnomethodology draws attention to the fact that any correct reading of documents depends on the understanding of ideology of automatic suppression, which is subordinated to decision makers. The proposed concept develops information disciplines, focusing on the social arrangement of document circulation and related social processes, suggests the methodology for further use of scientific information of ethnomethodology by researchers as a pattern for knowledge deepening about the role of documents in everyday life [17].

Joacim Hansson contributes to theoretical understanding of the document and document support of society by analyzing the examples of a particular institutional and professional environment. Based on the theory of documents and the theory of institutional changes, the scientist broadens understanding of the role of documents they play during the formation and development of modern librarianship. The basis for the study was the constituent documents, reference books and codes of ethics. The author asserts that documents that perform the function of ethical self-regulation within the modern librarianship, primarily legitimize the role of libraries in developing their typological structure for adaptation to new demands in the context of social transformations. The study suggest considering the principle of legitimacy as a key aspect of documentality, thus completing the established understanding of the concept. The author analyzes the role of codes of ethics in libraries for the first time, using the theory of documents. This provides new knowledge about the role of ethical self-regulation in librarianship in different institutional contexts. By suggesting the developed definition of documentality, he contributes to theoretical understanding of the role of documents and documentation in institutions and in society as a whole [14].

The information policy should be accompanied by the ideals of documentation. Lisa Börjesson qualifies this concept as an analytical tool for updating political and institutional aspects of information practice. The research was caused by a discussion about the quality in archaeological documentation. Three ideals of documentation

have been highlighted: a) how ideals distribute the responsibility for documentation for different participants; b) how ideals determine the roles for practitioners; c) how ideals point to different beneficiaries of documentation. The analysis highlights the ways to achieve the ideals of documentation, optimize the ideals of documentation when developing information policy, meeting the requirements for documentation and the staff who compile it. According to the researcher, the analysis of ideals of documentation is crucial as a component of the overall analysis of information policy and its practical implementation [9].

An experimental alternative approach to the study of the use of documents is represented by Daniel Carter. The essence of the approach is to analyze data on the impact of peculiarities on the study of documents of such infrastructural objects as institutional organizations (archives), database structures and organization of physical space (exhibitions). The study shows that the prospects of infrastructure depend on how big systems influence the use of documents. The infrastructure can reveal different ways of using documents in different contexts, about which discussions are shifted from individuals and institutions to technical systems, institutions and social structures [10].

The issues of documentary ontology and epistemology are developed by T. Gorichanaz, Kiersten F. Latham, who consider the phenomenon of the document, in particular, epistemological purpose of the document, from multidimensional perspective. The phenomenological basis for the analysis of documents has been developed, highlighting such key concepts in this structure as internal information, external information, and accompanying information. Documents are considered as a part of a structured system that includes individual documents, parts of documents (paper and electronic), and document systems. The integrity of the system is expanding with the appearance of new types of documents and taking into account evolutionary development and is an evidence of continuous improvement of approaches to understanding of documents. The requirement of unified design of documents, which takes into account different conditions of functioning, use and control over document circulation, has been expressed [13].

Presentation of the main material. In modern conditions, the systemic transformation of

the mass media manifests itself in the orientation towards convergence processes, in the humanization of social relations, and the democratization of the political system. These factors led to the need to update the system of information interaction between the subjects of economy, politics, mass communication tools. Transformational processes of social life predetermine a qualitatively new state of social order, covering computer science, engineering, economics, politics, and culture. Convergence in the field of mass communication tools is based on civilizational preconditions, since the appearance of a new subject of mass communication, possessing new systemic qualities, takes place at the intersection of traditional journalistic creativity and market mechanisms. Redistribution of the functional load of documentary streams in various types of mass communication products grants journalism the features of the practical branch, which necessarily uses documentary legitimization of information representation. A special role is played by socio-political and state-administrative documents that are of a public nature and create an important context for information and analytical, news journalism.

At each stage of the development of social medium, transformational processes acquire specific features. They are an organic and integral part of the evolutionary development of society, being the product of the gradual development of social phenomena in the past and the basis for further accumulation and development of qualitative changes. One can imagine the convergence of mass media as a process that changes not only the system of mass communication tools (mass media included), but also the spheres of production, business, creation of intellectual product connected with the communication activities. The central place of convergent transformations belongs to the communication spheres of influence on society. The convergence of mass communication tools with an aim of unifying the information (technological, based on computer technologies) system of access to the sources of communications diversifies the communicational (content) characteristics of processes that are relevant to the concept of modern social environment. It is about integration of processes, which can testify in favor of multi-leveledness and multifunctionality of applied convergence of media. At the same time,

convergence can take place at many communication levels, while remaining a holistic, inseparable process. The processes of systemic transformation of the media are generated by the influence of the technological and economic environment, where up-to-date media function. We define the two levels of media convergence.

The first level - informational (technological).

The development of the modern document theory covering the concept of “new media” has been influenced by such information and communication processes as convergence, belonging of media resources to the network space. In domestic and foreign scientific sources, convergence is seen as a process that involves three stages: syncretism (underdevelopment, fusion, typical of the early stages of media development); differentiation (specialization of media activity); synthetism (media functioning in the integrity, unity, interconnection) [3].

The basis of technological convergence of mass communication tools makes the process of digitization, i.e., transfer of the content into a digital form, which:

- allows different technical media (cable, wireless, computer, network, satellite) to send information to the user;
- provides a unified technological platform for media content broadcasting;
- enables distribution of digital format of content in a variety of ways, regardless of the specific communication industry and technology platforms;
- allows activating a verbal and mobile group of messages, creating interactivity, which becomes a key factor in modern mass communication tools.

Information and technological factors provide not only for the reproduction of old patterns, but the emergence of new media platforms that significantly change the mass media both as the way of presenting and information format, and as a way of consuming it.

Digitization allows you to unify the communication component of any message in a way that can be understood (read) by the information system and will allow it to be easily “transported” by any message channel. As a result, any information system is transformed into a special environment, where the content, having acquired a new digital view, overcomes the localization of traditional

mass communication tools. There are no obstacles for producers or recipients of messages: time (necessary for the distribution of printed media), financial (necessary for the functioning of printed and electronic media), spatial (limiting the broadcast of radio or television signals). Digitization eliminates functional differences between individual media by leveling up their content.

Digitization allows creating competitive advantages in the struggle of journalism, advertising, public relations. The object of the competitive struggle in the TV era was time that the audience was willing to spend on a particular channel of information. In the context of multiplication of information flows, it is not enough to win time in mass audience. The competition between communication channels is exacerbated in the media market: between different TV channels, between TV channels and Internet websites, cable operators, cinemas. Content consumption is becoming more mobile, flexible, individual, interactive, and manageable. Convergence therefore causes a change in the object of competition - from the time to attracting the attention of information consumers.

The second level - economic (market). In the theory of mass communications, convergence refers to the processes taking place in the media business, namely, the concentration of business on the basis of merger in a single holding of various types of media. Media as components of the information market are within the framework of market mechanisms, market values, market relations, and therefore are open to mutual influences and enrichment. At the mega communication level, the convergence of mass media leads to a combination of markets and business. The communications economy is heading towards integration with the telecommunication field of business, hardware and software manufacturers. An integrated market is being created, which combines multimedia, software and content services.

The process of convergence in the communication environment lays the technological foundations for the transformation of the economic domain, which is related to functioning of mass communication tools. The economic factors of media convergence include: regional integration of national economies; democracy of societies; technology development; competition [1]. The advancement of technologies that ensure the

development of economy and cultural globalization, promotes the rise of the financial sector over all other areas of the modern economy. Meanwhile, financial flows are increasingly separated from the real field of production and services. This phenomenon of the modern economic system leads to the creation of virtual capital [6, p. 11-19], which exists only in the economic space - due to the convergence of media, the world of capital has become more independent and autonomous. The money stock, which circulates in the mass media, has turned into what accompanies the transmission of messages. The flow of messages in the virtual world, with increasing needs for their consumption, does not diminish, it is constantly updated. This gives grounds for asserting that the communication and economic spheres of life are becoming the key characteristics of the media convergence processes. Today's development of media testifies not only that their future will ensure the progress of technology. The economic context of the development of media convergence becomes increasingly understandable, and it is the technological progress transforming the media market.

The interdependence of the factors of mass communication tools convergence is stimulated by technological factors, which undoubtedly are the leading force of transformation in the communication sphere. However, these were the information and communication technologies that have made it possible to liken a huge number of elements of globalization. The consequence of that was a rapid development of communication services, which determined the development of many areas of activity, primarily of mass communication tools [7, p. 35-37]. Thus, new technology leads to the development of communication economy. The convergence of various media, the emergence of common content products for different message channel leads to the advent of new integrated mass media.

The concentration of mass communication tools changes under the influence of convergence; in particular, communication concerns are being established. Communication concerns used to be created by the market logic, but a huge communication capacity focusing in their hands, could usurp the right to information. There was a threat to democracy - one of the four aforementioned

economic factors of convergence of mass communication tools. The reality was rather dangerous, if we consider the communication concerns, which are based on corporate (for example, newspaper + radio + television in the hands of one owners), situational (temporary coordinated information coalitions of internal and external correspondence), creative (prevailing specific genres or communication areas) aspects [4, p. 72). New threats could be offset by the fact that there is a certain permanency of the communication concerns. Instead of the expected diversity, the process of media concentration within a certain communication concern has led to the spread of mass culture, which in the content and intellectual senses suspended the progressive development of the communications industry.

New communication patterns are created in contrast to the once widespread technique of diversification of communication production, which diverted attention and financial flows directly from the communication product – the document. Convergence of the media requires flexibility in the strategy, but adherence to principles in the situation on the market from the mass communication activities. media convergence can lead to redistribution of roles in the communications market.

Transformational changes in the media are manifested in the form of structural and functional modernization of the mass media, when the development of market relations, various types of market (consumer, financial, industrial, international, market of large facilitating organizations) causes the growth of needs in actual, objective and timely documentary information. In the context of structural and functional development of the media system, convergence processes are emerging, which are a manifestation of merging of traditional media technology and management technologies with computer science.

Structural and functional modernization of the mass media covers the system of technological and economic factors connected with each other by close causal relationship.

1. Expanding the scope of traditional functions of journalism (informational, educational, entertaining), the emergence of new media functions: advertising function; management function (PR); function of the “arbitrator” to resolve internal and inter-corporate conflicts [5]; function of the mediator of political views with an orienta-

tion towards the external audience (subjects of the economic environment); function of the corporate publication regarding the declaration of socio-political views of individuals or group audiences; functions of the corporate publication as a political organizer of the very corporation’s staff during the election campaign, solving of socially important issues; function of the corporate publication as a participant in the process of self-management, self-organization of the mass media in the context of demassification of the media system.

2. The development of the typological structure of the mass media, the emergence of new types of publications - business press, corporate (client, industry) publications that are competitive on the media market:

- the business press emerged as a result of the formation of a financial and industrial elite in the country;

- patterns of corporate publications are based primarily on the interests of public and corporate governance bodies;

- corporate media as a relatively new type of the press constitute a significant segment in the economic mass media system;

- business press, corporate publications are formed as media dependent on investment budgets; their development strategies are aimed primarily at satisfying the needs of investors and advertisers, to a lesser extent - at meeting the information needs of social groups.

3. The change of traditional notions about information and communication channels, a combination of remote and disconnected mass communication groups. It becomes difficult to determine, which media we are talking about: radio on the Internet, legal acts on the CD, video film on mobile phone or news release of Iraqi satellite TV, e-mail accepted by mailbox. All this is the transfer of functions from one media to others and the ability to receive any contents (communication factor of convergence) by any channels (informational factor of convergence). The future of traditional media becomes less clear as it appeared to be in post-industrial times.

4. Strengthening of the trend of development and functioning of the mass media: among the printed mass media - the prevalence of regional over national; among the electronic (TV, radio programs) media - the prevalence of nation-

al over the regional ones due to the need for a significant initial capital, limited frequencies; these tendencies are caused by changes in the structure of the information needs of the consumer audience, growth of the interest in regional entrepreneurial, social, political and cultural problems.

5. Development of media business, self-identification of the media industry, which takes place due to the concentration of media in the hands of big business and the emergence of media monopolies. The dominance of foreign multinational corporations in the media environment, caused by the spread of the global processes, causes the impairment of domestic interests in the implementation of national information policy, the formation of the national information environment.

Mass communication as a subsystem of social communication has a special function - to be a leading social subsystem. Communication convergence involves the rapprochement and integration of key institutions of mass communication - journalism, advertising and public relations, which leads to the acquisition of new systemic qualities by them. All these institutions have a common platform: the object of control - mass consciousness, the subject of control - psychological processes of information perception; the mechanism of control - formation of rules of behavior through the spread of socio-psychological attitudes. Thus, journalism, advertising and public relations influence the mass consciousness through public opinion, but realize their functions in various ways. The mass media act as an effective means of mass dissemination of corporate information. Contemporary journalism gradually and clearly convergently shows interest not only in advertising, but also in public relations, since 50-60% of publications in print are the product of a gigantic information production factory called public relations [2].

Transformational processes in the system of media find their expression in the creation of a holistic communication environment as a response to the change of segmented communication environment. A holistic communication environment is formed as a result of a set of interconnected processes that have a causal relationship: development of highly specialized information needs of the audience; growth of the number of highly specialized media that meet the information needs of the audience; fragmentation and clarification of the

audience segmentation, change of the needs and habits of the audience; development of the mass media with different social purposes, deepening of their segmentation; formation of the media as a single communicative space.

Under the conditions of today, convergence acts as a requirement for the development of mass and corporate communication. It manifests itself at various levels of media performance, in advertising, in public relations (in technologies, content, efficiency). Information technologies are the bedrock of convergence relations that lead to the convergence or destruction of communication barriers and the creation of such a communication environment, where the common relations of the journalist, the audience and the media change in a quality manner.

Communication globalization leads to systemic changes in functioning of the society and individuals. Global communication technologies enable you to have unlimited access to messages in any part of the world and about events in any part of the world; quickly move in message streams that are relevant continuously round-the-clock; to form new communication communities both within the boundaries of national states and in a transnational context; single out new elites from the national societies (financial, economic, political, intellectual), united in a global network.

Conclusions. Globalization has changed the communication field of society. The most important process that fundamentally transformed the social importance, contents and typological structure of mass communication tools has become the convergence of media, which now can provide an opportunity to combine all kinds of mass communication activities, all types of communication product - the document. The development of the system of mass communication documents takes place according to the transformational pattern, the decisive factors of which are convergence processes, which are closely related with causal links. A radical structural and functional modernization of the mass media takes place under the influence of convergence, the main manifestations of which are the expansion of the scope of traditional and the emergence of new mass media functions, the development of the typological structure of media, the emergence of new types of documents. Corporate and business publications occupy a prominent

position in the media system, which are formed and developed at the expense of investment budgets of business entities (banks, government structures, large companies, organizations), as well as international mass media. An impact on the audience in line with the corporate interests of their investors, which often contradicts the public interest, have dominant positions in the system of priorities of the transformational pattern. The peripheral po-

sition of the pattern occupies satisfaction of the information needs of the national audience, ensuring information sharing between members of society, creation of the national identity. Transformational processes in the system of media find their expression in the formation of a holistic communication environment as a response to the change of segmented communication environment.

Список використаних джерел

1. Варганова Е. Л. Конвергенция как неизбежность *От книги до Интернета. Журналистика на рубеже нового тысячелетия*. Москва : Изд-во МГУ, 2000. С. 42–44.
2. Караева В. А., Точилина А. А. Коммуникационная конвергенция журналистики, рекламы и ПР. *Вестник Москов. ун-та*. 2009. № 2. С. 242–256.
3. Карякина К. А. Актуальные формы и типологические модели новых медиа. *Вестник Москов. ун-та*. 2010. № 3. С. 128–137.
4. Кузнецова Т. Аксиология медиатексту : основні напрямки дослідження *Світові стандарти сучасної журналістики*. Черкаси, 2010. С. 198–202.
5. Порфімович О. Л. Імідж і влада. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка. Ін-т журналістики, 2007. 80 с.
6. Потятиник Б. Медіа : ключі до розуміння. Львів : ПАІС, 2004. 312 с.
7. Прайс М. Телевидение, телекоммуникации и переходный период : право, общество и национальная идентичность. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2000. 352 с.
8. Bell D. *The end of Ideology : On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*. Cambridge (MA), Harvard University Press, 2000. P. 113.
9. Börjesson L. Beyond information policy: Conflicting documentation ideals in extra-academic knowledge making practices. *Journal of Documentation*. 2016. Vol. 72 (4). P. 674–695.
10. Carter D. Infrastructure and the experience of documents. *Journal of Documentation*. 2016. Vol. 72 (1). P. 65–80.
11. Choksy C.E.B. The role of documents in the U.S. *Journal of Documentation*. 2015. Vol.71 (5). P. 867–883.
12. Faucher K.X. An information meta-state approach to documentation. *Journal of Documentation*. 2014. Vol. 70 (4). P. 503–525.
13. Gorichanaz T., Latham K.F. Document phenomenology: a framework for holistic analysis. *Journal of Documentation*. 2016. Vol. 72 (6). P. 1114–1133.
14. Hansson J. Professional value and ethical self-regulation in the development of modern librarianship: The documentality of library ethics. *Journal of Documentation*. 2017. Vol. 73 (6). P. 1261–1280.
15. Hedstrom M. Digital preservation: a time bomb for digital libraries. *Computers and the Humanities*. 1997. Vol. 31 (3). P. 189–202.
16. Simondon G. *L'individu et sa genèse physico-biologique (l'individuation à la lumière des notions de forme et d'information)*. Paris : PUF, 1964.
17. Trace C.B. Ethnomethodology: Foundational insights on the nature and meaning of documents in everyday life. *Journal of Documentation*. 2016. Vol. 72 (1). P. 47–64.
18. Zacklad M. Réseaux et communautés d'imaginaire documédiatisées. *A Document (Re)turn*. Peter Lang, 2007. P. 279–297.

References

1. Vartanova E. L. (2000). Convergence as inevitable. *Vot knigi v Interneta. Zhurnalistika na rubezhe novogo tysyacheletiya*. Moskva, Izdatel'stvo MGU [in Russian].
2. Karayeva V.A., Tochilina A.A. (2009). The communication convergence of journalism, advertising and PR. *Vestnik Moskov. un-ta*. 2, 242 – 256 [in Russian].
3. Karyakina K.A. (2010). Actual forms and typological models of new media. *Vestnik Moskov. un-ta*. 3, 128 – 137 [in Russian].

4. Kuznyetsova T. (2010). Axiology of media text: the main directions of research. Svitovi standarty suchasnoyi zhurnalistyky. Cherkasy [in Ukrainian].
5. Porfimovych O. L. (2007). Image and power. Kyiv, KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian]
6. Potyatynyk B. (2004). Media: Keys to Understanding. Lviv: PAIS [in Ukrainian].
7. Prays M. (2000). Television, Telecommunications and Transition: Law, Society and National Identity. Moskva, Izdatel'stvo MGU [in Russian].
8. Bell D. (2000). The end of Ideology : On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties. Cambridge (MA), Harvard University Press.
9. Börjesson L. (2016). Beyond information policy: Conflicting documentation ideals in extra-academic knowledge making practices. Journal of Documentation. 72 (4), 674–695.
10. Carter D. (2016). Infrastructure and the experience of documents. Journal of Documentation. 72 (1), 65–80.
11. Choksy C.E.B. (2015). The role of documents in the U.S. Journal of Documentation. 71 (5), 867–883.
12. Faucher K.X. (2014). An information meta-state approach to documentation. Journal of Documentation. 70 (4), 503–525.
13. Gorichanaz T., Latham K.F. (2016). Document phenomenology: a framework for holistic analysis. Journal of Documentation. 72 (6), 1114–1133.
14. Hansson J. (2017). Professional value and ethical self-regulation in the development of modern librarianship: The documentality of library ethics. Journal of Documentation. 73 (6), 1261–1280.
15. Hedstrom M. (1997). Digital preservation: a time bomb for digital libraries. Computers and the Humanities. 31 (3), 189–202.
16. Simondon G. (1964). L'individu et sa genèse physico-biologique (l'individuation à la lumière des notions de forme et d'information). Paris, PUF, 1964.
17. Trace C.B. (2016). Ethnomethodology: Foundational insights on the nature and meaning of documents in everyday life. Journal of Documentation. 72 (1), 47–64.
18. Zacklad M. (2007). Réseaux et communautés d'imaginaire documédiatisées. *A Document (Re)turn*. Peter Lang.

УДК 316.6:659.9]:004.7

Курбан Олександр Васильович,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю
Київського університету ім. Б.Грінченка
kurbanbairam0791@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3937-7441>

ФЕЙКИ У СУЧАСНИХ МЕДІА: ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ

Мета роботи. Представлене дослідження має на меті аналіз фейків як інноваційних інструментів управління інформаційними процесами у соціальних онлайн-мережах, що використовуються у сучасних гібридних війнах. Специфіка цих інструментів полягає у комплексній маніпуляції громадською думкою, що відбувається на основі психологічного тиску, використання привабливого контенту та ефективних методів поширення інформації. **Методологія** дослідження базується на таких загальнонаукових методах, як: синтез, аналіз порівняння, а також прикладних: моделювання, прогнозування. Зазначений методологічний підхід дозволяє перенести у площину наукових досліджень прикладний характер досліджуваної проблематики. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше в українській науці здійснено спробу системного аналізу фейків як прикладної технології управління інформаційними процесами. Теоретичне та методологічне дослідження цього питання дозволить підготувати необхідні матеріали для викладання та розробки практичних рекомендацій. **Висновки.** Ретельне дослідження та практична розробка алгоритмів управління спеціалізованими технологіями управління

4. Kuznyetsova T. (2010). Axiology of media text: the main directions of research. Svitovi standarty suchasnoyi zhurnalistyky. Cherkasy [in Ukrainian].
5. Porfimovych O. L. (2007). Image and power. Kyiv, KNU im. T. Shevchenka [in Ukrainian]
6. Potyatynyk B. (2004). Media: Keys to Understanding. Lviv: PAIS [in Ukrainian].
7. Prays M. (2000). Television, Telecommunications and Transition: Law, Society and National Identity. Moskva, Izdatel'stvo MGU [in Russian].
8. Bell D. (2000). The end of Ideology : On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties. Cambridge (MA), Harvard University Press.
9. Börjesson L. (2016). Beyond information policy: Conflicting documentation ideals in extra-academic knowledge making practices. Journal of Documentation. 72 (4), 674–695.
10. Carter D. (2016). Infrastructure and the experience of documents. Journal of Documentation. 72 (1), 65–80.
11. Choksy C.E.B. (2015). The role of documents in the U.S. Journal of Documentation. 71 (5), 867–883.
12. Faucher K.X. (2014). An information meta-state approach to documentation. Journal of Documentation. 70 (4), 503–525.
13. Gorichanaz T., Latham K.F. (2016). Document phenomenology: a framework for holistic analysis. Journal of Documentation. 72 (6), 1114–1133.
14. Hansson J. (2017). Professional value and ethical self-regulation in the development of modern librarianship: The documentality of library ethics. Journal of Documentation. 73 (6), 1261–1280.
15. Hedstrom M. (1997). Digital preservation: a time bomb for digital libraries. Computers and the Humanities. 31 (3), 189–202.
16. Simondon G. (1964). L'individu et sa genèse physico-biologique (l'individuation à la lumière des notions de forme et d'information). Paris, PUF, 1964.
17. Trace C.B. (2016). Ethnomethodology: Foundational insights on the nature and meaning of documents in everyday life. Journal of Documentation. 72 (1), 47–64.
18. Zacklad M. (2007). Réseaux et communautés d'imaginaire documédiatisées. *A Document (Re)turn*. Peter Lang.

УДК 316.6:659.9]:004.7

Курбан Олександр Васильович,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю
Київського університету ім. Б.Грінченка
kurbanbairam0791@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3937-7441>

ФЕЙКИ У СУЧАСНИХ МЕДІА: ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ

Мета роботи. Представлене дослідження має на меті аналіз фейків як інноваційних інструментів управління інформаційними процесами у соціальних онлайн-мережах, що використовуються у сучасних гібридних війнах. Специфіка цих інструментів полягає у комплексній маніпуляції громадською думкою, що відбувається на основі психологічного тиску, використання привабливого контенту та ефективних методів поширення інформації. **Методологія** дослідження базується на таких загальнонаукових методах, як: синтез, аналіз порівняння, а також прикладних: моделювання, прогнозування. Зазначений методологічний підхід дозволяє перенести у площину наукових досліджень прикладний характер досліджуваної проблематики. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше в українській науці здійснено спробу системного аналізу фейків як прикладної технології управління інформаційними процесами. Теоретичне та методологічне дослідження цього питання дозволить підготувати необхідні матеріали для викладання та розробки практичних рекомендацій. **Висновки.** Ретельне дослідження та практична розробка алгоритмів управління спеціалізованими технологіями управління

інформаційними процесами, до яких відносяться фейки, на сьогодні є актуальним завданням вітчизняної комунікастики. В умовах гібридних протистоянь ця технологія є однією з ключових і затребуваною на теперішній момент.

Ключові слова: фейк, інформаційна війна, гібридна війна, соціальні онлайн-мережі

Курбан Александр Васильевич,

кандидат наук по социальным коммуникациям, доцент
доцент кафедры рекламы и связей с общественностью
Киевского университета им. Б. Гринченко

ФЕЙК В СОВРЕМЕННЫХ МЕДИА: ИДЕНТИФИКАЦИЯ И НЕЙТРАЛИЗАЦИЯ

Цель работы. Представленное исследование имеет целью анализ фейков как инновационных инструментов управления информационными процессами в социальных онлайн-сетях, используемых в современных гибридных войнах. Специфика этих инструментов заключается в комплексной манипуляции общественным мнением, что происходит на основе психологического давления, использование привлекательного контента и эффективных методов распространения информации. **Методология** исследования базируется на таких общенаучных методах, как: синтез, анализ сравнение, а также прикладных: моделирование, прогнозирование. Указанный методологический подход позволяет перенести в плоскость научных исследований прикладной характер исследуемой проблематики. **Научная новизна** работы заключается в том, что впервые, в украинской науке предпринята попытка системного анализа фейков как прикладной технологии управления информационными процессами. Теоретическое и методологическое исследование этого вопроса позволит подготовить необходимые материалы для преподавания и разработки практических рекомендаций. **Выводы.** Теоретическое изучение и практическая разработка алгоритмов управления специализированными технологиями координации информационных процессов, к которым относятся фейки, на сегодня является актуальной задачей отечественной комунікастики. В условиях гибридных противостояний эта технология является одной из ключевых и востребованной на текущий момент.

Ключевые слова: фейк, информационная война, гибридная война, социальные онлайн-сети.

Kurban Oleksandr,

Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Advertising and Public Relations
Kiev University named after. Boris Grinchenko

FAKES IN MODERN MEDIA: IDENTIFICATION AND NEUTRALIZATION

Purpose of the article. The research is aimed at analyzing fake information as innovative information management tools in online social networks used in modern hybrid wars. The specificity of these tools lies in the sophisticated manipulation of public opinion, which takes place by psychological pressure, the use of attractive content and effective methods of disseminating information. **The methodology** of the research is based on such general scientific methods as synthesis, analysis of comparison, as well as applied: modeling, forecasting. This methodological approach allows us to transfer the applied nature of the studied problem to the plane of scientific research. **The scientific novelty** of the work is that for the first time in the Ukrainian science an attempt was made to systematically analyze the fake, as an applied technology of information processes management. The theoretical and methodological research of this issue will enable the preparation of the necessary materials for the teaching and development of practical recommendations. **Conclusions.** Careful study and possible development of algorithms for the management of specialized information management technologies, which include fake, are today the actual task of domestic communicative science. In the face of hybrid confrontation, this technology is one of the keys and demanded at the moment.

Key words: fake, information warfare, hybrid warfare, online social networks

Актуальність дослідження. Одним з ключових інструментів ведення сучасних інформаційних війн у медійному просторі є виробництво та розповсюдження фейків – неправдивих інформаційних повідомлень, метою яких є введення в оману представників певних цільових груп. Так само важливе значення мають методи їх ідентифікації та нейтралізації. Ця технологія не є абсолютно новою, бо в тих чи інших форматах завжди супроводжувала конфліктні ситуації, які виникали в історії людства починаючи з давніх часів. Втім, саме останніми роками вона почала відігравати важливе значення у міжнародних та внутрішньо національних конфліктах, економічних, політичних культурних та іншого роду процесах.

Зокрема, негативні наслідки використання фейків як інформаційної зброї відчула на собі українська держава внаслідок російської гібридної агресії, що у відкритій фазі розпочалася з 2014 року. Також потужної навали фейкового контенту зазнали останніми роками провідні країни світу, в яких відбувалися парламентські або президентські вибори, серед них Німеччина (2017 р.), Франція (2017 р.), США (2016 р.).

Масова навала фейків відбувається як у традиційних ЗМІ, так й у новітніх медіа. Особливо гостре питання антифейкового захисту постало у соціальних онлай-мережах. Про масштабність питання свідчить той факт, що адміністрація кількох глобальних соціальних мереж почала вживати безпрецедентні заходи із захисту власного інформаційного простору.

Мета дослідження. Виходячи з зазначеної актуальності, метою представленого у статті дослідження є аналіз фейків як специфічного виду інформаційної зброї та систематизація методів та інструментів їх ідентифікації та нейтралізації. В контексті представленої мети передбачається вирішення кількох наукових та науково-методичних завдань, серед яких:

- дослідження передумов виникнення технології фейкових повідомлень;
- аналіз механізмів та принципів функціонування фейків у медіа;
- розробка пропозицій щодо ідентифікації та нейтралізації фейків.

Наукова новизна. Питання дослідження механізмів фейкових повідомлень на теперішній момент є мало дослідженими в науковій площині та достатньо добре опрацьовані в прикладному та методологічному аспектах. Це є наслідком участі України у потужному протистоянні із Росією, яка в рамках гібридної агресії здійснює економічний, дипломатичний, інформаційний, культурний та військовий тиск.

Виклад основного матеріалу. В лютому 2015 року експерти Колумбійського університету (США) за результатами проведених досліджень на замовлення Tow Center щодо останніх тенденцій у розвитку медіа, визначили, що на той момент розпочався етап «золотої епохи фейків у ЗМІ» [7].

Фактично, згадана вище заява стала підтвердженням проблеми, яку роком раніш озвучив Марк Цукерберг, визначивши фейки, як важливу загрозу для сучасних медіа, та проанонсувавши початок потужної антифейкової кампанії у Facebook. Серед засобів боротьби із порушниками, адміністратори цієї соціальної мережі використовували блокування сайтів, реклами, а також проблемних акаунтів із вражаючими кількісними показниками. Так, за повідомленням керівника служби безпеки Алекса Стамоса, щоденно у Facebook блокується близько 1 млн. акаунтів [8].

У провідних країнах ЄС та США протягом останніх років триває активна робота із законодавчою базою та із створення мереж державних і громадських структур, що орієнтуються на боротьбу із пропагандою, частиною якої є фейки. Так, президент Франції Е. Макрон, анонсував створення закону, спрямованого на боротьбу із фейками [5]. У 2016 році президентом США Б. Обамою було ініційовано створення центру із боротьби з пропагандою [2]. В січні 2018 року в структурі Єврокомісії почала працювати група експертів із аналізу загроз, що несуть собою фейкові новини, та розробки механізмів захисту від інформаційних пропагандистських атак [3].

На теперішній момент в Україні існує доволі розвинута практика протидії фейкам, яку здійснюють відповідні державні та провідні громадські структури, що спеціалізуються на

роботі із цією технологією. Серед державних структур, це зокрема: Міністерство внутрішніх справ (Департамент кіберполіції у складі Національної поліції України), Служба безпеки України (Департамент контррозвідвальної діяльності із захисту національної безпеки у інформаційній сфері), Міністерство оборони України (Департамент інформаційно-організаційної роботи, Управління інформаційних технологій, Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу). Серед недержавних структур необхідно визначити такі, як: «StopFAKE», «Інформаційний спротив», «InformNapalm».

Серед тих, хто сьогодні намагається вивчати фейки на науковому рівні можна визначити Г.Почепцова та окремі його статті, присвячені зазначеній тематиці [6].

За класичним визначенням, фейк – це підробна або фальшива інформація, що поширюється у медіа просторі. У теперішньому своєму розумінні фейк є результатом розвитку такого медійного явища, як «газетна качка» [4]. Також базується на принципах створення та запуску чуток.

Сьогодні фейк розуміють більш широко, ніж просто неправдиву інформацію. До нього відносять як контент, так і інформаційні носії, які цей контент промотують. При цьому фейковий контент може бути у вигляді графічних матеріалів (фото, малюнки, інфографіка), відео та аудіо (професійні та побутові записи), текстів. Доволі часто використовують інтегровані форми фейкового контенту у вигляді поєднання кількох форм контенту (інфографіка, меми, лоли, гіфки).

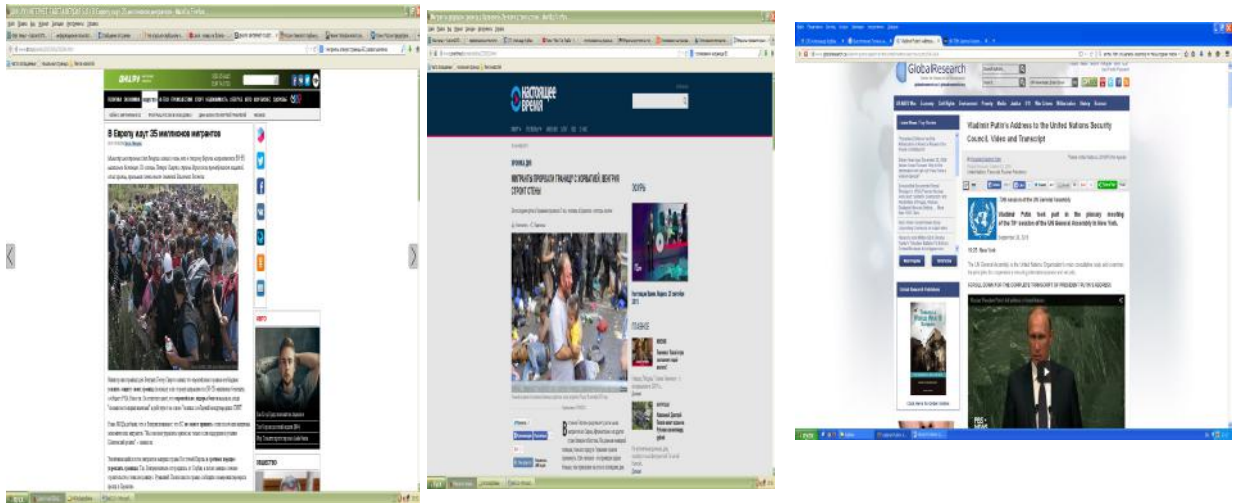
Маємо відзначити той факт, що робота із фейками перетворюється на окремий формат інформаційного виробництва. Відбувається спеціалізація на рівні окремих організацій. Зокрема всесвітньо відомою стала так звана «Ольгінка», російська «Агенція інтернет-досліджень», яка виконує на основі аутсор-

сингу значну частину роботи із просування російських фейків у західних країнах.

За своєю сутністю, фейк є різновидом інформаційної зброї спрямованої дії, яка застосовується для здійснення прихованої трансляції певних ідей або меседжів. Останні, в свою чергу, використовуються для зміни емоційних та психологічних установок певних цільових груп. В ідеалі, наслідком поширення фейкового повідомлення має бути стан масового когнітивного дисонансу у представників цільової групи проти яких було застосовано цей вид інформаційної зброї. Людині, що знаходиться в такому стані, дуже легко нав'язувати певні рішення або моделі поведінки, які працюють на користь атакуючої сторони.

Однією з визначальних ознак для фейку є зміст та характер достовірності інформації, що закладено в основу повідомлення. Як це не дивно, але найбільш ефективно працюють саме ті фейки, в основі яких міститься максимальний відсоток достовірної інформації, яка спрямовується у відповідному контексті. За цим принципом можемо визначити три типи фейкових повідомлень.

Фейки на основі достовірної інформації із відповідними акцентами та корективами окремих деталей, які іноді змінюють вектор повідомлення до діаметрально протилежного. В такому разі вражаючий ефект по відношенню до цільової аудиторії можна визначити на рівні 30-50%. Такі повідомлення спираються на відомі факти, стереотипи, норми та правила за якими живе цільова група і які вона не може поставити під сумнів. Максимальний ефект досягається за рахунок масового охоплення із застосуванням технологій web 3.0 (автоматичного управління інформаційними процесами) із кількаразовими повтореннями. Яскравим прикладом такого фейку була атака мігрантів на ЄС, що мала місце у 2016 році (мал. 1.).

Мал. 1. Іміграційна навала до ЄС. Матеріали ЗМІ

Фейк на основі напівправди передбачає логічне поєднання реальних та вигаданих фактів та відомостей. При цьому, вигадані та реальні факти необхідно поєднувати в форматі єдиних сюжетів, що значною мірою ускладнює їх ідентифікацію та розвінчання. Результативність такого повідомлення, щодо впливу на цільову аудиторію складає до

80%. На основі цього типу фейків можуть формуватися медіа-віруси. Це, з одного боку, значно збільшує вражаючу силу повідомлення, але з іншого боку, робить його менш керованим. Прикладом такого типу фейків можна навести публікацію на одному з акаунтів представника так званої ДНР, в основу якої було покладено фото, взяте з ізраїльських ЗМІ (мал. 2).

Мал. 2. Фейк на основі фото. Матеріали соцмереж

Фейк на основі вигаданих фактів спирається на абсолютно неправдиві дані, зазвичай вони містять установки та факти, що виходять за межі традиційних поглядів, переконань, традицій певних цільових груп. Результативність таких повідомлень важко передбачити. На основі таких матеріалів можуть формува-

тися типові медіа-віруси. Типовим прикладом такого фейкового повідомлення може бути повідомлення про розстріл «українськими радикалами», громадянина Ізраїля, що приїхав на святкування єврейського нового року до Умані (мал. 3.).

Мал. 3. Матеріал із фейковим відео. Контент з соцмереж

Як ми вже з'ясували, фейк є доволі потужною та високотехнологічною зброєю, протистояти якій людині, що не має відповідної підготовки доволі важко, а іноді взагалі неможливо. В такому разі є необхідність розробки та систематизації певної добірки спеціалізованих (для державних і профільних громадських структур) й простих (для широких верств населення) інструментів ідентифікації та нейтралізації фейків. Основними напрямками роботи в цьому контексті можуть бути наступні:

- створення незалежних факт-чекінгових структур, що на основі громадської ініціативи та при підтримці грантівських ресурсів здійснюватимуть системний контроль певного медіа-простору із наданням регулярних звітів, де визначатиметься загроза та їх розвінчання;
- розробка та запуск у мережі інтернет безкоштовних програмних платформ із можливістю автоматичної перевірки будь-якого виду контенту;
- проведення представниками профільних держструктур та громадських організацій активної інформаційно-роз'яснювальної роботи із упередження інформаційних агресій;

- підготовка звітів та видання їх великими накладками, профільними держструктурами (Міністерство інформаційної політики, Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ України), а також поширення у мережі інтернет щодо існуючих інформаційних загроз.

Реалізація зазначених вище завдань є доволі значною роботою, яка вимагатиме великих ресурсів та часу. Для того, щоб максимально оптимізувати цей процес, необхідна системна координація та співпраця усіх складових українського суспільства.

Висновки. Підбиваючи підсумки представленої статті, маємо ще раз наголосити на актуальності порушеної проблематики та необхідності її подальшого вивчення з теоретичних та методологічних позицій наукового дослідження.

В арсеналі сучасних фахівців із інформаційних війн фейк є чи не найефективнішою зброєю спрямованої дії, яка в основі має певну добірку фактів, психологічних установок та відповідним чином представленого контенту. За теперішніх умов, управління фейками, може здійснюватися як у ручному, так

і у автоматичному режимі за допомогою відповідних комп'ютерних програм. Це робить досліджуваний процес високотехнологічним (управління інформаційними потоками) з одного боку, та творчим – з іншого (виробництво контенту). Відповідно, його дослідження та системне використання потребує значних зусиль профільних експертів, практиків та науковців.

Серед типових методів та засобів протидії фейкам необхідно визначити, перш за все, конструктивну журналістику, прозорість та альтернативність недійного простору, а також наявність потужного незалежного експертного середовища.

Список використаних джерел

1. Баловсяк Н. Blockchain против фейков: как новая технология позволит побороть ложь в интернете / Н.Баловсяк // StopFake [сайт]. – Режим доступа: <https://www.stopfake.org/blockchain-protiv-fejkov-kak-novaya-tehnologiya-pozvolit-poborot-lozh-v-internete/>
2. В США создается центр по борьбе с пропагандой [Электронный ресурс] // Deutsche Welle [сайт]. – Режим доступа: <http://www.dw.com/ru/%D0%B2-%D1%81%D1%88%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D0%B5%D1%82%D1%81%D1%8F-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80-%D0%BF%D0%BE-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%B5-%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B9/a-36901705>
3. Группа экспертов ЕС по борьбе с фейками начала работу [Электронный ресурс] // Deutsche Welle [сайт]. – Режим доступа: <http://www.dw.com/ru/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%BF%D0%B0-%D1%8D%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%B5%D1%81-%D0%BF%D0%BE-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%B5-%D1%81-%D1%84%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%83/a-42150520>
4. Как распознать фейк: пособие для журналистов и пользователей соцсетей [Электронный ресурс] // Adindex.ru [сайт]. – Режим доступа: <https://adindex.ru/news/adyummy/2015/10/8/128695.phtml>
5. Макрон анонсировал борьбу с фейками [Электронный ресурс] // BBC [сайт]. – Режим доступа: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-russian-42563659>
6. Почепцов Г. Фейки и потеря правды [Электронный ресурс] / Г.Почепцов // BBC [сайт]. – Режим доступа: http://ms.detector.media/trends/1411978127/feyki_i_poterya_pravdy/
7. Facebook против фейков. Результаты первого года войны соцсети с фальшивыми новостями [Электронный ресурс] // Медіаняня [сайт]. – Режим доступа: <https://mediananny.com/raznoe/2315626/>
8. Facebook shuts down 1 million accounts per day but can't stop all 'threat actors,' security chief says [Электронный ресурс] // CNBC [сайт]. – Режим доступа: <https://www.cnn.com/2017/08/24/facebook-removes-1-million-accounts-every-day-security-chief-says.html>

References

1. Ballovysiak N. Blockchain v. Fakeks: how new technology will allow to overcome lies on the Internet (2017). Available at: <https://www.stopfake.org/blockchain-protiv-fejkov-kak-novaya-tehnologiya-pozvolit-poborot-lozh-v-internete/> (accessed 23 may 2018)
2. In the United States, an anti-propaganda center is set up (2016). Available at: <http://www.dw.com/ru/%D0%B2-%D1%81%D1%88%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D0%B5%D1%82%D1%81%D1%8F-%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80-%D0%BF%D0%BE-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%B5-%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%B9/a-36901705> (accessed 20 may 2018)

3. The EU Fighting Expert Group has begun work (2018). Available at: <http://www.dw.com/ru/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%BF%D0%B0-%D1%8D%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%B5%D1%81-%D0%BF%D0%BE-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%B5-%D1%81-%D1%84%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%83/a-42150520> (accessed 22 may 2018)
4. How to recognize a fake: A guide for journalists and social network users (2015). Available at: <https://adindex.ru/news/adyummy/2015/10/8/128695.phtml>
5. Macron announced the fight against fake (2018). Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-russian-42563659>
6. Pocheptsov G. Feyki and the loss of the truth (2018). Available at: http://ms.detector.media/trends/1411978127/feyki_i_poterya_pravdy/
7. Facebook facebook The results of the first year of the war with social networking with fake news (2016). Available at: <https://mediananny.com/raznoe/2315626/>
8. Facebook shuts down 1 million accounts per day but can't stop all 'threat actors,' security chief says (2017). Available at: <https://www.cnbc.com/2017/08/24/facebook-removes-1-million-accounts-every-day-security-chief-says.html>

УДК 37.013.43:351.85

Діба Олена Петрівна,
кандидат педагогічних наук
Київського національного університету культури і мистецтв
ORCID 0000-0003-0848-2393

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОСТІ МЕНЕДЖЕРА КУЛЬТУРИ

*Метою статті є характеристика комунікативної компетентності як складової професійності менеджера культури. Методологія дослідження базується на аналізі професійної компетентності в аспекті специфіки фаху менеджера культури; узагальненні та виявленні особливостей комунікативної компетентності щодо діяльності менеджера культури. Наукова новизна роботи полягає у теоретичному узагальненні комунікативну компетентність як складової професійності менеджера культури. Виокремлено на ключову ролі вміння комунікувати та керувати комунікативними процесами під час налагодження професійного та компетентного менеджменту в галузі культури. Доведено, що комунікативна компетентність менеджера культури задля ефективного застосування передбачає не лише належні морально-психологічні та когнітивні елементи, але й вироблення відповідної стратегії, на базі основного призначення менеджменту культурно-мистецької сфери, задля реалізації якої повинна бути збалансована його комунікативна культура гармонійно поєднуватися емоційна культура та культура мислення, культура мовлення та культура невербальної поведінки. **Висновки.** Отже, однією з вагомим і ключових складових професійного образу менеджера культури є комунікативна компетентність та культура. Поряд з необхідними морально-психологічними якостями, ерудицією, економічною та юридичною грамотністю управлінець у галузі культурно-мистецького та соціокультурного спрямування повинен глибокого розуміти природу комунікації та вміти керувати комунікативними процесами, тобто займати суб'єктно-діяльну позицію, що орієнтовані на створення необхідних фінансово-економічних, правових і технологічних умов для реалізації культурних благ. Культура спілкування менеджера є коеволюційною стосовно формування його професійної*

3. The EU Fighting Expert Group has begun work (2018). Available at:
<http://www.dw.com/ru/%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%BF%D0%B0-%D1%8D%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%B5%D1%81-%D0%BF%D0%BE-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%8C%D0%B1%D0%B5-%D1%81-%D1%84%D0%B5%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%83/a-42150520> (accessed 22 may 2018)
4. How to recognize a fake: A guide for journalists and social network users (2015). Available at: <https://adindex.ru/news/adyummy/2015/10/8/128695.phtml>
5. Macron announced the fight against fake (2018). Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-russian-42563659>
6. Pocheptsov G. Feyki and the loss of the truth (2018). Available at:
http://ms.detector.media/trends/1411978127/feyki_i_poterya_pravdy/
7. Facebook facebook The results of the first year of the war with social networking with fake news (2016). Available at: <https://mediananny.com/raznoe/2315626/>
8. Facebook shuts down 1 million accounts per day but can't stop all 'threat actors,' security chief says (2017). Available at:
<https://www.cnbc.com/2017/08/24/facebook-removes-1-million-accounts-every-day-security-chief-says.html>

УДК 37.013.43:351.85

Діба Олена Петрівна,
кандидат педагогічних наук
Київського національного університету культури і мистецтв
ORCID 0000-0003-0848-2393

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОСТІ МЕНЕДЖЕРА КУЛЬТУРИ

*Метою статті є характеристика комунікативної компетентності як складової професійності менеджера культури. Методологія дослідження базується на аналізі професійної компетентності в аспекті специфіки фаху менеджера культури; узагальненні та виявленні особливостей комунікативної компетентності щодо діяльності менеджера культури. Наукова новизна роботи полягає у теоретичному узагальненні комунікативну компетентність як складової професійності менеджера культури. Виокремлено на ключову ролі вміння комунікувати та керувати комунікативними процесами під час налагодження професійного та компетентного менеджменту в галузі культури. Доведено, що комунікативна компетентність менеджера культури задля ефективного застосування передбачає не лише належні морально-психологічні та когнітивні елементи, але й вироблення відповідної стратегії, на базі основного призначення менеджменту культурно-мистецької сфери, задля реалізації якої повинна бути збалансована його комунікативна культура гармонійно поєднуватися емоційна культура та культура мислення, культура мовлення та культура невербальної поведінки. **Висновки.** Отже, однією з вагомим і ключових складових професійного образу менеджера культури є комунікативна компетентність та культура. Поряд з необхідними морально-психологічними якостями, ерудицією, економічною та юридичною грамотністю управлінець у галузі культурно-мистецького та соціокультурного спрямування повинен глибокого розуміти природу комунікації та вміти керувати комунікативними процесами, тобто займати суб'єктно-діяльну позицію, що орієнтовані на створення необхідних фінансово-економічних, правових і технологічних умов для реалізації культурних благ. Культура спілкування менеджера є коеволюційною стосовно формування його професійної*

культури. Вона передбачає не лише оволодіння майбутнім фахівцем у цьому напрямку базових знань з теорії й практики комунікацій, не лише розуміння законів ефективного спілкування та принципів професійної етики, але й, враховуючи специфіку соціокультурного проектування, менеджменту та маркетингу, значення культури та творчості в сучасному суспільстві, вироблення відповідної стратегії, задля реалізації якої повинна бути збалансована його комунікативна культура (гармонійне поєднання емоційної культури та культури мислення, культури мовлення та культури невербальної поведінки).

Ключові слова: менеджмент культурно-мистецької сфери, менеджер культури, професійність, комунікативна компетентність, комунікативна культура.

Дыба Елена Петровна,
кандидат педагогических наук
Киевского национального университета
культуры и искусств

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА МЕНЕДЖЕРА КУЛЬТУРЫ

Целью статьи является характеристика коммуникативной компетентности как составляющей профессионализма менеджера культуры. **Методология исследования** базируется на анализе профессиональной компетентности в аспекте специфики профессии менеджера культуры; обобщении и выявлении особенностей коммуникативной компетентности относительно деятельности менеджера культуры. **Научная новизна работы** заключается в теоретическом обобщении коммуникативную компетентность как составляющей профессионализма менеджера культуры. Выделены на ключевую роль умение коммуницировать и управлять коммуникативными процессами во время отладки профессионального и компетентного менеджмента в области культуры. Доказано, что коммуникативная компетентность менеджера культуры для эффективного применения предполагает не только соответствующие морально-психологические и когнитивные элементы, но и выработки соответствующей стратегии, на базе основного назначения менеджмента культурно-художественной сферы, для реализации которой должна быть сбалансирована его коммуникативная культура гармонично сочетаться эмоциональная культура и культура мышления, культура речи и культура невербального поведения. **Выводы.** Итак, одной из весомым и ключевых составляющих профессионального образа менеджера культуры является коммуникативная компетентность и культура. Наряду с необходимыми морально-психологическими качествами, эрудицией, экономической и юридической грамотностью управленец в области культурно-художественного и социокультурного направления должен глубоко понимать природу коммуникации и уметь управлять коммуникативными процессами, то есть занимать субъектно-деятельностной позиции, ориентированные на создание необходимых финансово экономических, правовых и технологических условий для реализации культурных благ. Культура общения менеджера является коэволюционный по формированию его профессиональной культуры. Она предполагает не только овладение будущим специалистом в этом направлении базовых знаний по теории и практике коммуникаций, не только понимание законов эффективного общения и принципов профессиональной этики, но и, учитывая специфику социокультурного проектирования, менеджмента и маркетинга, значение культуры и творчества в современном обществе, выработка соответствующей стратегии, для реализации которой должна быть сбалансирована его коммуникативная культура (гармоничное сочетание эмоциональной культуры и культуры мышления, культуры речи и к ультура невербального поведения).

Ключевые слова: менеджмент культурно-художественной сферы, менеджер культуры, профессионализм, коммуникативная компетентность, коммуникативная культура.

Diba Olena,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Kiev National University
Culture and Arts

COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A PROFESSIONAL COMPOSITION OF MANAGER OF CULTURE

The purpose of the article is the characteristic of communicative competence as a component of the professionalism of the cultural manager. The methodology of the research is based on the analysis of professional expertise in the aspect of the specialty of the manager of culture; generalization and identification of the features of communicative competence regarding the activities of the cultural manager. The scientific novelty of the work consists of the theoretical generalization of communicative competence as a component of the professionalism of the cultural manager. The critical role of communicating and managing communicative processes during the establishment of professional and competent management in the field of culture is singled out. It is proved that the communicative competence of the cultural manager for useful application involves not only proper moral and psychological and cognitive elements, but also the development of an appropriate strategy based on the primary purpose of the management of the cultural and artistic sphere, for the realization of which the communicative culture must be balanced and harmoniously combine emotional culture and the culture of thinking, the culture of speech and the culture of nonverbal behavior. Conclusions. Consequently, one of the essential and critical components of the professional image of the cultural manager is communicative competence and culture. In addition to the necessary moral and psychological qualities, erudition, economic and legal literacy, the manager in the field of cultural and artistic and socio-cultural orientation should have a deep understanding of the nature of communication and be able to manage communicative processes, that is, to take a subjective and active position aimed at creating the necessary financial- economic, legal and technological conditions for the realization of cultural goods. The culture of communication of a manager is co-evolutionary about the formation of his professional culture. It involves not only mastering the future specialist in this field of basic knowledge of the theory and practice of communication, not only understanding the laws of effective communication and the principles of professional ethics, but also taking into account the specifics of socio-cultural design, management and marketing, the value of culture and creativity in modern society, the development of an appropriate strategy for the realization of which should be balanced its communicative culture (a harmonious combination of emotional culture and culture of thought, the culture of speech and culture of non-verbal behavior).

Key words: management of cultural and artistic sphere, manager of culture, professionalism, communicative competence, communicative culture.

Актуальність теми дослідження. В Україні Поступово менеджмент переходить зі сфери ринково-економічної та технологічної до сфери культури. Приходить розуміння того, що успіху в багатьох галузях культури без професійного та компетентного менеджменту складно досягти. Фахівців цієї сфери в Україні дійсно небагато, оскільки у свідомості багатьох й досі поширеною залишається думка, що гроші на культуру має давати держава. Якщо ми знаходимося на таких позиціях, то й справді потреба в менеджерах у цій галузі відпадає, тоді потрібні лише чиновники як представники державного апарату. Якщо ми долаємо обмеженість “державницького” під-

ходу, закономірно виникає потреба в окремому класі спеціалістів, які б володіли цілим пакетом професійних компетенцій: загальною культурою та ерудицією, знаннями з менеджменту, маркетингу, підприємництва, психології, педагогіки, іміджеології, конфліктології, реклами, етикету та соціальних комунікацій, володіти фінансовою та господарською грамотністю, соціокультурними технологіями.

Як зазначає стипендіатка програми «Менеджери культури з Центральної і Східної Європи» Ю. Овчаренко: «Менеджмент культури – це управління процесами. Управління ідеями, думками, що передає мистецтво, яке треба донести до загалу? Розуміння того, який

інтелектуальний поштовх має давати це мистецтво. Інший бік – це, звичайно, пошук коштів на реалізацію проєктів. Де знайти сильних і надійних партнерів? Робота з пресою дуже важлива” [7]. Культурний менеджер, на думку стипендіатки, це більше, ніж просто організаційна робота та комунікації, це безпосередня участь у реалізації ідей, у творчому втіленні задумів митця. Митець творить, а менеджер культури шукає практичні шляхи втілення творчих інтенцій. Поле діяльності в менеджера культури широке – може працювати у сфері музики, образотворчого мистецтва, літератури, театру, кіно, шоу-бізнесу, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу та ін. І всюди, поряд з любов'ю до своєї справи, вирішальне значення відіграють ділові та комунікативні якості. «Спілкування, – зазначає Ю. Овчаренко, – відбувається на концертах, виставках, вечірках. Потрібно багато спілкуватися, аби постійно знати, хто з митців чим живе, які має плани... Перш за все, звісно, митці. Це інтелектуальна основа будь-якого проєкту. Потім журналісти. Крім того, треба мати добрих радників з питань податків. Якщо це музична сфера – контакти фахівців з техніки. Графічні дизайнери, поліграфічні фірми. Маса найбуденніших контактів: електрики, водії, оператори, фахівці зі світла. Якщо йдеться про масові заходи, не обійтися й без контактів чиновників. У міжнародній роботі дуже важливо розбиратися у митних і візових питаннях, у логістиці» [7].

Як можна помітити на прикладі коментарів вищезазначеної стипендіатки, однією з ключових компетентностей, якою має дуже добре володіти менеджер культури, є здатність комунікувати, домовлятися, знаходити та підтримувати контакти. Саме комунікативна компетентність є тим важелем, який активує усі інші важливі якості менеджера культури, зокрема й ерудованість, оригінальність й нестандартність мислення, наполегливість і рішучість, уміння організувати та оптимізувати робочий процес, активна життєва позиція та стресостійкість, уміння керувати людьми та працювати в команді тощо. Всі вони виявляються та культивуються в комунікативному акті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія підготовки менеджера і питання вдо-

сконалення його професійної діяльності у працях значних кількості зарубіжних і вітчизняних вчених (Н. Андрущенко, В. Берека, Л. Бондарева, Л. Влодарска-Зола, Є. Воробьова, І. Герасимова, О. Деркач, О. Капітанець, Є. Кузьмін, В. Рубахін, М. Вебер, Ф. Тейлор, А. Файоль, О. Чернявський, Л. Янковська та ін.). Дослідженню організації сучасної ділової комунікації присвячено праці вітчизняних та зарубіжних науковців Й. Завадського, В. Куніциної, Ю. Палехи, Л. Петровської, О. Сидоренко, Д. Ханта, Дж. Котгера, Д. Голмана, П. Бартрама та ін. Окремо вивченню комунікативної компетентності у різних галузях професійної діяльності, включаючи і менеджмент, були присвячені роботи О. Бодальова, Ю. Ємельянова, В. Кан-Калика, О. Киричука, Я. Коломинського, Н. Кузьміної, А. Панфілової, Л. Петровської, В. Сластьоніна, В. Семіченка, Н. Тарасевич, Т. Яценко та ін. Між тим, попри поодинокі спроби осмислити комунікативну компетентність як вагому складову професіоналізму менеджера культури (Н. Кабушкін, І. Болотніков, Н. Федотова), ця проблема на сьогодні залишається малодослідженою.

Виклад основного матеріалу. Коли ми починаємо досліджувати культуру, то помічаємо один цікавий нюанс, який полягає у тому, що вона вміщує в себе як некомерційну (нонпрофітну), так і комерційну (платні послуги) діяльність національного та міжнародного масштабу. Це дозволяє провести паралель між арт-менеджментом (менеджментом у сфері культури) та менеджментом послуг. «Продукти» культурної діяльності завжди перебувають у фокусі сприйняття та тісно пов'язані з феноменами свідомості, тобто залежать від антропологічного та когнітивного факторів. Їх виробництво, підкреслює Р. Байтасов, досить часто збігається з їх споживанням (перегляд вистави, кінофільму, прослуховування концерту, читання книги тощо). На відміну від продуктів матеріального виробництва вони не знищуються під час споживання (як взуття, яке зношується, чи овочі, що з'їдаються), в навпаки нарощують свою цінність (чим більша кількість людей прочитали книгу, побачили картину чи відвідали концерт – тим вища їх соціальна значимість) [1, 15-16].

Це свідчить про той факт, що культура в сучасному світі це не лише місце для творчості, духовності та традиції, але ще й потужний вектор економічної діяльності, який продукує певні товари та послуги. Починаючи з 90-х рр. XX ст. сфера культури почала сприйматися суспільством і владою деяких країн як перспективна галузь економіки, в рамках якої розвиваються туризм, культурні індустрії (мода, шоу-бізнес), рекреативні практики і багато іншого. Сьогодні вона ідентифікується як важливий ресурс будь-якого регіону, до якого можна віднести і пам'ятники культури, і регіональні міфи, і дозвілєву культуру, і центри сучасного мистецтва та багато іншого [8]. Ефективність використання цих ресурсів багато в чому пов'язана з розвитком технологій менеджменту і маркетингу.

З позиції менеджменту культура сприймається не лише як наслідок соціально-економічного розвитку та політики, але й як вирішальна умова цього розвитку, що вміщує в себе ментальний та ціннісно-нормативний аспекти. У багатьох країнах світу культура виступає не лише каталізатором політичних і економічних трансформацій, але й сама має економічну рентабельність. Культурні ресурси становлять вагому та прибуткову частину економіки будь-якої країни, що вимагає від керівництва останньої звернення належної уваги до управління культурною діяльністю, яку сучасні автори розуміють як управління соціально-економічними умовами культурної діяльності, умовами створення та споживання культурних цінностей [10, 77].

Управління може здійснюватися як з боку органів влади, що створюють умови для розвитку культурної діяльності, відповідають за її нормативне забезпечення та фінансування галузі, так і з боку менеджерів. Специфіка діяльності останніх обумовлюється, зокрема і потребами часу: приміром, якщо взяти до уваги шоу-бізнес, як один із самих комерціалізованих секторів у сфері культури, то доходи від продажу квитків складають зазвичай майже 15 % бюджету гастролей, а решта – кошти спонсорів, та й самі гастролі найчастіше є лише частиною рекламної кампанії нового диску або альбому. Ось тут і виходить на перший план роль менеджера культури, одним з

основних завдань якого є залучення коштів різних спонсорів.

Менеджери працюють і з органами влади стосовно організаційних і фінансових питань, будують свою діяльність відповідно до чинного законодавства тієї країни де живуть, а також й інших країн, з якими співпрацюють, проте не меншого впливу зазнають і з боку ринкових законів. Якщо врахувати цей момент, то можна помітити зміни у вимогах до професійної компетентності працівників організаційно-управлінської діяльності у галузі культури особливо у пострадянський період. «Перехід від суто адміністративно-розподільчої технології управління сферою до більш ширшого використання економічних методів, від суто дотаційного бюджетного фінансування структур до фінансування програм, до конкуренції за бюджетні кошти, необхідності широкого залучення позабюджетних коштів, ідеологічний та політичний плюралізм, господарська самостійність – все це радикально змінює вимоги до професіоналізму в соціально-культурній сфері. Якщо раніше фахівець-професіонал... бачив себе переважно працівником “ідеологічного фронту”, педагогом-вихователем, то тепер він повинен бути практично орієнтованим в технології маркетингу в комерційній та некомерційній діяльності, бути економічно і юридично грамотним фахівцем, коротше кажучи, бути повноцінно компетентним в питаннях менеджменту без всяких знижок на горезвісну “специфіку” сфери» [5, 36].

Це наближає нас до розуміння як специфіки менеджменту в культурно-мистецькій сфері, так і суті професійної компетентності менеджера культури. Важко не погодитися з думкою П. Кука, що поява окремого класу менеджерів у сфері культури і мистецтв, це не якась віртуозна технологія, а швидше данина часу, адаптація до нових умов існування культурного простору. Йдеться про діяльність людини або групи людей, яка пов'язана з ефективним використанням фінансово-матеріальних, соціальних, креативних, інтелектуальних та інших ресурсів культури, що ґрунтується на системі методів і функцій управління організаціями, проектами, структурами тощо [4].

Менеджери культури є тими фахівцями, які відповідають за процеси організації, коор-

динації, регулювання та забезпечення ресурсами професійних і творчих установ культури; вони виступають організаторами творчого процесу, що орієнтовані на створення необхідних фінансово-економічних, правових і технологічних умов для реалізації культурних благ. «У цілому, – зазначає Н. Федотова, – менеджер здійснює управлінську працю, основним завданням якого є забезпечення ресурсами, здійснення координації, організації певної діяльності. Від роботи менеджера залежить виконання мети і завдань організації, від його компетенції і таланту – здатність впливати на людей і на процеси створення, реалізації, переробки продукції, що виробляється. Менеджери встановлюють взаємодію між окремими діями в організації, розробляють стратегії поведінки організації на ринку і є ключовою інформаційною ланкою в комунікаційному просторі організації, її внутрішніх і зовнішніх зв'язках» [9, 21].

Комунікативна складова відіграє одну з ключових ролей у цих процесах, а також під час формування фаху та іміджу менеджера культури. До того ж, якщо аналізувати комунікативну компетентність у структурі фаху управлінця-організатора культурно-мистецької сфери, то виявляється, що вона є складовою більш загального та фундуального каркасу – професійної компетентності. Досліджуючи цей аспект, Л. Осадча виокремлює найбільш важливі якості майбутнього менеджера-професіонала: морально-психологічні якості менеджера (гуманізм, чесність, справедливість, воля і мужність, високі життєві ідеали, розвинуте почуття обов'язку і відповідальності, комунікативні здібності, ділова та особиста репутація, інтелігентність і толерантність); педагогічні якості (розвивати потрібні професійні навички персоналу, вміти навчати підлеглих, чітко та логічно формулювати розпорядження); професійні якості (навички роботи з людьми, комп'ютерна та інформаційна грамотність, іноземні мови, культура спілкування, здатність генерувати ідеї, трансформувати їх у практичні дії, творчість (креативність)); ділові якості або управлінські вміння (діагностика організаційної системи, правильні висновки та аргументована позиція на основі інтерпретації ситуації, оперативно приймати і реалі-

зовувати нестандартні рішення, мотивувати персонал до високопродуктивної праці, раціональна організація праці, забезпечення високої трудової дисципліни, відбір, оцінка і розміщення кадрів, забезпечення самоорганізації трудового колективу, вести розмову, виразно, переконливо, аргументовано проводити переговори); аспекти теоретичної підготовки сучасного менеджера (фундаментальні знання з макро- і мікроекономіки, теорії розпорядництва і лідерства, наукового менеджменту, соціології, психології та права, інформаційної технології і комп'ютерної техніки) [6, 60].

Поряд із загальними принципами (повага до особистої гідності людини, надання особистості свободи вибору, довіра до людини та створення атмосфери цієї довіри на підставі взаємоповаги, розвиток ініціативи і творчих здібностей і ін. [3, 28]), відповідно до яких менеджер має узгоджувати свої дії, потрібно пам'ятати ще про декілька рекомендацій, без яких, особливо менеджеру-керівнику, важко досягти професійної компетентності. Йдеться про вміння будувати стосунки на діалогічній основі, не акцентуючи особливої уваги на посадовій ієрархії; проявляти інтерес до життя колективу, бути його частиною, розуміючи потреби та цілі; враховувати неофіційну (неформальну) атмосферу, а також те, що діяльність творчих людей потребує особливої мотивації та ін.

Менеджер у сфері культури поряд з високим рівнем загальної культури та ерудиції, економічною і юридичною грамотністю, повинен володіти навичками у сфері соціокультурного проектування та соціокультурного менеджменту і маркетингу, розуміти значення культури та творчості в сучасному суспільстві, знати специфіку процесів виробництва і поширення культурних цінностей, збереження культурної спадщини, бути обізнаним у принципах роботи некомерційних організацій і про ринок культурних послуг.

Не потрібно виключати важливої ролі вищого навчального закладу (ВНЗ) в формуванні професійної компетентності майбутнього менеджера культури. У вищій навчальній процес має будуватися з урахуванням основних гуманістичних засад (вища освіта повинна допомагати саморозвитку людини, а не підміняти його; повинна поєднувати автономію, свободу

організації навчального процесу і плюралізм моделей освіти; враховувати вплив генетики на людину, природний характер психіки та її розвиток, вплив зовнішнього середовища, передусім соціального; персоніфікація навчального процесу є коеволюційною індивідуальному розвитку студента), а також підвищення значення дисциплін професійного блоку, які формують знання і вміння менеджерів культури в галузі іміджелогії, брендингу, фандрейзингу, спонсорингу, соціального маркетингу тощо. Поряд з цим, професійний менеджер має вирізнятися креативністю, здатністю генерувати ідеї в соціокультурній діяльності, розвивати ринок культурної індустрії, культурних послуг та культурного туризму, знаходити способи взаємодії культури і економіки.

Серед структурних компонентів професійної компетентності менеджера культури, як якісного рівня професійної діяльності, що орієнтована на культуру-творчий та соціально-значимий кінцевий результат і оптимальний процес його досягнення, Н. Федотова виділяє теоретичну, методологічну, технологічну та комунікативну компетентність [9, 207]. Аналіз цих компонентів доводить, що знання, уміння та навички у царині застосування різних методів і принципів пізнання явищ і процесів, застосування моделей і теорій управління процесами, рішеннями, персоналом чи стосовно способів здійснення управлінської діяльності перетворюються на дієві механізми лише в контексті мистецтва ділової комунікації. Від того як побудоване спілкування в менеджменті, переконує М. Кабушкін, залежить результат перемовин і налагоджування партнерства, морально-психологічний клімат в колективі, ступінь розуміння між працівниками та взаємовідношення з іншими організаціями [2, 294].

Формування культури спілкування менеджера культури є коеволюційним процесом стосовно формування його професійної культури, вони невіддільні один від одного. Оцінка ситуації, вміння отримувати і передавати інформацію, вибір комунікативної моделі поведінки, залучення вербальних, невербальних, електронних, телекомунікаційних засобів зв'язку, створення іміджу, проектування різних видів діяльності, моделювання системи комунікації та самоаналіз і самооцінка – всі ці

складові професійної культури спілкування менеджера культури сприяють становленню його як фахівця, самовдосконаленню у своєму ремеслі. Паралельно з тим вони формують його комунікативну культуру, до складу якої, на думку М. Шовкуна [11, 47], можна віднести світоглядний (спрямований на досягнення професійного результату здебільшого завдяки дотриманню в повсякденній міжособистісній діяльності прийнятих етичних норм, визнання автономної цінності особистості); мотиваційний (мотиви та настанови комунікативної поведінки, які супроводжує потреба розуміння й усвідомлення особливостей майбутньої професії); власне комунікативний (коли знання, комунікативні вміння та навички, професійна спрямованість мовлення спрямовані на досягнення мети в міжособистісних стосунках, на стимулювання формування важливих особистісних і професійних якостей); емоційно-вольовий (тактовність, витримка і толерантність, від рівня яких доцільність вибору “емоційно виправданих засобів мовного та немовного впливу”) та конструктивний (вміння обирати оптимальний стиль спілкування та взаємодії, ефективну модель комунікації, яка відповідає сприйняттю себе як професіонала та сприяє досягненню поставлених цілей з метою отримання запланованих результатів).

Поліфункціональна діяльність менеджера культури стосується і її комунікативної культури, адже спілкування це багатоплановий процес, що передбачає знаходження та встановлення контактів, підтримання з наявними донорами та спонсорами зв'язку, розуміння їх мотивації та психології, передачу інформації від менеджера до працівника-виконавця і у зворотньому порядку, упередження потенційних конфліктних ситуацій під час спілкування або їх вирішення, якщо такі вже наявні. Дуже важливо для менеджера культури бути суб'єктом вказаних процесів, тобто керувати комунікативними процесами, а не приймати рішення ситуативно. Для цього йому потрібно тримати “руку на пульсі”, пам'ятати, що потенційний споживач культурних послуг регулярно переглядає новини та періодику, заходить в інтернет, а також отримує інформацію від тих, хто відвідує музеї, театри, бібліотеки. Для того щоб комунікативний процес був ке-

рованим і спланованим, менеджеру культури, на основі вищевказаних принципів і аспектів, оволодіти необхідними комунікативними технологіями, які дозволять здійснювати ефективне управління цими процесами.

Висновки. Отже, однією з вагомим і ключових складових професійного образу менеджера культури є комунікативна компетентність та культура. Поряд з необхідними морально-психологічними якостями, ерудицією, економічною та юридичною грамотністю управлінець у галузі культурно-мистецького та соціокультурного спрямування повинен глибокого розуміти природу комунікації та вміти керувати комунікативними процесами, тобто займати суб'єктно-діяльнісну позицію, що орієнтовані на створення необхідних фінансово-економічних, правових і техноло-

гічних умов для реалізації культурних благ. Культура спілкування менеджера є коеволюційною стосовно формування його професійної культури. Вона передбачає не лише оволодіння майбутнім фахівцем у цьому напрямку базових знань з теорії й практики комунікацій, не лише розуміння законів ефективного спілкування та принципів професійної етики, але й, враховуючи специфіку соціокультурного проектування, менеджменту та маркетингу, значення культури та творчості в сучасному суспільстві, вироблення відповідної стратегії, задля реалізації якої повинна бути збалансована його комунікативна культура (гармонійне поєднання емоційної культури та культури мислення, культури мовлення та культури невербальної поведінки).

Список використаних джерел

1. Байтасов Р.Р. Менеджмент в сфере культуры: от теории к практике. *Культурная спадчына, менеджмент, маркетинг. Их роля ў развіцці музея: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі* (Мінск, 1 снежня 2009 г.). Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Мінск, 2010. С. 15-24.
2. Кабушкин Н. И. Основы менеджмента: учеб. пособие. Москва: Новое звание, 2009. 336 с.
3. Косцов Т. В. Менеджмент в сфере культуры и искусства: учеб. пособие. Москва: ИНФРА-М, 2007. 192 с.
4. Кук П. Культура менеджмента и менеджмент культуры. *Экология культуры: Инф. Бюллетень*. 2002. № 2 (27). С. 88-96.
5. Менеджмент в сфере культуры: учеб. пособие; под общ. ред. И.М. Болотникова, Г.Л. Тульчинского. Спб.: СПбГУКИ, 2007. 448 с.
6. Осадча Л. А. Формування професійної компетентності майбутнього менеджера. *Економіка, фінанси і управління в XXI столітті* : аналіз тенденцій та перспективи розвитку : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (21 березня, 2017 р., м. Київ). Киев: Фінансова рада України, 2017. Т. 2. С. 59-62.
7. Тейзе Є. Менеджер культури: між мистецтвом і бізнесом. URL: <http://www.dw.-com/uk/менеджер-культури-між-мистецтвом-і-бізнесом/a-4750694> (дата звернення: травень 2018).
8. Федотова Н.Г. Сфера культуры как стратегический ресурс региона. *Вестник НовГУ. Серия: «Гуманитарные науки»*. 2011. № 63. С. 58-65.
9. Федотова Н.Г. Менеджмент в сфере культуры : учеб. пособие; НовГУ им. Ярослава Мудрого. Великий Новгород, 2015. 282 с.
10. Чижиков В. М. Введение в социокультурный менеджмент: учеб. Пособие. Москва: МГУКИ, 2003. 38 с.
11. Шовкун М. П. Складові комунікативної культури студентів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2003. № 8. С. 45-50.

References

1. Baitasov R. R. (2010). Management in the field of culture: from theory to practice. *Cultural heritage, management, marketing. Their role in the development of the museum: Proceedings Scientific-practical conference* (pp. 15-24). Minsk: National Library of Belarus [in Belarus].
2. Kabushkin N. I. (2009) Basics of management: studies. allowance. Moscow: Novoye zvanie [in Russian].
3. Kostsov T. V. (2007). Century Management in the field of culture and art: studies. allowance. Moscow: INFRA-M [in Russian].

4. Kuk P. (2002). Culture Management and Culture Management Ekologiya kul'tury, 2 (27), 88-96 [in Russian].
5. Culture Management (2007). I.M. Bolotnikova, G.L. Tulchinsky (Ed.). SPb .: SPbGUKI [in Russian].
6. Osadcha L. A. (2017). Formation of professional competence of the future manager. *Abstracts of Papers International Scientific and Practical Conference «Economics, Finance and Governance in the XXI Century: An Analysis of Trends and Development Prospects»*. (pp. 59-62). Kiev: Finansova rada Ukrayiny [in Ukrainian].
7. Teyze YE. Managing Director of Culture: Between Art and Business. URL: <http://www.dw.-com/uk/менеджер-культури-між-мистецтвом-і-бізнесом/a-4750694>.
8. Fedotova N. G. (2011). Sphere of culture as a strategic resource of the region. *Vestnik NovGU. Seriya: «Gumanitarnyye nauki»*, 63, 58-65 [in Russian].
9. Fedotov N.G. (2015). Management in the field of culture. NovGU im. Yaroslava Mudrogo. Velikiy Novgorod [in Russian].
10. Chizhikov V.M. (2003). Introduction to socio-cultural management. Moskva: MGUKI [in Russian].
11. Shovkun M.P. (2003). Components of communicative culture of students. *Pedahohika, psykholohiya ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu*, 8, 45-50 [in Ukrainian].

УДК 316.73

Пашкевич Марина Юхимівна,
кандидат культурології,
старший викладач кафедри івент-менеджменту
та індустрії дозвілля
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-4573-9429

ФЛЕШМОБ ЯК НОВИЙ ТИП СУЧАСНОЇ ПЕРФОРМАНСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мета роботи: дослідити феномен флешмобу як нового типу перформансної комунікації, що використовується для донесення важливих політичних та соціальних повідомлень; класифікувати існуючі види цього формату. **Методологія дослідження** включає загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, а також культурологічний та соціологічний методи для виявлення соціокультурної сутності феномену флешмобу як комунікативної форми сучасності. **Наукова новизна** роботи полягає в розширенні уявлень про флешмоб як оперативний засіб прояву громадської думки, на відміну від мітингу або демонстрації, що дає можливість привернення уваги до певної соціальної проблеми. Обстоюється думка, що флешмоб є сучасною технологією, яка здатна втілити організацію дій громадян в умовах мегаполісу завдяки існуванню мережових комунікацій з метою проведення певної акції. **Висновок.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що флешмоб є принципово новим типом сучасної перформансної комунікації, що сприяє подоланню маргінальності буття та формуванню суб'єктивності людини, яка відкрита світові та живе у гармонії з ним. Головна мета класичного флешмобу – здивувати випадкового глядача, не викликаючи у нього негативних емоцій. Виходячи із зазначеного, класичний флешмоб за наших часів є достатньо рідкісним явищем. Сплановані акції не можуть сприйматися флешмобом у його класичному задумі, тому що відбувається порушення основних його правил: спонтанність, відсутність централізованого керівництва, відсутність політичних, фінансових та рекламних завдань, деперсоніфікація та абсолютна відмова від медіа супроводу.

Ключові слова: флешмоб, перформансна комунікація, акція, інтернет.

4. Kuk P. (2002). Culture Management and Culture Management Ekologiya kul'tury, 2 (27), 88-96 [in Russian].
5. Culture Management (2007). I.M. Bolotnikova, G.L. Tulchinsky (Ed.). SPb .: SPbGUKI [in Russian].
6. Osadcha L. A. (2017). Formation of professional competence of the future manager. *Abstracts of Papers International Scientific and Practical Conference «Economics, Finance and Governance in the XXI Century: An Analysis of Trends and Development Prospects»*. (pp. 59-62). Kiev: Finansova rada Ukrayiny [in Ukrainian].
7. Teyze YE. Managing Director of Culture: Between Art and Business. URL: <http://www.dw.-com/uk/менеджер-культури-між-мистецтвом-і-бізнесом/a-4750694>.
8. Fedotova N. G. (2011). Sphere of culture as a strategic resource of the region. *Vestnik NovGU. Seriya: «Gumanitarnyye nauki»*, 63, 58-65 [in Russian].
9. Fedotov N.G. (2015). Management in the field of culture. NovGU im. Yaroslava Mudrogo. Velikiy Novgorod [in Russian].
10. Chizhikov V.M. (2003). Introduction to socio-cultural management. Moskva: MGUKI [in Russian].
11. Shovkun M.P. (2003). Components of communicative culture of students. *Pedahohika, psykholohiya ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannya i sportu*, 8, 45-50 [in Ukrainian].

УДК 316.73

Пашкевич Марина Юхимівна,
кандидат культурології,
старший викладач кафедри івент-менеджменту
та індустрії дозвілля
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-4573-9429

ФЛЕШМОБ ЯК НОВИЙ ТИП СУЧАСНОЇ ПЕРФОРМАНСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мета роботи: дослідити феномен флешмобу як нового типу перформансної комунікації, що використовується для донесення важливих політичних та соціальних повідомлень; класифікувати існуючі види цього формату. **Методологія дослідження** включає загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, а також культурологічний та соціологічний методи для виявлення соціокультурної сутності феномену флешмобу як комунікативної форми сучасності. **Наукова новизна** роботи полягає в розширенні уявлень про флешмоб як оперативний засіб прояву громадської думки, на відміну від мітингу або демонстрації, що дає можливість привернення уваги до певної соціальної проблеми. **Обстоюється думка, що флешмоб є сучасною технологією, яка здатна втілити організацію дій громадян в умовах мегаполісу завдяки існуванню мережових комунікацій з метою проведення певної акції.** **Висновок.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що флешмоб є принципово новим типом сучасної перформансної комунікації, що сприяє подоланню маргінальності буття та формуванню суб'єктивності людини, яка відкрита світові та живе у гармонії з ним. Головна мета класичного флешмобу – здивувати випадкового глядача, не викликаючи у нього негативних емоцій. Виходячи із зазначеного, класичний флешмоб за наших часів є достатньо рідкісним явищем. Сплановані акції не можуть сприйматися флешмобом у його класичному задумі, тому що відбувається порушення основних його правил: спонтанність, відсутність централізованого керівництва, відсутність політичних, фінансових та рекламних завдань, деперсоніфікація та абсолютна відмова від медіа супроводу.

Ключові слова: флешмоб, перформансна комунікація, акція, інтернет.

Пашкевич Марина Ефимовна,
кандидат культурологии,
старший преподаватель кафедры ивент-менеджмента
и индустрии досуга
Киевского национального университета
культуры и искусств

ФЛЕШМОБ КАК НОВЫЙ ТИП СОВРЕМЕННОЙ ПЕРФОРМАНСНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Цель работы: исследовать феномен флешмоба как нового типа перформансной коммуникации, который используется для донесения важных политических и социальных сообщений; классифицировать существующие виды этого формата. **Методология исследования** включает общенаучные методы анализа, синтеза, сравнения, а также культурологический и социологический методы для выявления социокультурной сущности феномена флешмоба как коммуникативной формы современности. **Научная новизна работы** заключается в расширении представлений о флешмобе как оперативном средстве проявления общественного мнения, что в отличие от митинга или демонстрации, дает возможность привлечь внимание к определенной социальной проблеме. Отстаивается мнение, что флешмоб является современной технологией, которая способна воплотить организацию действий граждан в условиях мегаполиса благодаря существованию сетевых коммуникаций с целью проведения определенной акции. **Выводы.** В результате проведенного исследования установлено, что флешмоб – это принципиально новый тип современной перформансной коммуникации, который способствует преодолению маргинальности бытия и формированию субъективности человека, который открыт миру и живет в гармонии с ним. Главная цель классического флешмоба - удивить случайного зрителя, не вызывая у него негативных эмоций. Исходя из указанного, классический флешмоб в наше время есть достаточно редким явлением. Спланированные акции не могут восприниматься как флешмоб в его классическом смысле, потому что происходит нарушение основных его правил: спонтанность, отсутствие централизованного руководства, отсутствие политических, финансовых и рекламных задач, деперсонализация и абсолютный отказ от медиа сопровождения.

Ключевые слова: флешмоб, перформансна коммуникация, акция, интернет.

Pashkevich Marina,
Candidate of cultural studies,
Senior lecturer of the Department of Event Management
and Leisure Industry of the
Kiev National University of Culture and Arts

FLASHMOB AS A NEW TYPE OF MODERN PERFORMANCE COMMUNICATION

The purpose of the article is to investigate the phenomenon of flashmob as a new type of performance communication that is used to convey important political and social messages; classify existing types of this format. **The methodology** of the research includes general scientific methods of analysis, synthesis, comparison, as well as cultural and sociological methods for revealing the sociocultural essence of the phenomenon of flashmob as a communicative form of the present. **The scientific novelty** of the work is to broaden the notions of flashmob as an operational means of manifestation of public opinion, in contrast to a rally or demonstration, which makes it possible to draw attention to a particular social problem. It is argued that the flash mob is a modern technology capable of implementing the organization of actions of citizens in the conditions of a metropolis due to the existence of network communications to carry out a particular activity. **Conclusions.** As a result of the study, it was found that flash mob is a fundamentally new type of modern performance communication that helps to overcome the marginality of being, and the formation of a person's subjectivity, which is open to the world and lives in harmony with it. The primary purpose of the classic flashmob is to surprise a casual viewer without causing him negative emotions. Proceeding from the above, the classic flashmob is quite rare nowadays. Planned actions cannot be perceived by the flashmob in its traditional plan, as there is a violation of its basic rules: spontaneity, lack of centralized leadership, lack of political, financial and promotional tasks, depersonalization and absolute refusal of media support.

Key words: flashmob, performance communication, action, internet.

Актуальність теми дослідження. Новітнім суспільним явищем у перформансній комунікації є так звані флешмоби. На сьогодні розповсюдженою є думка про те, що не класи і клани, не етноси і держави, не монополії і корпорації, не владні вертикалі будуть визначати суспільство найближчого майбутнього, а мережевий зв'язок людей, одночасно належний різноманітним і майже тотально віртуальним спільнотам.

Аналіз досліджень і публікацій. Ідеологом флешмобу вважається американський соціолог та експерт з комп'ютерних технологій, автор книги «Розумний натовп» (Smart mob: The next social revolution) Говард Рейнольд. Автор стверджує, що люди навчилися використовувати нові можливості для самоорганізації і наводить приклади, як у Всесвітньому павутинні будуються та руйнуються репутації. Головний винахід автора – самий термін «розумний натовп» і похідний від нього – «миттєвий натовп» (флешмоб). Флешмоб – продукт та симптом мережевого устрою нинішнього суспільства. Флешмоб, як явище, став відповіддю на зміцнення та надмірний розвиток технологій управління великими масами людей. У цьому явищі, автор теорії флешмобу, вбачає наступні ознаки небезпеки: «Загроза свободі: поширена комп'ютеризація поєднується з постійним наглядом, надаючи можливість для тотального переслідування, описаною в романі Оруела «1984». Загроза якості життя: від особистих страхів до погіршення спільного проживання. Загроза людській гідності: чим більше людей довіряють все більшість сторін свого життя симбіотичному спілкуванню з машинами, тим бездушнішими і не людянішими стають».

Серед дослідників ближнього зарубіжжя до цієї теми зверталися М.Афонін, М.Беспалов, А.Брешин, А.Крилова, А.Панов, А.Петренко-Лисак, С.Федорченко. Серед вітчизняних дослідників означеної проблематики – В.Гайтан, Т.Марценюк, Є.Підгайна, О. Матвєєва, К.Станіславська.

Мета роботи: дослідити феномен флешмобів як нового типу перформансної комунікації, що використовується для донесення важливих політичних та соціальних повідомлень; класифікувати існуючі види цього формату.

Виклад основного матеріалу. Дослівно з англійського (flashmob), флешмоб переклада-

ється як «спалах натовпу» або «миттєва юрба», англійське «mob» (юрба, натовп) з німецької перекладається як: чернь, зброд, покидьки. Flash mob, варіанти українського написання: флеш – моб, флешмоб тощо) – неочікувана поява людей у заздалегідь встановленому місці у певний час. До того ж учасники, як правило, проводять заздалегідь визначені дії. Після чого швидко розходяться. Флешмоби, зазвичай, проводяться без певної мети, для отримання задоволення учасниками. Учасники флешмоб-акцій не отримують і не платять гроші за участь у ній – це цілком добровільне заняття. [7]

Учасники заходу можуть переслідувати різноманітні цілі. Серед можливих варіантів: розвага, відчуття себе вільним від суспільних стереотипів поведінки, справити враження на оточуючих, самоствердження (випробувати себе: «Чи зможу я це зробити на людях?»), спроба отримати гострі відчуття, відчуття причетності до спільної справи, отримати ефект групової психотерапії, емоційна підзарядка, придбання нових друзів – учасники подібних акцій у суспільному житті є цілком успішними і серйозними людьми.

Деякі психологи пояснюють популярність цього явища тим, що підпорядковане раціональності та логіці життя стомлює сучасну людину. Отримавши матеріальне благо, вона все одно не відчуває задоволення від цього. Виникає особлива форма депресії – апатія до «безбарвного» життя, яка і спонукає їх до участі в подібних акціях. Отже флешмоб – це навмисно беззмістовна дія ігрового характеру з певними правилами поведінки. В цьому процесі відсутня ієрархія, учасники не дають інтерв'ю, відсутні представників преси. Акції флешмобу не носять рекламного характеру та не мають політичного, комерційного, релігійного, чи будь-якого ідеологічного забарвлення. Учасники флешмобу, в жодному разі, не мають давати привід для затримання поліцією, не завдавати шкоди навколишньому середовищу. Учасники флешмобу не повинні спілкуватись між собою, їх дії абсолютно анонімні [5, 78].

За своїм характером флешмоб нагадує аналогічну практику вуличних акцій, які були масово розповсюджені на Заході наприкінці 60-х років ХХ ст. – достатньо згадати відому акцію хіпі, коли вони закидали мілкими дола-

ровими купюрами нью-йоркську фондову біржу, що призвело до короткочасної перерви в її роботі. Розповсюдження Інтернету привело не лише до відродження старого випробуваного формату, але й ствердило в ньому небачену раніше організованість та чіткість. Зараз, завдяки можливостям віртуальної спільноти, радикали можуть ефективно проводити достатньо складні та багатолюдні дії [1, 207].

Перший флешмоб відбувся у Нью-Йорку 17 червня у 2003 році, коли сотня ньюйоркців прийшла до універмагу Мейсис і зверталась з проханням показати їм «для кохання у приміській комуні» килим за десять тисяч доларів. В Рязані кілька сот флешмоберів бігли до пасажирів, що виходили із тролейбусу на Театральній площі з різнокольоровими кульками і конфетти, вітаючи тих «із мільярдним тролейбусним рейсом», та запитували їх, чи не бачили вони губернатора, який у цей час мав проїжджати у своєму лімузині. До речі, «кодова фраза» входить в умову, яка пояснюється напередодні на сайті в інтернеті [6, 42].

Дебютний київський флешмоб, як зазначає С. Волохов, дослідник теми вітчизняних перформансів, відбувся влітку 2003 року в торговельному центрі «Глобус». Майже сотня, нічим не примітних відвідувачів, торговельного центру, неочікувано оточили лоток з льодяниками, де кожен придбав собі найбільший льодяник і пішов у своїх справах, а через кілька хвилин всі опинилися у фойє торговельного залу, розгорнули солодоші і почали їх смоктати, дивуючи відвідувачів і персонал «Глобусу». Флешмоб позиціонує себе як принципово аполітичне дійство і має офіційне завдання – розважити себе та інших. Але, між іншим, флешмоби стали безкровною зброєю проти світового капіталу та культу споживання. Невипадково ціла хвиля флешмобів пройшла у «Макдональдсах». [2] Отже, очевидним є той факт, що формат флешмобу намагаються використовувати фахівці у галузі маркетингу, реклами, різноманітних піар- та політтехнологій. Як зазначає І. Крюков: «Флешмоб приречений на комерціалізацію – настільки це незвичайне, яскраве і нове явище. А все, що незвичайне та нове, обов'язково буде з успіхом використовуватися в комерції, рекламі та піарі. І вже використовується» [3, 191]. Крюков

наводить приклад акцій флешмобу, які мають певне змістовне забарвлення, хоча переважна більшість їх все ж таки містять стихійний рух незаангажованих, вільних особистостей.

Сьомий з'їзд партії «Єдина Росія», який навмисне проходив у провінції, Єкатеринбурзі, провінціали, місцеві «мобери» зустріли по своєму. У кількох місцях міста пройшли флешмоби «Ку!» Їх фабула полягала в наступному: встати на бруківку під час проїзду високопоставленого делегата і робити всім разом «Ку!» з присіданням. За зразок було взято привітання із кінофільму Георгія Данелія «Кін-дза-дза», де представники нижчих каст, таким чином, вітали еліту. Флешмоб відрізнявся яскраво вираженою протестною ідеєю: не народ існує для влади, а влада для народу» [3, 193].

Успішною комерційною акцією флешмобу можна вважати рекламу глянцевого журналу «Самая». Вона розпочалася у День святого Валентина в понеділок 14 лютого 2005 року. Ввечері, коли втомлені люди вертались додому, у вагон метро увійшли дві привабливі яскраві дівчини, і не розмовляючи одна з одною, занурилися у читання однакових журналів. Так продовжувалось допоки в вагоні не зібралось вісімнадцять яскравих дівчат, мовчки і зосереджено вивчаючих один і той же номер журналу. Шість днів повторювалась ця історія на різних лініях метрополітену. Журнал «Самая», які читали дівчата, за цей тиждень був розкуплений з усіх прилавків. Так, працювала агенція R&I Group для розповсюдження нового журналу «Самая» видавничого дому «Едіпрес-Конліга». Ця, по суті, недорога кампанія (майже десять тисяч доларів) викликала зростання тиражу майже вдвічі – зі стартових 200 до 350 тисяч. Професіонали високо оцінили винахідливість рекламистів, і проект переміг на конкурсі маркетингових проєктів «Срібний Меркурій – 2006» у номінації «Краща малобюджетна компанія». Рекламні акції з використанням елементів флешмобу стали сьогодні звичайним явищем. Щоправда, учасниками таких акцій не є добровольці, а промперсонал, і подібні дійства стають не зовсім масовими. Звісно ж, подібні сплановані акції не можуть вважатися флешмобом, тому що порушують основні принципи флешмобу:

- 1) спонтанність;
- 2) відсутність централізованого керівництва;

3) відсутність будь-яких політичних, фінансових або рекламних цілей;

4) деперсоналізація; учасники флешмобу (в ідеалі це абсолютно незнайомі люди) під час акції не повинні демонструвати, що їх щось пов'язує;

5) відмова від висвітлення флешмобу в ЗМІ.

Флешмоб, зазвичай, організовується через інтернет-сайти. У кожному місті діє один сайт, щоб не було плутанини. Втім, часто можуть деякі акції влаштовуватися не через офіційний сайт, а через соціальні мережі. Такі акції, як правило, відрізняються невдалою підготовкою моберів і порушенням правил флешмобу. Там мобери розробляють, пропонують і обговорюють сценарії для акцій. Сценарій, місце і час акції призначають або адміністрація сайту, або шляхом голосування. Існують також, так би мовити, авторські моби, які організовуються однією людиною і мобери сповіщаються електронною розсилкою. Акції проводяться у багатолюдних місцях (виняток моб хаус). Інструкції до акції можуть бути опубліковані на сайті, або інструкції видаються до акції спеціальними агентами. Флешмоб народив чимало міських неформальних об'єднань, які ефективно використовуються в ПР-діяльності: графіті – малювання на стінах протестних малюнків та бук-кросінг – обмін книгами.

Класичний флешмоб побудований на первинних основах ідеології руху. Головна мета – здивувати випадкових глядачів, але так, щоб у них не було огиди або сміху від того, що відбувається. Утримати кордон між подивом і сміхом важко, тому класичний флешмоб – явище рідкісне.

Політ-моб або соціо-моб – це акції з соціальним, або політичним відтінком. Вони є більш простим, оперативним і безпечним способом вираження громадської думки, або залучення уваги до тих чи інших проблем, ніж мітинги і демонстрації. Наприклад, після виборів у Білорусі в 2006-му кілька людей, зібравшись у центрі Мінська, відкрили газету «Радянська Білорусія» і почали розривати її на дрібні шматочки. В іншій подібній акції майже тридцять мінчан демонстративно зав'язали очі й відвернулися від встановленого на площі екрану, по якому трансливався виступ прокурора Білорусі. На піку популярності в квітні 2006 року «політичні флешмоби» у Мінську збирали від 100 до 120 чоловік.

Приклад політ-мобу, що пройшов у Томську – всі бажаючі 28 червня о 12.00 підходили до будівлі Думи м. Томська і кидали у бік цієї будівлі дрібні монети на знак протесту проти підвищення плати за проїзд у маршрутних таксі. Тим самим, городяни демонстрували акт подавання милостині народним депутатам, щоб вони зібрали її у свої ненаситні кишені і перестали оббирати своїх незаможних городян у майбутньому.

Монстрація (від слова демонстрація) – це хепенінг-демонстрація із гаслами, зміст яких максимально абсурдний.

«Неспектакулярний моб» (Реальний флешмоб, Нонспектакулярний моб, Х-моб) – це акції, в яких учасники намагаються змодельювати тонкий, деколи ледве вловимий соціо-комунікативний простір, в якому на першому місці є внутрішні відчуття самих учасників. Він може бути непомітним для оточуючих. Немає завдання справити враження на зовнішнього глядача. Дії учасників настільки наближені до повсякденності, що їх образ починає «мерехтити». Зміна повсякденності розрахована на тактику дежавю і формування у перехожих відчуття тихого божевілля. Цей моб породжує ефект зміни свідомості, схожий на ефект психотропних речовин. Для прикладу: спіткнутися, перевіряти чи є мобільний телефон у кишені чи ні, потім діставати його і класти назад, намагатися підкурити від запальнички, відвертаючись від вітру, уважно читати чек біля входу в магазин і щось зауважувати, злегка рухаючи губами і закидаючи очі, марно намагатися зав'язати шнурки, обтрушувати забруднений одяг, переписувати інформацію з якої-небудь реклами, грати на ходу в ігри на мобільному, наклеїти оголошення на стовп.

До «моб-арту» відносяться акції, які мають певну художню цінність, внаслідок цього їх складно реалізувати і вони іноді вимагають відступу від деяких правил флешмобу. Виконуються арт-моби невеликою кількістю учасників з використанням реквізиту і націлені вони на видовище та естетику. Моб-арт може дозволити наявність репетицій, у моб-арта є команда, що складається з режисерів, сценаристів, людей, які допомагають з організацією. Але він не перестає бути мобом, тому що всі основні правила під час акції мають силу. Найвідомішою

і наймасовішою моб-арт акцією на сьогодні є акція «Thrill the world», що пройшла у десяти країнах світу, і була присвячена пам'яті зірки світової величини Майкла Джексона.

«Екстрім-моби» – це акції з яскраво вираженою екстремальною спрямованістю, в яких можуть порушуватись певні моральні устої (дії, кваліфікуються як дрібне хуліганство), якимось провокувати випадкових перехожих. Такі акції суперечать правилам флешмобу. Приклад екстрім-мобу – бій подушками в центрі Торонто.

«Фан-моб» (англ. Fun-mob – «веселий моб», іноді називають «цирком») – флешмоб, що проводиться за сценарієм, або став під час проведення масовим жартом. Характеризується недотриманням правил, відсутністю в моберів особливого відчуття мобу. Як правило, їм стають спонтанні флешмоб-акції, провести які мобери вирішили на зустрічі після основної акції. Через проспект їде «живий потяг». Мобери підчіплюють один одного, починаючи з призначеного часу по ходу руху, а в кінці проспекту розчіплюються і розходяться.

«Date-моб» (англ. Date – Побачення) – ФМ-акція, спрямована на знайомства моберів особливим, незвичайним шляхом. Проводиться з розрахунку – одна акція на одну пару. Учасники не мають бути знайомими один з одним до акції. Наприклад, сценарій «Blind»: юнакові щільно зав'язують очі хусткою і наказують чекати на задалегідь вказаному місці. Дівчину підводять до нього через кілька хвилин. Її завдання провести хлопця з точки А в точку Б. Прогулянка займає не більше години. Під час прогулянки вона повинна тримати його за руку і описувати все, що відбувається навколо, – від моделі машини, що проїжджає поряд до кольору листя на дереві. Кожен з них може при бажанні не називати свого імені. Дійшовши до пункту Б, дівчина залишає хлопця і йде, а хлопець через хвилину знімають пов'язку.

«Моб-Хаус» (англ. mob-house – моб-будинок) – це акція, розрахована на кілька годин, коли мобери не виконують певний сценарій, а живуть за певними правилами життя, які відрізняються від звичайних. Це моделювання соціокомунікативного простору, який зрозумілий лише учасникам акції та викликає здивування у випадкових свідків. Наприклад, у Києві був зіграний моб-хаус «Весілля», де

учасники зімітували весілля: обрали тих хто буде грати нареченого та наречену, боярина і дружку, були в ЗАГСі, їздили по місту у весільній машині і врешті наречена втекла. Все це супроводжувалося безліччю жартів.

В Україні рух флешмобу розпочався стрімко і прокотився по найбільших містах. Але з часом флешмоб-рух в Україні звівся до мінімуму. Зокрема, в кінці 2007 року була завершена робота сайту Київського флешмобу. Втім, занепад цей не торкнувся інших великих українських міст. Як існували, так й існують рух флешмобу у Донецьку, Дніпропетровську, Харкові, Северодонецьку, хоча і не такі масові, як за часів розквіту субкультури. Але, разом із «офіційними» рухами, набрали популярність відповідні групи. Деякими причинами занепаду руху в окремих містах є: криза гарних сценаріїв та ідей для мобів, брак часу або бажання в організаторів мобів, сумбурний і неорганізований приплив у рух людей незнайомих з правилами, що перетворюють красиво виконане, вигострене дійство в мішанину і плутанину. Безперечно, що флешмоб – це ігрове дійство, тому що він надає можливість відійти від повсякденності та дозволити собі бути задіяним у вимірі гри та абсурду. Функція гри, у просторі якої існує флешмоб – іронія, провокація, розхитування певних канонів, але без претензії їх знищення, або виходу за межі встановленої законності, демонстрація «дивного». Отже, це спроба в ігровій формі отримати нетривіальний життєвий та естетичний досвід.

Флешмоб нерідко піддається критиці. Коли пройшли перші флеш-моби, то багато політиків не зрозуміли їх сутності і надали йому політичного відтінку, хоча ідеологія флеш-мобу заперечує причетність до політики. Більшість критиків вважає його безглуздим заняттям. Хоча багато психологів прихильно ставляться до явища флешмобу, оскільки воно досить позитивно впливає на психологічний стан учасників, допомагає учасникам позбутися скутості, остраху громадської думки, виробляє вміння самоорганізації, дає можливість знайомитися з однодумцями і додає до життя різноманітності. Інші критики відзначають, що флешмоб породжує почуття всездозволеності, яке може провокувати його учасників на групове хуліганство. Так само

критика торкнулася самого принципу організації, яка може використовуватися зацікавленими людьми у корисливих цілях. Проте, все ж таки більшість критики породжена незнанням і нерозумінням принципів флешмобу.

В основі ідеї флеш-мобу лежить протиріччя. У дослівному перекладі «flashmob» означає «миттєва юрба». Кожна людина в цій юрбі є яскравою індивідуальністю, яка бере участь добровільно, а це вже суперечить самому розумінню слова «юрба». Дивно виглядає вираз «юрба індивідуальностей», оскільки в історії всі юрби збирались правителями заради їх особистих цілей. У флешмобі навпаки, юрба сама визначає коли і де збиратися, і робить це без усілякої мети, заради власного задоволення. «Мобери» самі вигадують сценарії своїх акцій, самі обирають кращі шляхом голосування, і самі відповідають за свої дії на акції. При цьому їм вдається настільки добре скоординувати свої дії, що акції проходять так як задумано. «Мобери» – це яскраві індивідуальності. На флешмоб приходять люди, які досить сильно відчують власну індивідуальність, щоб не боятися бути частиною юрби. Мобер – це людина, яка «пробуджує» оточуючих, а для цього потрібні і мужність, і розум, і вміння «розтотожнитись».

Наукова новизна роботи полягає в розширенні уявлень про флешмоб як оперативний засіб прояву громадської думки, на відміну від мітингу або демонстрації, що дає можливість привернення уваги до певної соціальної проблеми. Обстоюється думка, що флешмоб є сучасною технологією, яка здатна втілити організацію дій громадян в умовах мегаполісу завдяки існуванню мережевих комунікацій з метою проведення певної акції.

Висновок. На основі вищенаведеного значимо, що флешмоб є принципово новим типом сучасної перформансної комунікації, що сприяє подоланню маргінальності буття, та формуванню суб'єктивності людини, яка відкрита світові та живе у гармонії з ним. Головна мета класичного флешмобу – здивувати випадкового глядача, не викликаючи у нього негативних емоцій. Таким чином, класичний флешмоб за наших часів є достатньо рідкісним явищем. Сплановані акції не можуть сприйматися флешмобом у його класичному задумі, тому що відбувається порушення основних його правил: спонтанність, відсутність централізованого керівництва, відсутність політичних, фінансових та рекламних завдань, деперсоніфікація та абсолютна відмова від медіа супроводу.

Список використаних джерел

1. Альтернативная культура : энциклопедия. Екатеринбург : Ультра Культура. 2005. 235 с.
2. Волохов С. Важнейшее из современных искусств. Эксперт. 2005. № 46.
3. Крюков И. Черный PR. Запрещенные приемы нападения и защиты. СПб: Питер Пресс. 2007. 191 с.
4. Підгайна Є. Мистецтво стовпотворіння : рекламна акція у форматі флеш-моб- мінімум грошей, максимум задоволення. *Контракти*. 2006. 6 лютого. С. 42.
5. Петрова І. В. Культурно-дозвіллеві практики населення сучасної України: тенденції та пріоритети. *Культура і сучасність*. 2011. № 1. С.108-113.
6. Поріцька О. Традиційне та модерне в культурних цінностях молоді урбанізованого середовища України: молодіжні субкультури. *Народна творчість та етнографія*. 2010. № 1. С. 78-83.
7. Флэшмоб в России больше чем флэшмоб. URL: [http:// www.flashmob.ru.](http://www.flashmob.ru.), свободный (дата звернення: травень 2018).

References

1. Alternative culture (2005). Yekaterinburg: Ul'tra Kul'tura [in Russian].
2. Volokhov S. (2005). The most important of contemporary art. Expert, 46 [in Russian].
3. Kryukov I. (2007). Black PR. Prohibited methods of attack and defense. St. Petersburg: Piter Press [in Russian].
4. Pidgayna E. (2006). The Art of Blindness: an advertising action in the format of flash mob-minimum money, maximum pleasure. Kontrakty, 6, 42 [in Ukrainian].
5. Petrova I.V. (2011). Cultural and leisure practices of the population of modern Ukraine: trends and priorities. Kultura i suchasnist, № 1, 108-113 [in Ukrainian].
6. Porytska O. (2010). Traditional and Modern in the Cultural Values of the Youth of the Urbanized Environment of Ukraine: Youth Subcultures. Narodna tvorchoist ta etnohrafya,1, 78-83 [in Ukrainian].
7. Flashmob in Russia is more than a flash mob.URL: <http://www.flashmob.ru> [in Russian].

УДК 316.73

Варцаба Надія Василівна,
старший викладач кафедри
зв'язків з громадськістю і журналістики
факультету міжнародних відносин і журналістики
Київського національного університету
культури і мистецтв
kifrenk@ukr.net
ORCID 0000-0001-6000-2508

РОЗВИТОК PR У СФЕРІ КУЛЬТУРИ: ДО ІСТОРІОГРАФІЇ ПИТАННЯ

Мета роботи: дослідити на основі аналізу праць зарубіжних та українських дослідників історіографію розвитку такого явища, як PR у сфері культури. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні аналітичного, системного, історіографічного та порівняльного методів дослідження, що дозволяє виявити основні етапи та спільні риси щодо розвитку історіографії явища PR у сфері культури на основі вивчення як зарубіжного корпусу робіт, так і вітчизняних досліджень. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше узагальнено основоположні наукові праці щодо розвитку PR-діяльності у сфері культури шляхом їх історіографічного аналізу та визначенню спільних тенденцій зарубіжних та вітчизняних досліджень. **Висновки.** Історико-культурний екскурс в проблему розвитку PR у сфері культури дозволяє говорити про те, що вітчизняні форми цього явища протягом всіх періодів свого становлення – і до часів незалежності адекватно втілювали набутий культурний досвід, адаптуючи загальнокультурний процес і виступаючи, певною мірою, генератором нового, виражаючи нові світоглядні зміни. На сьогодні питання популяризації культурних заходів та установ є досить актуальним з точки зору розробки PR-стратегії. Проблеми впровадження послуг установ культури і пов'язані з цим процедури визначення якості, ефективності та впливу на потреби населення в культурних благах стали предметом обговорення в галузевій періодичній пресі та загалом ввійшли до теоретичного наукового дискурсу.

Ключові слова: PR в сфері культури, пропаганда, Е. Бернейз, Айві Лі, С.Блек.

Варцаба Надежда Васильевна,
старший преподаватель кафедры
связей с общественностью и журналистики
факультета международных отношений и журналистики
Киевского национального университета
культуры и искусств

РАЗВИТИЕ PR В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ: К ИСТОРИОГРАФИИ ВОПРОСА

Цель работы: исследовать на основе анализа трудов зарубежных и украинских ученых историографию развития такого явления, как PR в сфере культуры. **Методология исследования** основана на применении аналитического, системного, историографического и сравнительного методов исследования, что позволяет выявить основные этапы и общие черты в развитии историографии явления PR в сфере культуры на основе изучения как зарубежного корпуса работ, так и отечественных исследований. **Научная новизна** работы состоит в том, что впервые обобщены основополагающие научные труды по развитию PR-деятельности в сфере культуры путем их историографического анализа и определению совместных тенденций зарубежных и отечественных исследований. **Выводы.** Историко-культурный экскурс в проблему развития PR в сфере культуры позволяет говорить о том,

что отечественные формы этого явления в течение всех периодов своего становления - и до периода независимости адекватно воплощали приобретенный культурный опыт, адаптируя общекультурный процесс и выступая в определенной степени генератором нового, выражая новые мировоззренческие изменения. На сегодняшний день вопрос популяризации культурных мероприятий и учреждений является весьма актуальным с точки зрения разработки PR-стратегии. Проблемы внедрения услуг учреждений культуры и связанные с этим процедуры определения качества, эффективности и влияния на потребности населения в культурных благах стали предметом обсуждения в отраслевой периодической печати и в целом вошли к теоретическому научного дискурса.

Ключевые слова: PR в сфере культуры, пропаганда, Е. Бернейз, Айви Ли, С.Блэк.

Vartsaba Nadiya,
Senior Lecturer Department
of Public Relations and Journalism
Faculty of International Relations and Journalism
Kyiv National University Culture and arts

DEVELOPMENT OF PR IN THE SPHERE OF CULTURE: TO THE HISTORIOGRAPHY OF THE QUESTION

The purpose of the article is to study, based on the analysis of the works of foreign and Ukrainian scientists, a historiography of the development of such a phenomenon as PR in the sphere of culture. The methodology of the research is based on the use of analytical, systematic, historiographic and comparative methods of analysis, which allows to identify the main stages and characteristic features in the development of the historiography of the PR phenomenon in the sphere of culture on the basis of studying both the foreign body of work and domestic research. Scientific novelty of the work is that for the first time the essential scientific actions on the development of PR activity in the sphere of culture through their historiographic analysis and determination of common trends of foreign and domestic research are summarized. Conclusions. The historical and cultural digression into the development of PR in the sphere of culture allows us to say that the local forms of this phenomenon during all periods of their formation - and up to the period of independence adequately embodied the acquired cultural experience, adapting the general artistic process and acting to some extent as a generator of the new, expressing new worldview changes. To date, the issue of popularizing cultural events and institutions is very relevant from developing a PR strategy. The problems of introducing the services of cultural institutions and related procedures for determining the quality, efficiency, and impact on the needs of the population in cultural goods have become the subject of discussion in the sectoral periodical press and, in general, have entered into the theoretical scientific discourse.

Key words: PR in the sphere of culture, propaganda, E. Burneyz, Ivy Lee, S. Black.

Актуальність теми дослідження. Широке застосування PR в різних сферах суспільного життя, у тому числі і в сфері культури, набуло значення лише в ХХІ столітті. Початком розвитку як науки та практичної діяльності PR можна вважати кінець ХІХ ст. Досліджуючи зазначене питання, доцільно розглянути історіографічний аспект розвитку PR.

Для розвитку суспільства людям необхідно було підтримувати певний мінімум згоди, і ця згода, як правило, досягалася шляхом міжособистісної і групової комунікації. Але, як відомо, досягнення згоди вимагає не одних лише актів обміну інформацією, а й наявності такого

важливого чинника, як уміння переконувати, впливати. Фактор переконання і сьогодні залишається рушійною силою PR. Значну роль у розвитку зв'язків з громадськістю в стародавньому світі відігравали літературні твори, які мають повчальне значення та пам'ятники мистецтва, що прославляють царів і героїв.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток та становлення сфери PR дослідники відносять до різних періодів та епох. Одні вважають, що перші прояви PR відносяться ще до часів виникнення людства. Наприклад, возвеличення вождя з племені – це вже PR-хід особи, яка мала статус та славу у племені. Ця людина ви-

різнялася своїм вбранням, атрибутами та поведінкою. Інші вчені приурочують виникнення PR з формуванням європейської гуманістичної традиції. Саме в цей період починають визначатися права особистості на самовираження та вільний вибір. Стереотип переваги суспільства над людиною втрачає свій сенс. Утверджуються принципи PR, які засновані на гуманістичних засадах еволюції суспільства [2, 28].

Мета роботи: дослідити на основі аналізу праць зарубіжних та українських дослідників історіографію розвитку такого явища, як PR у сфері культури.

Виклад основного матеріалу. Якщо базуватися на концепції зародження науки PR на теренах США, варто зазначити, що першими дослідниками історії стали саме американські спеціалісти та практики. Одним з перших, хто дослідив і описав історію PR став Ерік Голдмен, американський історик. У його праці «Two-way street the emergence of the public relations counsel» 1948 року описано PR-діяльність кінця XIX – початок XX ст. Саме цей період визначається як перший етап розвитку PR, який автор називав «ерою обдурювання публіки» [4, 5]. Однак автор зазначав: «Діяльність фахівців з «вигрібання сміття» послужила відправною точкою для щасливої здогадки Айві Лі. Чи є у сфері бізнесу політика дотримання режиму секретності стосовно до громадськості розумною? Якщо публіциті можна настільки ефективно використовувати для того, щоб зганьбити бізнес, то чи не можна з тим же успіхом використовувати цю ж зброю для висвітлення діяльності фірми і для її захисту?» [15, 32].

Початку XX століття в контексті розвитку PR присвячено чимало спеціальних досліджень. Сплеском інтересу до цього періоду в історії PR і реклами відзначені праці 1960-х років. Саме тоді вийшли мемуари основоположника PR Едварда Бернейза (1965 р.); біографія першого практика PR Айві Лі (1966 р.); дослідження Джона Хілла «The Making of a Public Relations Man» (1963 р.) тощо. Різноманітну інформацію з цього періоду можна знайти в книзі Мішель і Едвіна Емері «Преса і Америка. Історія Мас Медіа», що вийшла сьомим виданням у 1992 р. [3, 15].

Вирішальний внесок у становлення професії та її статусу в очах суспільства зробив

Е. Бернейз – автор перших книг з PR, першого навчального PR-курсу, прочитаного ним у Нью-Йоркському університеті. Е. Бернейз з дитинства цікавився мистецтвом, перш за все – театром і музикою. Один з його друзів, актор Беннет, поставив п'єсу «Зіпсовані товари», де йшлося про долю повій. У пуританській Америці тих років п'єсу могли заборонити, і Беннет звернувся за допомогою до Е. Бернейза. Той створив громадський фонд боротьби з венеричними захворюваннями, який рекомендував п'єсу як вельми повчальну, спрямовану проти проституції. Успіх вистави був забезпечений. Спосіб, який полягав в тому, що товар повинен хвалити не продавець, а третя особа, спрацював, і згодом Е. Бернейз використовував його неодноразово.

У 1915 році Е. Бернейз взявся за організацію американського турне Російського балету С. Дягілева. Задум виглядав вельми ризикованим, тому що американці на той час не цікавилися балетом, вважаючи його «мистецтвом збоченців». У своїх спогадах Е. Бернейз писав: «Я взявся за роботу, про яку нічого не знав. Фактично, я зовсім не цікавився танцем» [12]. Він почав з того, що пов'язав балет з тим, що люди розуміють і люблять:

- по-перше – це нова течія в мистецтві, об'єднує в собі кілька напрямів;
- по-друге – це було привабливим для окремих груп;
- по-третє – це може зробити безпосередній вплив на американське життя, на стиль, дизайн та колір американських товарів;
- по-четверте – це світові знаменитості.

Е. Бернейз почав публікувати в газетах хвалебні відгуки про балет. Він розіслав до редакцій американських видань матеріали про балетні трупи з описом костюмів, фотографії, подробиці з життя танцюристів і композиторів. Коли в редакції журналу «Ladies Home Journal» його попередили, що не можуть опублікувати фотознімки танцівниць зі спідницями вище колін, він відретушував фотографії, щоб подовжити спідниці. Е. Бернейз створив зручний рекламний проспект на вісімдесят одну сторінку для того, щоб продюсери використовували його в турне. Він поставив питання перед американською публікою: «Чи соромляться люди бути витонченими?». Першими відгукнулися

виробники одягу, натхненні сміливими ідеями, рішеннями з кольором і дизайном балетних костюмів. Згодом стали випускати нові моделі, які швидко завоювали популярність і успішно продавалися в магазинах на «П'ятій авеню». Е. Бернейз використовував закордонні огляди, щоб збільшити інтерес до творчості артистів балету. Коли один з провідних солістів російського Дягилевського балету – В. Ніжинський з Т. Карсавіною ступили на американський берег, їх зустрічала захоплена юрба, а фотографії захоплених «балетоманів» з'явилися у багатьох американських виданнях. У результаті квитки були розпродані ще до початку гастролей, які пройшли з величезним успіхом. Маленькі дівчатка мріяли стати балеринами, а упереджене ставлення американців до балету змінилося назавжди. Е. Бернейз став знаменитий, до нього стали звертатися відомі політики і бізнесмени.

Також Е. Бернейз організував представництво відомого тенора Е. Карузо в США, якого він супроводжував у турне країною. І, хоча свій Нью-Йоркський офіс Е. Бернейз відкрив лише в 1920 році, терміном «Public Relations» він вперше скористався в 1916 році, коли так назвав свій рід занять, даючи свідчення в суді. Едвард Бернейз першим заснував теорію PR, першим використав технології та методи, які зараз широко застосовуються в таких важливих сферах, як репутаційний менеджмент, подієвий маркетинг, промоушинг. Вважається, що саме він придумав product placement.

Е. Бернейз визначає PR як: «сфера дій, яка покликана займатися взаємодіями між особистістю, групою, ідеєю, або іншою одиницею громадськості, від якої вона залежить... Радник з PR – це експерт, який проводить консультації з налагодження відносин з громадськістю. Він намагається визначити соціально значущі характеристики свого клієнта або проекту, а також намагався виявити шляхом дослідження відповідності або невідповідності між поведінкою свого клієнта і очікуваннями громадськості, від якої він залежить. Він радить клієнту змінити свої моделі поведінки, свої позиції, щоб відповідати вимогам громадськості, і щоб досягти цілей, які були обумовлені. Коли поведінку клієнта змінено необхідним чином, він радить, як дати краще уявлення про клієнта громадськості. Фахівець

з PR намагається переконати громадськість прийняти точку зору клієнта або його продукту. PR охоплює взаємини людини, організації, ідеї з їх громадськістю».

У 1928 році Е. Бернейз опублікував книгу під назвою «Пропаганда», де по суті об'єднав поняття, називаючи PR «новою пропагандою». При цьому він уточнював, що слово «пропаганда» володіло високим значенням у релігійній практиці. У XX столітті цей термін довгий час був приписаний виключно до радянської ідеології.

Револьюційні події початку XX ст. в Російській імперії докорінно змінили всі сфери економічного, політичного, культурного життя суспільства. Із справи окремих осіб та благодійних спілок, якою вона була за царської Росії, робота з громадською думкою перетворюється у справу великого державного значення, в один із головних інструментів, важливий за сіб ідейно-виховного впливу на народні маси. Роль громадської думки, ступінь її впливу на дії політичних лідерів, на методи правління, на владні структури є показовим елементом, або навіть правдивим свідченням рівня демократії у країні. За часів радянської влади суть поняття громадська думка була доволі специфічною. Фактично вона була запрограмованою, уніфікованою та виголошеною урядом. Як зазначає М. Чечель: «Перша світова і революція зрушили з місця буденність, зламали звичний суспільний устрій. У XX столітті відбувається політизація всього життя. Історія, соціальне буття стають головним предметом мистецтва. Образ революційної епохи, якій властива небачена досі присутність народу в історії, у багатьох митців молодого країни ототожнюється з масовістю й монументальністю спектаклю, з могутнім вражаючим видовищем» [16, 238].

Сфера культури одразу опинилися під контролем держави, а мистецтво мало функціонувати лише у межах, які відповідали моралі та ідеології комуністичної партії.

Нові форми мистецтва виконували виключно пропагандистсько-агітаційні функції. Оскільки професійний театр надто повільно переходив до нового репертуару, його соціальні функції перебрала на себе театральна самодіяльність. Зміст цього терміну включав усі види масової творчості: театральні гуртки,

вуличні святкування, клубні інсценування, «живі газети» тощо. Радянська влада включила самодіяльний театр до системи культосвітньої роботи. У сфері самодіяльного театрального руху більшовики опирались на ідеї Пролеткульту. Протягом 1919–1920 рр. відбувалося масове утворення аматорських театрів, головним чином робітничих і червоноармійських. Нерідко вистави театру доводилося переривати через тривалість у місті воєнних дій: «вояки з шаблями й гвинтівками, обвішані ручними гранатами, приходючи на вистави безкоштовно любили займати перші ряди партеру. Інколи серед дій вибухав постріл – це випадково у когось розряджалась рушниця» [10, 140].

Навесні 1922 р. створюється художнє об'єднання «Березіль», яке очолює талановитий режисер Лесь Курбас. Слово «березіль» – стара назва місяця березень символізувала образ весняного оновлення життя. Програмою цього об'єднання була задекларована режисером Курбасом, як відверто політична програма. Виконуючи прохання міськради та партійних закладів, «Березіль» брав на себе допомогу в організації урочистих маніфестацій на честь свят, проведення вечорів-концертів, в організації масових видовищ та святкових карнавалів, де його давні ідеї «театралізованого життя» знаходили нове призначення, викликане самою дійсністю. Серед різноманітних форм агітаційної роботи, які використовувалися у роки громадянської війни, найбільше розповсюдження отримали масові мітинги, на яких виступали агітатори, партійні та радянські працівники. Після політичної частини мітингів відбувався захід – концерт, інсценування, демонстрація кінофільму, виступ оркестру тощо. Така форма політ-освітньої роботи називалася мітингом-концертом, або мітингом-виставою. Вони надавали можливість політичний зміст промов посилювати образними засобами мистецтва, емоційно піднімати настрій слухачів. У цей час виникла якісно нова форма агітації і пропаганди – масові театралізовані видовища. Вони вели своє походження від пролетарських політичних масовок – мітингів і демонстрацій. Радянські органи використовували у політичній роботі засоби театру у вигляді інсценування, вистав просто неба, співу і танців. Масовий вихід театру на вулиці

відбувався на основі пролетарських свят, визначних подій, політико-пропагандистських кампаній. Організаторами завжди виступали професійні театральні режисери, виконавцями були як професійні, так і самодіяльні актори [11, 87].

Впливову роботу у робочих клубах проводили самодіяльні колективи «живгазетчиків», або, як їх ще називали «синьоблузників». Свої «живі» газети вони будували на матеріалі того виробничого колективу, який обслуговувався клубом. Гуртки «живої газети» активно брали участь у політичних та господарських кампаніях, пропагували досягнення передовиків соціалістичного змагання, критикували недоліки.

У роки колективізації з'явилася ще одна ефективна форма сільськогосподарської та кооперативної пропаганди – святкування «Днів колективізації та врожаю». У жовтні 1930 року спеціальну постанову з цього питання прийняв ЦК ВКП (б). У постанові рекомендувалось проводити «Дні колективізації та врожаю» щороку після закінчення осінніх польових робіт. Святу передували огляди розвитку колгоспного виробництва, соцзмагання, розвитку соціально-побутового будівництва. Організовувалися спеціальні виставки колгоспних досягнень. У дні колективізації та врожаю 1931 року, наприклад, працювало 76 виставок, з якими познайомилось 24, 5 тис. чол. У Будинках соціалістичної культури, сільських клубах, хатах-читальнях потужно розвивалися гуртки художньої самодіяльності, особливо гуртки художнього слова та драматичні колективи. У 1929 році в селах України працювало майже вісім тис. драмгуртків. Вони активно брали участь у проведенні революційних та трудових святах, проводили вечори колективізації [1, 120].

На початку Другої світової війни всі культурні, отже й видовищні заклади УРСР було евакуйовано, завдяки чому було збережено кадри і свою вдячну аудиторію вони отримали в тилу і на фронті. Важливою формою роботи з підтримки належного духу в Збройних Силах відігравали артистичні бригади. Вони проводили виступи перед фронтовиками в резервних частинах, в госпіталях. У жовтні 1943 року колектив Київського театру опери та балету ім. Шевченка провів 102 концерти для поранених бійців.

Вітчизняний науковець М. Пашкевич у дисертаційному дослідженні «Видовищні форми PR» досліджує тему впливу українських видовищних форм на організацію громадської думки. Авторка зазначає, що «в історії видовищних форм України з 70-х рр. XX ст. до часів незалежної держави значне місце займають масові видовища у постановці Бориса Георгійовича Шарварка, який культивував в Україні тип псевдофольклорної культури, яка й увійшла в історію під назвою «шароварщина... все ж-таки справедливо зазначити те, що за п'ятдесят років творчої діяльності Борис Георгійович поставив майже тисячу концертів. Саме з його легкої руки на сцені оперного театру вперше замайорів жовто-блакитний прапор і прозвучав гімн «Ще не вмерла Україна» в обробці Євгена Станковича. Враховуючи той факт, що ця подія – Конгрес українців відбувалася ще за тоталітарного режиму – наприкінці 80-х рр. XX ст. – на той час це був вчинок, який заслуговував на повагу. Одним із найграндіозніших видовищ у постановці режисера Шарварка вважається святкування п'ятисотріччя козацтва на Хортиці (тоді саме для нього «збудували» Запорозьку Січ), ювілейні шевченківські урочистості на стадіоні у Черкасах. Тоді зведений хор заспівав «Реве та стогне Дніпр широкий», над полем піднявся великий портрет Кобзаря, а в траві спалахнули тисячі вогників – свічечок» [9, 54].

Падіння тоталітарного режиму й розпад СРСР супроводжувалися швидкою девальвацією комуністичної ідеології й усіх пов'язаних з нею цінностей та авторитетів.

Історико-культурний екскурс у проблему розвитку PR у сфері культури дозволяє говорити про те, що вітчизняні форми протягом свого становлення до часів незалежності адекватно втілювали набутий культурний досвід, адаптуючи загальнокультурний процес і виступаючи, певною мірою, генератором нового, виражаючи нові світоглядні зміни.

У 80-х рр. XX століття американський дослідник Д. Грюнінг запропонував нову методологію PR-діяльності та її еволюцію від моделі до моделі. Концепція Д. Грюнінга викликала зацікавленість з боку дослідників комунікативної та PR-сфер діяльності. Дана модель є досить неоднозначною, оскільки може

бути застосована не тільки в PR-діяльності, а й в рекламній та маркетинговій.

По-перше, запропонована Д. Грюнінгом модель дозволяє простежити історичну ретроспективу якісних змін комунікативних функцій в організаціях. По-друге, виділити сфери, в яких та чи інша модель комунікації виступає в найбільш вираженій формі. По-третє, визначити можливі тенденції, перспективи за аналогією розвитку комунікативних технологій в цілому і в тому числі PR-технологій. По-четверте, відмежувати власне PR-діяльність від «прото PR-активності» [17, 12].

Розглянемо детальніше моделі PR-діяльності, запропоновані Д. Грюнінгом [5, 11].

Перша модель отримала в науковій літературі назву «маніпуляції» або «пропаганди». Для неї характерне використання будь-яких засобів для залучення уваги цільових груп або тиску на них, при цьому споживач розглядається як пасивний одержувач інформації. Правдивість і об'єктивність якої не є обов'язковою умовою. Головними «провідниками» комунікацій є засоби масової інформації. Інші комунікативні технології використовуються мінімально.

Друга модель зазвичай характеризується як модель «інформування», «громадської обізнаності» або «журналістська». Основні характеристики: усвідомлення необхідності регулярної роботи із засобами масової інформації. Більше того, поширення інформації розглядається як головна мета комунікаційної діяльності. Надана інформація в цілому повинна бути об'єктивною і точною, але «дозованою», негативні факти і події применшуються або замовчуються.

Представлені моделі є односторонніми. У них не передбачено досліджувати громадську думку, настрої чи зворотній зв'язок. На сьогодні слід зазначити функціональність і першої, і другої моделі в деяких проявах при веденні «комунікації» між фірмою та громадськістю. Найчастіше використовують обидві моделі все ж таки політичні установи та організації [6, 36].

Третю модель Д. Грюнінг називає «модель двосторонньої асиметричної комунікації». Відноситься вона до зародження PR в США, тобто до початку XX століття. Вона пов'язується

з іменами А. Лі й Е. Бернейз. Ця модель може бути охарактеризована наступним чином: широко використовуються дослідницькі методи. В першу чергу, це відбувається для того щоб визначити, яка інформація викличе позитивну реакцію цільових груп. Таким чином, комунікативна діяльність організації стає двосторонньою, діалоговою. Результат такої комунікації асиметричний, оскільки від неї виграє, в першу чергу, організація. Широко використовуються різні комунікативні техніки. Діяльність професійних комунікаторів далеко виходить за межі медіарілейшнз.

Четверта модель отримала назву «двостороння симетрична модель». Вона характеризується реальним усвідомленням суб'єкта комунікацій в необхідності взаєморозуміння і врахування взаємовпливу середовища та організації. Таким чином, основною метою комунікацій стає «взаємна користь організації і громадськості». Широко використовується практика переговорів, укладання угод, стратегії вирішення конфліктів тощо. Акценти в діяльності професійних комунікаторів зміщуються від журналістських та рекламних до дослідницьких і консультативних.

Представлені моделі відображають історичні етапи формування PR як окремої сфери діяльності. Проте варто зауважити, що всі моделі на сьогодні використовуються тією чи іншою мірою. Яскраво помітні прояви перших трьох моделей на теренах пострадянських країн.

PR як окрема сфера з'являється в Європі вже в середині XX століття. Отже дослідження історичних аспектів та PR-технологій починається дещо пізніше, ніж в Америці. Для європейських теоретиків та практиків основою для розбудови власних розробок стали книги американських авторів [4, 8].

Серед найвідоміших європейських дослідників варто відзначити теоретиків Ф. Дженкінса та С. Блека (Англія); М. Корозье та К. Куле (Франція); Г. Мехлер (Німеччина). Кожен з них зробив вагомий внесок в подальший розвиток як науки PR, так і в розвиток галузі в усьому світу.

У книзі С. Блека «PR. Що це таке?» зібрано безліч трактувань поняття «public relations». Сем Блек – генеральний секретар міжнародної Асоціації PR, професор з PR – розробив один з підходів розуміння терміну

PR. Він визначав PR як мистецтво і науку досягнення гармонії за допомогою взаєморозуміння, заснованого на правді й повній інформованості. Даний підхід має альтруїстичний характер [8, 4].

У Франції М. Корозье став засновником школи PR, або ще говорять «школи організації у Франції». Хоча більше часу він приділяв соціології, однак зробив вагомий внесок у розвиток PR в Європі. Не менш важливою вважається праця ще одного французького дослідника К. Куле. Його книга «ЗМІ в Древній Греції: твори, промови, розповіді, подорожі...» запропонувала аудиторії новий погляд на розвиток комунікацій в усьому світі. Він запропонував розглядати діяльність PR ще з початку зародження перших цивілізацій. К. Куле особливу увагу приділяє засобам інформації часів Стародавньої Греції, де можна чітко прослідкувати за їх застосуванням і основними функціям. До того ж автор приділяє особливу увагу формам та засобам комунікації в соціальному контексті.

Німецький публіцист Г. Мехлер відомий своїми роботами з опису історії PR. Його праця «Влада та магія PR» використовується дослідниками Європи та країн СНД. Робота цікава тим, що автор не дає просто систематизацію історичних етапів, він аналізує факти використання PR-технологій в різні часи, а також подає історію розвитку PR з практичної точки зору [13, 48].

Наприкінці XX століття сфера PR дійшла і до постсоціалістичних країн. Перші і практичні, і теоретичні завдання вирішувалися на західних прикладах. Однак з розвитком демократій у країнах Східної Європи інститут PR став утверджуватися дедалі міцніше. Власні дослідження та опис історичного розвитку PR почали проводитися з середини 90-х років XX століття. Серед російських дослідників історії PR варто виділити роботи А. Векслера та М. Шишкіної [2, 18].

Вже в кінці 90-х років XX століття Росії з'являються перші роботи, де ведеться дослідження застосування PR у сфері культури. До них відносяться книги Г. Л. Тульчинського, який розглядав PR як можливість просувати некомерційні проекти та франчайзинг у соціокультурній сфері. Вже на початку 2000-х років із все більшим розвитком PR-діяльності в Росії, починаються активні розробки способів

застосування PR у сфері культури такими дослідниками як Ж. Алексановой, Т. Абанкіной, Т. Козловой, Л. Калініной, А. Чоботарьовим, М. Басовим та ін.

Першими українськими авторами книг присвячених PR стали Г. Почепцов та В. Королько. Варто зазначити, що значний внесок у розвиток PR на теренах країн СНД зробив Георгій Георгійович Почепцов – доктор філологічних наук, професор, який одним з перших здійснив теоретичне обґрунтування таких нових для демократичної України понять, як «паблік рилейшнз», «зв'язки з громадськістю» та «іміджелогія».

Особливо цінними для вивчення стали праці Валентина Григоровича Королька – українського філософа, політолога, спеціаліста з теорії, методології та практики PR, автора численних наукових публікацій у вітчизняних і зарубіжних виданнях. Переймаючись проблемами підготовки фахівців зі зв'язків з громадськістю в Україні та «колонізацією» ринку паблік рилейшнз «чорними PR», він готує до друку у 1997 р. перше видання з основ паблік рилейшнз для студентів вищих закладів освіти, яке викликало значний інтерес у фахівців і пройшло успішну апробацію у вишах України [7].

Серед українських дослідників функціонування PR в соціокультурній сфері варто відзначити роботи М. Ю. Пашкевич, Є. Б. Тихомирової, В. А. Моїсеєва, Т. Ю. Белофастової та ін. Зазначені науковці є першими авторами, хто почав займатися аналізом та дослідженням PR-діяльності у сфері культури. Праці

авторів мають велике значення не тільки для розвитку теоретичних знань, але й мають практичне значення. Оскільки до цього в Україні більшою мірою питання надання послуг у сфері культури опрацьовувалося з точки зору економічної динаміки та соціології управління, особливо в регіональному аспекті. Також активно приділялася увага даній темі в аспекті маркетингу [14, 44].

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше узагальнено основоположні наукові праці щодо розвитку PR-діяльності у сфері культури шляхом їх історіографічного аналізу та визначенню спільних тенденцій зарубіжних та вітчизняних досліджень.

Висновки. Історико-культурний екскурс в проблему розвитку PR у сфері культури дозволяє говорити про те, що вітчизняні форми цього явища протягом всіх періодів свого становлення – і до часів незалежності адекватно втілювали набутий культурний досвід, адаптуючи загальнокультурний процес і виступаючи, певною мірою, генератором нового, виражаючи нові світоглядні зміни. На сьогодні питання популяризації культурних заходів та установ є досить актуальним з точки зору розробки PR-стратегії. Проблеми впровадження послуг установ культури і пов'язані з цим процедури визначення якості, ефективності та впливу на потреби населення в культурних благах стали предметом обговорення в галузевій періодичній пресі та загалом ввійшли до теоретичного наукового дискурсу.

Список використаних джерел

1. Андреева М. С. История культурно-просветительной работы в СРСР. Харьков, 1970. Ч. 2 : Советский период (1917-1969гг.). 494 с.
2. Балабанова Л.В. Паблік Рілейшнз. Київ: Професіонал. 2008. 528 с.
3. Галумов Э.А. Основы PR. Москва: Летопись XXI. 2004. 408 с.
4. Иванченко Г.В. Реальность Паблік рилейшнз. Москва. Смысл. 1999. 153 с.
5. Лукиева Е.Б. Теория и практика связей с общественностью: учебное пособие. 1-е изд. Томск: Изд-во ТПУ. 2006. 156 с.
6. Мойсеев В. А. Паблік Рілейшнз. Київ: Академвидав. 2007. 224 с.
7. Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Історіографія питання становлення зв'язків з громадськістю в Україні*. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppp/2010_10/Litvin.htm (дата звернення: травень 2018).
8. Парасюк О. О. Конспект лекцій з дисципліни «Паблік Рілейшнз» (для студентів 4 курсу денної та 5 курсу заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.030601 – «Менеджмент», спеціальності «Менеджмент організацій»). Харків: ХНАМГ. 2010. 59 с.

9. Пашкевич М. Ю. Видовищні форми публік рилейшнз в сучасній українській культурі: дис. канд. культурології. Київ, 2011. 180 с.
10. Раєвська Ю. Державне регулювання театральною справою. *Сучасне мистецтво*. 2005. № 2. с. 136-150.
11. Романко І. І. Розвиток театрального мистецтва України в 1917-1920 рр. *НАН України, Інститут історії України*. Київ, 1999. 87 с.
12. Русская Германия. URL: http://www.rg-rb.de/index.php?option=com_rg&task=item&id=5975&Itemid=0 (дата звернення: травень 2018).
13. Тихомирова С. Зв'язки з громадськістю. – Київ: НМЦВО. 2001. 560 с.
14. Уткин Э. А., Баяндаев В.В., Баяндаева М.Л. Управление связями с общественностью. Москва: ТЕИС. 2001. 292 с.
15. Харрисон Ш. Связи с общественностью: Вводный курс . Пер. с англ. под ред. Г.Е. Алпатова. Санкт-Петербург: Издательский Дом «Нева». Москва: ОЛМА-ПРЕСС Инвест. 2003. 368 с.
16. Чечель Н. П. Антропологічна перспектива народно-містеріального театру в Україні. *Філософський альманах*. Київ: Центр духовної культури. 2004. № 39. 238 с.
17. Шишкин Д.П., Гавра Д.П. Современные теории и стратегии в сфере PR. Санкт-Петербург: НОУ «Невский институт языка и культуры». 2006. 83 с.

References

1. Andreeva M.S. (1970). The history of cultural and educational work in the USSR. Part 2: The Soviet period (1917-1969). Kharkiv [in Ukrainian].
2. Balabanova L.V. (2008). Public Relations. Kiev: Professional [in Ukrainian].
3. Galumov E.A. (2004). Basics of PR. Moscow: Letopis' XXI [in Russian].
4. Ivanchenko G.V. (1999). Reality Public Relations. Moscow: Smysl [in Russian].
5. Lukieva E.B. (2006). Theory and practice of public relations. Tomsk: Publishing TPU [in Russian].
6. Moiseev V.A. (2007). Public Reliance Kiev: Akademvidav [in Ukrainian].
7. National Library of Ukraine named after V.I. Vernadsky. *Historiography of the issue of establishing relations with the public in Ukraine*. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppp/2010_10/Litvin.htm [in Ukrainian].
8. Parasyuk O.O. (2010). Summary of lectures on discipline «Public Relations» (for students of 4 courses of full-time and 5 courses of correspondence forms of study in the field of preparation 6.030601. «Management», specialty «Management of organizations»). Kharkiv: KHNAMG [in Ukrainian].
9. Pashkevich M. Yu. (2011). The spectacular forms of public relations in contemporary Ukrainian culture. Candidate of Cultural Studies. Kiev [in Ukrainian].
10. Raevskaya Yu. (2005). State regulation of theatrical business. *Modern Art*, 2, 136-150 [in Ukrainian].
11. Romanko I. I. (1999). Development of theatrical art of Ukraine in 1917-1920. National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine [in Ukrainian].
12. Russian Germany. URL: http://www.rg-rb.de/index.php?option=com_rg&task=item&id=5975&Itemid=0
13. Tikhomirova E. (2001). Public Relations. Kiev: NMCVO [in Ukrainian].
14. Utkin E. A., Bayandaev V.V., Bayandaeva M.L. (2001). Management of public relations. Moscow: TEIS [in Russian].
15. Kharrison SH. (2003). Public Relations: Introductory Course (G. E. Alpatova Trans). Sankt-Peterburg: Izdatel'skiy Dom «Neva». Moskva: OLMA-PRESS Invest [in Russian].
16. Chechel N.P. (2004) Anthropological perspective of the national-mysterious theater in Ukraine. *Philosophical Almanac*, 39, 238 [in Ukrainian].
17. Shishkin D.P., Gavra D.P. (2006). Modern theories and strategies in the field of PR. St. Petersburg: NEU «Nevsky Institute of Language and Culture» [in Russian].

УДК 32. 019.5:004.77

Рибачук Олена Миколаївна,
аспірант кафедри культурології
та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв
amryb10@ukr.net
ORCID 0000-0002-6730-8363

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ЯК СФЕРА РЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК

Мета роботи. У статті розглядаються актуальні процеси формування сучасного простору публічної політики в контексті розвитку інформаційного суспільства. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні таких загальнонаукових методів, як: соціально-комунікативний, системний, інформаційно-аналітичний. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає у всебічному аналізі основних соціально-комунікативних зв'язків у сфері публічної політики як синтез політичної дії, наукової рефлексії та актів мас-медійної комунікації. Визначено основні механізми взаємодії влади та суспільства у процесі регулювання сучасних політичних практик. **Висновки.** Вектор розвитку публічної політики як сфери реалізації сучасних соціально-комунікативних практик дає змогу зробити висновок, що основні тенденції розвитку сучасного суспільства значною мірою визначаються еволюцією інфокомунікаційних технологій, активне впровадження яких не лише змінює існуючі структури суспільства, а й призводить до виникнення принципово нових соціальних феноменів. Стверджується, що політика як ключовий сегмент розвитку суспільства набуває нових якісних характеристик з точки зору реалізації соціально-комунікативних практик.

Ключові слова: соціальні комунікації, публічна політика, інформаційне суспільство, механізми комунікації, влада, суспільство.

Рибачук Елена Николаевна,
аспірант кафедры культурологии и
информационных коммуникаций
Национальной академии руководящих кадров
культуры и искусств

ПУБЛИЧНАЯ ПОЛИТИКА КАК СФЕРА РЕАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННЫХ СОЦИАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНЫХ ПРАКТИК

Цель работы. В статье рассматриваются актуальные процессы формирования современного пространства публичной политики в контексте развития информационного общества. **Методология** исследования состоит в использовании таких общенаучных методов: социально-коммуникативный, системный, информационно-аналитический. **Научная новизна** полученных результатов заключается во всестороннем анализе основных социально-коммуникативных связей в сфере публичной политики как синтезе политического действия, научной рефлексии и актов масс-медийной коммуникации. Определены основные механизмы взаимодействия власти и общества в процессе регулирования современных политических практик. **Выводы.** Вектор развития публичной политики как сферы реализации современных социально-коммуникативных практик позволяет сделать вывод, что основные тенденции развития современного общества в значительной степени определяются эволюцией инфокоммуникационных технологий, активное внедрение которых не только изменяет существующие структуры общества, а также приводит к возникновению принципиально новых социальных феноменов. Утверждается, что политика как ключевой сегмент развития общества приобретает новые качественные характеристики с точки зрения реализации социально-коммуникативных практик.

Ключевые слова: социальные коммуникации, публичная политика, информационное общество, механизмы коммуникации, власть, общество.

Rybachuk Olena,
Postgraduate student, Department of
Culturology and Information Communication,
National Academy of Managerial Staff
of Culture and Arts

PUBLIC POLICY AS THE SPHERE OF MODERN SOCIAL AND COMMUNICATION PRACTICES IMPLEMENTATION

The purpose of the article. *The publication deals with the actual processes of forming a modern public policy space in the context of the development of an information society. The methodology of the research is to apply such general scientific methods as social-communicative, systemic, information-analytical. The scientific novelty of the results is a thorough analysis of the main socio-communicative connections in the sphere of public policy as a synthesis of political action, scientific reflection, and acts of mass media communication. Defined the underlying mechanisms of interaction of power and society in the process of regulating modern political practices are determined. Conclusions.* *The vector of development of public policy as a sphere of realization of contemporary social and communicative practices allows us to conclude that the evolution of info-communications technologies largely determines the main trends in the event of modern society, the active implementation of which not only changes the existing structures of society but also leads to fundamentally new social phenomena. It is argued that politics as a critical segment of society's development acquires new qualitative characteristics regarding implementing social and communicative practices.*

Key words: *social communication, public policy, information society, mechanisms of communication, power, society.*

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток публічної політики йде шляхом складної взаємодії і глибокого проникнення суспільства у сферу політичного. Завдяки не підконтрольному з боку держави поширенню інформації в глобальних мережах користувачам надається величезний потенціал щодо реалізації своїх громадянських прав і свобод у повсякденному житті. Тим самим розгалужена мережа соціальних медіа стає не тільки засобом впливу на акторів у сфері політики, а й фактором загальної трансформації соціально-комунікативної взаємодії влади і громадськості. Інформаційне суспільство продукує нові підходи у комунікативних стратегіях суспільно-політичного розвитку, що призводить до виникнення нових форм політичного впливу суспільства на владу за рахунок розширення участі громадян у процесі прийняття політико-державних рішень.

Тому публічна політика сьогодні це не лише вимога до відкритості (публічності) влади, якісних змін традиційного розподілу політичних ролей в системі соціально-політичної взаємодії, а в першу чергу сфера активної комунікативної взаємодії на основі сучасних ІКТ. Такий підхід актуалізує висвітлення питань ефективності такої взаємодії та подальшого її розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. Концепт «публічна політика» є багатовимірним і як об'єкт дослідження неодноразово розглядався теоретиками різних напрямів та галузей наукового знання. Зокрема, у працях таких зарубіжних дослідників, як Т. Адорно, М. Хоркхаймер, Х. Арендт, П. Бурдьє, Н. Луман, Г. Фуко та ін., застосовується комунікативний підхід до дослідження політичної сфери та тих процесів, які супроводжують позиціювання індивіда та соціальних груп в межах соціально-політичного поля. Важливу роль в осмисленні загальнотеоретичних і методологічних аспектів вивчення інформаційно-комунікативного простору публічної політики в сучасних умовах відіграє аналіз процесів інформатизації та становлення інформаційного суспільства, представлений в роботах відомих західних дослідників – Д. Белла, А. Турена, І. Масуди, Е. Тоффлера, Ф. Вебстера, М. Прайса, Т. Рантанен. Аналіз інформаційних новацій, які впливають на структурні зміни політичного простору сучасного суспільства містяться в дослідженнях українських і російських вчених – О. Дубаса, В. Щербини, Р. Абдеева, В. Афанасьєва, Є. Вартанова.

Метою статті є розгляд та аналіз актуальних процесів формування простору публічної політики у взаємозв'язку з розвитком сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Оскільки основні тенденції розвитку сучасного суспільства визначаються еволюцією інфокомунікаційних технологій, активне впровадження яких не тільки змінює існуючі структури суспільства, а й спричиняє виникнення принципово нових соціальних феноменів, то політика як ключовий сегмент розвитку суспільства набуває нових якісних характеристик з точки зору реалізації ефективних соціально-комунікативних практик.

Саме поняття «публічна політика» (Public Policy) означає, що сукупність цілей, цінностей, підходів і дій легалізується органами управління соціальною системою і легітимізується народом (від грец. – publica) відповідно до основних принципів демократії, тобто народовладдя. Публічність передбачає громадський, а не приватний характер політики, тобто віднесення до політики сфери пріоритетів і інтересів великих соціальних груп, а в деяких випадках і практично всього суспільства в цілому, а не окремих особистостей і корпорацій бізнесу; відкритість політики, тобто доступність всієї інформації, що не містить державну таємницю, для всіх громадян; участь представників громадян і структур громадянського суспільства в процесі управління соціальною системою суспільства. Загалом, термін «публічна сфера» означає реальну можливість для кожного члена суспільства брати участь у суспільно-політичному дискурсі, що, по суті, є своєрідним двигуном суспільно-політичного процесу. При цьому, якщо у США домінує утилітарне і прагматичне розуміння публічної політики як держави, що вирішує проблеми суспільства, то в Європі публічна політика – це процес узгодження інтересів при виробленні та реалізації політичних рішень зокрема і політичного курсу загалом. Крім цього, публічна політика – це ще й «демократична участь різних груп інтересів, державних і недержавних політичних акторів у політико-управлінському процесі, досягнення комплексного бачення соціальної проблеми з дотриманням процедур узгодження інтересів перед безпосередньою політичною дією уряду» [1,76].

Вона представляє, по-перше, особливу якість державного управління, яке все більше орієнтується на ідеї постбюрократичної організації, яка передбачає відмову від традиційної ієрархічної структури управління на користь горизонтальних відносин партнерства, кооперації, переходу від «логіки установи» до «логіки обслуговування», розвитку нового державного менеджменту, що виключає жорсткі вертикальні форми «панування-підпорядкування»; по-друге, активна громадська участь і відповідні процедури у прийнятті владних рішень; по-третє, розробку за громадською участю різного роду програм для вирішення суспільних проблем, а також соціальні технології їх реалізації; по-четверте, процес двосторонньої комунікації різноманітних громадських груп, що вибудовуються переважно симетрично, в діалоговому режимі. Від організації публічної сфери і розвиненості її ключових інститутів і механізмів значною мірою залежить характер публічної політики.

Таким чином, публічна політика концентрує в собі комунікативну взаємодію влади та громадськості; інформацію, інтерпретацію та ієрархізацію найважливіших питань і подій суспільного життя. На думку А. Богучарського, вона фокусує такі різноманітні політичні дії, як політична участь різних верств населення у політичному житті і професійна діяльність політиків; наукова і позанаукова рефлексія щодо політичних рішень і дій; різноманітні акти мас-медійної комунікації, до складу яких входять персоніфіковані та деперсоніфіковані форми репрезентації влади з певним набором цінностей і пріоритетів; особливості інтеріоризації населенням сукупного образу влади тощо [2,38]. При цьому, коли в умовах тотальної інформатизації суспільства та трансформації системи представництва громадських інтересів у сферу публічного масштабно починають проникати різноманітні соціальні медіа, політика по суті перетворюється на суцільний медіа-процес, де громадянам представляється світ віртуального простору, гіперреальність і інші новітні механізми підтримки конкуренції за державну владу. На підтвердження цього П. Далгрэн зазначає, що політика як специфічна область публічної сфери, змушена мати справу лише з медіа-уявленнями, що мають

відношення до прийняття конкретних державних рішень [3,33-55]. Тому на сьогодні однією з найхарактерніших рис публічної політики більшість дослідників виокремлюють її медіатизацію, яка визначається сукупністю масових явищ інформаційного впливу і взаємодії як всередині політичної сфери (за допомогою формальних або неформальних управлінських технологій), так і при її переплетенні зі сферою засобів масової інформації – тобто через публічні презентації політичних смислів.

В умовах активного розвитку соціальних медіа, медіафеномени як конструкти виконують пояснювальну і регулятивну функції, забезпечуючи суспільству просте, зрозуміле і зручне для суб'єктів публічного управління уявлення про факти об'єктивної соціально-політичної дійсності. З урахуванням модельного сприйняття людиною будь-якого складного явища або процесу комунікаційні технології стають ефективним інструментом редукування реальності у політичній сфері, а створені віртуальні медіаконструкти починають жити самостійним життям, витісняючи з політичного простору реальних акторів. Медіатизація на перший план виводить не реальні політичні дії і смисли, а віртуальну боротьбу за уми представників суспільства, при цьому засоби масової інформації виступають як інструменти управління соціально-політичною реальністю для переважної більшості людей.

За таких умов масова комунікація виявляється найважливішим інструментом формування і самопрезентації публічної політики. Мова йде про активне використання публічного розуму, зростання ролі публічних дискусій та ефективно включеності громадськості у соціально-політичні процеси. На думку Л. Ніковської і В. Якимця, публічна сфера на сьогодні перетворюється на своєрідний «інноваційний інкубатор» нових соціально-комунікаційних практик, що дає змогу: «оптимізувати механізм взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства (розвивати міжсекторне соціальне партнерство); долати з метою конструктивного реформування заостреність державних інститутів; підключати ресурс громадських ініціатив до формування державної політики та контролю за діяльністю влади» [4, 336].

У контексті використання інформаційних технологій для розширення можливостей кожного громадянина, підвищення участі громадян у житті суспільства за допомогою використання ресурсів Мережі, а також орієнтації на громадську ініціативу, особливого значення у розвитку публічної політики набувають практики електронної демократії. Суть «*electronic democracy*» полягає в можливості нових електронних медіа поліпшити інфраструктуру демократичного суспільства, створюючи умови переходу від репрезентативної (представницької) до партисипативної демократії (демократії участі), від участі однієї особи до співучасті всіх громадян у вирішенні актуальних соціальних проблем разом з владними органами за допомогою проведення інтерактивних діалогів, форумів, телеконференцій і телеголосування. Реалізація таких комунікативних практик передбачає формування відповідного рівня політичної взаємодії, за якого середньостатистичний громадянин буде реалізовувати позицію активного політичного актора, а не виступати в якості об'єкта впливу з боку політичних сил. Тобто цей проект створює умови для формування у громадянина активної політичної позиції і потреби брати участь в діалозі з владою.

З цієї точки зору під електронною демократією розуміється «заснований на застосуванні мережевих комп'ютерних технологій механізм забезпечення політичної комунікації, що сприяє реалізації принципів народовладдя і дозволяє привести політичний устрій у відповідність з реальними потребами інформаційного суспільства» [5,128].

Електронна демократія базується на декількох важливих принципах: прозорість, відкритість, участь, громадська просвіта. Це передбачає, зокрема:

- розширення прав і можливостей, сприяння участі громадян у процесах прийняття рішень (е-голосування, е-петиції, е-референдуми, е-консультації), складання бюджетів, міське планування, у створенні дорадчих просторів (е-форуми, соціальні медіа) і тим самим – інтенсифікації інтерактивного політичного життя;

- зниження порогів для співпраці громадян із неурядовими організаціями, політичної мобілізації, об'єднання навколо спільного бачення;

– електронна демократія є інструментом для соціальної інтеграції, соціалізації, громадянської освіти, обміну знаннями.

На сьогодні прикладами дієвих механізмів електронної демократії у сфері публічної політики є: мережева комунікація громадян і колективне обговорення соціально значущих питань в режимі on-line (е-петиції, е-звернення); формування онлайн-спільнот (онлайн-ком'юніті), включаючи механізми планування та реалізації громадських ініціатив та різноманітних проєктів; мережева комунікація громадян з органами влади, включаючи інструменти впливу на прийняття рішень і громадський контроль за діяльністю органів влади; громадське онлайн-управління на загальнодержавному й муніципальному рівнях тощо.

Поряд з механізмами е-демократії активному включенню громадськості в публічне управління сприяють засоби електронного урядування. В основі феномена електронного урядування знаходяться інформація та комп'ютерні технології, під впливом яких складається новий тип публічного управління, використання державою різних інформаційних технологій, Інтернету та інших технологій з метою розширення доступу громадськості, інших державних структур до державної інформації та служб, а також для підвищення якості й ефективності в державному управлінні [6]. При цьому саме участь людини у процесах, де ключову роль відіграє інформаційна складова, дає змогу говорити про інформаційні системи як про соціальні системи, в яких комунікації на основі інформаційних технологій вимагають нових управлінських рішень щодо реорганізації основних процесів, які протікають в державному секторі.

Електронне урядування констатує спосіб, яким інститути публічного сектору використовують технологію для здійснення адміністрування і розширення спектра надання існуючих послуг, тоді як електронне управління навпаки є не просто технологічним або фізичним простором застосування інформаційно-комунікативних технологій для публічних справ, а способом, за допомогою якого організовується і використовується політична і соціальна влада. Електронне управління пояснює, яким чином громадяни взаємодіють з владою

або впливають на законодавство чи суспільні процеси.

Традиційно виділяються три рівні електронного управління: електронне інформування громадян державними органами: влада стає більш відкритою для громадян (в електронному просторі з'являються документи, які приймаються і затверджуються органами влади, роз'яснюються прийняті рішення); електронна взаємодія громадян і державних органів (забезпечують механізми спілкування громадян і представників влади, що відбувається у віртуальному просторі в масштабі реального часу: обговорення пропонувань і прийнятих рішень, з'ясування тих чи інших важливих питань); електронне обслуговування громадян державними органами (може здійснюватися установами, спеціально уповноваженими на це державними органами).

У контексті цього специфіка застосування ІКТ у сфері публічної політики полягає в тому, що соціально-комунікативна взаємодія влади та суспільства проходить фактично на рівні інтегрованих інформаційних інтернет-порталів, через які громадскість активно може долучатись до прийняття управлінських рішень та брати участь у відкритому діалозі щодо питань суспільно-політичного значення. Окрім вже традиційних засобів та методів е-демократії, на сьогодні у функціонуванні управлінських процесів значну роль відіграють соціальні мережі, блоги, мікроблоги (Twitter), мультимедійні платформи, комунікативні можливості яких дають змогу ефективно розвивати та втілювати основні принципи електронної демократії та електронного урядування.

Мережі у публічній політиці є системою державних і недержавних утворень, що використовують загальні формальні і неформальні норми, які взаємодіють між собою на основі ресурсної взаємозалежності з метою досягнення загальної згоди, суспільного блага. Мережеві громадські організації припускають відмову від бюрократизації та формалізації, а також високий статус інформаційних і гуманітарних засобів інтеграції. Вони можуть бути визнані найбільш ефективним видом зв'язку держави і громадянського суспільства.

На відміну від поняття «медіатизації» дослідниця І. Мірошніченко розробила теоретичне обґрунтування концепту «мережева публічна політика» аналізуючи процеси «мережевізації». Теоретична модель мережевої публічної політики включає: 1) ефекти мережевізації, або фактори трансформації публічної політики, що мають як позитивні, так і негативні результати; 2) мережевий ландшафт публічної політики як гетерогенну і динамічну структуру, яка інтегрує все різноманіття мереж, що характеризуються плюралістичними підставами самоорганізації і різними темпоральними характеристиками, забезпечуючи спадкоємність мережевої публічної політики з соціокультурною еволюцією політичної онтології в цілому; 3) механізми відтворення мережевої публічної політики у різних її вимірах – просторовому, інформаційно-дискурсивному, інституційному, діяльнісно-активістському, управлінському [7,41]. У вузькому розумінні така модель передбачає, що завдяки програмним сервісам у членів мережевих спільнот є можливість використання інструментів оперативного пошуку потрібних контактів і швидкого встановлення зв'язків між людьми та владними інституціями для спільних соціально-комунікативних практик. Унаслідок цього мережеві спільноти реалізують функції самоорганізації і тим самим сприяють формуванню активного мережевого громадянського суспільства як повноцінного суб'єкта публічної політики. Альтернативні канали інформації дають громадянам можливість докладно оцінювати державний дискурс, порівнювати наявні точки зору і підходи та робити власний вибір.

Інформація про політику в соцмережах відіграє неймовірно важливу роль у формуванні цієї самої політики, адже соціальні медіа відкрили новий, складний шлях, в якому проявляються і зливаються мета-наративи про політичні дії. Twitter, Facebook та інші соціальні мережі стали новими колективними, відкритими, але «неквартирними» просторами нерівномірного впливу там, де розповіді про конфлікт зливаються, а потім ретранслюються і перетікають до ЗМІ. При цьому як негативний аспект продукування публічної політики за допомогою комунікативних практик соці-

альних медіа часто розглядається соціально-мобілізаційна активність деструктивного характеру, а також акції протесту, які організуються із застосуванням інструментарію соціальних мереж (рухи, демонстрації, флеш-моби тощо) і стають повсякденними в житті сучасного суспільства. Уже зараз потенціал соціальних медіа є достатнім, щоб за їхньою допомогою влаштувати повномасштабний соціальний катаклізм («блогерні революції» в Єгипті, Тунісі, Ємені), загальнонаціональну акцію, переважно віртуальними засобами організувати громадський або політичний рух тощо. При цьому соціальні мережі – це лише інструмент, який відіграє роль катализатора масових протестів, однак не створює їх сам по собі. Крім того, роль цього інструменту в окремих випадках є подвійною, даючи змогу як мобілізувати людей на спротив, так і утримати їх від нього, в чому полягає його своєрідний парадокс.

Як доказ міжконтинентального масштабу та всеохоплюючого впливу соціальних мереж на протікання сучасних політичних процесів у публічній сфері можна розглядати проведення міжнародних конкурсів інтернет-активізму. Як приклад можна назвати The Bobs, заснований 2004 року німецькою суспільно-правовою медіакомпанією Deutsche Welle (DW). Призами конкурсу щороку нагороджують онлайн-проекти різними мовами, котрі стимулюють Інтернет-дискурс у контексті розповсюдження свободи слова й захисту прав людини, впливу громадськості на управлінську діяльність. Мета The Bobs – наголосити на різноманітності і важливості нових форм масової комунікації в Інтернеті (блогів, мікроблогів, соціальних мереж, веб-сайтів проектів вищевказаної тематики, веб-версій ЗМІ тощо), організувати міжнародний полілог на суспільно важливі теми. Проаналізувавши перелік переможців 2004–2012 рр., можна помітити, що це переважно користувачі, які походять із держав із браком демократії. Наприклад, дисиденти, професійні та громадські журналісти, а також організації. Більшість переможців висвітлюють у своїх блогах теми та події, котрі замовчують у суспільстві та рідко оприлюднюються у традиційних мас-медіа [8,105].

Орієнтацію на мережеві комунікативні практики можна прослідкувати і в роботі міжнародних організацій у сфері публічного управління, таких як NispaCee (The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe), EGPA (European Group of Public Administration), IIAS (International Institute Administrative Science), IASIA (International Association of Schools and Institutes of Administration). Їхні ціннісні установки та робочі програми здебільшого передбачають спрямованість на формування мережевої культури у публічному управлінні, шляхом організації і заохочення обміну інформацією щодо подій в теорії і практиці державного управління; полегшення впровадження інноваційних ідей, методів і методик в державному управлінні; розвитку і стимулювання вивчення та практики державної служби тощо.

Таким чином, публічну політику в мережі можна характеризувати як сукупність створених користувачами засобів публічної політики, заснованих на застосуванні технологій глобальної мережі Інтернет - web 2.0 і web 3.0, які розширюють єдиний інформаційно-комунікаційний простір публічної сфери за допомогою впливу соціального середовища на створення, використання, відтворення контенту мережевого простору, що впливає на

суспільство. Соціальні мережі, засновані на горизонтальних взаємодіях, не тільки змінюють традиційні організаційні структури громадянського суспільства, а й створюють основи нового інституційного дизайну публічної політики.

Отже, на сьогодні перед публічною політикою стоїть безліч інформаційних викликів та інституційних вимог, вона має адаптовуватися до реалій інформаційного суспільства, за якого кожен громадянин може створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися інформацією та знаннями, використовувати інформаційні технології для розширення можливостей реалізації власного потенціалу, сприяти суспільному і особистісному розвитку, підвищувати якість життя та створювати умови для відкритого і прозорого публічного управління. Рефлексивна включеність громадян і механізми їх мережевої самоорганізації зумовили появу публічних механізмів інкорпорування соціальних медіа в систему публічного управління. Такі інтерактивні механізми мережевого публічного управління як електронне урядування, електронна демократія, соціальні мережі – стали невід'ємною частиною публічної політики сучасних держав як результат її мережевізації.

Список використаних джерел

1. Беляева Н. Ю. Развитие концепта публичной политики: внимание «движущим силам» и управляющим субъектам. *Полис*. 2011. № 3. С. 72–87.
2. Богучарский А. В. Публичная политика как форма репрезентации власти в культурно-историческом процессе: автореф. дис. ... докт. соц. н.: 22.00.06. Ростов-на-Дону, 2005. 38 с.
3. Dahlgren P. The Public Sphere and the Net: Structure, Space, and Communication / Mediated Politicp. *Communication in the Future of Democracy*. Ed. by W.L. Bennett and R. M. Entman. Cambridge : University Press, 2001. P. 33–55.
4. Никовская Л. И. Гражданские инициативы и модернизация России / Гражданские инициативы и модернизация России: [сборник статей] / Л. И. Никовская, В. Н. Якимец, М. А. Молокова. Москва: Ключ–С, 2011. 336 с.
5. Грачев М. Н. Демократия: методология исследования, анализ перспектив. М. : АЛКИГАММА, 2004. 128 с.
6. Клименко І. В. Проблеми та пріоритети державного управління інформаційною безпекою в системі електронного врядування [Електронний ресурс] / І.В. Клименко // Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=derzhavne-upravlinnya-udoskonallynna-ta-rozvytok&s=ua&z=18>. – Назва з екрана.

7. *Мирошніченко І. В.* Соціальні мережі в Російській публічній політиці: автореф. дис.... д. політ. наук: спец. 23.00.02. М., 2013. – 41 с.
8. *Грабська А. В.* Міжнародний конкурс інтернет-активізму The Bobs від Deutsche Welle як інструмент розповсюдження свободи слова за допомогою нових медій. *Світ соціальних комунікацій*. 2013. № 10. С. 104–106.

References

1. Belyaeva N. Y. (2011). Development of the concept of public policy: attention to «driving forces» and the manager of subjects. № 3. pp.72-87. [in Russian]
2. Bogucharsky A. V. (2005). Public policy as a form of representation of power in the cultural-historical process: author's abstract. p. 12. [in Russian]
3. Dahlgren P. (2001). The Public Sphere and the Net: Structure, Space, and Communication. *Communication in the Future of Democracy*. Cambridge: University Press. pp. 33-55. [in English]
4. Nikovskaya L. I. (2011). Civil initiatives and modernization of Russia / Civil initiatives and modernization of Russia: [collection of articles]. 336 p. P. 6. [in Russian]
5. Grachev M. N. (2004). Democracy: methodology of research, analysis of perspectives. М.: ALKIGAMMA. p. 93. [in Russian]
6. Klymenko I. V. (n.d.). Problems and priorities of Public administration of information security in the system of electronic governance [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=derzhavne-upravlinnya-udoskonalennya-ta-rozvytok&s=ua&z=18>.- Title from the screen. [in Ukrainian]
7. Myroshnichenko I. V. (2013). Social networks in the Russian public policy: author's abstract dis... d. of political sciences: specialty. 23.00.02. М. p.20. [in Russian]
8. Grabskaya A. V. (2013). International competition of Internet activism The Bobs from Deutsche Welle as an instrument for the spread of freedom of speech with the help of new media / The world of social communications. № 10. P.104 -106. P.105. [in Ukrainian]

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 316.77:025.135

Кунанець Наталія Едуардівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
старший науковий співробітник, професор кафедри
«Інформаційних систем та мереж»
Національного університету «Львівська політехніка»,
nek.lviv@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-3007-2462>

Кунанець Наталья Эдуардовна,
доктор наук по социальным коммуникациям,
старший научный сотрудник, профессор кафедры
«Информационных систем и сетей»
Национального университета «Львовская политехника»

Kunanets Nataliya,
Doctor of social communication, senior staff scientist, Professor,
Department of Information systems and networks,
Lviv Polytechnic National University

ДОКУМЕНТНА ЕВРИСТИКА: СУЧАСНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ

Рец. на монографію: Збанацька О. М. *Комунікаційні засади документної еврестики*. Київ, 2018. 378 с. : рис., табл.

Монографія О.М.Збанацької «Комунікаційні засади документної еврестики» заслуговує на увагу науковців, бібліотекарів, оскільки автору вдалося детально проаналізувати теоретичні аспекти документального пошуку та дослідити можливості практичної реалізації його основних засад в бібліотеках, архівах, музеях, середовищі

всесвітньої інформаційної мережі.

На основі опрацювання значної кількості джерел з документознавства, бібліотекознавства, архівознавства, музеєзнавства та ін-

ших суміжних галузей, О.М.Збанацька цілком об'єктивно наголошує на відсутності у сучасній вітчизняній теорії соціальних комунікацій узагальнюючих робіт із теоретичних основ документального пошуку, потреба формування теоретичного підґрунтя цього інформаційного напрямку є сьогодні надзвичайно актуальною.

Вдалою і добре продуманою є розроблена автором структура монографії. Послідовно розгортаючи суть та основні технології комунікаційного процесу через систему документних комунікацій у монографії обґрунтовуються теоретико-методологічні засади документної еврестики, характеризується її як складову комунікаційного процесу, її комунікаційні аспекти. Автором запропоновано парадигму документної еврестики в інформаційному суспільстві.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади документної евристики» присвячено генезису наукових поглядів на трактування евристики, понятійному апарату документної евристики. Особливого схвалення заслуговує пропозиція розроблення нового наукового напрямку – документної евристики як комплексної системи знань про теорію, історію і практику документального пошуку, його інтелектуальні та технологічні засади. Визначено об'єкт, предмет та мету документної евристики. Зосереджено увагу на методологічних підходах: соціокомунікаційному, системному, інформаційному, інтеграційному, ситуаційному тощо, а також методах наукового аналізу, синтезу, наукометрії, бібліометрії, класифікації, логічному методі. О.М.Збанацькою розглянуто системну методологію інформаційного пошуку, що складається із наступних методів: суцільний, вибірковий, інтуїтивний, типологічний («рецептурний»), індуктивний, дедуктивний, метод бібліографічних посилань, метод сходження від абстрактного до конкретного.

У другому розділі «Документна евристика як складова комунікаційного процесу» проаналізовано комунікаційне середовище документної евристики, важливими складовими якого автор справедливо вважає документно-інформаційні інституції, документні фонди, документи, технічні засоби, канали комунікацій, користувачів та інформаційних працівників. Саме від їхньої взаємодії залежить якість документального пошуку. Доречним є підхід до вивчення інформаційних потреб користувачів, як каталізаторів комунікаційних процесів. Саме в контексті комунікації розглядаються інформаційно-пошукові мови: класифікаційна, предметизаційна, дескрипторна. Оскільки функціонування інформаційно-пошукової системи неможливе без використання інформаційно-пошукової мови, подаючи характеристику особливостей кожної з них. Автором слушно розглядається інформаційно-пошукової мови у контексті формування інформаційних запитів та пошукових образів документів в різних пошукових системах.

Третій розділ «Комунікаційні аспекти документної евристики» детально розкриває сутність та види інформаційного пошуку. Науковий інтерес викликає спроба зробити ви-

довий поділ документної евристики за такими критеріями: об'єктом документального пошуку (джерелознавча, бібліографічна, патентна евристики); інституціями, в яких здійснюється документальний пошук (архівна, музейна, документна інтернет-евристика); галуззю знання, в якій здійснюється документальний пошук (літературознавча, медична, педагогічна, транспортна та інші галузеві евристики). Запропоновано алгоритм документального пошуку – детально наведено послідовність логічних операцій, виконуваних у процесі його реалізації. Автор наголошує, що пошук документів слід починати з бібліотек, а вже потім у всіх інших документно-інформаційних інституціях.

У четвертому розділі «Парадигма документної евристики в інформаційному суспільстві» акцентується увага на тому, що документна евристика покликана виконувати важливу роль активного наукового посередника в доступі до документів, подається роль документної евристики в розвитку інформаційного суспільства. Автор відзначає, що чільне місце в реалізації документального пошуку відводиться документно-інформаційним інституціям, розкриваються їхні функції, наводяться спільні та відмінні риси в обслуговуванні користувачів. Бібліотеки розглядаються як платформи для здійснення комунікаційного процесу; архіви як сховища людського знання; музеї як посередники комунікаційного процесу. Авторка виокремлює такі концепти розвитку документної евристики: інтелектуалізація, лінгвістичність, відповідність, системність, координованість, інтегрованість, доступність, комунікатизація, інституційність.

Монографія є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову і практичну цінність. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», а також інших суміжних спеціальностей.

Видання даної монографії є логічним продовженням наукових досліджень – Збанацької Оксани Миколаївни – доцента кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, кандидата історичних наук, доцента,

автора монографії «Розвиток інформаційно-пошукових мов у пошукових системах бібліотек і архівів», навчальних посібників «Аналітико-синтетична переробка інформації. Макроаналітичне згорання інформації: бібліографічний опис документів, анотування документів», «Аналітико-синтетична переробка інформації. Мікроаналітичне згорання інформації: індексування документів, реферування документів», співавтора «Інформаційно-пошукового тезауруса», розробленого у Національній парламентській бібліотеці України (нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (співавтор Т. І. Вилегжаніна), який постійно оновлюється і доповнюється новими терміна-

ми, а також використовується як практичний посібник при предметизації документів. Поява монографії згенерована нагальною потребою формування нового наукового напрямку – документної евристики, теоретичні напрацювання якої забезпечують активізацію комунікаційного процесу.

Монографії властива наукова новизна, що свідчить про глибоку обізнаність автора з теоретичними і практичними аспектами документального пошуку, буде корисною для науковців, які проводять дослідження в галузі документознавства, бібліотекознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та як навчальний посібник для студентів.

Михайлюк Олександр Володимирович,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Національної металургійної академії України
mich_al@ukr.net
ORCID iD 0000-0002-3596-0250

Михайлюк Александр Владимирович,

доктор исторических наук, профессор,
заведующий кафедрой документоведения
и информационной деятельности
Национальной металлургической академии Украины

Mikhailyuk Alexander,

Doctor of historical sciences, Professor,
Head of the Department of Business Documentation Management
and Information Activity
National Metallurgical Academy of Ukraine

МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: УНОРМУВАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Рецензія на монографію кандидата філологічних наук, доцента кафедри українознавства Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського Тур Оксани Миколаївни. Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації : монографія. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2018. 301 с.

Упродовж останніх років фахова лексика стала об'єктом дослідження багатьох наукових розвідок. Зацікавлення вчених формами

побутування сучасної мови, що обслуговує сферу спілкування фахівців тієї чи іншої галузі знань, є реакцією на практичні запити

автора монографії «Розвиток інформаційно-пошукових мов у пошукових системах бібліотек і архівів», навчальних посібників «Аналітико-синтетична переробка інформації. Макроаналітичне згорання інформації: бібліографічний опис документів, анотування документів», «Аналітико-синтетична переробка інформації. Мікроаналітичне згорання інформації: індексування документів, реферування документів», співавтор «Інформаційно-пошукового тезауруса», розробленого у Національній парламентській бібліотеці України (нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (співавтор Т. І. Вилегжаніна), який постійно оновлюється і доповнюється новими терміна-

ми, а також використовується як практичний посібник при предметизації документів. Поява монографії згенерована нагальною потребою формування нового наукового напрямку – документної евристики, теоретичні напрацювання якої забезпечують активізацію комунікаційного процесу.

Монографії властива наукова новизна, що свідчить про глибоку обізнаність автора з теоретичними і практичними аспектами документального пошуку, буде корисною для науковців, які проводять дослідження в галузі документознавства, бібліотекознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та як навчальний посібник для студентів.

Михайлюк Олександр Володимирович,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Національної металургійної академії України
mich_al@ukr.net
ORCID iD 0000-0002-3596-0250

Михайлюк Александр Владимирович,

доктор исторических наук, профессор,
заведующий кафедрой документоведения
и информационной деятельности
Национальной металлургической академии Украины

Mikhailyuk Alexander,

Doctor of historical sciences, Professor,
Head of the Department of Business Documentation Management
and Information Activity
National Metallurgical Academy of Ukraine

МІЖДИСЦИПЛІНАРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ: УНОРМУВАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Рецензія на монографію кандидата філологічних наук, доцента кафедри українознавства Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського Тур Оксани Миколаївни. Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації : монографія. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2018. 301 с.

Упродовж останніх років фахова лексика стала об'єктом дослідження багатьох наукових розвідок. Зацікавлення вчених формами

побутування сучасної мови, що обслуговує сферу спілкування фахівців тієї чи іншої галузі знань, є реакцією на практичні запити

професійної комунікації. У час радикальних змін у житті суспільства, стрімкої інформатизації, розвитку та поширення міжнародних контактів у різних сферах людської діяльності постала потреба вивчення фахових мов, оскільки цю проблему вважають однією

з найменш досліджених.

Рецензована монографія О. М. Тур «Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації» присвячена дослідженню становлення теоретико-методологічних основ та особливостей уніфікації та стандартизації термінології у сфері документально-комунікаційної діяльності суспільства.

Об'єктом монографічного дослідження є термінологія документознавства, що репрезентує його логіко-поняттєвий апарат.

Предмет монографії – процеси становлення теоретико-методологічних основ та особливості діяльності з уніфікації та стандартизації термінології у сфері документально-комунікаційної діяльності суспільства, міжнародна співпраця та проблематика гармонізації стандартів.

Рецензована робота системно охоплює науково-теоретичну, організаційно-практичну площину розвитку наукових знань про уніфікацію та стандартизацію термінології документознавства. Цьому завданню підпорядковано структуру монографії, усі розділи якої логічно взаємопов'язані.

У вступі авторка вказує, що відсутність інваріантного сприйняття, розуміння документознавчих понять і термінів, що покликані максимально точно й однозначно номінувати ці поняття, репрезентуючи логіко-поняттєвий апарат науки, визначає актуальність дослідження. Окреслюючи мету роботи – наукове осмислення та всебічний аналіз уніфікації та стандартизації термінології як засобу професійної комунікації в Україні, – О. М. Тур спрямовує увагу на міждисциплінарність дослідження. У першому розділі на основі ви-

вчених та систематизованих джерел проаналізовано концептуальні підходи до теоретичних і прикладних термінологічних студій, визначено сучасні методи та напрями студіювання термінологічної проблематики. Другий розділ окреслює принципи, способи та функційне значення уніфікації термінології документознавства, а також основні етапи становлення системи уніфікованих термінів. Третій розділ присвячено досягненням та проблемам стандартизації термінології документознавства. Глибиною дослідження і практичним спрямуванням відзначається четвертий розділ, присвячений питанням організації міжнародного співробітництва в галузі термінологічної стандартизації. У ньому ретельно проаналізовано діяльність Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), її технічних комітетів щодо стандартизації термінології взагалі та досліджуваної галузі зокрема. Особливо детально проаналізовано стандарти на систему керування документаційними процесами та взаємопов'язані міжнародні стандарти й технічні умови серії «Інформація та документація», термінологію, що забезпечує їхнє функціонування.

Слід підкреслити те, що у монографічному дослідженні поставлені завдання розв'язуються на значній джерельній базі, яка містить усі види опублікованих та неопублікованих джерел, передусім наукові праці, термінологічні словники, державні стандарти, нормативно-правові документи, архівні матеріали. Робота побудована на основі синтезу знань, включає аналіз усієї можливої інформації українського та неукраїнського середовища побутування.

Чіткість та послідовність методики, достатній фактичний матеріал та ретельність його аналізу, внутрішня несуперечливість теоретичних положень та повнота висновків дають підстави вважати наукові положення та результати дослідження, викладені в монографії, достовірними та обґрунтованими.

Монографія О. М. Тур виконана на високому науковому й методичному фаховому рівні. Вона розкриває головні аспекти обраної теми, узагальнює сучасні тенденції розвитку документознавчої терміносистеми. Наукова праця О. М. Тур буде корисною для подаль-

шого використання в наукових студіях з документознавства, у викладанні спеціальних дисциплін та в прикладній сфері інформаційного забезпечення галузі. Хотілося б, щоб у цієї вдалої розробки проблеми уніфікації та стандартизації термінології документознавства

було продовження. Монографія стане у пригоді документознавцям, термінознавцям, спеціалістам з укладання термінологічних стандартів, аспірантам, студентам документально-інформаційної сфери,

Сирота Лілія Богданівна,

асистент кафедри бібліотекознавства і бібліографії
факультету культури і мистецтв ЛНУ імені Івана Франка

liljasyrota@yahoo.com

ORCID iD 0000-0001-7237-291X

Електронні депозитарії в Україні і світі: стан і перспективи

Сирота Лілія Богданівна,

асистент кафедри бібліотекознавства і бібліографії
факультету культури і мистецтв ЛНУ імені Івана Франка

Электронные репозитарии в Украине и в мире:

состояние и перспективы

Syrota Liliia,

assistant, Department of Library Science and Bibliography,
Faculty of Culture and Arts,

Ivan Franko Lviv National University

ELECTRONIC REPOSITORIES IN UKRAINE AND WORLD: STATE AND PROSPECTS

In the last decade of the XXI century, significant changes take place in the process of scientific communication. Scientific communication is understood as a system in which scientific research can be realized, evaluated, disseminated and preserved. To traditional ways of scientific communication - recognized scientific literature, scientific conferences, scientific festivals, scientific libraries - new ways are added, for example: repositories. Repository (scientific, institutional, national) - a distributed electronic database in which texts can be collected, stored and systematized.

Formation of repositories is conditioned by the need to preserve the achievements of a research institutions, eliminating barriers to free access to knowledge, in general, to make scientific communication more effective. The dissemination of new knowledge through traditional channels does not fully meet the modern scientific environment. Few Ukrainian institutions, in particular libraries, can have a subscription to all scientific journals or conduct scientific events at

the high level. The institutions that are located in the regions are among them.

Changes in scientific communication have led to the development of the Open Access to knowledge. In Ukraine, a document was created that was strengthen this process: "The Provision on the National Repository of Academic Texts". Authors of this document were takes into account the provisions of the "Budapest Open Access Initiative" (2002), the "Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in Science and Humanities" (2003), the "OECD Declaration on Access